

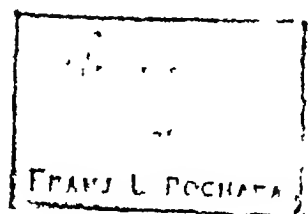
In memory
of
FRAMJIL POCHARA

THREE PERSIAN PLAYS
WITH
LITERAL ENGLISH TRANSLATION

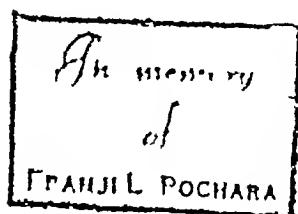
In memory
of
FRAMJIL POCHARA

PERSIAN PLAYS.

OF THIRTY PLAYS
WITH
THEIR ENGLISH TRANSLATION
AND VOCABULARY

A. ROGERS

LONDON
W. H. ALLEN & CO, LIMP, 13 WATERLOO PLACE
AND CALCUTTA

1890

(All rights reserved)

LONDON :
PRINTED BY W. H. ALLEN AND CO., LIMITED,
13 WATERLOO PLACE

TRANSLATOR'S PREFACE.

THE want of a reliable introduction to the study of modern colloquial Persian, as distinguished from the classical language of Háfiz, Sa'adí, and other old writers, has been long felt. In Germany and France this want has been to some extent supplied by the publication of a few plays with vocabularies, for the most part without translations, but, with the exception of the Vazír of Lankurán and one other play published in the Asiatic Society's Journal, no similar ^{work} appears to have been supplied to English students. The Translator is not aware that the three ^{or} plays included in the present work have been translated and published in a shape useful to such as wish to acquire a practical knowledge of the Persian of the present day, and has accordingly thought it advisable to print the text face to face with a literal English Translation, and to add

i

a Vocabulary compiled from English, German, and French sources, which he trusts will be found to serve the purpose of a text-book for beginners. Those who are acquainted with the classical language will see at once that there is a considerable difference between it and modern colloquial Persian, and understand that anyone only making use of the former in his intercourse with the natives of the country in every-day life would find himself at a great disadvantage

One word as to pronunciation. In the transliteration of the words in the Vocabulary the broad Shírází vowel-sounds have been adopted, that is, *aleph* sounded as *aw*, not *ah*, *ye* is *ee*, and not the Continental *é*, and *váv* is *oo*, and not *o*, as common in India. Fault has been found with the transliteration of اعتبار as *‘atibár*, of استماع as *istimá‘a*, and similar words, but it has been considered advisable to retain this form of rendering the ع in such cases, not that it may be sounded as a separate syllable, but because there should be an almost imperceptible intonation to show that the \ is followed by ع

CONTENTS.

	PAGE
THE PRINCIPLES OF THE CASE	2
Act I	5
Act II	28
Act III	54
THE PRINCIPLES OF THE CASE	61
Act I	66
Act II	90
Act III	103
THE PRINCIPLES OF THE CASE	125
Act I	127
Act II	137
Act III	147
Act IV	154

VOCABULARY

ERRATA

Page	v (7)	line 10,	for	در میگیرد	<i>read</i>	در میگرد
"	^ (8)	" 1,	"	میسر	<i>read</i>	میسر
"	"	" 5,	"	میگوئی	<i>read</i>	میگوئی
"	11	" 13,	"	men	<i>read</i>	man
"	۱۳ (14)	" 3,	"	میگوید	<i>read</i>	میگوید
"	"	" 7,	"	شوهرم	<i>read</i>	شوهرم
"	"	" 21,	"	خواهم	<i>read</i>	خواهم
"	۱۵ (15)	" 4,	"	میگوید	<i>read</i>	میگوید
"	15	" 23,	"	your eye of eyes is	<i>read</i>	your eyes with anger are
"	۱۷ (17)	" 20,	"	نمن	<i>read</i>	نمن
"	18	" 5,	"	as has never been told	<i>read</i>	as shall be told
"	۱۹ (19)	" 8,	"	داخل	<i>read</i>	داخل
"	21	" 5,	<i>add</i>	at such a time		
"	۳۷ (37)	" 15,	<i>for</i>	چندرا	<i>read</i>	چندرا
"	"	" 18,	"	us	<i>read</i>	her
"	"	" 20,	"	yours is another nurse	<i>read</i>	your nurse is another (woman)
"	40	" 2,	"	open her heart	<i>read</i>	take courage
"	۴۳ (43)	" 8,	"	میشود	<i>read</i>	میشود
"	۵۰ (50)	" 19,	"	میگوئید	<i>read</i>	میگوئید
"	51	" 14,	<i>after</i>	A'ká Karím insert		quickly
"	66	" 5,	<i>for</i>	having arms in his hands	<i>read</i>	armed

ERRATA

Page 70	line 19,	put note	Int. "I could not divide the barley of two horses"
" ۷۱ (76)	" 4,	for	بیدام read بیدازم
" 81	" 1,	omit	have me
" ۸۷ (87)	" 10,	for	گفت read گفت
" ۹۰ (90)	" 10,	"	کوش read گوش
" 99	" 17,	"	thank read please
" ۱۱۷ (117)	" 10,	"	خوا read غور
" ۱۱۹ (119)	" 5,	"	می‌بینم read می‌بینم
" ۱۲۷ (128)	" 10,	"	بگویم read بگویم
" "	" 19,	"	جان read جان
" "	" 22,	"	چشمهایش read چشمهایش
" ۱۳۰ (130)	" 1,	"	چنگیار read چنگیان
" 131	" 1,	"	seeds read grass
" ۱۳۱ (131)	" 2,	"	دارد read دارد
" "	" 13,	"	می‌باید read می‌باید
" "	" 21,	"	همچو read همچو
" ۱۳۵ (135)	" 12,	"	ترش رو read ترس رو
" ۱۳۷ (137)	" 7,	"	تکیه read تکیه
" ۱۴۱ (141)	" 22,	"	کوههای read کوههای
" 145	" 23,	"	you do not know read do you not know
" ۱۴۹ (149)	" 6,	"	اگر read اگر
" "	" 16,	"	دایه‌ام read دایم
" ۱۵۲ (152)	" 19,	"	برگشتن read برگشتن
" 155	The note is wrong The passage should read "He would leave this rosy-cheeked child of mine, who is his betrothed, and (for whom) we had arranged the wedding for twenty days hence, weeping and wailing"		

اِثْنًا *asná*, midst, در این اثناء, at this moment, meanwhile

اَجْدَاد *ajdád* (pl. of جَد), ancestors, forefathers.

اَجْر *ajar*, reward, recompense, اَجْرِ حَسَنِ reward of a good deed

اَجْرًا *ajrá*, giving effect to, execution or carrying out of.

اَجْرَت *ujrat*, wages, hire, rent, reward.

اَجْنَبِيّ *ajnabí*, a foreigner, stranger

اَجْنَه *ajannah* (pl. of جَن), jinns, genu

اِحْتِرَام *ihtrám*, honouring, civility, اِحْتِرَامِ كَرْدَن or اِحْتِرَامِ كَرْدَن to do honour or pay respect to.

اِحْتِمَال *ihitmál*, probability, reliance, اِحْتِمَالِ رَفْتَن or اِحْتِمَالِ دَاشْتَن to be probable, اِحْتِمَالِ بَا اِحْتِمَالِ دَاشْتَن relying on this (your) word.

اِحْتِيَاج *ihtrýáj*, want, necessity, with prep به اِحْتِيَاج there is no need of many counsels.

اِحْتِيَاظ *ihtrýát*, precaution, circumspection, prudence, اِحْتِيَاظِ كَرْدَن to suspect, fear, اِحْتِيَاظِ نَكْسِي do not trouble thyself about these things.

اِحْضَار *ihzár*, summoning, summons

اِحْمَق *ahmak*, fool, blockhead, اِحْمَقِ بِنِ اِحْمَقِ بَكُوْنِ treat me as a fool

اِحْمَقِي *ahmakí*, folly, stupidity.

اِحْوَال *ahwál* (pl of حَال), condition, state, circumstances, اِحْوَالِ شَرِيف or اِحْوَالِ شَرِيف how are you? how is your honoured health? اِحْوَالَاتِ دُوبَلِ double pl, اِحْوَالِ پَرَسِیدَن to ask news of health, اِحْوَالِ كَرْمَن to obtain news.

اَحْ وَاَحْ *ákh*, oh! ah! alas! اَحْ وَاَحْ to complain

اِخْتِيَار *ikhtrýán*, choice, option, free will, independence, authority, control over, اِخْتِيَارِ بِي beyond one's own control, اِخْتِيَارِ خُود of one's own accord, اِخْتِيَارِ شُرا thou hast the choice, it is in thy power, اِخْتِيَارِ شُرا I can do as I like

اِخْتِلَاط *ikhtrlát*, mixture, intercourse, association, friendship, conversation, society.

اِخْر *ákhur*, at last, in the end اِخْرَت *ákhmat*, the next world, future life

اِخْرُ كَرْدَن *ákhurú kardan*, to make a grimace (of pain), to exclaim oh! (in pain)

اِخْلَاص *ikhhlós*, devotion (of friendship), sincerity, purifying.

اِخْر *ákhín*, fem اخیره last

اِدَا *adá*, paying, fulfilling (a debt or a duty)

اِدَب *adab* (pl آداب), politeness, courtesy, اِدَبِ اَدَمِ a polite man, well brought up

اِدْعَا *idda'á*, claim, اِدْعَا دَاشْتَن to have a claim against

آدم *ádám*, a man, Adam,
 آدمی *a man*, a certain man,
 پسران آدمی *the sons of men* in
 general, آدمها *people*
 دادن *ízan*, permission,
 دادن *to allow*, authorise.
 آید *aziyat*, injury, wrong,
 hurt, آیدیت *to torment*
 اراد *or اراده* *nádah*, inten-
 tion, will, desire, wish,
 ارادگی *to go to-
 wards a place*, to intend to
 go to a place
 آراسته *árústah*, adorned, deco-
 rated, ornamented
 آرام *úrám*, repose, ease, rest,
 tranquillity, آرام *heart's
 ease*, آرام *نگیرید*, rest, take
 your repose
 ارباب *arbáb* (pl of رب), lords,
 possessors, owners, یا رب
 O God!
 ارث *aras*, heritage, inheri-
 tance
 آرد *úrad*, flour, meal
 اردبیل *Ardabíl*, Ardabíl, a town
 in Azarbaiján
 ارزن *arzan*, millet
 آرزو *árzú*, wish, hope, desire,
 aim
 آرزیدار *arzídán*, to be worth,
 valuable, ارزان *cheap*,
 آرزائی *worthiness*, آرزائی
to give, bestow.
 آرم *Aras*, the river of that
 name
 ارکان *arkán* (pl of رکن), pil-
 lars, ارکان دولت *pillars of
 the State*, ministers
 ارمنی *Armaní*, Armenian
 ارواح *arwáh* (pl of روح), spirits,

souls, نارواح *by my
 fathers' souls*
 ارج *Urúj*, proper name
 آری *ári*, yes, certainly, by all
 means
 از *az*, from, of, after a com-
 parative, than, از برای *for
 his sake*, از برای *for the
 sake of*, از برای آن *on that
 account*, therefore, از این
 از آن *on this side*, من *mine,
 of mine*, از شدت *from extreme agita-
 tion*, از جانت *(do you not
 fear)* for your life? ار که
 whom should I fear?
 آرم *golden*, of gold, آرم
 که ترسید *ar* این *he who is afraid
 brings forward such excuses*,
 آری *for that reason*, on
 that account, آری *hence*
 آسانی *ásún*, easy, light, آسانی
 facility, ease
 آسایش *ásáyish*, ease, welfare,
 rest, convenience
 اسب *or اسپ* *asb* or *asp*, a
 horse
 اسباب *asbáb* (pl of سبب),
 things, materials, causes,
 utensils, baggage
 استاد *ustád*, a master, profes-
 sor, one skilled in
 استحضار *istihzár*, citing, sum-
 moning
 استحقاق *istihkhák*, merit, skill,
 demanding justice, ascer-
 taining the truth
 استخوان *ustukhán*, a bone
 استراحت *istiráhat*, rest, re-
 posing, quiet, tranquillity
 استسقا *istishá*, dropsy

استغفر الله *astaghfar alláh*, God forbid ! God's pardon !

استغنا *istighná*, showing contempt

آستین *ástín*, a sleeve

اسد *asad*, a lion, Alí was called the Lion of God

اسرار *isár* (pl of سر), secrets, mysteries, اسراریه mysterious ingredients.

اسم *ism*, a name, attribute, اسمت thou hast not acquired renown

آسمان *ásmán*, the sky, heaven; آسمانی heavenly, of the sky

آسودن *ásúdan*, to be at ease or rest (imp آسا), آسوده *ásúdah*, at rest, at ease, آسودگی tranquillity, ease, quiet

آسیمة or آسیمه *sar-ásímah*, confused, bewildered, wild

آش *ash*, affixed to a noun, signifies his, her, its

آشاره *ishárah*, a sign, signal, beckoning to, pointing out,

آشاره کردن to point, make a sign

اشخاص *ashkhás* (pl of شخص), persons, امثال اشخاص people like you.

آشك *ashk*, a tear (of the eye)

آشكار *úshkár*, clear evident, manifest: آشكارا کردن to clear, to explain, آشكاری publicity, evidence

اشكال *ashkál* (pl of شكل), forms, shapes, appearances

آشنا *áshná*, a friend, acquaintance, آشايان خویش his relatives.

آشهد *ashahdu*, I swear, آشهد

الله I swear by God, God be the witness

إصرار *asár*, persistence, obstinacy, اصرار کردن to insist.

اصفهانى *isfahání*, of Isfahán

اصل *asal*, the root, origin, original, primitive, base, text, اصل حرف the root of the question.

أصلاً *asalan*, originally, in the beginning, not at all

اصلاح *isláh*, improvement, correction, what is right, اصلاح آوردن to reform, to bring into proper order

اسلان *aslán* (Turkish), a lion, man's name.

أصناف *asnúf* (pl of صنف), kinds, sorts, species, أصناف all kinds of people

أضافه *izáfah*, adding to, increasing

اضطراب *iztiráb*, Confusion, perplexity, anxiety, inquietude

أطاق or أوطاق *atúk* or *auták*, a room

أطباء *atibbá* (pl of طبيب), physicians

اطلاع *ittilá'a*, information, اطلاع دادن to inform, اطلاع یافتن to learn, to gain information, اطلاعات things learnt by study and inquiry.

أظهار *izhár*, manifestation, making an outward show, dissimulation, proof, evidence, اظهار نمودن to explain, divulge

أعانت *i'únat*, assistance, succouring

- اعتبار *'atibîn*, trust, confidence, especially in others, اعتبار داشتن to have confidence in.
- اعتدال *'atidâl*, equity, rectitude, moderation, اعتدال fair health
- اعتذار *'atizîn*, excusing oneself pretending
- اعتکاب *'atûl'âf*, restraint from religious motives, consecrating oneself to prayer and fasting.
- اعتماد *'atimod*, trust, belief, confidence
- اعظم *'a'azam*, greatest, highest, best. اعظم the chief thing
- اعلیٰ or اعلى *'a'ali*, higher, highest (comp of علی and عالی) اعلیٰ جبروت the highest majesty.
- اعلم *'alim*, notifying, making known
- اعیان *'ayan* (pl of عیى), nobles
- آقا *'aghâ*, see آقا lord, master, the former is the Turkish way of spelling the word
- اف *af*, oh 'ah!
- افتادن *'aftûdan*, to fall, happen (imp افت or افتاد), to occur to one's mind, پیش افتادن to advance, come forward, بمرت افتاد it has entered into thy head, در افتادن to dispute, قبول افتادن to agree to, to accept, باین خیال افتاد give up this idea, دور بیفتد that he may find himself far hence.
- افراد *af'râd* (pl of فرد), individuals, single people
- آفریدن *'afîdan*, to create (imp آفرین)
- افزودن *afzûdan*, to increase, prosper (imp افزا)
- افسوس *afsus*, regret, sorrow, despan, افسوس خوردن to regret
- افسون *afsûn*, enchantment, charm, افسون داشتن to enchant
- افشردہ *afsharah*, a kind of sharbat
- افکن *afgan* (from افگندن to throw down), one who throws down, as درد افکن the thrower down of a thief
- افضل *afzal* (comp of فاضل), better, more excellent
- افلاطون *af'lâtûn*, Plato, افلاطون the Plato of the age
- آقا *'âlâ*, lord, master, placed after a name it has this meaning, but when placed before it usually means a eunuch
- اقامہ *ikâmah*, fixing, establishing, مہرود اقامہ کردن to confirm the evidence
- اقبال *ikbûl*, good fortune, prosperity
- اقتدار *iktidâr*, power, authority
- اقدام *ikhâm*, undertaking, embarking on an affair
- اقرار *ikhûr*, confession, اقرار آوردن to acknowledge
- اقران *akrân*, equals, comrades.
- اقربا *akrabâ*, near relations, kindred

اقسام *aksám* (pl of قسم),
 Kinds, species, all sorts of
 اقلا *aklan*, at least
 اكر *akbar*, highest, most
 mighty, الله اكر God is
 great!
 اکتفا *iktifá*, what is enough,
 what suffices
 اكثر *aksar*, for the most part,
 most of
 اكون *aknín*, now
 آگاه *ágáh*, instructed, in-
 formed, آگاهی دادن to in-
 form
 اگر *agar*, if, اگرچه although,
 اگر نه if not
 ال *al*, the Arabic article pre-
 fixed to Arabic words,
 before من and certain other
 letters it is assimilated, as
 الشمس *as-shams*
 الا *illá*, if not, والا and if
 not
 الان *alán*, now, immediately
 آلات *álát* (pl of آلة), imple-
 ments, utensils
 آلاچيق *álágik* (Turkish), a
 little tent of wicker-work,
 covered with felt
 البته *albattah*, certainly, of
 course
 التفات *iltifát*, benevolence,
 solicitude, التفات کردن is
 also taken in the sense of
 making a present to an
 inferior
 التماس *iltimás*, supplication,
 التماس کردن to beg ear-
 nestly
 الجروح قصاص *al-jarúhu hasás*,
 retaliation for wounds
 الجملة *al-jumlah*, the whole

الحاج *alháh*, importunity, soli-
 citation
 الحال *al-hál*, now, at once.
 الحكم لله *al-hukm lillah*, God's
 is the order, He is Lord
 الحمد لله *al-hamdu lillah*,
 praise be to God!
 اسن بلسن *as-san bi-'san*, and
 العین بالعين *al-'ain bi'l-'ain*,
 a tooth for a tooth and an
 eye for an eye
 السلام *as-salám*, peace, saluta-
 tion
 الكچی *alak* (Turkish), a
 maker or merchant of
 الله اكر *alláh*, God, الله اكر God
 is great! (lit greatest)
 المومنین *al-muminín*, true be-
 lievers, دار المومنین the
 house or abode of believers
 آلودن *álúdan*, to stain, defile,
 آلوده خوں defiled with blood;
 آلوده past part. آلوده stained,
 contaminated
 الهام *alhám*, inspiration from
 heaven
 ام or ام *am*, 1st per sing pres.
 of the verb "to be," I am,
 if added to a word it may
 be the possessive pronoun
 "my"
 اما *ammá*, but, nevertheless
 آماده *ámádan*, to prepare,
 آماده آماده prepared.
 امان *amán*, pardon, mercy
 امثال *amsál* (pl of مثل), like,
 امثال شما people like you
 امداد *imdád*, assistance, suc-
 cour.
 آمدن *ámadan*, to come (imp.
 آ or بیا) بر آمدن to come
 up, be realised, هرچه دستت

capable of, whatever thou art از دستم چه بر می آید what I do, آمد و رفت داشتن to have intercourse with, آمد و رفت کردن to come and go amr, thing, affair, business, امر کردن (lit order and bidding) government (pl (اورامر).	to be finished, or احكام رسیدن to end ingamad, curdling, con- gelation (of a liquid) anyuman, an assem- blage, a company. andakhtan, to throw (انداز), arrange, set in order, to throw the aim round the neck, to fire a gun andaz, used with a noun, as گول انداز an artillery- man or thrower of bullets, (in India) a mus- keteer or thrower of light- ning andazah, size, mea- sure, shape andarun, the inner part of a house, the women's apartments, آمدن اندرون to come inside insan, man insaniyat, humanity insha'-Allah, if God please insaf, justice, impar- tiality, to decide a case insafan, justly, rightly intibá'a, typography, being stamped, انعام ana'am, reward, present, to bestow. inkar, denial, refusal. angusht, finger; the thumb; the great or middle finger.
--	--

انگشت *angushtar*, a finger-ring

انگلیستان *Ingilístán*, England, انگلیس the English.

انواع *anvá'a* (pl. of نوع), kinds, sorts, all kinds of

او *ú*, he, she, it

آو *áu*, exclamation of surprise

اوار *úvár*, a tribe of Lesghians

آواز *áváz*, sound, voice, آوار

کردن to call

آواره *ávázah*, sound of a voice.

آوبه *aubah*, or اوبا moveable Turcoman felt house or tent

اوج *úkh*, oh !

آورد *avrád* (pl of ورد), prayers, litanies, from the Korán or elsewhere

آوردن *ávar dan*, to bring (imp.

آر or بيار), در آوردن to gain,

obtain, extract; فراهم آوردن

to bring together, to collect,

to amass, پیش خود

آوردن to bring into one's

service

اوصاف *ausáf* (pl. of وصف),

descriptions, recitals, tales

اوضاع *auzá'a* (pl of وضع), ac-

tions, situations, این چه

اوضاع است what is this go-

ing on ?

اطاق *oták* (Turkish), room,

chamber

اوغور *avghún* (from Latin),

augury, اوغور بخیر باشد may

your journey be fortunate !

اوب *úf*, oh ! (exclamation of

pain or anger)

اوقات *auhát* (pl of وقت),

times ; اوقات تلخی کشیدن

to have a bitter time of it

آول *avval*, first, از آول from the beginning.

آولا *avalan*, in the first instance

آوایل *aváíl* (pl of اول), previously

آولاد *avlád* (pl of ولد), sons, children, descendants.

آه *áh*, oh ! alas ! آه کشیدن to sigh

آویختن *ávíkh tan*, to attach, append, hang to

اهتمام *ihtimám*, solicitude, anxiety, favour.

آهر *Aher*, a town in Azarbaiján.

آهسته *áhístah*, gently, slowly, quietly, soft.

آهل *ahl*, inhabitants, people,

family, wife, آهل پاریس the

people of París, آهل مجلس

people of the assembly, as-

sistants, آهل مجالس

dramatis personæ, آهل

وظیفه functionaries (especially of

finance), آهل این کار نیستم

I am not the man to do

this thing

آهن *áhan*, iron, آهنی of iron.

آهنگ *áhang*, tone, intonation,

sound, design, purpose.

آهو *áhu*, a deer, antelope.

آهی *áhí*, a sigh

آی *ái*, oh ! وای oh woe !

also sign of vocative case,

as ای زن O woman !

آیا interrogative particle (syn-

onymous with مگر), other-

wise, if it be not so, آیا

باید که should it not be

that ?

ایام *ayám* (pl of يوم), times,

days

- ایراد *irād*, exhibiting, citing, bringing proof.
 ایران *Irān*, Persia. ایرانی
 Persian
 ایران *Irān*
 ایستاده *istādah*, from ایستادن
 to stand, to rise, and ایستادن
 to hold off, to stand aside
 (ایست *ist*)
 ایشان *sh in*, they, sometimes
 shortened to شان
 ایل *il* (Turkish. pl of ایلات),
 nomad tribes
 ایلچی *illhi*, a troop of horses
 ایشیق آتاسی *ishik al isi*, master
 of ceremonies, chamber-
 lain
 این *in*, this; اینجا *injam* here, اینهم
 this also
 آیدند *áyandah*, what is to
 come, the future (pres
 part of آمدن *āman*)
 آینه *áinah*, mirror
 ایک *ina*, here am I'
 ایله *ih*, oh! ah! fie!
- ب
 به or : preposition governing
 the dative, with various
 meanings—to, with, in, in-
 to, for, by, on account of,
 also used as a prefix to
 verbs in the imperative
 and subjunctive moods, as
 بده *sim* that I may
 see, بایند *sim* that they may
 come, بده *by* God; بخت
 برای the purpose of, بستی
 towards, بستی to thee, تا
 up to now
 بی *bi*, with, it is the opposite
 of بی without, as رحمت
 بی رحمت, it forms
 without trouble, it forms
 adjectives when prefixed
 to substantives, as کمال
 بی کمال, or perfect,
 with perfection, or perfect,
 that, notwithstanding
 conjunction with
 باب *bábat*, door, chap-
 ter, subject, matter, affair,
 در این باب *in* in this matter;
 بابا *bábá* for the sake of
 term of endearment to
 anyone, ای بابام *O* my
 darling!
 باجاقلو *bájáklú*, a slang term
 for a Dutch dollar
 حاجی *bájí*, elder sister, آقا
 حاجی *Lady* sister! *Mis sis-*
 ter!
 باختن *bákhthan* (imp بار), to
 play, stake, lose at play,
 باختن *to* lose all,
 خودشرا باختن *to* betray
 oneself, lose one's counte-
 nance
 باد *bád*, wind, باد ربيع *wind*
 of the spring, باد دادن
 to give to the winds
 بادا *3rd pers sing subj*
 of بودن *to* be, let or may
 it be! بادا بادا *let* what
 will happen
 بادى *bádí*, commencement;
 بادی نظر *at* the first
 glance.

نادیه *bádriyah*, a pot or jar.
 بار *bán*, a burden, a time, turn,
 چید بار to load, بار sometimes, بار دو twice,
 double
 باره *bánah*, time, باره دو for
 the second time, باره در in
 case of
 باری *bání*, once, for once in a
 way, God the Creator, in
 short
 الله *bánah Allah*! (lit
 God bless) bravo! good
 courage!
 باروت *bárút*, gunpowder
 باریک *báník*, thin, fine
 بار *báz*, again, back, still,
 before verbs equivalent to
 "re-" in English, بار کردن
 to open, دلم بار نشود may
 my heart be opened, *re* re-
 joiced; بار رفتن to go
 back, بار خواستن to demand
 back, hence بار خواسته retribu-
 tion, punishment, بار
 شدن to be opened, as a
 door, باز گردانیدن to turn
 back; بار داشتن to hold
 back, to withhold, a fal-
 con
 بازار *bázár*, bazaar, market
 بازرگان *bázargán*, merchant,
 trader.
 بازو *bázú*, the fore-arm
 بازی *bází*, sport, games, بازی
 کردن to play; بازی عشق
 wantonness
 باسان *básán* (Turkish), who
 exterminates; see قودور
 باش or باشد *básh* or *báshad*, let
 it be, or may it be, 3rd

pers sing subj. of بودن to
 be
 باشی *báshí*, after a noun sig-
 nifies chief or head, as
 باشی خدمت head body-ser-
 vant.
 باطل *bátal*, void, vain, باطل
 باطل شدن to frustrate, باطل
 to be in vain
 باطن *bátan*, secret, interior;
 در باطن or باطناً secretly.
 باعث *bá'is*, reason, cause.
 باغ *bágh*, garden; باغچه
 little garden
 بافتن *báftan*, to weave (imp.
 باف)
 باقر *Báku*, proper name
 باقلی *báklí*, a bean said to
 produce madness or stu-
 pidity.
 باقی *bákí*, remainder, what
 remains, باقی گذاشتن to al-
 low to remain
 بالا *bálá*, high, above; بالا آمدن
 or بالا رفتن to mount; بالا کردن
 to lift, بالا نشستن to sit on
 high, in place of honour,
 بالایی سر بردم آوردمش I
 brought him to my bro-
 ther's (bed) head.
 بالاتر *bálátar*, higher, highest
 بالکل or بکلیه *bilkul* or *bilku-
 lyah*, altogether
 بالسماعه see سامعه
 بالمره see مرة
 بالین *bálín*, pillow.
 بانجا *bi-ánjá*, thither, to that
 place.
 بانگ *báng*, cry, shout, cock-
 crow.
 بانو *bánú*, lady, princess (from
 بان lord).

- باور *to believe* faith, باور | *badan*, body, سیم بدن or
 to believe, rely on | سیم تن silver-bodied.
 باهم *together* | *bidun*, without
 باهرام *proper name* | *ba*, on, upon, با براین
 باور *to be necessary* (founded) on this, after
 یا یا or باد or باد می it is this, also the breast,
 باد می thou to embrace, بر
 باد می I must give باد می to rise, برداشتن
 باد می or می must speak باد می to lift up, to carry off, برگشتن
 باد می it was necessary. or برگردیدن to turn round,
 باد می what must be to return, بر گردانیدن
 done - to cause to turn round or go
ballar (for *bad* comp. of *bad*). | رانست را بر مگردان
 worse | turn not thy tongue round,
 با آوردن *to place, to perform, to bring to* برگردان
pass | do not prevaricate, برگردان
barādar child, infant, to root or tear up
barādar little | *barābar*, equal, like (in
barādar my girl *barādar* three weight, size, &c), دو برابر
barādar used in calling a times the size, سه برابر
barādar my servant, boy! *barādar* to rival
barādar my friends | *barādar*, brother, برابر
barādar why? for what? | *barādar* nephew, برابر
barādar fortune, بد | *barādar* for my brother
barādar unfortunate, rascal | *barādar*
barādar present, gift, my brother
barādar or بخش کردن to bestow | *barādar*, for the sake of, on
barādar *barādar* to give, account of, برای اینکه or
barādar forgive me! *barādar* on account of this or
barādar bad, bad, evil, ادا | *barādar* on account of that; برای چه
barādar a scoundrel, بد | *barādar* for thee, برای
barādar to suspect, to think evil of, او | *barādar* for him or her
barādar to give a bad name to | *barādar*
barādar or *barādar* on that road, in | *barādar*
barādar that direction | *barādar*
barādar *barādar*, guide, درقه | *barādar*
barādar to escort, accompany | *barādar*
barādar ugly | *barādar*
Badal, proper name | *barf*, snow

درون for بیرون *bu'ín*, outside
 برکت *barkat*, blessing, prosperity,
 برکت نکرد he did not profit
 برگ *bang*, leaf, foliage, بی
 برگ و بوا in a wretched
 plight
 برگزیده *bar-guzídah*, chosen,
 elected
 برنج *baranj*, brass, a mixture
 of copper and zinc, also
 rice
 بره *baríah*, a lamb
 برهنه *barahnah*, naked; پا
 برهنه *bare-footed*, بی برهنگی
 nakedness
 بریدن *burídan*, to cut, abandon
 (imp. *bur*), بریده cut,
 finished
 بز *buz*, a goat
 بزرگ *buzurg*, large, great, big,
 elder (of persons), بزرگ
 زن the chief wife; pl بزرگان
 great men, ancestors,
 nobles; پیش بزرگشان in
 presence of their grand-
 parents or ancestors, بزرگی
 greatness, بزرگی کردن to
 make a show of importance
 بزدان *bazan*, brave, valiant
 بس *bas*, enough.
 بسبب *ba-sabab*, for the reason
 that, by the means of
 بستر *bistar*, a bed, couch,
 بستر نشینی one who keeps his
 bed, bed-ridden
 بستن *bastan*, to tie, bind,
 fasten, to wear (a sword)
 (imp. بند) بستن to dye
 with henna; پسته بسته
 bound; دست بسته with
 tied hands

باسم الله *bismilláh*, in the name
 of Allah
 بسیار *bisyár*, much, very; بسیار
 خوب very well, very good
 بشاشت *bisháshat*, cheerfulness,
 gaiety
 بشیر *Bashín*, a proper name,
 a bringer of good news
 بصیرت *basírat*, vigilance, per-
 spicacity, attention
 بطلان *butlín*, invalidating, ren-
 dering useless, annulling.
 بعد *ba'd*, after; بعد از آن after
 that, بعد من hereafter.
 بعضی *ba'z*, some, certain, بعضی
 some of, with از
 بغل *baghal*, to embrace, بغل کردن
 to embrace, بغلش است he
 is in his arms
 بغی *baghí*, fornication
 بکجا *bi-kujá*, whither.
 بلا *balá*, calamity, evil, بلا
bilá, without
 بلاغت *balúghat*, eloquence
 بلد *balad*, land, town, also
 capable of, acquainted
 with, as بلد نیستم I am not
 acquainted with
 تو زبان a certain thing, تو زبان
 فارسی بلدی do you know
 Persian?
 بلکه *balakih*, moreover, but.
 بلند *buland*, high, tall, lofty,
 loud, بلند کردن to raise up,
 elevate
 بلوط *ballút*, an oak
 بلوک *balúk* (Turk), a dis-
 trict
 بالی *balí*, yes, certainly.
 بلیغ *balígh*, eloquent.
 بنا بر *baná bi*, founded on, in
 pursuance of, having re-

- gard to, *با کردن* to com-
 mence, *بانی گذاردن* to lay
 the foundation of, to
 begin to do
بنابر *bin ābar*, in consequence,
 therefore
بند *bandah*, a servant, slave,
بندگی & *vice* slavery,
بند is used politely for
 "I," that is "your slave,"
 and takes the 1st pers of
 the verb, as *بند میگویم* I,
 your slave, say *ای بند*
 O servant of God! good
 man! (*بندگان* pl)
بانی *ban* (pl of *بن* *bin*), sons,
بنی آدم sons of men
بودن *budan*, to be, exist (imp
باش) *بود* is sometimes
 used for *بود* he was, exis-
 tence, *ایضا باش* look now!
بو or *بوی* *bū*, scent, perfume,
 sometimes in the sense of
 expectation
بورس *būzinah*, a monkey
بوس *būsh*, a kiss, *بوسه* or *پا*
بوسی kissing the foot or
 hand
بوسیدن *būsidan*, to kiss (imp
بوس)
بوته *būtah*, copse, wooded
بوق *būh*, a little trumpet
بوی *bi-wai*, to him, her, it
به or *در* *bi*, to, in, with, prefix
 to verbs in imp and subj
 moods, *بوم* that I may
 go, *بوی* go thou!
به *bah*, good, *بهتر* better
باجادری *bahādur*, brave, *باجادری*
 courage
بهار *bahār*, spring, *بهار*
 fresh or early spring

باجاه *bahānah*, excuse, pre-
 text, *بیک* *bi-ek* on some
 pretext

بختان *bukhtān*, lie, calumny
بر or *بر* *br* for the sake of
 purpose of

بهره *bahrah*, profit, *یاب*
 one who makes a profit

بهم *baham*, together, *بهم*
to come together or
be found, *بهم* *br* or
بهم *br* *to crash to-*
gether, upset, frustrate,
بهم *br* *to raise an up-*
loar

بی *bī*, without, equivalent
 to the prefix "un-" or
 affix "-less" in English,
 as *بی* *bī* *useless*, *بیجا*
out of its proper place,
بی *bī* *without notice,*
بی *bī* *disinterested, sin-*
cere, &c.

بی *bī* *come thou!* (imp of
آمدن)

بیابان *bīyābān*, desert

بیان *bīyān*, setting forth,
 explanation, *بیان* *bīyān* *to*
be explained

بیچاره *bīchārah*, helpless,
 wretched, without a re-
 medy

بیحیا *bīhayū*, immodest,
 shameless

بیدار *bīdār*, awake, *بیداری*
 watchfulness, being awake,
بیدار *bīdār* *to awake*

بیخ *bīkh*, root, *بیخ* *bīkh*
 completely, from the root

بیخود *bīkhūd*, senseless,
 folly, senselessness

بیرون *bīrūn*, outside, *بیرون*

کردن to turn out, بیرون
قلعه the outworks of a
fort; بیرون در آوردن to
draw out, cause to go out,
بیرون رفتن to go out.

بیزار *bízán*, sad, afflicted.

بیست *bíst*, twenty.

بیش or بیشتر *bishtar*, more

بی شک *bí-shak*, without
doubt

بیشه *bishah*, forest, wood.

بیکار *bikár*, useless.

بیکیس *bikas*, helpless, for-
saken.

بیگ or بگ *beg*, Beg, a title,
signifying lower official or
servant if put after a
name, a lower rank than
Aká or *Aghá*.

بیگانه *bígánah*, a stranger.

بیگناه *bígunáh*, sinless, inno-
cent.

بیهل see حیلہ.

بین *bain*, space, interval,

در این بین meanwhile,
ما بین between

(دیدن 2nd sing of imp) بین
or نه بین see thou.

بیوا *bínavá*, poor, miserable.

پ

پا *pá*, foot; پا شدن or پا
شدن to stand up; پا کردن
to put on (shoes, in order
to go); پا گذاشتن to settle
oneself down, to dare;

پا رفتن to go off (on foot),
شرطی پای کشتن تاوردی در
میان نباشد on condition
that there may be no
question as to killing
Tárvardí, پای من هست
that is my affair; پای
تخت metropolis (foot of
the throne)

پا پوش *pá-púsh* (shoe-cover-
ings), slippers, Oriental
shoes, پای پوش برای شیطان
(to sew slippers
for the devil), to show to
the cleverest (probably
equivalent to bringing
coals to Newcastle)

پا پی *pá-pai*, pursuit, per-
secution; پا پی شدن to
persecute, پیایی one after
another closely.

پاچه *páchah*, trousers, دست
پاچه head over heels, with-
out reflection

پا داری *pá-darí*, constancy,
permanency.

پادشاه *pádsháh*, king, sove-
reign

پارچه *párchah*, stuff, cloth, a
piece or morsel.

پار سال *pár-sál*, last year.

پاره *párah*, a piece, a few,
مثلاً پاره ماه certain, some,
like a piece (quarter) of
the moon

پا سوز *pá-súz* (foot-burning),
anxious, longing for.

پاشنه *páshnah*, the heel;
پاشنه بریده with cut heels
(a punishment occasion-
ally inflicted on robbers).

پاشیدن *páshídan*, to spread

- out, disperse, scatter, از
 to destroy پاشیدن
 پاک *pák*, pure, clean, پاک
 to clean, to destroy. کردن
 پاکیزه *pákízah*, pure, pretty.
 پانزده *pánzdah*, fifteen
 پانصد *pánsad*, five hundred.
 پای *pái*, foot, see پا
 پایدار *páidár*, firm, perma-
 nent, consolidated
 پایان *páyán*, limit, bound,
 بی پایان boundless.
 پدید *páidan*, to watch
 پاییز *páyíz*, autumn
 پایین *páyín*, below, down,
 or کردن سر پائین انداختن
 hang down the head,
 پائین آمدن to come down
 پختن *pukhtan*, to cook (imp
 پر)
 پدر *pidar*, father, پدر سوخته
 one whose father has
 been burnt, پدر سگ
 one whose father is a dog
 (terms of abuse), پدر نا
 one who has an infam-
 ous father
 پدید *padíd*, apparent, پدید
 آمدن to appear, become
 visible
 پذیرائی *pazí'ái*, acceptance,
 agreement, desire to
 please
 پذیرفتن *pazíruftan*, to accept,
 receive, obtain (imp پذیر)
 پر *pur*, full, اشك
 پر قوت powerful, پر حرف
 پر زدن to talk much, to
 boast.
 پر چاگی *pur-chánagí* (full-
 ness of chin), boasting
 پرده *pardah*, veil, screen,
- curtain, پرده پوش (cur-
 tain-covered), a woman
 confined to the harem,
 پرده بی پرده without a screen,
 with no mystery
 پرست *parast*, a worshipper,
 خدا پرست a worshipper of
 God, بت پرست an idolater.
 پرسش *pursish*, a question
 پرسیدن *pursídan*, to ask, to
 question (imp پرس or پرسیدن).
 پرواز *parváz*, flight (of birds),
 پرواز آمدن to fly
 پروردن *parvardan*, to nourish,
 cherish, پرور غریب cherisher
 of the poor, نمك پرورده
 (nourished with the salt),
 پرور a protégé (imp پرور)
 پری *parí*, a Peri, or fairy, a
 proper name, پریزاد (born
 of a Parí), proper name,
 پریخانم Lady Fairy, a pro-
 per name
 پریدن *parídan*, to fly (imp پریدن)
 پریروز *parí'úz*, the day before
 yesterday
 پریشان *parishán*, wretched,
 miserable, حال پریشان de-
 sperate, in wretched plight.
 پریشانی *paríshání*, agitation
 پس *pas*, then, afterwards,
 thereon. Before a verb it
 implies repetition, as پس
 پس to return, restore, پس
 پا پس to take back, گرفتن
 گذاشتن to draw the foot
 back in order to retire
 پس *pas parí'úz*, three
 days ago.
 پسر *pisar*, boy, son, پسر
 (contemptuous) boy, پسر
 برادر nephew.

- پسند *pasand*, approved, پسند کردن or پسندیدن to approve, پسندیده of approved temperament or manners
 پشت *pusht*, back, support, پشت خانه back of a house, پشت سرش behind him, پشت پرده behind the curtain, پشت چادر the inner part of a tent (behind the sheet), پشت کردن to turn the back
 پشتی *pushti*, cushion, elbow-rest, a protector, aid
 پشم *pashm*, wool, پشم زدن to comb wool
 پشمین *pashmín*, woollen
 پشه *pashshah*, a gnat, fly, mosquito
 پشیمان *pashímán*, repentant, penitent, پشیمانی repentance, regret, پشیمان شدن to repent
 پلاس *palás* (a bundle of) cloth or rags
 پلک *palak*, eye-lid
 پلنگ *palang*, a leopard or panther
 پلو or پلاو *pláo* (a dish)
 پنج *panj*, five, پنجاه fifty
 پنجره *panjarah*, window
 پنداشتن *pindáshtan*, to believe, think (imp پندار), پنداری you might think, پندار سهل consider it a trifle.
 پنهان *pinhán*, concealed, پنهان کردن to hide, پنهان شدن to be hidden
 پنیر *panín*, cheese
 پوچ *púch*, a trifle, nothing, پوچ گفتن to talk nonsense.
 پوست *púst*, skin
- پوشیدن *púshídan*, to wear, clothe oneself, cover, چشم پوشیدن to close the eye, پوش سیاه one clothed in black (imp پوش); پوشانیدن to clothe.
 پوشیدنی *púshídaní*, clothing.
 فوق or فوق *Fauk*, proper name
 پول *púl*, money, پول نقد cash, پول طلا و نقره gold and silver coin, پول سکه دار coined money.
 په *pah! pah!*
 پهلو *pahlú*, side, ribs, پهلو او at his or her side.
 پهن *pahn*, broad; پهن شدن to be spread out
 پی *par*, after, following, پی می آیند they are pursuing me, درو پتی کارت go about thy business, پی کاری رفتن to undertake an affair, پی بردن to enter, penetrate, پی بهانه گردیدن to seek for an excuse, پی گشتن to wander about, look for anyone
 پیا *piyá*, a man, in the dialect of the Lurs and Zends.
 پیاده *piyádah*, on foot, a footman or soldier, پیاده شدن to descend (from horseback)
 پیچاندن *píchándan*, to cause to turn round or back (imp. پیچان).
 پیچیدن *píchídan*, to twist, to turn (as a snake, or ring-lets) (imp. پیچ).
 پیدا *pardá*, manifest, apparent, پیدا کردن or نمودن to discover.

پیر *pir*, an old man, a saint.
 پیراهن *pirāhan*, a shirt, chemise (also پیرهن)
 پیری *piri* old age
 پیش *pīsh* before, in front,
 پیمیش *piemish* prematurely,
 پیش من he came to me.
 پیش او to or before him,
 پیش رفتن to precede, take the
 کار خود را پیش preference
 آوردن to bring his affair
 forwards. در پیش in front,
 also پیشتر
 پیش خدمت *pīsh-khulmat*, a
 body servant, one who
 serves in the presence
 پیشانی *pīsh-ini*, the forehead
 پیشکش *pīsh-kash* tribute, a
 present or offering to a
 superior. تو پیشکش I make
 thee an offering
 پیشرو *pīsh-roz*, advancing to
 meet equivalent to استقبال
 پیش لنگ کردن *pīsh lang kar-dan*
 to trip up (in wrestling)
 پیشه *pīshah*, trade, profession,
 occupation
 پیغام *pargham*, a message,
 announcement
 پیاز *pīlaur*, a shopkeeper

ت

-at (possessive pronoun),
 thy, زانوت thy head,
 thy knee

تا *tā*, up to, until, in order
 that, as soon as, تا يك
 دیگر for another month,
 تا تشریح چند فرسخ است how
 many farsakhs is it to
 Tabriz? تا کی till when?
 هر دو both
 تا *tā*, a particle placed after
 numbers, as دو تا ساعت two
 hours, سه تا مرد three men
 بهادری ده تا است به تاس گرجس
 است یکی پیش حشم لیامدن
 i.e. bravery is in ten parts,
 nine of these are to flee,
 and one not to make one's
 appearance
 تابع *tāb'a*, a follower, تابع
 شدن to obey
 تابیدن *tabidan*, to turn round.
 تاتار *tātar*, a courier, Tartar
 تاثیر *ta'sin*, impression, influ-
 ence (of one thing on an-
 other)
 تاج *tāj*, a crown
 تاجر *tājir*, a merchant, تاجری
 commercial
 تاجیک *tājik*, Persian slaves of
 the Bukaiyots, a term of
 contempt
 تأخیر *ta'khir*, delay, تأخیر
 انداختن to throw delays in
 the way
 تاراجی *tārājī* (Turkish),
 proper name
 تازه *tāzah*, new, fresh, recent,
 تازه بود any fresh news-
 تازه جوان a youth in his
 bloom, تازه کردن to refresh,
 renew
 تازه زاده *tāzah-zād*, (a female)
 lately delivered, تازه سکه
 newly coined

تامته *táftah*, stuff, tissue, of silk; hence taffeta

تافتن *táftan*, to twist, سایش را تافتن to twist his moustache, و e to caress, cajole.

تأکید *takíd*, confirming, insisting on, pl تأكيدات.

تأمل *ta'ammul*, reflection, consideration, تأمل کردن to reflect

تان *tán*, your, affixed to nouns, 2nd poss pron plural

تأنی *ta'anní*, hesitation

تاوان *táván*, compensation

تب *tab*, fever

تبریز *Tabríz*, capital of Azarbaiján

تسم *tabassum*, smiling

تپه *tapah*, height, hillock

تتبع *tatabbu'*, research, تتبعات scientific inquiries

تجارت *tajárat*, commerce, being a merchant

تجاوز *tajávuz*, avoiding, passing outside of, تجاوز نمودن to avoid

تجره *tagrubah*, experiment, experience, تجربه رسانیدن to put to the proof

تجسس *tajassus*, spying; تجسس کردن to spy out

تحصیل *tahsíl*, collecting, teaching, طالمان تحصیل students, pupils

تهدیه *tuhfah*, a present, a precious thing

تحت *taht*, under

تحقیق *tahkík*, inquiring into the truth, ascertaining

precisely, verification, تحقیق کردن to verify

تکبر *tahayyur*, amazement, consternation, stupefaction

تخت *takht*, a throne, تخته a piece of board

تخم *tukhm*, seed, egg, خر offspring of an ass

تدارك *tadán uk*, provision, preparation for, تداركشرا دیدن to do the necessary things.

تدبیر *tadbír*, arrangement, management (pl تدابیر and تدبیرات), تدبیر کردن to take measures to carry out

تدریج *tadríj*, progression, تدریج by degrees

تذكرة *tazakkarah*, notice, note, تذكرة برود passport

تر *tar*, after words is a sign of the comparative degree, also fresh, green, moist

ترا *tu'á*, to thee or thee

تراشیدن *taráshídan*, to cut, fashion

تراک or تراک *tu'ák*, blow, push, slap, تراک خوردن to receive a blow

ترکمان see تراکیمه

ترحم *tu'arhum*, mercy, ترحم کردن to take pity, spare from pity

تربیت *tarbíyat*, education, bringing up, preparation (of viands), punishment

تربیه *tarbíh*, giving a profit or advantage, تربیح دادن to give a preference

ترجمه *tarjumah*, translation, ترجمان an interpreter

<i>tars</i> , fear, ترسو a coward, ترساک afraid	<i>tashvish</i> , trouble, confusion, distraction
<i>tarsánidan</i> , ترسانیدن or ترساندن to frighten (imp ترسان)	<i>tasadduk</i> , صدق, alms, صدق کردن or فرمودن to forgive for God's sake
<i>tarsídan</i> , ترسیدن (imp ترس)	<i>tasdíq</i> , تصدیق, verifying, as evidence, تصدیق نمودن to agree
<i>tarsh</i> , ترش, sour, رو ترش sour-faced	<i>tasnif</i> , تصنیف, classifying
<i>tarashshah</i> , ترشح, sprinkling.	<i>tasavvur</i> , تصور, imagining, thinking
<i>tarakkí</i> , ترقی, improvement, advancement.	<i>ta'aruf</i> , تعارف, recognition, تعارف کردن or نمودن to present, to give
<i>turk</i> , ترك, تركمان, a Turkomán (pl. تركمانه).	<i>ta'álí</i> , تعالی, may he be exalted
<i>tark</i> , ترك, abandoning, releasing, giving up	<i>ta'ayyub</i> , تعجب, wondering, تعجب کردن to be astonished, wonder
<i>turkí</i> , تركی, the dialect of the Eastern Turks	<i>ta'yíl</i> , تعجیل, haste
<i>tarkib</i> , تركیب, composing, mixing.	<i>ta'rif</i> , تعريف, praise, تعريف کردن to praise
<i>tarkídan</i> , تركیدن, to cleave, crack	<i>ta'zím</i> , تعظیم, glorifying, تعظیم کردن to bow, to make reverence
<i>tarmah</i> , ترمه, Cashmere, cashmere stuff, shawl	<i>ta'lim</i> , تعلیم, instruction
<i>tasbîh</i> , تسبیح, rosary for counting beads in prayer, تسبیح گردانیدن to turn a chaplet in one's hand in praying	<i>ta'ahhud</i> , تعهد, agreement, تعهد کردن to bind oneself
<i>tust</i> , توست, for تو هست, it is of or to thee	<i>ta'ayyîn</i> , تعیین, manifesting
<i>taslím</i> , تسلیم, saluting, health, resignation, consolation	<i>taghayyir</i> , تغیر, change, تغیر دادن to change
<i>tashrif</i> , تشریف, honour, nobility, تشریف بردن to take away honour, polite for "to go", تشریف آوردن to bring honour, polite for "to come"	<i>ta'f</i> , تاف, makes no difference
<i>tushak</i> (Turkish), تاشاک, a bed, couch	<i>ta'fíl</i> , تافیل, ing (explaining)
<i>tashkíl</i> , تشكیک, great doubt	<i>ta'fíl</i> , تافیل, ing (explaining)

تفنگ *tufang*, a gun, تفنگ
 انداختن to shoot.
 تقاضا *takázá*, importuning,
 dunning.
 تقرر *takrín*, setting forth;
 تقرر کردن to explain, nar-
 rate
 تقصیر *taksín*, fault, sin, failure,
 تقصیردار one who is guilty
 of a crime
 تقسیم *taksím*, division, parti-
 tion
 تقلب *takallub* (pl تقلبات), lies,
 knavery
 تقلید *taklíd*, imitation, تقلید
 کردن or آوردن to imitate
 تها *tahvá*, pity, virtue, ab-
 stention from wrong.
 تكان *takán*, a push, تكان
 خوردن to be pushed.
 تكانیدن *takánídan*, to shake.
 تكليف *taklíf* (pl تكاليف),
 duty, trouble, labour.
 تكميل *takmíl*, completion,
 achievement, تكميل کردن
 to perfect, complete
 تكيه *takyah*, cushion, sup-
 port, reliance on, تكيه
 نمودن to rely upon, sup-
 port oneself on
 تل *tel*, a mound, تل الكبير the
 great mound
 تلاش *talásh*, effort, endeavour,
 تلاش کردن to take trouble
 after, inquire into.
 تلافی *talúfi*, reparation; تلافی
 کردن to take revenge
 تلخ *tullh*, bitter, تلخی bitter-
 ness
 تلف *talaf*, loss, rumation, تلف
 کردن to dissipate

تماشا *tamáshá*, looking on at a
 show, تماشا خانه a theatre
 تمام *tamám*, complete, entire,
 whole, تمام کردن to finish,
 complete, تمامی the whole,
 full, completeness
 تمثيل *tamsíl*, theatrical re-
 presentation (pl تمثيلات)
 تجمج *tamaymaj*, fluttering
 with happiness.
 تن *tan*, body
 تبيح *tambih*, punishment,
 chastisement
 تجاره *tankháh*, fortune, an
 order for payment
 تند *tund*, hard, brusque, sharp
 تنگ *tang*, narrow, strait-
 ened, تنگ شدن or آمدن
 to get into a strait, have
 but one course of action,
 تنگ or دلتنگ to be dis-
 tressed, anxious, تنگ نفس
 breathless, تنگ آوردن to
 distress, torment, روز تنگ
 day of distress, misfor-
 tune
 تنها *tanhá*, alone, solitary
 تو *tú*, thou
 تو *tu* or *tur*, in, تو
 از در حساب in the account,
 تو کردن to put (one's head)
 inside the door
 تو *tau*, fold, تو در تو fold on
 fold, complicated
 توانستن *tavánistan*, to be able,
 capable of (توان imp),
 نمیتوان گفت it is impossible
 to say, آیا میتوان کرد
 it be done?
 توبه *taubah*, repentance
 توجّه *tavayjah*, turning to-

wards, attending to, caring
for

تَوَلَّى *talassat*, mediation, in-
tervention

تَوَفَّى *taufil*, aid, reliance,
grace from above

تَوَغْلُ or تَوَغْلُو *túghlú*, a three-
year old lamb

تَوَّاه *tavallá*, counting or re-
lying on, تَوَقَّع داشتن or
تَوَقُّع to hope or expect.

تَوَكَّل *tarakkul*, reliance on
God, resignation to fate

تَوَلَّد *tavallud*, birth, تولد شدن
to be born

تَوَلَّا *taulak*, intelligent,
quick, up to tricks, cheat.

تَوَمَّان *túmán*, a Persian gold
coin worth about eight
shillings

تَه، below, at the bottom.

تَهْدِيد *tahdíd*, threatening

تَهْمَة *tuhmat*, accusation,
charge, suspicion, تَهْمَتِ دَرِ
he is somewhat
suspected, تَهْمَتِ دَرِ to be
suspected, تَهْمَتِ اَنْدَاخْتَن
or تَهْمَتِ بَسْتَن to throw suspicion,
accuse

تیر *tír*, arrow, تیرانداز an
archer, تیر من نِسْكَ خورد
my arrow struck a stone,
i.e. I did not succeed in my
aim

تیز آب *tíz áb*, aquafortis, تیز
آب اَرغوانی aquafortis for
dissolving metals

تِغ *tigh*, sword

تیمور *tarmúr*, Timour, proper
name

تیرِیُل *taryúl* (pl تیرولات), fief, fee

ث

ثَابِت *sábit*, proof, confirma-
tion, firm, stable, ثابت
تَوَكَّن to establish, prove,
تَوَكَّن جسم a solid body

ثَاقِب *sáhib*, shining or pier-
cing through, see شهاب

ثَانِيَا *sáman*, in the second
place

ثَبُوت *sabút*, firmness, cer-
tainty, certificate, proof,
تَوَكَّن تَوَكَّن to be esta-
blished.

ج

جَا *já*, place, اینجا here, آجا
there, بیجا out of place,
همین جا everywhere, هرجا
جا اَنْدَاخْتَن the same place,
جا آوردن to establish, جا
fulfil, جا در همچو جای at such
a place or time.

جادو *jádú*, enchantment,
magic, جادوگر a magician
جارو کردن *járu*, a broom, جارو
to sweep

جاری *jári*, flowing, circula-
ting; جاری ساختن to allow
to flow, to carry out, to
start

جان *ján*, life, soul, جان من
my life, جان خودت by thy
soul, جان و جان with my
heart and so^h

- my heart, جان آمدن to be reduced to extremities, ار جان گذاشتن to sacrifice his life
- جانب *jánib*, side, از جانب on the part of, جانب towards
- جانور *jánvar*, an animal.
- جاهل *jáhl*, careless, ignorant
- جایز *jáiz*, permissible, proper.
- جبار *jabbár*, powerful, proud; also a proper name.
- جبون *jabún*, cowardly
- جبه *jubbah*, a cloak.
- جدا *judá*, separate, apart, جدا کردن separation, جدا ساختن to separate, divide
- جدل *jadal*, dispute, contestation
- جدید *jadíd*, new
- جری *jarí*, bold, audacious
- جرات *jur'at*, boldness, audacity, چه جرأت how dared you?
- جز *juz*, or جز except; جز طویله except in the stable, جز اینکه except that
- جرا *jazá*, retribution
- جرو *juzú*, a fraction, trifle (pl اجزا ingredients), جروی small particles, trifles, also جرتی and جرتیات
- جریل *jazíl*, large, abundant, considerable
- جست *jast*, a leap, جستن to leap, jump (imp جه).
- جستن *justan*, to seek (imp جو) searching.
- جسم *jism*, body; جسم ثابت a solid body, جسم مایع a liquid or fluid body
- جعفر *ja'far*, Ja'far, a proper name
- جفا *jafá*, cruelty, oppression, violence
- جفت *juft*, pair, a couple, wife
- جفک *jafang*, futile, frivolous, nonsense, جفگی and جفگیات absurdity
- جلب *jalab*, scheming to obtain.
- جلد *jald*, quick, quickly.
- جلو *jali*, a horse's bridle
- جلو *jali*, before, in front of, جلو کسی رفتن to go before, to march against anyone, جلو گرفتن to stop
- جلیل *jálil*, proper name, also grand, illustrious, glorious
- جماعت *jamá'at*, a company, assembly, society.
- جمع *jama'*, collected, جمع کردن to assemble, collect, جمع خاطر collected in mind, جمع شدن to be tranquil, جمع شدن to be re-assured
- جمعیت *jam'iyat*, place of assemblage, rendezvous, جمع عقل را بسرت جمع کن collect your wits
- جن *jinn*, jinn, genius (pl جنه and اجنه).
- جواب *janáb*, Your Honour, a title given to people of rank, جاب اقدس الله the Holy Divine Majesty.
- جسانیدن *jambánídan*, to agitate, set in movement, گوش و دم جسانیدن to agitate ear and tail, or obey like a dog

agitation, *bach* خبر
 movement جیب
 kind species جیب
 war battle جیب
 jungle جیب
 answer جیب
 to answer his respon-
 sible جیب
 bag, sack جیب
 youth young
 man. جیب or جیب
 generosity, valour, magna-
 nimity جیب
 a stocking جیب
 a miscal,
 a rioter (not in dictionary). جیب
 (pl of جیب),
 jewels, precious stones جیب
 chicken جیب
 force, violence, ri-
 gour جیب
 friend, comrade (lit.
 equal) جیب
 boiling, جیب
 to come to the boil, to
 become heated or excited جیب
 to get hot,
 to boil جیب
 and جیب one who
 inquires, informs himself جیب
 trousseau (also
 ship). جیب
 cause, reason, جیب
 for the sake of, on
 account of, جیب with-
 out reason, جیب پیدا
 what a reason he has
 discovered! جیب
 hell جیب
 pocket, جیب جیب

breast pocket, جیب
 pocket-money جیب
jirah, daily allowance,
 provisions جیب
 چاب *chábuk*, quick, alert
 چاپ کردن *cháp lardan*, to
 print.
 چاپار *chápár*, courier, جیب
 راه جیب post-station, جیب
 راه جیب the high-road
 چاپیدن *chápídan*, make an in-
 cursion, invade
 چادر *chádín*, tent, veil, cur-
 tam, چادر ردن to pitch
 tents, چادر تاق plank hut,
 having veiled the
 head and face, چادر شب
 veil for the whole person
 چار or چپار *chár* or *chahúr*,
 four, چار دور from four
 sides, در چار دور on all
 sides
 چار تاق *chár-tág*, hut, cabin
 چارقد *chárqad*, woman's head-
 dress
 چاره *chárah*, remedy, resource,
 help, چاره کاررا جیب to
 seek a remedy in a matter,
 to put a spoke in the
 wheel; چه چاره باید کرد what
 must be done?
 چاك *chák*, well, in good
 health
 چانه *chánah* (also جیب), a
 comb

چاه *cháh*, well, چاه کن a well-digger.

چپ *chap*, left, پهلوی چپش را on his left.

چرا *chará*, for what? why?

چراغ *churágh*, a lamp

چریدن *charídan*, to graze

چسپیدن *chaspídan*, to stick or cling to, to hang close together, چسپاندن and چسپانیدن causal forms of the same

چست *chust*, alert, active.

چشم *chashm*, the eye; چشم and چشم on my eyes be it, i. e. willingly, ما سر چشم it is our duty, or بالای چشم to wait for, چشم داشتن to expect, چشم دوختن to fix the eye on, دختره چشم سفید a girl with white eyes, immodest

چشمه *chashmah*, fountain, spring

چقماق *chakmák*, gun-flint, چقماق سر پا کردن to cock a gun.

چکار *chakár*, for چه کار what business?

چکمه *chakmah*, a boot

چکم *chakunam*, for چه کنم what shall I do?

چکیدن *chakídan*, to drop, trickle down, causal چکانیدن

چگونگی *chagúnagí*, the how and why of a thing

چگونه *chagúnah*, for چه گونه how? in what way?

چند *chand*, some, several, how many? چند دفعه how many times? چندی a short

time, هر چند however much; چندی بعد از این a short time afterwards, حدان as many, as much

چنان *chunán* and چنین *chunín*, like this and that, چنانکه چنانچه as they say, می گوید چنان است as, as much as, it is so, or is it so?

چنگ *chang*, a harp, lute, claw, چنگی a player on the harp or lute, a public dancer, hence adventurer, Bohemian.

چنگال *changúl*, claw, talon, چنگال کردن to fold together.

چوب *chúb*, stick, wood, mace, چوب خوردن to be beaten

چوپان *chopán*, for چوپان shepherd.

چوخا *chokhá*, a sort of overcoat

چوغول *chaughúl* (Turkish), informer, traitor, چوغولی treason

چون *chún*, when, since, as, like, چونکه seeing that, whereas

چه *chih*, what? how? چه طور in what way? how? چه نتو چه what style! فصاحت what is it to thee? With چه چی it becomes as چه قدر what is it? چيست how far? to what extent? چه زود how soon?

چی *chí*, for چیز a thing

چهار *chahár* or چار four, چهارشنبه Wednesday

چهل *chahal*, forty

چیت *chít*, Indian stuff, tent.

چیدن *chidan*, to pick, gather (flowers)

چیز *chiz* a thing, چیزی *chizi* something
 رفیقها چیزی ندارم *I have no friends.*
 چه چیز *what is it?*
 بی چیزی *wretchedness, extreme poverty*
 مهم *important*

ح

حاکم *hakim*, judge, also a proper name

حاجی *haji*, pilgrim, one who has been to Mecca, used as an honorary title before proper names of pilgrims

خداوند *hadisah*, an event, generally unfortunate, pl حوادث *on accidents*

حاسة *hassah* (pl حواس), the five senses

خلاق *hazik*, skilful, expert

حاشیه *hashyah*, edge, border, hem, حاشیه بشیان می‌کند assessors at a trial

حاصل *hasil*, arriving, result, gain, حاصل شدن to be obtained, حاصل چه از این what profit is there in this?

حاضر *hazan*, present, ready, حاضر شدن to be present or ready, حاضر کردن to prepare, to bring, حاضرین those present

حافظ *hafiz*, a keeper, guardian, خدا حافظ God protect you!

(good-bye), also a Persian poet's name

حاکم *hakim*, a judge, governor, حاکم شرع a religious judge

حال *hal*, condition, state (of mind or body), present time, (pl احوال, used with regard to health, as احوال your honourable health? how are you?)
 در این حال under these circumstances, at this time,
 مال و حال all possessions

حال or حالا used adverbially, now, از حالا from to-day, henceforward, تا حال until now

حالت *halat*, state, condition

حالی *hali*, with کردن to explain, make clear or present to the mind of another, حالی شدن to be or become clear

حامله *hamulah*, pregnant

حامی *hami*, protector

حبیب *habib*, proper name, lit the friend (of God)

حتی *hali*, up to

حجامت *hajamat*, being under a barber's hands, being scarified, shaved

حجره *hajah*, room

حد *hadd*, limit, boundary, چه حد دارم how can I?

حرارت *hararat*, heat, حرارت ناریه fire-heat

حرف *harraf*, communicative

حرام *haram*, what is forbidden or unlawful, حرامزاده bastard

حرامی *harumi*, violation of

- law, نيك كرامى کردن to be faithless, to violate hospitality
- حرف *harf*, a letter, word, نى حرف to speak, حرف without a word (to the contrary), حرف من by my advice, حرف بودن to be at the word of, to obey
- حرکت *harakat*, movement; حرف کردن to move, to start
- حرمت *hurmat*, character, reputation, consideration
- حرمخانه *haram - khánah*, the harem, women's apartments
- حريص *harís*, greedy, avaricious
- حريف *haríf*, a companion (boon), آدمى كه حريف آقا شود the man who can strive against the Áká
- حزين *hazín*, sad, melancholy.
- حسن *huss*, being touched with feelings of love, sympathy.
- حساب *hisáb*, reckoning, computation, account, حساب کردن to treat with consideration, حساب آوردن to pay attention, take into account, حسابى one to be relied on
- حسب *hasb*, measure, proportion, حسب ارث by title of heirship, حسب in proportion to
- حسد *hasad*, حسودى envy; حسود envious.
- حسرت *hasrat*, sorrow, regret
- حسن *hasan*, handsome, beauty, also a proper name
- حسانات (pl. of حسنة), good deeds
- حصر *hasar*, limiting, bounding, حصر نى without bounds.
- حصه *hissah*, a share, portion
- حصير *hasir*, a mat
- حظار *hazár* (pl of حاضر), those present
- حضرت *hazrat* (pl. حضرات), excellence, presence, nobility, used before the names of holy persons, as حضرت موسى.
- حضور *huzúr*, the presence, حضور شيخ in the presence of the Sheikh
- حفظ *hifz*, protect, حفظ کردن to protect
- حق *hakk*, right, truth, also a name of God, حق من with regard to me, ناحق unjustly, without right; حق داشتن to be right, حق آشاى to be grateful, حق الشئس honorary acquired rights, الحق in truth
- حقيقت *hakikat*, the truth, the real state; در حقيقت or حقيقة in truth
- حكايت *hikáyat*, story, tale
- حكم *hukm*, order, command; حكما حكم دادن to govern, حكما at once
- حكما *hukmá*, pl. of حكيم
- حكمة *hakmat*, wisdom, mystery, contrivance
- حكمرانى *hukmání*, ruling
- حكيم *hakím*, a doctor, physician, wise man
- حلاوا *halvá*, a kind of sweetmeat

halíyat, permission, lawfulness, *حلیت خواستن* to beg leave to go
hamákat, folly, stupidity
himáyat, protection.
hamám, bath
hamd, praise, الحمد لله
 praise be to God!
hamlah, attack, a charge.
hamíd, praised, honoured, also a proper name
hanífah, proper name
havás, pl of حاصه
haráshí (pl. of حاشیه), marginal notes, حواشی مفیده, explanatory notes
haváli, neighbourhood
húri (pl حوریان), the Huris of Paradise
hausilah, crop of a bird, حوصله
 mind, senses, حوصله کردن to have patience, contain oneself, حوصله کم deficient in intelligence
hayá, shame, modesty
hayát, life, ما دام حیات as long as you live
hayát, a courtyard
handar, the lion, a name of Ali, a proper name, حیدر
 a proper name
harrán, perplexed, astonished, wretched
hamat, confusion, amazement
híz, catamite
harf, alas! pity it is! حیف باشد fie! حیف است shame be it!
hílah (pl حیل), ruse, stra-

tagem, *حیله باری* trickery,
حیله بیه the second word is merely a jingling rhyme to the first, *حیله کار* a trickster
harván (pl حیوانات), an animal.

خ

khátin, lady, also a proper name
kháry, outside of, exterior, خارجة feminine form of same
khástan, and خاستن to rise (imp. خیز)
kháshák, rubbish, see خس
khass, special, private, خاص
 a special favour, (fem حاصه, pl حواص) the immediate attendants of a great person
khátr, mind, heart, sake of, خاطر خدا for God's sake, خاطر جمع collectedness of mind, assurance, خاطر جمع let thy mind be at ease! خاطر خوبی kindness, kindness, خاطر خوبیهایی
 on account of my father's kindnesses, خاطر پدرم
 to agree to, خاطر آوردن
 to be favourable to, خاطر خواستن
 a well-wisher, خاطر خواه
 to be remembered, افتادن

agreed to, خاطر نماد I did not remember it

خاك *khák*, dust, earth, ground.

خال *khál*, and خالو maternal uncle

خالی *kháli*, empty, void, خالی

افتادن to be empty, fall

خالی, خالی و خالی empty, vain talk, تفتک

خالی کردن to let off a gun

خام *khám*, raw, inexperienced,

uncooked, foolish

خاموش *khámúsh*, silent,

خاموش شدن silence, خاموشی

to be silent

خان *khán* Khán, a title now

commonly used by all

officials, also meaning

chief, prince

خانم *khánum*, feminine of

above

خانواده *khánvadah*, family,

household, an exalted

lady or princess

خانه *khánah*, house, خانه

نیست he is not at home

خبر *khábar* (pl اخبار), news,

information, چه خبر است

what is the news? خبر

داشتن to have news, be in-

formed, خبر کردن or خبردار

کردن to inform; خبر یافتن

to get news

خبردار *khábar-dár*, one who

is informed

خجالت *khayálat*, shame,

خجالت کشیدن to be ashamed

خدا *khudá*, God, خدا O

God! ترا خدا I adjure thee

by God, خدا نکرده God forbid

خدا بد ندهد may God

not do evil to you!

خداوند *khudávand*, the lord,

a master

خدمت *khidmat*, service;

خدمت کردن to serve, خدمت

in the presence of the

Khán, شما خدمت as re-

gards you

خار *khár*, ass, donkey

خراب *kháráb*, bad, ruined, de-

solate, خانه خراب a ruined

house, جام خراب شد I

am ruined, کار من خراب

است my affairs are going

wrong.

خراشیدن *kharáshidan*, to

scratch, tear with the

nails.

خرج *khárj*, expenditure, خرج

کردن to spend

خراخرا *khár-khár*, a rustling or

scratching noise.

خردۀ *khurdah*, a little, trifle,

also خورده

خرس *khirs*, a bear, خرسکش

bear-killer

خروش *khargúsh*, a hare

خروس *khurús*, a cock

خریدن *kháridan*, to buy (imp

حرا) جان خریدن, to buy or

save life

خزینۀ *khazínah*, treasure.

خس *khass*, dirt, leaves, خس

و خاشاک, dirt and rubbish,

خس خس خس to sob breath-

lessly

خست *khissat*, avarice, stingi-

ness

خسته *khastah*, fatigued, worn-

out, wounded

خسّیس *khásís*, miserly, mean

خسّیسی *khásísí*, subst of the

above

خش *khash*, a jingle, clashing,
 خش حشی producing such.

خشک *khushk*, dry.

خشکیدن *khushkidan*, to dry,
 خشکیده dried up through
 emotion, &c.

حشم *khashm*, anger, خشمگین
 in a rage

خشمناک *khashmnák*, angry.

خشود *khushnúd*, happy,
 pleased, contented.

خصوص *khasús*, particularly;
 خصوص در این particular
 خصوص especially

خطا *khatá*, sin, error, fault,
 mistake

خطاب *khatáb*, addressing;
 خطاب کردن to speak.

خطر *khatar*, danger, peril,
 trouble

خطر *khutúr*, entering into the
 mind, هرگز خاطرم خاور میگرد
 did it ever enter my
 mind?

خفت *khiffat*, levity, thought-
 lessness

خفه *khaffah*, suffocated, خفه
 کردن to asphyxiate, stran-
 gle, خفه شو be strangled

خل *khul*, foolish, insensate,
 see دمسك

حلاص *khalás*, free, حلاص کردن
 to release, deliver, حلاص
 شدن to be freed

خلاصه *khulásah*, in short

خلاف *khuláf*, contrary, opposed
 to, بر خلاف on the con-
 trary, خلاف کردن to go con-
 trary to, خلاف عرض کردن
 to misrepresent, falsify,
 وعده تو خلاف شد thy promise
 has been broken

خب *khleb*, a Russian word
 meaning "bread"

خالع کردن *khala' kardan*, to set
 aside from, depose.

خلعت *khal'at*, a dress of ho-
 nou

خلفاء *khalaftá'* (pl of خلیف),
 the Caliphs

خلق *khalk*, nature, manner,
 temper

خلق *khulk*, creation, people

خلوت *khulvat*, privacy, a pri-
 vate place, خلوت کردن to
 retire to a private place,
 to have a private inter-
 view, خلوتی being alone

خلیل *khalíl*, friend, Abraham
 was so called, as the
 Friend of God

خم *kham*, bent, خم کردن to
 bend, خم شدن be bent

خنجر *khansar*, dagger

خندیدن *khandidan*, to laugh,
 خندان to cause to laugh,
 خنده a laugh, نیم خند half-
 laughing, ریش خند laugh-
 ing in the beard, jesting,
 خندان شدن to begin to
 laugh, خندان laughing

خواب *kháb*, a dream, sleep

خوابیدن *khábidan*, to sleep

خواجه *khájah*, originally a
 gentleman, but in modern
 Persian a eunuch.

خوار or خور in composition,
 one who eats or receives
 something, as خورامچور a
 rascal, one who eats un-
 lawful things

خواست *khást*, a wish, demand,
 desire, خواست خدا by the
 will of God

خواستگار *khástgár*, a petitioner, خواستگاری demanding in marriage

خواستن *khástan*, to wish, to desire (imp خواه) The present tense, خواهم &c, is used as an auxiliary to form the future of Persian verbs, as من خواهم گفت I will speak, خواهان those who wish, دلخواه a beloved object, دلخواه according to the heart's wish, نیک خواه و بد خواه good and evil wishers

خواهر *kháhar*, sister
خواص *khavás* (pl of خاصه), attendants, qualities.

خواهش *kháhish*, wish, desire.
خوب *khúb*, good; خیلی خوب it happened right well

خوبی *khúbí*, goodness, favour
خود *khud*, self, در عمر خود in his, her, or its life, خودتان we ourselves, خود شما or خودشان you yourselves, خودشان they themselves, خودش he himself, equivalent to خویش, خود خود or سر خود of his own accord, خود داری self-constraint, نیش خود حرف ساختن to talk to himself; بیش خود رفت he went (somewhere) for himself

خودی *khudí*, selfishness, self-will

خوراك *khurák*, food, victuals, خوراکي for food

خوراندن *khurándan*, to cause to eat

خوریجین *khurjín*, saddle-bag

خورد *khurd*, small, خوردن in detail, minutely, خورد کردن to cut into pieces, خورد شدن to get scratched or hurt

خوردن *khurdan*, to eat or drink, and met to suffer, خورد چشم it hit the eye, نكار خوردن to be useful, serve to, در خوردن to touch, در خوردن to strike against, در خوردن to encounter, meet, غم خوردن to grieve.

خوش *khush*, well, happy, pleasant, خوش آمدی thou art welcome, خوش دل glad at heart, خوش حال in good health or condition, خوشم آمد it pleased me, خوشش آمد it pleased him, خوش داشتن to be pleased at, خوشخت of happy fortune, خوشگذرانی pleasure, what makes time pass pleasantly, خوشگل pretty

خوشنود *khushnúd*, happy, contented

خوف *kharuf*, fear

خون *khún*, blood, خوبی a murderer, خون گرفتن to be stained with blood

خویش *khísh*, self, reflective pronoun, also a relative

خیال *khayál*, thought, idea, imagination, ارخیال افتادن to give up an idea, شیطان خیالی a diabolical idea, خیال کردن to imagine, think, also گرمش خیال dost thou fancy?

خیر *khair*, good, also "no!"

few کم کس ار او خیر برده است
have surpassed him in his
favours
goodness, in-
terest, advantage
leaping.
چه, to rise, چه
what profit arises?
khízidan, to rise, چه
khík or khíg,
leather bag, hide
خیلی, much, very, خیلی
خیلی وقت, very good, خیلی
خیلی وقت, it is a long time
since, مگر خیلی آدم است, is
he a great personage?

د

داخل *dálkal*, one who enters,
داخل شدن
داد *dád*, justice, hence cry-
ing out, appeal for help,
داد و فریاد, to cry
aloud for help, by
in spite of complaining, by
constraint, دادش جای نرسید,
he failed in gaining his
case, also a suit or com-
plaint in court, داد و ستد,
commerce
دادان *dádan*, to give (imp
دهم فراموش شد, ده)
got to give, ده is used as
an exclamation, "well,
then, come!"
دهه دورند
give them to sew, دهد
بکشند
killed

دار *dár*, a house, دار العلم or
علوم the house of know-
ledge or science, ie uni-
versity, college, دار السلطه
the metropolis, also power,
to hang, draw to
gallows
داروغا *dáruǵhá*, head of police,
bazaar, &c
داستان *dástán*, tale, recital,
story
داشتن *dáshtan*, to have (imp
را داشتن, (دار
to permit,
to lift, داشتن
ار من, let me alone,
دست بردار
to obtain, acquire
داغی *dághí*, inhabitant of
Daghistan
دالان *dálán*, passage (outside
a room), entrance, vesti-
bule, سر پوشیده
a covered way
دامان *dáman*, border, hem,
fringe, دامس کوه
the skirt
of the hills, name of a
province
دان *dán*, one who knows or
contains, as قدر دان
power-
ful, قلم دان
a pen-holder
دانستن *dánistan*, to know,
consider, take for (imp
دان)
دانه *dánah*, a piece, bit, gram,
دانه در
a pearl
دایره *dáirah*, a circle
دائم *dáim*, permanent, eter-
nal (used in the form of
دام)
legitimate
زن دائمی, wife
دائم الحضور, fixed resi-
dence
دایه *dáyah*, nurse
دچار or دوچار *dochár*, to meet,

- encounter (with شدن),
 ده چشم چار شده two eyes be-
 coming four, i.e. meeting.
- دختر *dukhtar*, a girl, daugh-
 ter, دختر برادر, دختره
 a niece, دخترى as a
 daughter
- دخل *dakhl*, entrance, occu-
 pancy, income, دخل چه
 دارد what does it concern
 me?
- دخيل *dakhil*, one who enters
 or mixes with; دخيل شدن
 to meddle, to enter upon
- در *dar*, in, also gate, door
 (also درب), در کردن to put
 to the door, turn out, در
 رفتن to go out, save one-
 self, در بردن to turn out,
 در راه در بردن to carry off the
 road, to cause to stray, در
 ماندن در to be help-
 less, دریافت کردن to find,
 discover, در بردن to carry
 off; در آوردن to bring out
 and carry off; در رفتن to go
 out, از راه در رفتن to lose
 the way, stray from the
 road, در مانده helpless; در
 بدر helplessness, در بدر
 امتادن to become a vagrant
 or wanderer.
- دراج *dar rāj*, francolin
- دراز *darāz*, long, extended,
 دراز کردن to stretch out, pro-
 long
- دربار *darbār*, the court of a
 prince.
- درجه *darjah*, step, class,
 rank
- درخانه *dar khānah*, or درخانه
 gate of palace where jus-
- tice is administered, hall of
 audience
- درخت *dirakht*, tree.
- درخشیدن *dirakhshidan*, to illu-
 minate, shine out
- درد *dard*, pain, grief; دردت
 جانم may I take thy pains
 on myself, سرد درد head-
 ache, درد دندان toothache,
 &c, درد خوردن to be in
 pain or grieved
- درس *dars*, lesson, teaching,
 درس خواندن to learn a lesson,
 study
- درست *darust*, prepared, right,
 proper, درست کردن to make
 ready, set to rights, repair,
 درست کار a righteous man,
 درست شدن to become right,
 to be repaired, set to
 rights, درست هفت ماه ex-
 actly seven months, درستى
 substantive of درست;
 تندرستى health, نادرست the
 opposite of درست
- درگاه *dar gāh*, palace, court,
 temple, درگاه الهی God's
 house.
- درو *darū*, harvest, from درویدن
 to reap, to harvest; also
 درو کردن
- دروازه *darvāzah*, a door, gate
- دروغ *darūgh*, false, untrue,
 دروغى or دروغى falsehood,
 unttruth, lies, دروغ گفتن
 to tell lies, دروغ گو a liar
- درويش *darvīsh*, poor, a reli-
 gious mendicant; درویشى
 the state of a derivish
- دره *darah*, a valley
- درهم *darham*, together, see
 هم

دریا *dariyá*, the sea or river,
 دریای خزر the Caspian Sea
 دریغ *darigh*, alas! دریغ کردن
 or داشتن to refuse
 درد *durd*, thiet; دردی theft,
 robbery, دردی کردن to rob,
 درد افکن to steal, درد دیدن
 one who throws down or
 exterminates robbers
 در دست *dast*, hand, arm, دست
 گرفتن to hold, take into the
 hand, دست دادن to be-
 come possible, occur, اگر
 دستش ناید if it is possible
 for him, if he obtains it,
 دستم چه بر می آید what can
 I do? دست پاچه with hands
 and legs, precipitately,
 دست ناچگی substantive
 form of same, دست گرفتن
 to undertake, دست و پا with
 both, or full hands, دست
 دادن to give up, دست و پا
 کردن to exert oneself, دست
 کشیدن to withdraw from,
 دست آوردن to procure, ob-
 tain, دست گذاردن to put
 one's hand to, دست بکار شدن
 to set to work, attend to,
 دست دراز کردن to stretch out
 the hand to oppress, دستی
 گرفتن to grasp the arms
 (in wrestling), دست نشال
 shawl in hand, دست بگردن
 to embrace with the arm
 round the neck, دست نسیمه
 to cross the arms on
 the breast, as servants do
 to bow, دست فروش a
 pedlar, wandering mer-
 chant
 دوستاق *dusták*, see دوستاق

دست درم *dastras*, close at
 hand, assisting
 دست گاه *dastgáh*, a factory,
 workshop, دست گاه عوام فریبی
 factory of cheating and
 tricks
 دست گیر *dastgín*, taking coun-
 sel and harking back;
 خیلی دیر دستگیری شده است
 thou art harking back, or
 taking counsel, very late,
 ای قدرها دستگیر تان بشود که
 show yourselves at least
 sufficiently warned to
 دستمال *dastmál*, handker-
 chief
 دستور *dastúr*, custom, usage,
 دستور العمل instructions
 دسته *dastah*, handle, handful,
 company (of troop-)
 دشمن *dushman*, enemy
 دشوار *dushwár*, difficult
 دعا *duá*, prayer, a charm,
 دعا گرفتن to procure a
 charm for any purpose
 دعوا or دعوی *da'vá*, claim,
 plaint, دعوا کردن to invite
 دفتر *daftar*, register, record,
 دفتر خانه bureau, office
 دفع *dafa* repulsion, دفع
 کردن to repulse, drive
 away
 دفعه *daf'ah*, a time, turn,
 دفعه چند دفعه how often,
 دفعه یک دفعه at once
 suddenly, once
 دفن *dafan*, burial, دفن کردن
 to bury
 دققت *digqat*, accuracy, dili-
 gence, care
 دقیقه *dahikah*, a moment,
 دقیقه گذشته minute, گذشته

moment had not elapsed when

دیگر *digar*, see دیگر

دل *dil*, heart, دل پیدا کردن to take courage, از دل گذرانیدن to recall to memory, دلشک anxious, sad, tightened at the heart, دلشگی substantive of the same, دلتان turn your heart to, listen to me, دل حا to obtain peace of mind, دلخواه heart's wish, دلگرم warm-hearted, sanguine, confident, دلستگی being heart-bound in love

دلاک *dallák*, barber

دلال *dallál*, broker, باشی chief broker

دلالت *dalálat*, indication, sign, دلالت میکند که this proves that

دلکی *dulakí*, crime (from Turkish تولاك)

دله *dallah*, false, cheat, rogue, درد و دله شهر the thieves and rascals of the town

دلیل *dalíl*, proof

دم *dam*, before, breath, دم در before the door, دم صبح before dawn, دم آبرو to just above the eye-brow, دم مرگ at the point of death, دم دم from moment to moment

دم *dum*, tail.

دماغ *damágh*, nose, دماغتان چاق است are you well?

دمك or دمسك *damank* or *da-bank*, foolish, simpleton,

often used with خل in composition

دمیدن *damídan*, to breathe.

دندان *dandán*, tooth

دنیا *dunyá*, the world.

دو *dú*, two, دویم the second, دو باره twice

دوا *daví*, remedy, medicine.

دوازده *davízdah*, twelve

دوختن *dúkhtan*, to sew, چشم

دوختن to fix the eyes on,

دوخته anything sewn, a garment (imp دور)

دود *dúd*, smoke, دل دل heart's anguish

دور *dúr*, far, دور شدن to depart.

دور *daur*, round, around, دور دور

دور و دراز far and long

دوست *dúst*, friend, دوست دوست

داشتن to love

دوستاق *dústák*, a prisoner (from Turkish طومستاق)

دوش *dúsh*, shoulder, دوش دوش

گرفتن to put on (clothing),

بدوش (falling) on the back

دولت *daulat*, wealth, fortune, the State, دولت معقولی

a reasonable fortune, دولتمند

rich, prosperous, دولت دولت

عالیجاه the exalted State

دواندن *davídan*, to run, دواندن

to cause to run

دویست *davíst*, two hundred

ده *dah*, ten

ده *dah*, a village (pl دهات)

ده imp of دادن come now,

ده ده come, be off!

دهلیز *dahlíz*, passage or portico

دهم *dahum*, tenth

دهن or دهان mouth, دهن

راه انداختن *rah*, to set going,
 راه داشتن *rah* or شدن *shodan* to go off,
 راه زدن *rah* to commit highway
 robbery, راه نمودن *rah* to point
 out the road, to guide, ار
 میل *rah* by way of friend-
 ship
 ربيع *rabí'a*, the spring
 رجوع *rujú'a*, recourse, turning
 to, رجوع کردن to turn to-
 wards, to consign, refer to
 رحم *rahm*, pity, رحم کردن or
 نمودن to have compassion,
 بی رحم *bi rahm* merciless
 رحمت *rahmat*, pity, برحمت
 خدا to die, go to God's
 mercy, خدا رحمتش کند God
 have compassion on him!
 رحیم *rahím*, merciful, proper
 name.
 رخت *rahht*, clothes
 رخسار *rukhsán*, cheek.
 رخصت *rukhsat*, leave, permis-
 sion, رخصت گرفتن to take
 leave
 رخیه *rakhnah*, a hole, split.
 رد *rad*, repulsion, رد کردن or
 دادن to reject, send away,
 رد شدن to be rejected
 رسانیدن *rasánídan*, to cause to
 arrive, خود را رسانیدن to ap-
 proach
 رستگار *rustgár*, saviour, رستگار
 نمودن or فرمودن to liberate,
 set free
 رستن *rustan*, to save
 رسم *iasm* (پل رسم), manner,
 way, polite manners or
 customs, اسم و رسم name
 and rank, ceremonies
 رسوا *rusvá*, disgraced, رسوا
 disgrace

رسول *rasúl*, the prophet.
 رسیدگی *rasídagí*, maturity
 نمودن رسیدگی to attend,
 take care of
 رسیدن *rasídan*, to arrive,
 بدادم درس, (رس) reach (imp)
 رسیدن پول give me justice,
 remittance or payment of
 money, رساندن causal form
 of the same, بهم رسیدن
 to meet, encounter, تا چه
 رسد for the strongest rea-
 son
 رشت *rasht*, Rasht; رشتی be-
 longing to Rasht
 رشوت *rushvat*, bribery.
 رشادت *rashádat*, bravery,
 courage
 رشید *rashíd*, brave, courage-
 ous
 رضا *Rizá*, proper name, also
 satisfaction, contentment,
 رضای خدا to please God
 رضاع *rizá'a*, foster-brother
 رضایت *rizáyat*, satisfaction,
 consent, free-will
 رعایا *ri'áyá* (پل رعیت), sub-
 jects
 رعنا *ra'ná*, young and hand-
 some
 رعیت *ra'iyat*, subject
 رفتار *raftár*, conduct, beha-
 viour
 رفتن *raftan*, to go, رفتن ده
 to go to, be married (women),
 رفتن در رفتن to go out (imp رو),
 رفت it is done, all over
 رفیق *rafík*, companion, lover
 (پل رفقا), با رفقا with
 our companions
 ركن *rukn* (پل ارکان), pillar;
 ارکان دولت pillars of the

ریخت *ikhlt*, temperament
 ریختن *rihltan*, to pour, scatter,
 spill (partic ریخته, imp
 ریژ) , ریژ ریژ کردن to tear in
 pieces, سر کسی ریختن to fall
 on anyone, ریژ morsel
 ریستن *ristan*, to groan,
 grieve, also to empty one-
 self
 ریش *ish*, beard

ز

زاده *zadah* (from زادن), child,
 برادر زاده nephew, fairy-born
 زاکون *zákún* (Russian), the law
 زانو *zanú*, the knee, زانو زدن
 to strike the knee (in de-
 spair).
 زایدن *zá'idan*, to bring forth
 زبان *zabán*, tongue, language,
 زبان فهم one who under-
 stands what is said to
 him, زباندان one who knows
 a language, زبان گرفتن to
 hold one's tongue, بی زبان
 dumb, زبان آوردن to speak,
 say, چه زانها with what
 words? شیرین زبان sweet-
 tongued, زبان ریژی chatter-
 ing
 زبیده *Zubardah*, proper name
 زحمت *zahmat*, annoyance,
 trouble, disquietude, زحمت
 کشیدن to trouble oneself,
 take pains
 زخم *zakhm*, wound, زخم کردن
 to wound

زدن *zadan*, to beat, strike;
 داد زدن to talk, حرف زدن
 to cry out, to fire a gun
 or shoot an arrow (imp.
 زدن) , بهم زدن to knock to-
 gether, to crash, ناپا زدن
 to tread under foot, زمین
 زدن to throw down, شانه زدن
 to comb, پشم زدن to card
 wool, ورق زدن to turn the
 leaves (in a book)
 زرگر *zangar*, a goldsmith
 زری *zarí*, brocade.
 زغال *zaghál*, coal
 زفاف *zafáf*, matrimonial con-
 summation, marriage, brid-
 dal
 زقوم *zakhúm*, thorns
 زلزله *zalzalah*, trembling, earth-
 quake, زلزله انداختن to
 turn upside down, to
 cause great confusion
 زلخا *Zularkhá*, proper name.
 زمان *zamán*, time, moment;
 زمان دیگر another time
 زمانه *zamánah*, world, age,
 fortune, destiny
 زمستان *zumistán*, winter.
 زمین *zamín*, land, earth,
 ground, زمین زدن to throw
 down
 زن *zan*, woman, wife, زنکه
 dimin
 زندگانی *zindagání*, life, also
 زندگی
 زنده *zindah*, alive
 زندهار *zinhár*, beware
 زودتر *zúd*, quick, quickly, زودتر
 quicker, زودی quickly;
 باین , رودگی and رودی subst
 رودی so quickly, soon
 زور *zúr*, strength, force, op-

pression, *زور* strong, vigorous, *زور ردن* to force, also falsehood
زغال *zughúl*, coal
زه *zah*, bow-string, *زه ردن* to drawback
زهر *zah*, poison
زهره *zahrah*, bile, *زهره رگ شدن* to have the bile stirred, to be agitated, &c
زیاد *ziyád*, also *زیاده*, much, increase, *زیادتر* comp of same
زیادتر *ziyúdat*, excess
زیارت *ziyárat*, visiting (a holy place, &c)
زیا *zibú*, leauty, a proper name
زیبده *zibandah*, fitting, proper, becoming, *زیبگی* substantive of same
زیر *zír*, down, below, *زیر لب* under her breath, *زیر ردن* to throw down, *زیر زمین* underground
زیرا *zíná*, for; *زیرا که* because
زیرجامه *zín-júmáh* drawers
زیرك *zírak*, clever, intelligent, vulgarly pronounced *زیرك*
زیرین لب under lip
زینب *Zainab*, woman's name
زین *zín*, saddle
زینت *zínat*, adornment, *زینت کردن* to adorn oneself

س

سابك *sábik* (fem سابقه), former, *سابقه* formerly
ساحر *súhir*, sorcerer

ساختن *sáhhtan*, to make, *از دستش کاری ساخته نمی شود* he is good for nothing,
ساختن *sáhtan* to tell a story;
ساختن *sáhtan* to invent, make up in one's own head (imp ساز), *ساختن* a made up thing or matter
ساعت *sú'at*, an hour, a watch, *ساعت نجومی* a sidereal hour.
ساکت *súkit*, silent, dumb
ساكن *súkin*, an inhabitant; also tranquil, in repose
سال *sál*, a year, *سالی* every year, *مد ساله* a century;
سالگی *sál-gí* aged, *دو ساله* two years old.
ساموق *Sámúh*, a town in the Caucasus
ساحه *súnihah* (pl *ساحات*), a revelation (in augury)
سایر *súir* (pl *سایرین*), all, all the rest
سبب *sabab*, cause, motive (pl. *سببها* or *اسباب*), *چه سبب* for what reason, *بی سبب* without cause
سبحان *subhán*, glory, *سبحان الله* glory to God
سبحان *subhán* glory to the Eternal
سبز *sabz*, green
سبقت *sabakat*, precedence, preference, *سبقت بردن* to excel, surpass
سیر *sibín*, Siberia
سبیل *sabíl*, moustaches, *سبیل کده* without moustaches.
سپهر *sipar*, a shield
سپردن *spurdan*, to entrust, give charge of (imp سپار)
ستان *sitúdan*, to take (imp ستان)

ستار *sitár*, one who conceals (faults), proper name.

ستاره *sitárah*, a star, planet

ستم *sitam*, oppression, persecution, cruelty

سجاده *sajúdah*, prayer-carpet.

سخت *sakht*, hard, harsh

سک *sukhn*, word, speech,

سکسان *an* intelligent man.

سحر *sahr*, magic.

سر *sir* or *sar*, head, intention, direction, سر تا پا from head

to foot, completely, سر مطلب the point of my purpose or demand, سر ماه at

the end of the month, آن سر مال on that side of

our tents, سر راه on the road, سر سنگ on the stone,

سر من آمدید *you* fell on me, سر پا on foot, سر کشیدن to

cock a gun; سر در under pretence of, سر دادن to ap-

pear, arrive, سر گرفتن to take up a position, سر

نهادن to set towards, to run, سر هم in a mass, all

together, دور سرت کردم *may* I revolve round thy head

(to guard thee), سر دادن to put on the head (hat), سر

شب at the beginning of night, سر سال at the end of

the year, سر گرفتن to begin at the beginning, پشت

سر ما behind him; سر ما رفته *he* has left us, سر آمد

he has come to his place again; سر خود of his

own accord, سر شام at the evening meal, سر بهار at

breakfast time, سر شیر

cream, سر خدمت service;

سر زده suddenly, unawares,

سر زده بودن to be attributed to, to have arisen from,

سر پائین انداختن to hang down the head; سر قول خود

to keep to one's word, سر برهه bare-headed, unveiled, سر رخت

on the coat, dress

سر *sir* (pl اسرار), secret, mystery

سراسیمه *sarásimáh*, stupefied, confused

سراغ *siragh*, sign, indication; سراغ کردن to inquire, track.

سرآمد *sar-ámad*, chief, first come

سرباز *sarbúz*, soldier

سرپوش *sarpúsh*, head-covering; سرپوش از روی کار برداشتن to

lift up the veil from an affair

سرد *sard*, cold.

سردار *sardár*, chief, general

سر رشته *sar-rishtah*, talent, ability

سرکار *sarkár*, Your Highness, Excellency.

سرکردگی *sarkardagi*, command, authority.

سر گذشت *sar-guzasht*, what has passed, tale, story

سرما *sarmá*, cold; سرما خوردن to freeze

سر نوشت *sar-nvisht*, destiny, what is written on the forehead

سزا *sazá*, punishment, retribution, سزا رسید *he* has been punished, سزاوار worthy, fitting, suitable for

burning at heart, دلم برای
 my heart burns
 for thee, سوزانیدن to set
 on fire, cause to burn
 سود *súd*, profit, gain, در این
 چه سود what does it profit?
 سودا *saudá*, melancholy,
 blackness, سودا کردن to
 stipulate, سودا کرده re-
 gretted
 سوداگر *saudágar*, merchant
 سوزش *súzish*, burning
 سوغلی *súglí*, a favourite, be-
 loved.
 سول *súl* (Russian), salt
 سه *sih*, three
 سهل *sahal*, easy, light
 سهو *sahv*, error, mistake
 سی *sí*, thirty
 سیاحت *syúhat*, journey, voy-
 age, walk, side, row
 سیاه *syáh*, black, روز سیاه an
 unlucky day, unhappy,
 سیاهی blackness
 سیب *síb*, apple, دو نصف سیب
 two halves of an apple,
 very like
 سیر *sír*, full, satisfied
 سیر کردن *san hardan*, to
 march, go out, as in a boat
 سیگار *sígár*, a cigar
 سیم *syum*, third
 سینه *sinah*, the breast

ش

اش *ash*, his, her, its, affixed
 personal and possessive
 pronoun. It loses the ا

after a long vowel, as in
 می شناسیش dost thou know
 him?
 شاخ *shúkh*, branch, horn, شاخه
 collection of branches;
 شاح *a dervish's horn*
 شاط و شوط *shát va shút*, jabber
 and talk
 شاگرد *shágrad*, a scholar, pupil;
 لایلاج شاگردس نمی شد
 Lailáj was not (worthy to be) his
 pupil
 شال *shál*, shawl, شال ترمه
 Cashmere shawl
 شام *shúm*, evening, evening
 meal
 شامل *sháml*, associated with,
 enveloping
 شان *shán*, rank, dignity, high
 place
 شان short for ایشان they;
 سرهاگیشان then heads
 شانزده *shánzdah*, fifteen
 شانه *shánah*, comb.
 شاه *sháh*, king, شاه بار a royal
 falcon, شاه راده prince.
 شاهد *sháhad*, witness, martyr,
 a beauty.
 شاهى *sháhí*, royal, a small
 coin
 شاید *sháyad*, perhaps, it may
 be
 شایستن *sháyistan*, to be fit,
 suitable, شاید بروم I ought
 to go
 شایسته *sháyastah*, suitable,
 convenient, subst شایستگی
 شایق *sháyik*, desirous, greedy,
 impatient
 شب *shab*, night, شب سرا during
 the night, شب کلاه night-
 cap, شبانه روز a night and

day, *کردن شب* to pass a night

شبهه shubhah, doubt, suspicion (pronounced *shubbah*)

شبهه shabih, resembling

شتاب shutáb, haste, over-haste

شتر shuti, camel, *شاردار caravan*

شخص shakhs (pl *اشخاص*), person, individual

شدت shiddat, violence, vehemence, excess, *از شدت پریشانی* from excessive misery, in a violent temper, *بشدت* excessively, violently

شدن shudan (imp *شو*), to be, become, forms the passive of verbs, as *گفته شدن* to be said, *فته شده باشد* he would have gone, *می شود* it is possible, *شدنی* what is to be, *هم می شد ساخت* if it were possible to do, *نزدیک شدن* to approach, *همچو شد* so it happened, *آمد و شد* intercourse, *جمع شدن* to be collected

شدید shadíd, excessive, heavy, dire

شر shari, wickedness, evil

شرارت shar'arat, malice, wickedness, difficulties

شراره shar'arah, a spark

شرط shart (pl *شرایط*), condition, stipulation, *بشرطی که* on condition that

شرع shari'a, the religious law.

شرم sharm, shame, modesty

شرمندة sharmindah, ashamed, modest

شروع shurú'a, commencing,

شروع کردن to begin

شریف sharíf, honoured, illustrious, *نام سریف* (polite) what is your name?

شریک sharik, companion, partner, associate

شستن shush, SIX

شست or *شست* *shust*, thumb

شستن shustan, to wash (imp. *شوی*)

شصت shast, sixty

شعاع sha'ú', rays of the sun

شعر sha' (pl *اشعار*), poetry, verse), *شعر خواندن* to recite poetry, *شاعر* a poet

شعله shu'lah, a woman's name

شعور sha'úr, knowledge, *بی شعور* without common sense

شغال shaghál, jackal

شغل shughl, employment, occupation, business

شفقت shafakat, sympathy, pity

شك shakh, doubt, *بی شك* without doubt

شکار shakár, game, *شکار کردن* to hunt

شکایت shikáyat, blame, reproach, *آرد دست فلان شکایت* to be complained against by someone

شکر shukr, thanks to God

شکرانه shukrúnah, gratitude, remuneration

شکستن shikastan, to break (imp *شکن*)

شکل shikal, form, figure

شکم shikam, stomach, belly

شگوفه shigúfah, flowers, buds

شکوة shikúh, grief, complaint

شما shumá, you, see also *تان*

شماخی *shumákhí*, a town in Karabágh

شمردن *shumurdan*, to reckon, calculate (imp شمار), شمارة a number, reckoning.

شمس *shams*, the sun, شمس الدين sun of the faith, proper name

شمشیر *shamshír*, a sword.

شناختن *shnákhtan*, to recognise (imp شناسیدن), شناسانیدن to cause to know, instruct, tell about, also vulg شنفتن

شنیدن *shunídan*, to hear (imp شنو)

شوخ *sharukh*, droll, pleasant, impudent, من و آروخ شوخی I and Arúj are jokers, شوخی کردن to jest, شوخیت نگیرد may impudence not lay hold on you, شوق *shok*, desire, longing, curiosity

شوهر *shauhar*, a husband, شوهر دادن or بشوهر دادن to give in marriage, شوهر کردن to take a husband, marry

شهاب *shaháb*, a bright star, shining light, شهاب ساقب meteor

شهادت *shahádat*, testimony, evidence, شهادت دادن to give evidence, شهادت بردن to bring in evidence

شهاب *shahbúz*, royal falcon

شهر *shahr*, town, city, شهرنامو proper name

شهرت *shuhrat*, celebrity, notoriety, شهرت دادن to divulge, spread abroad

شهود *shuhúd* (pl of شاهد), witnesses

شیخ *sharukh*, a chief of de-vishes or a tribe, an old man, شیخ سعدی name of a poet

شیدا *shardú*, mad with love, proper name

شیر *shír*, milk, شیر در a child at the breast, also a lion, شیر دار a female with milk, ای شیرم my lion, my brave one.

شیرین *shírín*, sweet, شیرین زبان sweet-tongued; شیرینی sweetmeats

شیشه *shíshah*, glass, a battle شیطان *shartún* (pl. شیاطین), devil, شیطان خیال one with devilish ideas, شیطانت devilry, also شیطانت کاری

شیون *shívan*, lamentation, شیون کردن to mourn, lament

ص

صاحب *sáhib*, lord, master, possessor of, صاحب خانه master of a house, صاحب هنر skilled, صاحب شدن to become possessed of

صادر *sádr*, arriving, coming, صادر شدن to arrive, to occur

صاف *sáf*, pure, clean, و صافی honesty and loyalty

صالح *sálih*, pious, honest, proper name

صامت *sámit*, silent, dumb

- صبح *subh*, morning, dawn
 صبر *sabr*, patience, صبر کردن
 or to have patience
 صحاب *sahábat*, accompany-
 ing, صحبت in company
 of
 صحبت *subhat*, company, asso-
 ciation, society, میان صحبت
 in the midst of conversa-
 tion
 صحرا *sahrá*, desert, country
 صد *ead*, a hundred
 صدا *sidá*, noise, voice, صدا
 to call, صدای بلند in a
 loud voice.
 صدر *sadr*, the chief seat, در
 in the foreground
 of the room
 صدقه *sadala*, charity, صدقه
 to beg
 صراحة *sarúhatan*, clearly, ex-
 plicitly.
 صراف *saráf*, banker, money-
 changer
 صرافت *saráfat*, idea, turn of
 thought, صرافت انداختن
 to get out of a person's mind
 صرف *sarf*, expenditure, ad-
 dress, dexterity, صرف کردن
 to expend
 صریح *saríh*, صریحه *saríhah*,
 clear, precise
 ضعیف *saghír*, small, feeble
 صف *saf*, a line, row (of men),
 صف کشیدن to draw up in
 line
 مشا *safú*, pleasure, joy, مشا
 a polite way of ex-
 pressing pleasure at a
 visit, مشا pleasant, agree-
 able
 مشات *sajhat*, an open, level
 place, نیم مشات a half-
 sheet.
 سفر *safar*, Safaí, a month,
 proper name, سفر نیک
 صلاح *salíh*, what is proper,
 agreeable, useful, صلاح
 میدانم I consider this the
 right thing, also صلاح می
 نیم
 صلح *sulh*, peace, arrangement,
 صلح کردن to make peace
 صلحا *sulhú* (pl of صلح)
 صمد *Samad*, proper name
 صندوق *sandúh*, or صندوقچه a
 box, casket
 صورت *súrat*, figure, condition,
 appearance, هر صورت any
 way, در این صورت in this
 case, on this account, in
 this way, صورت دادن to
 carry into effect, or ar-
 range, صورت پذیرفتن to
 assume shape, to be car-
 ried out
 سونا *Sonú*, woman's name
 صیغه *sighah*, a form or con-
 tract of marriage, a woman
 married accordingly.

ض

- ضابطه *zábitah*, the law, rule
 ضبط *zabt*, confiscation, ضبط کردن
 to confiscate
 ضمانت *zámn*, guarantee, secu-
 rity, ضمانت من ما یمن I will be security
 ضایع *záya'*, spoiled, destroyed,
 lost

ضرب *zarb*, a blow, push, ضرب
 خوردن to get a strain
 ضرر *zarar*, loss, injury, ضرر
 ندارد it does not matter,
 صرر خوردن to suffer wrong
 ضرور *zarúr*, necessary, useful,
 ندارم I do not want
 ضروریات necessary
 things.
 ضعیفه *za'ifah*, weak one's
 wife
 ضیافت *zyáfat*, feast, enter-
 tainment

ط

طاون *táun*, plague
 طاقت *tákat*, power, ability,
 طاقت آوردن to be able to
 bear
 طالار *tálár*, the *tálár* or pre-
 sence chamber
 طاقچه *tákchah*, niche for put-
 ting things on
 طالب *tálib*, one who seeks,
 pursues, demands
 طاوس *táús*, peacock, طایفه
 name of a valley
 طایفه *táífah*, a band, troop,
 tribe
 طبیب *tabíb* (pl اطبا), physi-
 cian, doctor, طبیعی subst
 of same
 طبیعت *tabí'at*, nature, tem-
 perament
 طبیعی *tabí'í*, natural
 طپاچه *tapánchah*, pistol

طرف *tarf*, direction, side, ار
 طرف او on my part, او
 طرفین from
 towards him, طرفین from
 both sides
 طره *tarah*, to throw, a term
 used by alchemists
 طرفت العین *turfat-al-'ain*, the
 twinkling of an eye
 طریق *tarík*, way, manner.
 طعنه *ta'nah*, cursing
 طفره کردن *tafi'ah kardan*, to
 make an excuse, to put
 off
 طفل *tıfl*, child, boy
 طلا *tılú*, gold
 طلب *talab*, demanding, asking
 for
 طمع *tam'a*, desire, greed-
 ness, طمع کار a covetous
 man, طمع کاری subst of
 same
 طور *tur* or *tau*, manner, way ;
 طور چه طور که how ?
 ایطور که in this
 way, طوری که in the manner
 that, آن طور مرد that kind
 of man, همچو طور استادی
 as if in the manner of one
 experienced
 طوطی *tútı*, parrot
 طول *túl*, length, delay, این کار
 طولی ندارد this affair will
 not take long, طولانی
 stretching out far, طول
 کشیدن to be delayed or pro-
 tracted
 طوی *tuı* (Turkish), marriage
 festivities
 طویله *tavilah*, stable
 طهران *tehrán*, Teherán
 طی *taı*, the course of a jour-
 ney

ظ

ظالم *zâlim*, despot, oppressor
 ظاهراً *zâhuran*, manifestly,
 openly
 ظرف *zarf* a pot, vessel
 ظلمه *zulmah*, oppression, in-
 justice, اهل ظلمه tyrants,
 tax-gatherers
 ظهر *zuh*, mid-day

ع

عاجز *'ajiz*, helpless, without
 resource
 عادت *'adat* (pl عادات), cus-
 tom, habit, عادت طبعی
 natural habit or disposi-
 tion, داشتن عادت or کردن
 to make a practice of
 عادی *'adi*, transgression, عادی
 تبعیت a natural bad habit
 عارف *'arif*, one who knows
 عارض *'ariz* (pl. عارِزین), peti-
 tioner
 عاشق *'ashik*, in love
 عالم *'âlim*, one who knows,
 doctor
 عالم *'âlam*, the world, عالمی
 or همه عالم the whole
 world
 عاید *'ayid*, returning, عاید
 کردن to return
 عسارت *'ibûrat*, manner of ex-

plaining, or expressing
 oneself, عبارت است that is
 to say
 عباس *Abbâs*, proper name
 عبثاً *'abasan*, in vain,
 uselessly
 عبرت *'ibrat*, warning, exam-
 ple
 عبوس *'abûs*, a wrinkle, so-
 lemnity
 عجیب *'ajab*, wonderful,
 strange, عجب احمق است
 he is wonderfully stupid,
 چه عجب what wonder,
 عجب میگوی you talk
 strangely, (pl عجایب)
 عجایب المخلوقات wonderful
 creatures, the name of a
 Persian book
 عاجز *'iz*, helplessness, weak-
 ness
 عجیب *'ajib* (pl عجیبات), won-
 der
 عدالت *'adûlat*, justice
 عداوت *'adûvat*, enmity
 عذاب *'azâb*, punishment, tor-
 ment
 عذر *'uzi*, excuse, عذر خرامتن
 to make excuses, ask par-
 don, عذر خواهی subst form
 of same
 عرادت *'ari'adat*, a cart, vehicle
 عراق *'arâk*, Irâk
 عرب *'arab*, Arab
 عرش *'arsh*, the throne of God;
 عرش برین the highest hea-
 ven
 عرض *'arz*, representation,
 breadth, عرض کردن to peti-
 tion, در عرض upon
 عرق *'arak*, spirit, arrack, عرق
 گزگرد sulphuric acid

عروس 'arús, bride, عروسی wedding
 عریضه 'arízah, deposition, عریضه
 دادن to depose
 عزاء 'izá, mourning
 عزت 'izzat, honour, respect.
 عزیز 'azíz, dear, precious, عزیز
 عزیز من proper name, my dear
 عشق ناری 'ishh, love, عشق
 making love, wantonness
 عصا 'asú, stick, عصایش رد he
 has struck his stick (into
 the ground), he has stopped
 himself
 عصر 'así, the age, afternoon
 prayer time
 عطر 'attar, perfume
 عظیم 'azím, great
 عفريت 'ifrit, or عفريتة Afrit,
 demon (pl افاريت)
 عقب 'akab, hell, backwards,
 عقب کشیدن or بنیستن to
 draw back, عقب جستن to
 jump back, عقب کردن to
 follow. pursue
 عقد 'akd, contract of mar-
 riage, عقدی a lawful
 wife; عقد کردن to contract
 marriage
 عقل 'akl, wisdom, understand-
 ing, عقل بی foolish
 عکس 'aks, reflection, echo,
 the contrary
 علاج 'iláj, remedy
 علامت 'alámat, sign
 علف 'alaf, dry grass
 علو 'ulú, grandeur, exaltation,
 علو (God) in His
 sublime grandeur.
 علم 'ilm (pl علوم), wisdom,
 knowledge

علما 'ulmá (pl of عالم),
 learned men
 علی الحساب 'ilá, on, upon, علی
 in fact, at any rate, علی
 particularly.
 علی حده 'alíhídah, separately;
 علی حذا in consequence, on
 that.
 علیکم 'alark, on thee; علیکم on
 you
 علیل 'alíl, ill, sick.
 عبارت 'amúrat, building, pa-
 lace
 عمال 'umál, officials.
 عمامه 'amúmah, turban
 عمدت 'umdan, on purpose
 عمده 'umdah, chief thing;
 عمدت chiefly
 عمر 'umí, life, age
 عمل 'amal, deed, action, work;
 عمل آمدن to act, عمل کردن
 to come into effect, عمل
 آوردن to carry out
 عمو 'ammú, uncle (paternal,
 and عمه maternal), پسر
 عمومت thy cousin
 عمه 'ammah, an aunt
 عموم 'umúm, all, the commu-
 nity
 عوض 'waz, change, recom-
 pense, in place of, عوض
 کردن to change, substitute.
 عهده 'uhdah, employment,
 charge, promise, trust;
 عهده بر آمدن to fulfil a
 duty, عهده گرفتن to make a
 promise, to take a respon-
 sibility
 عیادت 'ayádat, visiting the
 sick
 عیارس 'ayár, cheat, rascal
 عیال 'ayál, family, wife.

عیب *'aib*, fault, defect, عیب
عیب که گرفتن
عیب he certainly was not
in fault, he certainly was not
برای شما عیب دارد
it will be the worse for
you
عید *'id*, a religious festival,
عید the feast of Ram-
zan
عیش *'aysh*, delight, pleasure,
عیش و نوش pleasure and
drinking
عین *'ain* the eye, essence,
عین exactly like it

ع

غارت *ghinat*, plunder, pillage,
غارت شدن to be plundered
غافل *ghafil*, careless, negh-
gent, ignorant
غالیچه *gháli* or *gháli-*
chah, a carpet
غذا *ghizá*, food
غراب *gharbíl*, or *gharbíl*, or
غراب *ghalbíl*, a sieve for
cleaning barley
غرچه *gharchah*, grinding
(teeth), غرچه کردن to grind
the teeth
غرض *gharaz*, intention, aim,
equivalent to مقصود, an in-
terested view, cupidity
غرق *ghark*, drowning, غرق
غرق شدن to be drowned
غروب *ghurúb*, sunset
غریب *gharíb*, strange, extraor-

غریبه, also fem غریبه
to be 1212
غریچه *gharichah*, a mournful
cry
غزال *ghazál*, gazelle
غزنوی *ghaznaví*, of Ghuzni.
غصه *ghussah*, anger, anguish
غضب *ghazab*, anger, fury;
غضب furious
غفار *ghafúr*, pitiful, a proper
name
غفلت *ghaflat*, carelessness, ne-
gligence, غفلت کردن to ne-
glect, غفلتاً negligently
غفور *ghafúr*, one who pardons,
proper name
غلاف *ghuláf*, a sheath
غلام *ghulám*, a slave, servant,
mounted messenger
غزال see غلام
غلط *ghalat*, fault, error, غلط
غلط کردن to make a mistake,
commit a crime
غلغله *ghulghulah*, a confused
noise of voices
غله *ghallah*, grain
غم *gham*, grief, غم خوردن to
sorrow.
غنی *ghaní*, a rich man
غنیمة *ghanimat*, plunder;
غنیمة شمردن to consider a
good opportunity and em-
brace it
غوبناتور *ghúbarnátúr*, governor.
غیر *ghair*, other, different,
stranger, غیر از except,
غیر این نیست there is nothing
but this, غیر نوکر non-offi-
cial, غیر کامی incompetent,
غیر طبعی *et cetera*, وغیره
unnatural

غیرت *ghairat*, ambition, emulation.

غیظ *ghaiz*, anger, bad temper, بغیظ آمدن to get into a passion.

ف

فارس *fárs*, Persia, فارسی *Persian*, زبان فارسی *Persian tongue*

فأل *fúrugh-bál*, easy, in comfortable circumstances.

فاسق *fásik*, a libertine, paramour, فاسق کردن to get a lover

فاش *fásh*, manifest, فاش کردن to divulge (a secret)

فالگیر *fál*, omen, &c, فالگیر a soothsayer

فایده *fáidah*, profit, advantage, چه فایده what is the use? فایده است is it of no use?

فتنه *fitnah*, dissension, uproar

فحش *fahsh*, insult, abuse

فخر *fakhr*, glory, honour, فخری fem and pl of honourable

فدا *fidá*, devotion to, sacrifice for, فدا کردن to give oneself a ransom for

فراخور *farákhúr*, according to, also with ب

فرار *farán*, flight, فرار کردن to flee, فراری a fugitive

فراست *frásat*, sagacity

فراش *farúsh*, carpet-spreader, executioner

فراغت *farúghat*, ease, leisure, بفرغت at leisure

فراموش *farámúsh*, forgetful; فراموش کردن سر خود to forget one's own head, to lose one's head, فراموشم شد I forget

فراموشیدن as فراموش کردن

فرانسه *fránsah*, France

فراوان *faráwán*, exceedingly

فرد *fard*, one person (pl. افراد) single verses.

فردا *fardá*, to-morrow

فرزند *farzand*, child, son; فرزندت بمیرد by the death of thy son!

فرستادن *fristádan*, to send (فرست)

فرسج *farsakh*, a Persian measure of length

فرش *farsh*, carpet, فرش انداختن to spread a carpet

فرست *fursat*, leisure, opportunity, فرصت کردن to get a chance.

فرص *farz*, duty, فرص کردن to make a duty of it, take it for granted, بر فرض or فرضا taking it for granted

فرق *fark*, difference

فرقه *firkah*, troop, assemblage of people

فرمان *farmán*, order, command, فرمان دادن to give an order, فرمانیش ordering (pl فرمانیشات) the order has gone out

فرمودن *farmúdan*, to command, used almost indis-

- criminally in compound verbs with *چه می کردن*, *فرمائید* what are your orders? *فرمائش می فرمائید* do you permit?
- فرو farú*, low, *فرو کردن* to strike down, *سر فرو کردن* or *آمدن* to hang down the head, *فروتن* humble, *فروتنی* humility
- فروختن farúkhshan*, to sell (imp *فروش* a seller
- فروود farud*, down, low, *فروود آمدن* to descend
- فرياد firyád*, complaint, outcry, *فرياد کشیدن* or *کردن* to cry out
- فريد faríd*, alone of his kind, *فريد عمر* the only one of his age.
- فريفتن faríftan*, to deceive (imp *فريب* خوردن) to be deceived
- فساد fisúd*, wickedness, wrong
- فشد کردن fashd kardan*, to bleed
- فشدق fashdúh*, pistachio tree
- فشار دادن fishár dúdan*, to press, squeeze
- فصاحت fisúhat*, purity of style and language
- فصل fasl*, judgment, decision
- فضول fuzúl*, one who talks too much
- فعل fa'l*, an action, *فعل و فعل* talking and doing
- فقره filreh*, the first verse in a poem
- فقير falír* (pl *فقرا*), poor, a poor religious mendicant
- فكر fiki* (pl *افكار*), thought, anxiety *فكر کردن* to reflect
- ار فکر افتادن* to give up an idea
- فلان fulán*, such and such an one, a certain person
- فلزات falzát* (pl of *فلز*), metals
- فلكه or ملك* a pole to which a man's feet are tied to be bastinadoed
- فلوس falus*, a small copper coin
- فندق fandal*, a nut, hazel-nut
- فینجان finjún*, a cup
- فوائد farúid* (pl of *فایده*)
- فوت faut*, dying, allowing to escape, *فوت کردن* to allow to escape
- فو fu*, for shame!
- فوج fauj*, a regiment, an army
- فور fúr*, quickness, promptitude, *فوری الفور* and *فوری الفور* immediately
- فوق fauq*, proper name
- فهم fahm*, understanding
- فهمیدن fahmídan*, to understand, *فهمیدن* to cause to understand, explain, *فهمیده* understood
- فهم فاهم*, one who understands
- فی الجملة fil-jumalah*, on the whole
- فایالینا fayalína* (Arabic) "and it was done"
- فیلسوف filsóf*, a philosopher

قارون *Kárún*, proper name, probably Korah of the Bible, reported to have been very rich
 قاز *káz*, an ancient coin so named
 قاسی *kásiq*, a spoon.
 قاطر *kátın*, mule (Turkish), قاطرچی a muleteer, قاطرچی being a muleteer
 قاعدة *ká'dah*, rule, custom, regulation, قاعده از روی in the regular way
 قیل و قال *kál va kíl* or قال و قیل *kíl va kál*, conversation, talking and gossiping.
 قامت *kámat*, stature, height
 قانع *kána'*, content, satisfied, resigned
 قانون *kánún* (قوانین), law
 قاه قاه *káh káh*, ha, ha' the sound of laughing
 قایق *kárh*, a boat, caique
 قایم *káim*, upright, firm, permanent, قایم کردن or شدن to establish or be established, to hide or be hidden
 قباحت *kabáhat*, villainy, baseness, the knowledge of evil
 قبر *kabı*, a grave, قبرستان a graveyard, قبرستان آدم graveyard of men, hence figuratively, one who massacres, hangman
 قبل *kıbl*, forepart, قبل از previously to, قبل از رسیدن before arriving
 قبله *Kıblah*, Kiblah, place in Mecca towards which Muslims turn to pray, قبله

عالم *Kıblah* of the world, a title of the King of Persia.
 قبور *kubúr* (pl of قبر), graves, قبور اهل the dead.
 قبول *habúl*, accepted, قبول کردن to accept, accept as true
 قبیل *kabil*, a kind, sort; این قبیل کارها this kind of thing.
 قتل *katl*, killing
 قیپاق *Kıpchúk*, name of a province, قیپاق اهل people of the same
 قحبه *kahbah*, a strumpet, one who coughs
 قحط *kaht*, want of, failure in; قحط سال a famine year, قحطش نیست it does not want for
 قد *kad*, figure, stature
 قدر *hadr*, worth, quantity, multitude, amount, قدری a little; این قدر this much, to this extent, چه قدر زیادتر how much more, بقدر مقدور as much as possible, هر قدر however much, بقدر خودم according to my idea, چشم in his eyes he is not worth a gnat
 قذغن *kadghan* (Turkish), forbidding, قذغن شدن being interdicted.
 قدم *kadam*, a step, foot
 قدیر *kadın*, proper name; sometimes غدير
 قدیم *kadım*, ancient
 قردادن *kırr dâdan*, to coquette, sway about in dancing

قرباغ *karábágh*, name of district

جعفر قراجه داغی, جعفر قراجه
Ja'far, inhabitant of Kara-dágh.

قرار *karáí*, confirmation, statement, confession, argument, پس از این قرار after this (it follows that); قرار گرفتن to establish oneself firmly, قرار دادن to fix (as a class)

قرآن *Korán*, the Korán.

قران *krán*, a krán, piece of money, one-tenth of a to-mán

قربان *Kurbán*, proper name, sacrifice, قربانت بنهم may I be thy sacrifice, or قربان سرت sacrifice for thy head, vulgarly قربونت.

قرض *karz*, debt, قرض دادن to lend, قرض گرفتن to borrow

قرع *kara'*, chemist's retort.

قورمز *karmaz* (Turkish), red (of a horse)

قورمساق *harmásák* (Turkish), scoundrel, cuckold

قزاق *kazák*, Cossack

قزوین *Kazwín*, a village of Azarbaiján

قسم *kasm*, oath, قسم خوردن to take an oath.

قسم *hism*, species, kind, چه قسم how? قسمت destiny,

قسمت کردن to partition, allot, divide

قشنگ *kashang*, pretty, elegant, قشنگی subs of same

قشون *kushún* (Turkish), battalion

قصاص *kasás*, retaliation.

قصد *hasd*, intention, attempt on, قصد کردن or نمودن to make an attempt (on a man's life, honour, &c.).

قصور *hasún*, failure in, imperfection

قضا *hasá*, lot, destiny

قضیه *haszyah*, event, affair

قطرات *katráát* (pl of قطرة), drops

قطع *kat'a*, cutting off, stopping, putting an end to, قطع دعوی satisfying a claim.

کفس *kafs*, a cage

قلب *kalb*, heart, mind, اخلاص قلبی devotedness

قلعه *kal'ah*, a fort; بیرون قلعه the outworks of a fort.

قلم *kalam*, a reed pen, قلم دادن to describe, قلم دان box to hold pens

قمارباز *hamárbáz*, a gambler.

کمه *kamah*, a dagger, short sword

قمداق *kundák* (Turkish), long clothes, چه قمداق a child in swaddling clothes

قواره *kavúrah*, shape, figure, of a stout man

قوت *húvat*, strength, vigour.

قورمساق as قورمساق

قول *haul*, talk, discourse.

قول دادن to promise, give one's word, مگر قول هست is he at all talked about?

قولدور *kúldúr* (Turkish), robber, قولدور بسان an overthrower of robbers

قوم *kaum*, family, tribe, قومی relating to the same

قوی *karí*, strong, robust; قوی هیكل of powerful frame.

قهر *kahr*, resentment, anger,
 ار او قهرم I am angry with
 him

قه قه *as* قه قه

يك قهوه *kahwah*, coffee, قهوه
 a cup of coffee

قيامت *kayámat*, resurrection
 قيد *kard*, imprisonment,
 bonds, در قيد بودن to be in
 the hands of, to follow
 after.

قيمت *kímat*, price

قيسلاق or قشلاق *kishlák*, winter
 quarters of Turkish no-
 mads

قائم *kayím*, one who holds a
 place, tutor

ك

كار *kár*, business, affair,
 thing, كار كردن to do or
 act, كاري كردن to do (in a
 - had sense), بكار نمودن or
 بكار خوردن to apply oneself
 to business, كاروان affairs,
 چه كار چه what is it, what
 has happened? چه كار دارم
 what have I to do with it?
 كار چكاره or چه چه كار
 (profitless) end? كار پيش آوردن
 to occupy a person with
 anything, تو چه كار؟ what
 art thou worth? بكار
 كار بردن to undertake;
 كار نداری thou hast nothing to do
 with it; ار كار گذشتن to

drop a matter, كار دان
 intelligent, one who knows
 things, كارگاه workshop,
 كارگر one who does things,
 is effective.

كاروان *káraván*, a caravan,
 كاروان سرا a rest-house for
 caravans

كاش *kásh* and كاشكه *káshkah*,
 would that'

كاشتن *káshtan*, to sow

كاغذ *kághaz* (pl كواغذ), paper,
 letter

كافي *káfí*, sufficing, compe-
 tent

كالسكه *kúlashah*, a carriage,
 calèche, چي كالسكه coach-
 man

كام *kám*, desire, wish, palate.

كامل *káml*, perfect, accom-
 plished

كباب *kabáb*, roast meat

كك *kabk*, partridge

كبوتر *kabútar*, pigeon

كبود *kabúd*, blue

كبير *kabír*, great, powerful

كتاب *kutáb*, book

كتافت *kutáfát*, density

كتاة *kútáh*, short

كثرت *hasrat*, excess

كثيف *hasif*, thick, dense,
 opaque.

كج *kaj*, crooked, كج
 frowning brow (from pain
 or anger), كج نگاه كردن to
 look askance, كج خلق bad-
 tempered, كج كردن to turn
 off, to put oneself across

كجا *kujá*, whither, where, از
 تو كجا اين كارها؟ whence
 how wilt thou be able to ac-
 complish these things?

کچل *kajal*, feathers in women's hats

کچل *lachal*, bald

کدام *ludum*, who? which? with a negative verb, no one, هر کدام everyone

کدخدا *ladkhudá*, head-man of a village, &c, head of a family

کرامت *karámat*, grace, power to work miracles.

کردگار *kirdagár*, God.

کردن *kardan*, to do, در کردن to put to the door, turn out, سر در کردن to save one's head, deliver oneself, در آسبی to gain, acquire, اسمی که در کرده کو where is the renown that thou hast acquired? (imp. کن کن) do it or not, as it pleases you, used as an auxiliary in many senses

کردی *kurdí*, a Kurd.

کرسی *kursí*, a chair

کرم *karim*, bounty, generosity

کرور *kurúr*, five hundred thousand, دو کرور a million

کره *karah*, cream, fresh butter (کره یاغی Turkish).

کریم *karím*, generous, a proper name.

کس *kas*, someone, an individual, کسان دیگر other persons, بی کس poor, helpless, کسی someone, کسی who?

کسب *kasb*, employment, profession, trade

کسر *kasr*, deficiency.

کشان *kashádan*, to open (کشا imp)

کشت *kisht*, a field

کشتن *kushtan*, to kill (imp. کش)

کشتی *kishti*, a boat, کشتی *kushti*, wrestling, انداختن to make others wrestle, کشتی گرفتن to wrestle

کشتیان *kishtíán*, a boatman.

کشف *kashaf*, revelation of the unseen world, ecstasy, محاب کشف ecstatic, frenzied with divine frenzy

کشیدن *kashídan*, to draw, pull, suffer, endure (کش imp), خود را کشیدن to take hold of, عقب کشیدن to draw back, دست کشیدن to draw back the hand, رحمت کشیدن to take trouble, دایره کشیدن to draw a circle; سیگار کشیدن to smoke a cigar; کنار کشیدن to draw aside; یکسال کشد it lasts a year.

کفایت *kifáyat*, sufficiency; کفایت میکند that is enough.

کفش *kafsh*, slippers, پا توی کفش دیگر کردن to walk in another's footsteps.

کلاغ *kulágh*, a crow

کلاه *kuláh*, Persian hat (lamb's wool)

کلجه *kulyah*, an over-garment, a kind of redingote

کلفت *kuluft*, thick.

کلمه *kalamah*, a word

کلی *kullí*, completeness, complete, entire, بالکلیه entirely, completely, احتمال کلی every probability

کم *lam*, little, wanting, کمتر to be insufficient, کم کم little by little;

- کم کردن to diminish , زحمت
 کم آقارا let us cease
 to trouble the Akā , کم
 مانده است but little is left,
 کمترین بده most humble
 servant
 کم kum, sleeve , سردر کم
 میگرداند they put your head
 in a sleeve, deceives you.
 کمال kamāl, perfection, talent,
 merit , ارباب کمال distin-
 guished persons , در کمال
 تعجب in excessive astonish-
 ment
 کمالوف Kumáloff, Russian pro-
 per name.
 کمان kamán, bow, a bent
 piece of wood.
 کمر kamar, waist, loins , کمر
 بستن to gird up the loins,
 to undertake anything
 کمین kamín, ambush
 کن kun, see کردن
 کنار kinár, edge, side , کنار
 آمدن to retire aside , کنار
 کشیدن to draw aside , کنار
 دریا the sea-shore , کنار
 جستن to jump aside , روکاره
 کردن to turn one's face away
 کج kunj, corner.
 کندن kandan, to dig (imp
 سی تومان داند را جان ; (کن
 میکند it tears out his life
 to give 30 tumáns , درد دل
 کندن to dig up, relieve, the
 pain of the heart
 کنده kundah, massive.
 کونده kunandah, a doer or
 actor (partic of کردن),
 مرافعه کننده the judge who
 directs proceedings.
- کنیز kaníz, a girl, female
 slave
 کو kú, where?
 کوتاه کردن, کوتاه as کوتاه to cut
 short
 کوتاه kútal (Turkish), a stick.
 کوچک kúchak, small, of low
 stature, an infant
 کوچه kúchah, lane
 کودن kúdan, blockhead , خر
 کور stupid donkey
 کور kú, blind , کور کردن to
 blind
 کور اوغلو kúrúghlú, name of a
 legendary Turkish hero
 کوره kúrah, fire-place furnace
 کول kúl (Turkish for arm),
 shoulder, back , کول زدن
 to strike on the back in
 the sense of advising
 کولی kolí, a tribe of nomads,
 کولی گیری rascality, being a
 gipsy
 کومک kúmak (Turkish), as-
 sistance, support
 کوه kúh, a hill, mountain,
 کوهستان a hilly region
 که kah, pron , who, what , adv.
 that, in order that, seeing
 that, sometimes used in
 the sense of saying, and
 sometimes pleonastically ,
 I was not که آقا نمودم
 there, خون که نشده است
 well ' no blood has been
 spilt , گفت که he said that ;
 نمیشود که it cannot be that ;
 که نمی آید he certainly will
 not come , که نمی خواهد he
 does not wish that , این که
 ضرری ندارد that can really
 hurt no one, بزم که بزم let

- me go! let me go! چه می شود که
what has happened
that?
- کبر *lahr*, a chestnut or bay
horse
- کهن or کهنه *luhan* or *luhnah*,
old, کهن سال aged
- کی *lai*, when? تا کی till when?
- کی *li* (pl کیتا), who? what
people?
- کیسه *lisah*, a purse.
- کیف *layf*, pleasure, intoxica-
tion
- کیفیت *layfiyat*, circumstance,
mode, particulars
- کیل *ladan* contents, measure
- کیمیا *limyá*, alchemy, che-
mistry, کیمیاگر an alche-
mist, کیمیا گری subst of
the same, نظر شما کیمیاست
your perception is marvel-
lous (figuratively).
- گ
- گاو *qín*, bull, گاوماده cow
- گارگل *qirgul*, a herd
- گاه *gáh*, time, in composition,
a place, گاهی sometimes,
گاه گاه from time to time,
کارگاه workshop
- گدا *gadú*, beggar, religious
mendicant
- گداختن *qudálhtan*, to melt
- گذار *guzár*, a passage.
- گذارن *guzárdan*, to put,
carry out execute, سرمن
- گذار he puts it on my
head, دست گذاردن to put
one's hand to, زمین گذاردن
to throw down (imp گذار).
- گذارش *guzárish*, event, what
has happened.
- گذاشتن *guzáshtan*, to put,
allow, leave, tolerate (imp
گذار), گذار بگذار allow him to
go (imp گذار)
- گذشتن *guzashtan*, to pass (imp.
گذر), گذشته passed
- گرد *gard* (imp of گردیدن),
also round, گردو گردا می
خواند he calls nuts round,
probably in the sense of
uttering platitudes
- گردانیدن or گرداندن, causals of
گردیدن.
- گردش *gardish*, going round,
also a raid, a robbery
- گردك *gardah*, bride's tent or
chamber
- گردن *gardan*, the neck, گردن
زدن to decapitate, گردن
گرفتن to undertake respon-
sibility
- گردو *gardú*, a nut
- گردك *gardah*, the loins.
- گردیدن *gardidan*, to turn, re-
volve (imp گرد), گرداندن or
گردانیدن causal forms of the
same.
- گرسنگی *gurisnah*, hungry, گرسنه
hunger, گرسنه مان است we
are hungry, for گرسنه
هستیم
- گرفتار *giriftán*, seized by, a
prey to, گرفتار خود شدن
to restrain oneself
- گرفتن *giriftan*, to hold, seize,
take (imp گیر), دود روی

گرفت the smoke usurps
the face of the air, to ad-
mit, همجو میگیرید as you
allow, میگیرم I admit, بر
چادر رورا to return, سر
گرفتن to veil oneself, سر
گرفتن to proceed (an affair),
دست گرفتن to hold.

گرگ *gung*, wolf.

گرم *garm*, warm, گرمی heat,
چہ گرم است how hot it is,
بسیار گرم very hot

گرمسیر *garmsir*, the country,
میروم گرمسیر I go to the
country

گرو *giru*, a pledge, معتبر a
reliable pledge

گره *guh*, a knot, difficulty,
تو گره گفتن to injure.

گریختن *gurikhtan*, to flee, es-
cape by flight, causal
گریزدن (imp. گریز).

گریه *guryah*, weeping, گریه کردن
to weep

گشاد *gushad*, broad, گشادن as
گشادن to open

گشتن *gashitan*, to become,
turn (imp. گرد), causal
برگردانیدن or گرداندن
turned back, inverted, بر
گرداندن or گردانیدن to lead or
bring back

گو *guft-u-gu*, conversation,
also گوشتید گفت.

گفتن *guftan*, to say, speak
(imp. گو) گفته what is or
has been said

گل *gil*, earth, clay, حکمت
earth used by chemists

گل *gul*, a rose flower, صبح
the flower of the morning,
a proper name.

گلپز *galbiz*, a sieve

گلچهره *gulchahrah*, rose-faced.

گلرخساره *gulrukhsarah*, rose-
cheeked

گلو *gulu*, the throat

گلوله *galulah*, a bullet

گله *gallah*, a flock of sheep

گلیم *galim*, a carpet-rug

گم *gum*, lost, گم شدن to be lost;

گم شو be lost! be off! سردرگم

گذاشتن to trouble, cause to
lose one's head

گمان *guman*, belief, suspi-
cion, گمان بردن to believe,
suspect

گمراه *gumrah*, strayed from
the way, گمراه نمودن to lead
astray.

گناه *gunah*, fault, crime; also
گناه

گنج *gunj*, a corner, angle

گنجایش *gunjayish*, possibility.

گنجشک *gunjishk*, a sparrow

گنجیدن *gunjidan*, to be con-
tained in, to hold

گندم *gandum*, wheat

گود *gud*, deep, dug out; گودی
subst. of the same

گور *gu*, grave, ditch, گورکن
a grave-digger

گوش *gush*, the ear, گوش دادن
to listen, attend to.

گوشت *gusht*, flesh, meat;

گوشت بدنمانرا نریز scatter not
the flesh of our bodies
about, *i.e.* give not our re-
putation to the world

گوشه *gushah*, corner

گورگرد *gugurd*, sulphur.

گول خوردن to be deceived

گونه *gunah*, manner, fashion,
چگونه or گونه چه how?

گویا *gúyá*, one might say, it appears that
 گه *guh*, dirt, excrement
 گیاه *giyáh*, grass, plants
 گیر و دار *gír-u-dár*, taking and keeping, battle, گیر امتادن to become ensnared, گیر آوردن to bring into one's grasp, to obtain
 گیسو *gisú*, ringlets, hair

ل

لا *lá*, Arabic negative, used before Arabic words
 لا اله الا الله there is no God but Allah
 لات و لوط *lát-u-lút*, isolated, all alone
 لازم *lázim*, proper, correct, necessary; این چه لازم است of what use is it? لازم دارم I want, require
 لازمه *lázimah*, necessity, obligation, تدبیر لازم a necessary measure
 لاله *lálah*, tulip, زار لاله *zár*, a tulip-garden.
 لایق *láiq*, worthy of, convenient for, suitable.
 لب *lab*, lip, زیر لب under her breath
 لباس *libás*, clothes
 لجوج *lajúj*, self-willed, quarrelsome
 لچک *lachak*, woman's head-dress

لخت *lukht*, despoiled, لخت کردن to rob, despoil
 لحظه *lakhtah*, a moment
 لرزه *larzah*, trembling
 لرزیدن *larzidan*, to tremble
 لرگی *lazgi*, Lesgian
 لزوم *luzúm*, necessity, want; چه لزوم to what purpose?
 قدر لزوم according to what is necessary
 لعنت *la'nat*, curse, خدا لعنتان کند God curse you!
 لغو *laghú*, joking, jestingly
 لطف *lutf*, pleasure, good-will, favour
 لغت *lughat*, dictionary, vocabulary
 لقمه *lukmah*, a mouthful, morsel
 لکاته *lakátah*, an immoral woman
 لمحہ *lamhah*, a moment, glance
 لند لند *lund lund*, grumbling, لند لند کردن to grumble, mutter
 لنگ *lang* or *leng*, the leg; پیش لنگ کشیدن to trip up, draw over the thigh in wrestling, لنگ کردن to stop in order to lob, a kind of cotton apron worn round the loins
 لنگیدن *langidan*, to limp, be lame, لنگان لنگان limping along
 لیوٹ *lúp*, jaw, also لیوٹ لوتکه *lútikah*, a boat, skiff
 لوح *lúh*, tablet, لوح ساده a plain tablet
 لوطی *lúti*, a jester, buffoon, rascal.

لوله *lúlah*, a tube, دم لوله *snout* of bellows.

لولین *lúlin*, earthen pot (a copper or brass pot is آفتاده)

لوند *lavand*, a prostitute

لایلج *Lailáj*, a proper name.

لیکن *lehın*, but.

لثیم *layım*, vile, ignoble, miserly.

م

م -am, the affixed possessive pron, 1st pers, my, after a long vowel it drops ا. thus, گناه ام my fault, زانوم my knee

ما ma, negative prefix to verbs in the imp. mood, مگو say not

ما *má*, we, us, affixed pron, 1st pers pl, پدر ما our father, in Arabic, what? that which

مابین *mábarın*, between, among مات *mút* (Ar "he is dead"), confounded, stupefied, "mate" in chess

مادام *mádám kış*, as long as, whilst, مادام الحیات during life

مادر *mádar*, mother, مادر متولد born, مادر شوهر mother-in-law

ماده *múdah*, female, گاو ماده cow

ماریا آداموونا a Russian woman's name

ماشاء الله *másh' alláh*, as it pleases God!—exclamation of admiration.

مazon *mázún*, allowed, authorised.

مار *múr*, a snake.

ماتوی Russian form of Matthew

مال *mál*, goods, property, wealth, مال کیست whose property is it?

مالك *málík*, owner, possessor.

مالیدن *múlídan*, to rub;

دستها بهم مالیدن to rub the hands together

مأمور *ma'múr*, agent, functional, one employed, مأمور فرمودن to give orders, to be employed, pl. مأمورین

ماندن *mándan*, to remain, dwell, تنو مانده است it is left to thee to, می ماند but little is wanting; بیست روز عروسی مانده است twenty days are left to the wedding

مانع *múna'*, what prevents, hinders, forbids

مانند *mánand*, like

ماه *máh*, moon, month

ماهر *máhur*, acute, skilful

ماهوت *máhút*, cloth, of cloth.

ماهی *máhi*, fish

ماهیت *máhiyat*, essence, nature

مایه *máyah*, cause, reason for, capital, funds, مایه کدراں means of living, صاحب مایه a man of capital, اصل مایه

blandish-

hypocritical
mentsمتنفس *mutanaffas*, one who
breathes, exists, متنفسی
نفسد a living being was not
loftمتوجه *mutawajjah*, turned to-
wards, attentive to, متوجه
شدن to pay attention toمثل *misal*, like, مثل
من آدمی a man like meمثل *masal*, example (مثلاً for
example), pl امثال
مثل a torrent, مثل
مثل a young man like
thee, امثال این قسم ناسی
clothes like theseمجال *majal*, power, ability,
occasion, مجال گفتگو a time
for talking, مجال کردن
to be able, in a position toمجلس *majlis*, pl of مجالس
مجالست *majlasat*, inter-
course, societyمجاهد *majahid*, one who is
zealous, bestirs himself,
مجاهد اسلام defender of
Islamمجدداً *mujaddadan*, anew,
newly.مجرد *mujarid*, alone, isolated,
solely, مجرد by a sim-
ple mixtureمجروح *majruh*, woundedمجری *majri*, casketمجلس *majlis*, company, as-
sembly, act of a play, اهل
مجلس dramatis personæمجمع *majma'*, assembling to-
gether, gatheringمجمع *majma'ah*, a box dividedopposed to
interestمتواضع *mutawaddi*, may it not be
said, humble, happy,
متواضعمتواضع *mutawaddi*, afflicted, tried
by misfortuneمتواضع *mutawaddi* (pl متواضعین),
extravagant, lavishمتواضع *mutawaddi*, a sum of money
confounded, متواضع
متواضعمتواضع *mutawaddi*, translator,
متواضعمتواضع *mutawaddi*, translated,
متواضعمتواضع *mutawaddi*, dictum,
metaphorically estimatedمتواضع *mutawaddi*, near, joined
toمتواضع *mutawaddi*, common
ordinaryمتواضع *mutawaddi*, astonished
common manمتواضع *mutawaddi*, temporary mar-
riage with facility of di-
vorce, a woman so marriedمتواضع *mutawaddi*, spirited,
divided, متواضع شدن
persuadedمتواضع *mutawaddi*, with
common consentمتواضع *mutawaddi*, lost in
thoughtمتواضع *mutawaddi*, fearing God,
piousمتواضع *mutawaddi*, turned, in-
vertedمتواضع *mutawaddi*, withمتواضع *mutawaddi*, withمتواضع *mutawaddi*, withمتواضع *mutawaddi*, with

- into compartments to hold things
- مجنون *majnún*, mad, the name of a well-known character in Persian literature, always coupled with Leilá, his beloved
- مچه *machah*, the jungle to
- محافظت *maháfizat*, protection, محافظت کردن to guard, preserve.
- مجال *mahál* and محالات (pl of محل), or محلة tents, encampment, quarter, also, impossible, محال and لا محالة without doubt
- محبت *muhabbat*, friendship, affection
- محترم *muhtarim*, honoured, respected
- محرمانه *mahrímánah*, confidentially, secret, confidential
- محمول *mahsúl*, reputed
- محض *mahz*, purely, simply, for the sake of, محض simply for your sake, محض دیدن تو only to see thee
- محققر *muhakkir*, vile, contemptible
- محققا *muhakkahaní*, justly, righteously.
- محك *mahakk*, a touchstone
- محكم *mahkam*, strong, firm; firmly
- محكمة *mahkamah*, court, tribunal
- محمود *Mahmúd*, name of Mahmoud of Ghazní
- مخيل *muhíl*, a deceiver, intriguer
- مخالف *mukhálif*, opposite, contrary, مخالفت substantive of same, مخالفت کردن to resist
- مختار *mukhtár*, one who has the option of, or is empowered to, مختاريد you have the option
- مختصر *mukhtasar*, abridged, مختصر كلام in brief, in a few words
- مخدوم *makhdúm*, he who is served, master, son of the house.
- مخصوصا *makhhsúsan*, especially, on purpose.
- مخل *mukhl*, spoiling, disturbing, one who does so
- مخلوط *makhhlút*, mixed, infused, a mixture
- مداخله *mudákhilah*, interference, meddling
- مدت *muddat*, time, epoch, مدت یا مدتهاست or مدت است it is a long time ago
- مدرسه *madrassa* (pl مدارس), college
- مدعى *mudda'í*, a claimant, suitor, مدعى عليه defendant
- مدهورس *madhúsh*, terrified, in consternation
- مذكور *mazkúr*, aforesaid, mentioned, recorded
- مذور *muzavvur*, see مزرور.
- مذهب *mazhab*, religious doctrine, sect, هم مذهب of the same faith
- مرا *mará*, to me or me
- مراتب *marátib*, pl of مرتبة
- مراجعة *murája'ah*, returning, مراجعه نمودن or فرمودن to return.

VOCABULARY.

lxiii

میراد <i>mirad</i> , desire, aim, ob-	میرده (pl مردها), dead;
ject	میرده شو a corpse-washer,
میراقه <i>mirāqah</i> , a town in	میر تو بمیری by thy death
Āzarbaijān, inhabi-	میراز <i>marāz</i> , disease (pl.
tant of same	میراقیش)
میراقه <i>mirāfāh</i> , a suit in	میرطوب <i>martūb</i> , mighty, of
court	robust appearance
میراق <i>mirāqib</i> , one who	میرغ <i>mugh</i> , a bud, fowl.
watches or guards	میرک <i>marḡ</i> , death, تو
میربوت <i>marbūt</i> , correct or proper	میرک تو by thy death!
(speaking)	میروات <i>muruvāt</i> , generosity, hu-
میرتب <i>mirattib</i> , disposed, pre-	manity
pared	میرور <i>murūr</i> , lapse of time
میرتابه (pl مراتب), function,	میرور دهور by the lapse of
degree, rank, up to the point of,	ages
میرتبه up to this point,	میراه <i>marāh</i> , time, turn, بالمره
میرتبه up to a hundred	suddenly
times better	میریح <i>marikh</i> , Mais
میرحاب <i>marhabū</i> , welcome! well	میریش <i>marīz</i> , one who is sick
done!	or diseased
میرحمت <i>marhamat</i> , kindness,	میراج <i>mizāj</i> , temperament,
favour	health, میراج شریف you ho-
میرحوم <i>marhūm</i> , the dead who	noured health how are
have had mercy shown	you?
them, میرحوم غیر those un-	میرج <i>mizaj</i> , mixing
blessed.	میرد <i>muzd</i> , wages, pay
میرخص <i>mirakhkhas</i> , allowed to	میرور <i>muzavvir</i> , liar
leave, dismissed, میرخص	میرده <i>mazah</i> , taste, savour
you have your dismissal,	میرین <i>muzayyan</i> , ornamented,
میرمائد بفرمائید leave	decorated
میرد <i>maid</i> , man, مردکه little	میرده <i>muzhdah</i> , good news, re-
man, good man (contemp-	ward for good tidings
tuous)	مس <i>mas</i> , copper
میردانگی <i>maidānagī</i> , courage	مسافت <i>masāfat</i> , distance
میردم <i>maidum</i> (pl مردمان),	مسائل <i>masā'il</i> (pl of مسئله)
mankud	questions, subjects, مسائل
میردود <i>maidūd</i> , repulsed, ex-	مسائل شرعیه legal questions
cluded	مستعلی <i>Musta'li</i> , proper
میردن <i>maidan</i> , to die (imp	مستعلی شاه name, مسجد
	مسجد <i>ma'jad</i> , mosque, مسجد
	درست نشده کور عتایش د before

- the mosque has been built, the blind man has struck his stick against it, i.e. to sell the bear's skin before the bear is killed, or reckon chickens before they are hatched
- مستخر *musakhkhar*, one who tames or subjects, a magician, one who tames spirits.
- مسطح *musattah*, level, even.
- مسلط *musallat*, a governor, ruler
- مسلم *muslim* (pl. مسلمان), a Mussulman
- مسند *masnad*, a cushion for sitting, مسند حکومت the carpet of rule, hence the throne.
- مشاهده *musháhidah*, seeing, contemplating
- مشتاق *mushtáq*, desirous, impatient.
- مشتبه *mushtabah*, a doubter, uncertain, suspicious.
- مشتري *mushtarí*, a purchaser, also the planet Jupiter.
- مشمول *mushtamal*, comprehending, consisting of
- مشخص *mushakkhhas*, personified, recognized, specified
- مشرف *musharraf*, honoured, illustrious
- مشرق *mashrak*, the east
- مشغول *mashghúl*, occupied, busy, مشغول شدن to be occupied with
- مشكل *mushkil*, difficult, مشكل difficulty.
- مشورت *mashvarat*, delibera-
- tion, counsel, مشورت خانه a hall of council
- مشهد *mashhad*, Mashad, مشهدی equivalent among the Shi'ahs to Hádj, among the Sunni Mussulmans
- مشهور *mashhur*, well-known, renowned; مشهور کردن to make well known.
- مصرف *masraf*, being of use, expenditure, بمصرف رسیدن to be spent.
- مصلحت *maslahat*, good counsel, utility
- مصيبه *musibat*, misfortune, unforeseen event
- مضایقه *muzárikah*, harm, detriment, مضایقه کردن to oppose, refuse, از من مضایقه نکسید you will not refuse me? I will not throw difficulties in the way
- مضرت *muzaríat*, injury, harm.
- مضمون *mazmún*, contents
- مضطرب *muztaríb*, disturbed, in consternation
- مطبعة *matba'ah*, printing office, مطبعة دولت imperial press.
- مطلب *matlab*, aim, object, contents (of a document); چندان مطلبی نبود it was no great affair.
- مطلع *muttala'*, one who manifests, gives to understand, possesses penetration
- متوّل *mutavval*, long, lengthy.
- متطيع *mutí'*, obedient
- مظنه *mazinnah*, supposition
- معتبر *mu'atabar*, respectable, distinguished.

lx

VOCABULARY

معتقد	mu'atahid, one who trusts, believes	مغشوش	maghshúsh, deceived, taken in
معتمد	mu'atamid, one who has confidence	مفاخرت	mufákhirat, boasting, with کردن to boast
معدن	ma'dan, mine	مفت	muft, in vain, gratuitous, مفت
معرفت	ma'rifat, knowledge, especially religious	مفتی	muftí, a judge
معروض	ma'ru'z, placed before, represented	مفرش	mufrash, carpet, cover.
معروف	ma'rúf, well-known, famous	مفسد	mufsid, one who corrupts, مفسد کلم, an intruder, denouncer, مفسد رفتن, to be denounced, مفسد خود, to denounce oneself
موش	ma'shúil, lover (fem)	مقابل	muhábil, opposite, face to face
مغشوقه	mu'attar, scented	مقام	mukóm, place, tone, manner
مغل	mu'attal, absorbed in trifles, one who delays or waits. مغل شدن, delayed. مغل کردن, delay.	مقبول	makhbúil, agreed upon, accepted, agreeable
معتول	ma'húil, good, reasonable, مردمان معتول است, they are reasonable men, معتولي مال, a respectable stock	مقتضا	muktazá (pl مقتضیات), necessities, requirements, unavoidable consequences
معلوم	ma'lúm known, certain, form, معلوم کردن, to become known, معلوم می شود, it will be known hereafter, we shall see	مقدار	mikdái, quantity, space, measure
معنا	ma'ammá (معنى), a riddle	مقرب	muhakirrit, courtier, favourite, intimate
معنی	ma'naví, significant, true, real, essential	مقرر	muharrar, established, fixed
معنی	ma'ní, idea, hidden meaning, معنی, absurd	مقرر	mukassar, to reproach with a fault, مقدر, مقدر to fail in duty
معین	mu'ayyan, fixed, limited, determined	مقصود	maksúd, object, intention
معیوب	ma'yúb, in fault, laden with sin	مکافات	makáfát, retribution
مغز	maghz, brain	مکان	makhán, place, residence
		مکتب	maktab, school
		مکذراته	mukaddarónah, afflicted, grieved, used adverbially
		مکر	mahr, machination, trick
		مکرر	muharrar, repeatedly

- مَكْرَم *mukarram*, honoured, fem مَكْرَمَة
 مَكْر *magar*, but then, perhaps, but if? but unless? nevertheless, used as an interrogative instead of أَيْ
 مَلَّا *mullá*, priest
 مَلَا حِزَاح *muláhizah*, regarding, examining, with كَرَدَن to look at
 مَلَا قَات or ملاقات *mulákát*, encouraging, meeting, with كَرَدَن to visit
 مَلَا يَم *muláyim*, quiet, mild, gentle, مَلَا يَم in a passion but speaking calmly, مَلَا يَم substantivative of same
 مِلَّت *millat*, faith, creed, but now people, a nation.
 مُلْتَافِت *multafit*, one who attends to or cares for.
 مَلْعُون *mal'ún*, accused
 مَلْكَانِي *mulhání*, name of a tribe
 مَلْهُمُون *mulhímún* (pl of مَلْهُم), inspired by God
 مَلِك *malík*, a king, مَلِك *mulh*, a kingdom, مَلِك و مَلِت state and nation, مَلِك king of merchants
 مُمْكِن *mumkin*, possible, مُمْكِن مِي شُود it can be done
 مَمْلَكَت *mamlakat*, country, province, government
 مَمْنُون *mamnún*, obliged, under an obligation to
 مَن *man*, I, مَن حُودَم I myself, also, he who, in Ar, مَن حُودَم (Ar) whoever digs a pit for his brother falls into it, مَن هُنَا henceforward, after this
- مَن *man*, a weight.
 مَنَات *manát*, a rouble
 مَنَاسِب *munásib*, proper, fitting, مَنَاسِت substantivative of same
 مَمْبَر *mimbar*, pulpit
 مَنَاسِفَت *manásifat*, dividing in half, مَنَاسِفَة by halves
 مَمْنَت *minnat*, obligation, gratitude, مَمْنَت أَر كَسِي كَشِيدَن to please anyone, draw thanks from him
 مَمْتَر *mantar*, a charm (from Sanscrit)
 مُنْتَظَر *muntazir*, one who waits, expectant, مُنْتَظَر نَوَدَن to await
 مُنْتَخِل *muntakíl*, transported, convinced, instructed, translating oneself (with مَن of the thing)
 مُنْهَسَر *munhasar*, cramped
 مُنْجَر *munjar*, conducted, led
 مَمْرَل *manzil*, station, stage, encampment, dwelling-place
 مَمْرَلَة *manzalah*, rank, dignity
 مَمْنَطَق *mantah*, logic, language, مَمْنَطَقِي logical
 مَمْنُور *manzur*, approved, aim, object in view
 مَمْنَفَعَت *manfa'at*, advantage, profit
 مَمْنَكِر *munkir*, denied, despised, one who refuses, مَمْنَكِرِي substantivative of the same
 مَمْرِي *mrí* or *mur*, hair, مَمْرِي مَمْر hair by hair, little by little, مَمْر مَمْر end of a hair
 مَمْرَاجِب *mavárib*, pay
 مَمْرَافِق *muáfik*, conformable,

نا روا *ná-rawá*, unlawful, not allowable
 ناصح *násih*, one who gives advice, a moralist.
 نا شكر *ná-shukan*, unthankful
 نا شناس *ná-shinás*, unknown
 نازك *názuk*, tender
 نازیدن *názidan*, to boast, خود نازیدن to flatter oneself
 نافع *náfa'*, useful, profitable
 ناقص *nákis*, imperfect, that fails; ناقص العقل or عقول of feeble mind
 نا قولاً *ná-kúlá*, vulgar, base, ignoble
 ناگاه *nágáh*, suddenly
 نال *nál* or ناله *nalah*, complaint, lamentation, groaning, نالیدن to complain
 نام *nám*, name, نامان people of name, عزیز بیك نامی Azíz Beg by name
 نا محروم *ná-mahrúm*, one not admitted into the harem, hence unlawful, not reliable
 نامربوط *ná-marbút* (نامربوطات), absurd, نامربوط گفتن to talk nonsense
 نامرد *ná-mard*, infamous, unworthy, نامردی bastard, wretch
 نامزد *námzad*, betrothed
 ناموس *námús*, reputation
 نان *nán*, bread, food, نان خوردن to have a meal, eat bread, accept hospitality;
 نان و نمك bread and salt (symbols of hospitality),
 نان خور servant
 نایب *náyíb*, deputy, در نایب deputy-chamberlain

نبات *nabút* (نباتات), plants, vegetables.
 نجباء *najbá* (نجیب), nobles.
 نجف *Najaf*, proper name
 ناچالك *nachálnk* (Russian), director, chief
 ناهس *nahs*, disagreeable, of evil augury.
 ناه *nahv*, way, manner, هر ناهى in whatever manner, چه ناهى in what way?
 ناک *nakh*, thread
 ناخت *chiet town of a district in the S.E. of Tiflis*, ناهى inhabitant of the same
 اند *and*, at the end of a word signifies the 3rd pers pl
 نذر *nazr*, a vow
 نرم *nam*, soft
 نزاع *nazá'*, strife, litigation
 نزدیک or نزدیک *nazd* or *nazdik*, near, نزدیکان relations, در نزد او at his house, in his hands, نزدیک است برسند they will soon arrive.
 نزدیکى *nazdikí*, neighbourhood, نزدیکش نمی رود he does not hit it off with her
 نزل *nazlah*, inflammation
 نسا *Nissá*, a woman's name (lit woman)
 نسبت *msbat*, relation, to, connection with, نسبت نما in as far as concerns us, نسبت بان دیگرها as compared with those others
 نساك *nasak*, chastisement
 نسیم *nasím*, zephyr
 نسیه *nasyah*, remainder, credit
 نشان *nshán*, sign, mark, نشان دادن to point out

نشاندن *nishāndan*, to place
(imp *nishān*)

نشستن *nishistan*, to sit (imp
نشین) to remain
at home, نشسته seated

نیشان *nishān*, a pinch, نشان
از گرفت he pinched him

نصب *nasb*, placing

نصف *nisf*, half, زیادترش
more than half his share,
نصف شب midnight

نصیب *nasīb*, portion, lot, des-
tiny, also a proper name,
بی نصیب unfortunate

نصیحت *nasihat*, advice, warn-
ing, نصیحت کردن to admon-
ish

نصیر *nasī*, defender, proper
name

نطفه *nutjah*, race, line.

نظام *nizām*, established order,
public organization

نظر *nazar*, sight, view, نظرت
in thy sight

نظم *nazm*, making verses,
بظم آوردن to put into verse

نظر *nazir*, with کردن, to look
after, take care of

نغمه *naghma* (or pl نغمات),
musical sounds

نفر *nafar*, a person, indivi-
dual, often expletive, as
یک نفر خدمتگار one servant

نفرین *nafrin*, cursing

نفس *nafas*, breath, نفست
بگیرد let thy breath be
caught, hold thy tongue,

نفس رنان panting (from
نفس آن حرامزاده تو, (زدن
خوردۀ است the words of
that scamp have affected thee

نقد *nahd*, cash.

نقره *nukrah*, silver, نقره خالص
pure silver

نقش *naksh*, figure, image,
picture, نقش بستن to paint
a picture

نقل *nahl*, history, recital,
also to transport, change,
copy, with کردن to tell a
story, چه نقلی دارد what
difficulty is there?

نکول *nukūl*, dedication

نگاه *ngāh* or نگاه *ngāh* or *ngah*,
sight, view, regard, with
کردن to look at, نگاه
داشتن to guard, preserve,
نگه دار a guardian

نگرانی *ngarānī*, expectation,
waiting for

نگرستن *nguristan*, to regard,
look at

نماز *namāz*, prayer, نماز ظهر
midday prayer, نماز جماعت
public prayers

نماز بیک *Namāz Beg*, proper
name

نمایان *namāyān*, with شدن to
show oneself

نمره *namrah*, number

نمسه *namsah* (from Russian),
German

نمک *namak*, salt, نمک خوارگی
gratitude, نمک حرامی in-
gratitude after eating a
benefactor's salt

نمودار *namūdār*, visible, appa-
rent

نمودن *namūdan*, to show,
used frequently as an
auxiliary, as معالجه نمودن
or کردن to treat an illness

نم *namam*, my (dear) mother.

نه is used in the same way.

نو *nan*, new, نو *anew*
 نو *naubah*, turn, time, نو
 in turns Also نو.
 نور *núr*, light, نور دیدم light
 of my eye, نوری luminous
 نوروز *naurúz*, New Year's day,
 the vernal equinox
 نوشتن *navishtan*, to write
 (نویس causal)
 نوشیدن *núshidan*, to drink
 (نوش)
 نوع *nav'a*, way, manner, نوعی
 a certain way, نوع in
 what way?
 نوکر *navhar*, servant, domestic,
 نوکر ناب servant at the
 gate, a functionary
 نوه *navah*, grandson
 نه *nah*, not, نه خیر not at all
 نهادن *nihádan*, to place, put
 (نه)
 نهار *nihár*, day, also break-
 fast
 نهایت *niháyat*, excessive, end
 نهر *nah*, river, brook.
 نهی *nahí*, what is forbidden
 (in opposition to امر), نهی
 government
 نیت *niyat*, resolve
 نیز *níz*, also.
 نیزار *nízár*, reedy place
 نیست *níst*, it is not, نیستم I
 am not
 نیک *ník*, good, نیکی good-
 ness, نیک نامی good reputa-
 tion
 نیم *ním*, half, نیم خند half
 laughing, نیم سور half-
 burnt, نیم تنه jacket.

و *va*, and, و, used also in
 oaths, as والله by God
 والا *va illá*, otherwise
 و coupled with some words
 as a particle, changing the
 sense, as و ایستادن to hold
 back or stop, و کردن to let
 loose, و رسیدن to inquire
 or obtain information, و
 گذاردن to commit to, leave
 to, و گذاشتن to abandon,
 و نمودن to explain
 واجب *vájib*, necessary, proper,
 incumbent, important,
 واهی official
 وار *vár*, when added to a
 word, it means possessed
 of, as in امیدوار a candi-
 date (hopeful of place),
 also resembling, دیوانه وار
 like a madman
 وارث *váris*, an heir, واری
 heritage, وارث شرعی lawful
 heir
 وارد *várid*, arriving, with
 شدن and کردن to arrive and
 cause to arrive
 وارونه *várunah*, inversion, with
 کردن to turn upside down
 واسطه *vástah* (vulgarly واسه
vásah), means, interme-
 diary, intervention, واسه
 چه by what means?
 واقع *váha*, an event, واقع شدن
 to happen, arrive sud-
 denly, واقعاً in reality
 واقف *váhif*, informed in-
 structed (with prepos. بر)

وعدہ خواہش	to	promise	خواستن
سوال	ask	a promise (of a visit),	سوال
وعدہ	promise to be	fulfilled in a year	وعدہ
وعدہ	preaching, with	وعدہ	وعدہ
وعدہ	to preach	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, death	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, dignity, worth	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat (pl) (اوقات), time,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	at the time when,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	never, وقت	وعدہ	وعدہ
وعدہ	long time	وعدہ	وعدہ
وعدہ	happening, oc-	وعدہ	وعدہ
وعدہ	curing	وعدہ	وعدہ
وعدہ	what	وعدہ	وعدہ
وعدہ	regularly occurs	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, being a pleader,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	representative, وکالت	وعدہ	وعدہ
وعدہ	authorization to plead	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat (pl) (وکالت), a pleader,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	pleaders in a	وعدہ	وعدہ
وعدہ	case	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat being a pleader,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	plead my own cause	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, a country, pro-	وعدہ	وعدہ
وعدہ	vince	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, 'groaning,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	shaking	وعدہ	وعدہ
وعدہ	Fah, proper name	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat (also لیکن and	وعدہ	وعدہ
وعدہ	but	وعدہ	وعدہ
وعدہ	tal, he or she	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, or	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, being a	وعدہ	وعدہ
وعدہ	benefactor	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, waste, ruined,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	destroyed	وعدہ	وعدہ
وعدہ	talat, to chat-	وعدہ	وعدہ
وعدہ	ter	وعدہ	وعدہ
وعدہ	tal or ول	وعدہ	وعدہ
وعدہ	untied,	وعدہ	وعدہ
وعدہ	let go, ول	وعدہ	وعدہ
وعدہ	release me	وعدہ	وعدہ

ها ha¹ is it not so² also sign
of the plural of nouns

هان or هیں an exclamation to
call attention, ho¹ there¹
های cry of terror, هوی و هوی
tumultuous cries

هار hár, weak, silly, هار کردن
to turn a person's head

هبة habbah, giving a present,
هبة نامه a deed of gift

هپو Hapú, proper name

هیجده híj dah, eighteen

هجوم hujúm, an attack, on-
slaught

هدایت Hídáyat, proper name
(lit "guidance").

هر har, every, هر كس every-
body, هر چند however
much, هر يك or هر کدام
each; هر چه whatever, هر
گاه everywhere, هر وقت at
all times, هر حال in every
case, هر دو both, هر طرف
on every side, هر نحویه in
whatever way, هرگز never

هرآی harái, help¹

هزار hazár, a thousand

هست hast, there is; هست و
نیست whatever one pos-
sesses

هشت hasht, eight

هفت haft, seven, هفتاد
seventy, هفت ماهه seven
months old

هفته haftah, a week

هلاک halák, destruction,
death, with هشدن and کردن
to die and kill

هلاکت halákat, perdition, de-
struction

هم ham, also, همچو thus,
همچین, همچنان in the
same way, با هم together,
همان چیزها the same things,
همراه companion, همراه
one who sleeps with, a
bed-fellow, همدیگر each
other

همدان a town of Irák, همدانی
an inhabitant of Hamadán.

همدست hamdast, companion,
associate, also همراه one
that travels on the same
road

همسایه hamsáyah (pl. همسایها),
a neighbour, under the
same shadow

همسر hamsar, an equal, com-
rade

همشهری hamshahrí, a fellow-
citizen

همشیره a sister, one who has
drunk the same milk;
هموطن having the same
home, همشین one who
sits together with another,
a companion, همیشی
substantive of same, همردۀ
or بهم رده mashed together

همه hamah, all, همه اش all
of them, همه چیز every-
thing, همه روز every day, the
whole day, همگی the whole

همی or می a prefix to certain
tenses, with no meaning,
as an affix it denotes the
subjunctive mood, می کردم I
did, می کردم I was doing
or continued to do

همیشه hamíshah, always

همین hamín, the same, همین
همین كه only this one,

only that, حالا	immediately	ياسول	yasával, agent of police, policeman
melon هندوانه	hunduánah, water-melon	يعنى	ya'ní, that is to say, that is, what?
hunar, skill, merit, talent	hanúz, as yet	يقين	yahín, certain, sure, certainly
hú or hañ, the cry of the darvishes, He! e God	harú, air, weather, also love, pleasure	يك	yah, one, one man, one place, once, one hour, in a moment, يكساله, a year's journey, يكدره, a little, یکی, unity, یکدانه, one grain or single, یکوجی, of one span, or puny, دست, to make common cause, این یکی, آن یکی, this one and that one
haulnák, terrified	oh!	یکسان	yaksán, alike, to make any-one equal with the ground, to throw down
هیچ, nothing, كس	no one	یله	yalah, vagabondage, to rove
هیکل	haikal, figure, form, body, stature	یگی	yangí (Turkish), new, America

ي

یا	yá, oh! ah!	همچین	is it so or not?
یا	yá, conjunction, or, یاد	yúd, remembrance, یاد	to learn by heart, یاد
یاد	yúd, remembrance, یاد	to learn by heart, یاد	to remember, یاد
یاد	yúd, remembrance, یاد	to learn by heart, یاد	to teach, یاد
یار	yán, friend, ally, a beloved object, یاری	help	یار
یارده	yázdah, eleven	یاره	yarah, silly talk, یاره
یاره	yarah, silly talk, یاره	to talk nonsense	یاریه
یاریه	yatím, an orphan	یاح	yahh, ice
یاح	yalhah, a collar	یار	yarúr (Turkish), agreeable to, convenient, یار
یار	yarúr (Turkish), agreeable to, convenient, یار	میشود	that will be very convenient
یاراق	yarákh (Turkish), equipment, arms, trifles.	یور	yahúd, a Jew
		ییلایق	yailák (Turkish), summer encampment of the nomad Turcoman tribes

شهر نانو حاتم خان بری ا دیدی که چه سند؟

خان بری حاتم من بسا نگفتم از دست این درویش
هیچ حبز خان را نمبرد؟ من هنور هم مبتوسم که از
حرانی، پاریس شهرهای دیگر را صرب رسیده حراب
گردد حانکه از حرانی، محالآب نخوان و شرور یکطرف
کوه آغری از هم پاشبد همچو که درویش میگفت

شهر نانو حاتم نلی! بعد ازین آن تعجب نیست.
عجب آن است که مردها همبسته بساها مگویند: بجاد و
ناور نکنبد! چگونه ناور نمیتوان کرد که آدم چشم
خود حسین کارهارا می ببند؟

خان بری ایہ حاتم! مردها اگر عقل دارد چرا ما
آنها را در هر قدم هرا در گول میزنیم هر چه میخواهیم
میکنیم!

(شرف نسا خام سارکت و صامت ترسناک خشکیده مات میماند)

پرده میافتد

Shah B Khán Parí, did you see what happened?

Khan P My lady, did not I tell you that nothing carries off its life from the hand of this Darvish? I am still afraid that from the ruin of Paris a blow will fall on other cities, and they will be ruined, just as by the ruin of the countries of Nakhjáván and Sharwar, one side of the hill of Ághrí split off, as the Darvish was saying

Shah B Yes, after this that would not be strange It is strange that men always say to me, "Believe not in magic!" How can one not believe when men see such things with their own eyes?

Khóin P O lady, if men have any wisdom, why can we at every step deceive them a thousand times, and do whatever we wish?

(Sharif Nissá Khóinum remains silent and dumb and terrified, as if senseless)

The Curtain falls

پادیس را بگفته تو خراب کرده اند که من هر گر ننوام
 کروم آنجا

سرف نسا حاتم (لرزان لرزان صدای آهسته چشمش طرف پرده که
 درویش نهان است) واللہ سبحان دایم! من از هیچ چیز
 خسر ندارم. من هیچ تقصیر ندارم

شهباز بگ (عده) نگاه کن نه بین چه طور قسم
 مسخورد! بچه شیرین زبانی خودش را کنار میکشد.
 خوب! چرا میلرری؟ دیگر اگر میل تو پری زاده
 بدهد پادیس را خراب کند در آن گاهی نیست
 (دریغرف.)

شهر نانو خانم (رو موسی زردان کرده) حاکم صاحب!
 شهباز را هم که میبرید؟

موسی زردان توجه میگوئی حاتم؟ من هیچ میدانم
 سر خودم کدام نابین است؟ شهباز را کجا خواهیم برد؟
 حاتم خان آقا! رود ناسبند! سوار شوید مرا بدرقه
 نکنید! ناید تا صبح نکنار ارم نرسم. مولر! موندیو
 موندیو!

حاتم خان آقا شهباز! با برویم به بنیم چه خواهیم
 کرد. این چه کاری بود رو داد؟

(هر دو از اطاق بیرون میروند پشت سرشان موسی زردان بعد از
 آنها درویش مستعلی شاه از پشت پرده یواش بیرون آمده خورجین را
 بدوش انداخته سرش را پائین کرده هرگز برنها متوجه نشده میگریزد ناپدید
 میشود)

It is certain that they have ruined Paris at your word, so that I may never go there

Sharf N (trembling, turns her eye towards the screen behind which the *Darvish* is hidden, and says in a low tone) God be eternally praised ! I know nothing I have committed no fault

Shahbáz (with a smile) Look ! See what sort of oath she takes. The sweet-tongued child draws herself aside Good ! Why do you tremble ? If another fanny-child like you gives Paris to be destroyed, there is no crime in that

(Meanwhile)

Sharf B (turning her face towards *M Jourdan*) Doctor, will you take *Shahbáz* with you ?

M Jourdan. Lady, what are you saying ? I do not know on what pillow my own head is. Where shall I take *Shahbáz* ? *Hátam Khán Aká*, be quick ! Get on your horse and escort me Before morning I must be on the bank of the *Aias* Malheur ! Mon Dieu ! mon Dieu !

Hátam. *Shahbáz* ! Come and see what we are to do What a business this is that has occurred !

(They both go out of the room, and after them *M Jourdan* After them, *Musta'li Sháh*, the *Darvish*, quietly comes out from behind the curtain, throws the bag on his shoulder, and not turning towards the women, runs away with lowered head and disappears)

موسی زوردان (سانک لند) ناریس حراب سده . تولیر ریخته سلطیب فرانسه بهمحورده . دولت تعبیر یافته . حالا ار قوسول انگلبس که در تریر نسسه دیوان بگیء شما برای من کاخذ فرستاد . و بعد ار اطلاع اینصر میسویسد . حانار بصحاب کاخذهای واجبی الآن لندن مسرود . در کنار ارس مننطر من است . تا دوارده صاعب دیگر من ناید خودرا ناو برسالم . اگر تأخر کنم حانار مسرود . من دیگر تنها نرودی نمیتوانم خودرا بدولت برسالم . لوی قلب ناگلبس گریخته .
موندیو موندیو!

حاتم حان آقا (حیرت) حکیم صاحب ! که حراب کرده ؟ که بهم رده است ؟

موسی زوردان (ناظراب) شیاطین ! اجنه ! دیوها ! عفریتها ! بدعملها ! کدام یکبرا نگویم ؟ امان حاتم حان آقا ! امب بیآرید ! وقت تأخیر نیست .
دوماز پاریس ! مولیر ! موندیو ستفرو!

(حاتم حان آقا ارین سحان کمی متحیر میماند اما شرف سا خام بسیار بسیار محت بلرزه میافتد شهر نیک حالت اورا دریافت کرده تعجب نموده رو سوء او گذارده نزدیکتر رفته آهسته خدان میپرسد .)

شهر نیک بو حرا مبلوری ای مایه فساد ؟ یقین

M Jowdan (in a loud voice). Paris is ruined ! The Tuilleries razed ! The kingdom of France crashed together ! The Government changed ! Your Police Superintendent (Díván Begí) has just sent me a letter from the English Consul at Tabriz, and after giving information, writes "A courier with important papers starts at once for London" He is waiting for me on the bank of the Aias I must reach him by 12 o'clock If I delay, the courier will go off I cannot reach the capital alone quickly Louis Philippe has fled to England ! Mon Dieu ! mon Dieu !

Hátam (in astonishment) Doctor, who has destroyed it ? Who has ruined it ?

M. Jowdan (much disturbed) Devils ! Jinns ! Dívs ! Afrits ! Evil-doers ! Which shall I name ? Mercy, Hátam Khán A'ká ! Bring a horse, there is no time to delay Dommage, Paris ! Malheur ! Mon Dieu, c'est affreux !

(Hátam Khán A'ká at these words becomes less disturbed, but Sharf Nissá Khánúm trembles very violently Shahbáz Beg, discovering her condition, is astonished, and turns towards her He goes nearer, and laughing gently, questions her)

Shahbáz. Why do you tremble, O cause of the trouble ?

کند که ای چه کاریست و چه سحریست ؟ ستغفرو !
موندیو موندیو ست آفرو !

سهر نانو حاتم چه سحر حکیم صاحب ؟ مگر ناریس
سحر خراب شده ؟ چه میگوئید ؟

موسی زوردان (هولك سائك ولد) السنه سحر است !
کاری شده است که آدم مات ماده است . دریکطرفه
العین غفلنا ناریس خراب شده !

(اریکرها شرف سا خادم دیگر بدتر بلرزه افتاده چشمش طرف برده
که درویش پنهانست)

خان بری (حسن حسن) نانام وای ! ننم وای !

(دریحال ار قیل وقال حاتم خان آقا وشهار بیگ ار اطاقیکه خوانیده
بودند بیدار شده دست پاچه یکتا بیردن طرف صدای موسی زوردان
میدوند)

موسی زوردان (تا آنها را دید) آح ! آمدید ؟ حاتم خان
آقا ! شهساز بیگ ! شمارا بخدا ! زود برای من امسها
حاصر کنید ! ناید همین حالا بروم درنگ نمیتوانم
کرد خودتان هم سوار شوید ! مرا ار ارس نگذرانید بر
گردید !

حاتم خان آقا (حیرت) حکم صاحب ! چه حادثه روی
داده ؟ ناین تعجب رفتن شمارا چه باعث شده
است ؟

understand what the matter is, and what is the sorcery?
C'est affreux ! Mon Dieu ! mon Dieu ! C'est affreux !

Shahr B What sorcery, Doctor? Has Paris been
destroyed by sorcery? What are you saying?

M. Jourdan (with horror, crying aloud) It is surely
sorcery. Such a thing has taken place that people
are amazed. In the twinkling of an eye Paris sud-
denly destroyed ! *(At these words Shaif Nissá Khánum*
trembles with horror, and turns her eye towards the screen
behind which the Darúsh is hidden)

Khán P (sobbing breathlessly) O Father ! O Mother !

(At this moment Hátam Khán A'lí and Shahbáz Beg,
awakened by the talking, come out of the room
where they have been sleeping, and head over heels,
with only shirts on, run towards M. Jourdan's
voice)

M. Jourdan (as soon as he sees them). Ah ! you have
come. Hátam Khán A'ká, Shahbáz Beg, I adjure
you by God to get horses for me quickly. I must go
at once. I cannot delay. Get on horseback yourselves
too. Turn back after you have passed me across the
Aras.

Hátam (amazed) Doctor, what has happened? What
is the cause of your going in such haste?

خان بوری (یواش یواش بزانو میزند) وای ننم! وای بابام!
وای!

(شهر بانو حاتم در را نار میکند)

موسی زوردان (تنگ نفس) کو حاتم خان آقا؟ کو شهساز
ببگ؟

شهر بانو حاتم (ترسان ترسان) هر دو اطاق شرف نسا
هستند. صبح سرکسی^۱ ایلچی رفته بودند. سباز
حسته شده آنجا افناده خوانده اند

موسی زوردان (سانگ تید تنگ نفس) حاتم! لابد همین
حالا بیدار شوند. من مسروم نمیتوانم نایستم! حیف
بتو پاریس! حیف بتو تولبر! حیف بتو پای تحت
قشنگ سلطنت! حوب فرانسه بدخت شد! دوماز
پاریس! موندیو موندیو!

شهر بانو حاتم حکم صاحب! ده حرز است؟ ده
شده است؟

موسی زوردان فرانسه بهم حورده. تولبر سر نگون
گسته. ناریس خراب شده. دوماز پاریس! دوماز
تولبر!

شهر بانو حاتم خدایا شکر! خدایا رحم کن!

موسی زوردان شهر قشنگ سلطنت ناکیزه در طرفه
العین حان ویران شده که گویا ندوده است عقل درک

Khán P. (striking her knee gently) O Mother! O Father!
Alas!

(*Shah Búnú Khánúum opens the door*)

M. Jourdan (short of breath) Where is Hátam Khán
Áka? Where is Shahbáz Beg?

Shahr B (in a fright) They are both in Sharf Nissá's
room They went in the morning to inspect the horse-
fold They were very tired, and are lying asleep there.

M Jourdan (breathless, in a loud voice). Lady, they must
be awakened at once I am going. I cannot remain.
Alas for thee, Paris! Alas for you, Tulleries! Alas
for thee, beautiful capital of the State! Fair France
has become unfortunate Dommage, Paris! Mon
Dieu! mon Dieu!

Shahr B Doctor, what is it? What has happened?

M Jourdan France has fallen! The Tulleries turned
upside down! Paris is ruined! Dommage, Paris!
Dommage, Tulleries!

Shahr B God be thanked! God have mercy!

M Jourdan The beautiful pure city of the State in the
twinkling of an eye has become so desolate that one
might say it had never existed Can the intellect

بعد لحظه ایستاده رو شهر بانو حاتم میکند (حاتم ! جسمِ شما روشن ! پاریس حرات شد . از من راضی شدید یا نه ؟
 شهر بانو حاتم نلی بابا درویش ! حبلی راصیم ! اما باید حیر حرائی پاریس رود بموسبو ورودان نرسد تا گرفتارِ خود شده از سهار دمست نکشد . اما نمیدانم از پاریس تا اینجا این خبر را تا این زودی که خواهد آورد ؟

مستعلی شاه (تقیه کسان) خا خا خا ! حاتم ! آدمکه بیک جسم بهم زدن ازینجا پاریس را بر باد دهد در یکدقیقه و در یکساعت و یا در یکروزی تا ده روز حیر آنرا نمینواند اینجا برساند ؟ چه خیال میکنند ؟

شهر بانو حاتم راست مینگوئی نانا درویش ! اما چه عجب مینماید که این حیر درینحال بموسی ورودان نرسد از سر ما رد شود !

درین اثنا یک دفعه در خانه را سخت می کوبد حانکه میخواهد در بشکند . صدای موسی ورودان در حالتِ اضطرابِ یشت در معلوم میشود . درویش مستعلی شاه حلد تخته پاره را بر چیده حورحین میریزد میاندارد دوشش میبرد پشت پرده که در پیش نار آویزان است یمان میشود . موسی ورودان تراق تراق در را میریزد کم میماند در بشکند حاتم خان آقا و شهار بیگ را صدا میکند در را نرکند ! شهر بانو حاتم سر آسیمه ارجا برخاسته ترسان ترسان میبرد نیم در دخترش شرف سا حاتم محبت میلرزد

he turns his face towards Shah Bínú Khánum) Khánum! May your eyes be bright! Paris is destroyed Are you satisfied with me or not?

Shah B Yes, Father Darvish, very much satisfied But the news of the destruction of Paris must quickly be conveyed to M Jourdan, that he may restrain himself and hold back his hand from Shahbáz But I do not know who will bring this news so quickly from Paris

Must (laughing aloud) Ha, ha, ha! Lady, the man who in the twinkling of an eye can give Paris to the winds from this place, can he not bring the news of it here in from a moment, an hour, or a day, up to ten days? What are you thinking of?

Shah B You say right, Father Darvish! But how strange it would be if this news were now to reach M Jourdan, and he should leave us!

(At this moment suddenly there is a loud knocking at the door as if people desired to break it in The voice of M Jourdan in a state of distress is heard behind the door Darvish Musta'li Sháh quickly gathers up and pours into his bag the pieces of board, throws it on his shoulder, and goes to hide behind the screen that hangs before the door M. Jourdan strikes blow upon blow on the door Little remains for the door to be broken in He cries out to Hátam Khán A'lá and Shahbáz Beg, "Open the door!" Shah Bínú Khánum bewildered, rising from her place, goes to the door in a great fright Her daughter Sharf Nissá trembles violently)

شرف نسا خانم ناسد ننه جان ! باز يك دويست تا
تو علو مېدروسمم نول سر حاش مېآيد

شهر نانو خانم راست مېگوئي بجم ! مال فدایِ جان
اسب . گوش و دماغ سِرِ نلایِ سر است . (روش را بر
ميگرداند) بگر نانا درويس !

(ظواهر را ميدهد مستعلی شاه . درويس ميگيرد ميگدارد بغلش رود
آستيش را بالا کرده کتابی از خورجين در آورده ناز نموده ورق ميزند بعضی
صفحه هاي نقشه دارش را نگاه کرده سرس را نالا ميكند)

مسنعلی شاه نلی ! عمل تمام است . شهر پاریس
زیر برج عفر اتفاق افتاده . از تأثیر این برج نوده
است که هرگز نلا از این شهر کم نمیشود . (بعد بر حاشیه
چوب درشتی در دست گرفته رو بشهر نانو خانم و دخترش کرده)
نترسمد حاشها ! دلانرا قايم نداريد (بعد پلک چشمس را
گردانده صورت خود را مېهيب ساخته این منتر را ميخواند) دغدغها
فندي تب الكرى كرندي تب الكمو كموها نمدي
ييدي ييدي ا (حسب و راست خود دمیده دیوها و عفرتها را باسم
و صدای مېهيب خوانده فرمان ميدهد) يا مليها يا صلبها يا
بليها ! بر كسبد پاریس را از جای خود و نزبد الآن زمين
حنانكه من این هبكل را رده رير و رو ميكسم ! (يك قدم
عقب ميرود حوی که در دست داشت بلند کرده رو بدائرة نهاده اشكال اطاق
و خانه های كوچکی که از سخته پارها ساخته بود ميزند ار هم ميباشد .

Sharif N. Never mind, dear mother. We will sell about two hundred lambs, and the money will return to its place.

Shah B. You say right, my child.. The goods are an offering for a life. Ear and nose are a shield against evil to the head. (*Turning round her face*) Take it, Father Darvish!

(*She gives the gold pieces to Musta'li Sháh. The Darvish takes and puts them into his breast-pocket. Quickly lifting up his sleeve, he brings a book out of the bag, opens it, turns over the leaves, looking at some pages with pictures. He then lifts his head.*)

Must. Yes, the deed is done. The city of Paris lies under the constellation of the Scorpion. Through the influence of this constellation it has come about that misfortune never leaves this city. (*Then, having risen, he takes a thick stick in his hand and turns towards Shahr Bóni Khánum and her daughter.*) Fear not, Ladies. Keep your hearts firm. (*Then, turning his eyelids,* and giving himself a fearful appearance, he speaks this incantation.*) Daghdaghá fitandí tab alkari karandí tab alkamú kamúhá bindí yandí yandí! (*Blowing to the left and right, he calls Dís and Afís by name, and orders them in a fearful voice.*) O Malíkha! O Salíkha! O Balíkha! root up Paris from its place, and cast it at once to the ground, just as I throw down this model! (*Taking a step backwards, and lifting up the stick he has in his hand, he strikes, turning towards them, the models of the rooms and small houses he has made with the boards, so that they fall asunder.* Standing up after a moment,

* Probably, "rolling his eyes"

است چرا از جانسان نمبترسد وچنین کارها پا
مگذارد؟

مستعلی شاه اولاً برایِ بردنِ فرمانِ من است. نانبا
احمقند. طبعیِ ایسان تقاصا میکند. اگر' همچو
نکنند آسوده نمیسوند. اگر ساطین نمود در دنیا
هرگز عمل بد نمسد وبی آدم را هبکس بکارهای بد
دوچار نمیکرد

شهر نانو حاتم رامب میگوئی نانا درویش! چه قدر
ناید بدیوها انعام داد؟

مستعلی شاه ریاد نمخواهم. هر چه خودتان وعده
کرده اید. صد تا ناجاقلو خانم!

شهر نانو حاتم بانا درویش! زیاد اینست!

مستعلی شاه خوب! بشهری که هزار هزار تومان
مبارزد مدهبد خراب کنند صد ناجاقلو بدهبد زیاد
است!

شهر نانو حاتم (رو بدخترش کرده) شرف نسا بچم! صدوقچه
پول را اینجا بیار!

(شرف نسا حاتم رود در حاسته ار نار صدوقچه پول را گرفته نه پیش
میآرد شهر نانو حاتم در صدوقچه را نار میکند صد تا ناجاقلو تازه شکّه
در آورده میگوید)

شهر نانو حاتم شرف جان! برایِ خرج عروسیت
دیگر پول نماند

do they not fear for their lives and undertake such affairs?

Must In the first place, in order to obey my commands
In the second, they are fools. Their disposition requires it. If they do not do so, they are not contented? If there were not devils in the earth, no evil deeds would be done, and no one would lead* the sons of men to evil deeds.

Shahr B. You say right, Father Darvish. What reward must be given to the Dís?

Must I do not want much. Whatever you have promised. About a hundred Bájákalúis, Lady

Shahr B. Father Darvish, that is too much

Must Good! You give a city to be destroyed that is worth a thousand thousand tománs, and a hundred Bájákalúis is too much to give

Shahr B. (turning to her daughter). Sharf Nissá, my child, bring here the little money-box

(Sharf Nissá rises quickly, takes the money-box from its place and brings it. Shahr Bánú Khánúm opens the lid of the box, and bringing out a hundred newly coined Bájákalúis, says)

Shahr B. Sharf, my life, there is no money left for your wedding

* Lit "make them two and four," or, "make them meet with"

مسئعلی شاه خانم ! دستِ مزد و انعام دیوها را کرم
کشد !

شهر بانو خانم نانا درویش ! برای دیوها انعام چه لازم
است ؟

مسئعلی شاه واه خانم ! مگر دیوهای من بی جبره
و مواجب است که مفت خدمت نکنند ؟ مگر من
وریر سد علی بیگم که هج حی آنها بدهم جز محسن
و برسانم ؟ خانم ! شما گمان نکند که من دیوهایم را
بحرفِ حسك و حالی نگاه میدارم ! بلکه برای همجو
کادها آنها را باید صباقت کنم ریشخند نمایم ناری بدهم
تا ردن و کستی شهابِ ناقت آنها را

شهر بانو خانم چه طور تا زدن و کستی شهابِ ناقت
نانا درویش ؟ مگر بعد شهابِ ناقت آنها را رده و خواهد
کشت ؟

مسئعلی شاه (خنده کنان) عجب فکر کرده اید . پس
دیوها و عفرینها نا حی بهلاکتِ این قدر مردمانِ بیگناه
باعث میشود و شهرِ ناین قسگی را بجهتِ خراب
مکنند در حزایِ حسن گناهِ عظیم غضبِ خدا بآنها
نرسد ؟

شهر بانو خانم خوب نانا درویش ! چون که چنین

Mirza Iskhak Open your hand for pay and presents to the Dávs!

Shah B. Father Darvish how are presents required for Dávs?

Mirza Iskhak My Dávs are without means of living or property. Then why should they perform service for nothing? And I the Vern Band Ali Begum, that I do not give them nothing except abuse and frighten them. I do not think that I keep my Dávs with the sword and captive cords. For such affairs I must give them money to buy and play with them even to striking and killing meteor.

Shah B. How even to striking and killing meteors, Father Darvish? Afterwards, would not the meteors strike and kill them?

Mirza Iskhak You have strange thoughts. Then would the Dávs and Afrits be the cause of the destruction of so many innocent men without reason, and the overthrow without excuse of such a beautiful city, and would not the anger of God come upon them in return for such a great crime?

Shah B. Good, Father Darvish! Since this is so, why

عجب بشاره وساده لوح مبیند . بدون تصور و تأمل
ناور مبیند که من در قرائع نسنده ناریس را در طرفه
العن زیر و رو مبنوالم کرد و یارمَرّیج من در آنطرف ارس
گردن موسی رودان را وقت رفتن میتواند برد

شهر نابو خانم نانا درویش ! نا که حرف میرنی ؟
حه مبنوئی ؟

مستعلی ساه خانم ! منتر مبنوالم کارمان راست
نآید . دیوها عفرینتها حردار سوند در حه فکر هستم !
(پس ار آن بلاس را بلند کرده اولادایره میکشد میگوید) این دایره
ناریس ! (بعد تخته باره هارا بهم چسباید ده و دواړه نا بزرگ و
کوچک شکل اطاق و حجره در میان دایره حانه درست کرده میگوید)
این هم شکل عمارت و خانهای ناریس ! (بعد رو شهر نابو
خانم کرده) مبنرمائند ندهم ناریس را کن مبنون وریر و رو
نماید ؟

شهر نابو خانم نلی ! دیگر حکم ؟ حدا ناعث را بلا
دهد ! تر وحسك با هم مسوزند . نهاره ناریسی ها
کاری نما نکرده بودند . ونالس نگردن دختران و عروسان
آنها باشد که در مجالس همبنه نا سران و مردان در
یکجا رونار نسنده نصحت و اختلاط مسغول گسته مردم را
گمراه نموده ار راه در مبرند . مسغول کار خود باش
نانا درویش !

واقع نبست و نخواهد شد . بعد از گرفتن ناجاقلوها دست و نایم را که نبسته اند . تا ده روز نمیتوانم خود را تان طرف بسندازم ؟ مرا در آنجا که بپدا خواهد کرد ؟ بعد از من هر چه نانا بادا ! اگر تا ده روز پاریس حرات سد ناجاقلوها بی قبل و قال از هضم رابع خواهد گذشت . توحه مبدایی ؟ بلکه تا آن مدت بساخنه از ساخت پاریس حرات شود . مگر این نوع حادثات عجمه در عالم کم وقوع یافته است ؟

علامه علی (تحت بارها را از خورحین بیرون آورده حده کان) این فقره احبره را هر گر عظم قبول نمیکند . خیال خام است

مسئله ساه (حده کان) پس فقره سائقه را عقلت قبول میکند . آری که خیال خام نیست ؟

علامه علی (حده کان) آری ! در آن چه شک است ؟

مسئله شاه خوب ! دیگر حواسم را سوالهای بیفایده معسوش مکن ! برو ! پس اسبها منتظر باش ! من هم بعد از یکساعت عمل خود را تمام کرده مبرسم سوار میشویم بر مسگردیم (غلام علی می رود) . خان پری حاله ! پا شو ! در را محکم سد آدمی کسی نیاید ! (خان پری پا میشود در را میسدد می آید می نشیند)

مسئله شاه (خود خود دران خودشان) این طایفه زنان

secret. After taking the Bájákaluís, if they do not fasten my hands and feet, in the ten days can I not throw myself on to the other side? Who will produce me there? After me, let what may happen happen! If within the ten days Paris is destroyed, without question I shall have digested four times as many Bájákaluís. What do you know? In that time, by some accident or accidents Paris may be destroyed. Have such strange events occurred seldom in the world?

Ghul (taking the boards out of the bag and laughing). My understanding can never consent to this last saying. It is a vain idea!

Must (laughing). Enough that your understanding accepts the previous words. That, too, is not a vain idea, is it?

Ghul (laughing). Yes. Of that what doubt is there?

Must. Good! Do not disturb my thoughts with any more unprofitable questions. Go and wait by the horses. In about an hour after I have completed my business I will go, and we will ride back. (*Ghulúm Ali goes.*) Aunt Khán Parí, get up. Fasten the door firmly, that no one may enter.

(*Khán Parí rises and comes and sits down after fastening the door*)

Must (to himself in their own language). This lot of

غلامعلی (بیک زبانی که این زنها نفهمد زبانِ رمیزِ درویشی) میخواستی حکمی؟

مسنعلی شاه میخواستهم کُتَبُکَلِ شهرِ باریس را بر با کرده حکم کنم دیوها طرفه العین زیر و روش کنند چنانکه من الآن در بسِ رویِ این حاتون زیر و رو خواهم کرد

غلامعلی (خنده کنان) واسهٔ چه؟

مسنعلی شاه واسهٔ صد دانه ناخاقلوی تاره سکه که حالا از این حاتون برای همین مطلب خواهم گرفت غلامعلی (خنده کنان) خوب! این حاتوم نا بای تخت مرنگ و اهل آنجا چه عداوت دارد؟

مسنعلی شاه این حکایت حبلی دراز است . تقریرش گنجایس این مقام نیست . تخته پاره‌ها را از حورجن بسرون ببار!

غلامعلی الآن! اما هرگز عظم ناور نمیکند این امرِ مشکل صورت نپذیرد . بمیدانم شوخی میکنی یا چه مگوئی . در طرفه العین باریس خراب سود یعنی چه؟

مسنعلی شاه (خنده کنان) چرا یعنی چه؟ مرده که! حالا این خاتون مکرّمه صد تا ناخاقلوی تاره سکه برای این مطلب بمن خواهد داد و ده روز هم مهلت است که جادوی من ابرِ خود را ببخشد و کسی هم بر این سرّ

Ghul (in the secret language of the *Darvishes*, which the women do not understand) What will you do?

Must. I will set up an image of the city of Paris, and will order the Dís to overthrow it in the twinkling of an eye, as I shall now overthrow it in the presence of this lady

Ghul. (laughing). For what?

Must. For a hundred pieces of freshly coined *Bájákalús* (ducats), which I shall take from this lady for this purpose.

Ghul. (laughing) Good! What spite has this lady against the capital of France and its people?

Must. It is a very long story. It cannot be repeated in this place. Bring out the pieces of board from the bag

Ghul. Immediately. But my wit will never believe that this difficult matter can be brought about. I do not know whether you are joking or what you are saying. Is Paris to be destroyed in the twinkling of an eye, or what?

Must. (laughing) Why is that "what"? Man! This gracious lady will at once give me a hundred freshly coined *Bájákalús* for this purpose, and there is a delay of ten days, in which my magic will present its effects, and no one either knows or will know of this

نوده اند که فضا این درویش را بما رسانیده تا جادوی او آنهارا کوبیده حراف کنیم. (رومستعلی شاه کرده) بابا درویش! بدیوها و عفرینتها فرمان بده باریس را زیر و رو کنند

مسنعلی شاه (روحان بری کرده) خان بری خاله! برو برون بعالمعلی^۵ شاگرد من بگو که خورجین مرا زود از گرده^۶ امب گرفته بر دارد ببارد (خان بری رود در خاسته بیرون میرود). حاتم خان آقا و سنهاز بگف حالا کجا است؟

شهر نانو حاتم از ایلچی بر گسسته در آن یکی اطاق خوانده اند

مسنعلی شاه حاتم! ناید آنها و سایرین ازین سر نه حالا نه من بعد خبر بسود. ها! و آلا جادو هرگز ابر نمیبوسد

شهر نانو حاتم از یحییت خاطر جمع باش نانا درویش! (در ایحال در بار رفته غلامعلی خورجین در دستش تا خان بری داخل میشود)

غلامعلی سلام علیکم!

مسنعلی شاه علیکم السلام! خورجین را بمن بگذار! بید سرش را باز کن! از میاس تخته باره هائیکه اشکال در روش کسیده شده در آر!

زوردان را نزند! سهار تنها نماند ناز از ارمس بگذرد بر
گردد نباید اینطرف ا مردن یکنفر تفصیر دار بهتر از کشته
شدن هزار نفر مردم بی گناه است .

شرف نسا حاتم ننه جان ا همجو مگو! موسی زوردان
بجاره است . آدم خوبست . این یبلق هر روز از
گلهاي عریه وسکوها دستها بسته سوسط سهار بگ
برای من میفرستاد که : سر سامردت نده نه سندا!
حد سال است این یبلقهارا میگردد . هرگز این گل
وسکوها را دیده است ؟ ویک اینه بمن جشیده است .
صورت گلهاي یگی دنبا که در باغ عایبات پاریس
میروید در بست آن کسیده شده . مرا میل دختر خود
میخواست . من خودم را بکستن میبگذارم گردن
موسی زوردان را نرنند . پاریس خراب بسود نسا چه ؟
اگر در آنجا دختر و عروسان روان میگردیدند سهار
هرگز آنجا نمیرفت . پاریس خراب گردد و دختر
و عروس هم نمرد!

شهر نانو حاتم واللہ ! نمیدانم بکدام رجا بشوم ا اما
دیگر چه بکنیم ؟ شرف نسا هم راست میگوید . موسی
زوردان فقیر است . آدم خوب است . تقصیرش
همین است که سهار را از راه در نرده پاریس رفتن را
سروش انداخته است . معلوم میشود مردمان پاریس ند

Let him go alone and return here after he has crossed the Aras. The death of one sinner is better than the killing of a thousand innocent people.

Sayyid N. Beloved mother, say not so! M. Jourdan, the help of our country, is a good man. Every day this summer he has sent for me, by means of Shahbáz, tied nosegays of flowers, leaves and buds, saying, "Take and give them to your betrothed to see. For many years these flowers are not visible, and has she ever seen these flowers before?" He has given me a mirror too. On the back of it are in the form of the flowers of the New World, which grow in the garden of wonders at Paris. He has become like his own daughter. I will give myself to him fully, and will not allow M. Jourdan's head to be cut off. What is it to us if Paris is ruined? If the good and married women there did not go about without veils, Shahbáz would never have gone there. Let Paris be destroyed, and its girls and married women die as well!

Shah B. By Allah, I do not know to which I shall consent. But what else can I do? Sharf Nissá says truly, "M. Jourdan is a poor man, he is a good man." His fault is this, that he has carried Shahbáz off from the right way, and has put this going to Paris into his head. It is known that the people of

شهر نابو حاتم پس از ده روز

مستعلی شاه خبلی حوت خانم! من همین حالا در اینجا
 پیسِ حسمِ شما کَهَبِکَلِ پاریس را بر نا کرده بهم میزنم
 و بدیوان و عمریتها حکم میکنم در همان دقفه پاریس را
 بکوند و تا ده روز خروش را برای موسی زوردان بآرند
 تا از فکر بردن شهساز بفتند. یا این که خرویس بزرگی
 پیس روی خود گرفته اسبس را موسی زوردان گذارده
 درین ساعت گردنش را رده بستاره مریح حکم خواهم
 کرد آنهم بهمانطور تا ده روز دیگر گردن موسی زوردان را
 لا تأمل نزنند شهساز بیگ از حگ او خلاص شود.
 حال نهمائید نه بسم حساب شما خراب شدن پاریس را
 میخواهید یا گردن زدن موسی زوردان را؟

خان بری (دستهای را در آورده بهم میرد) هر دورا بابا
 درویش! نفرنگبها رحم خواهیم کرد؟

شهر نابو حاتم وای زنکه! مگر دلت از سنگ است؟
 بجاره پاریسیها نما چه کرده اند که حانه و عمارتشانرا
 سرشان بریزیم باعث قتل هزار هزار نفس نسویم؟ مادا
 ناین قبل و قال نینداخنه است الا آن خس و خاشاک
 بر حین! (رو به مستعلی شاه کرده) بابا درویش! هر چه میدانی
 بچود او نکن! درینجا گردن خرویس را نزن! بستاره
 مریح حکم بکن آنهم پس از گذشتن اراس گردن موسی

Shah B. After ten days

Must Very good, Lady. I will now produce before your eyes the form of Paris and destroy it, and order the Dís and Afrits to smite Paris at the same moment and bring the news to M Jourdan in ten days, so that he may give up the idea of carrying off Shabbáz Beg. On this I will take a big cock before your face and give him the name of M Jourdan, and having in this very hour struck off his head, will command the planet Mars to cut off within ten days without hesitation the head of M Jourdan in the same manner, and Shabbáz Beg may be freed from his clutches. Now speak, that I may see whether your Excellency wishes to see the destruction of Paris or the beheading of M Jourdan

Khán Parí (clapping her hands) Both, Father Darvish !
Shall we have mercy on the Franks ?

Shah B Woe, woman ! Is your heart of stone ? What have the wretched Parisians done to us, that we should throw down their houses and buildings on their heads, and become the cause of the destruction of a thousand thousand souls ? It is only that collector of leaves and rubbish that has thrown us into this discussion (*Turning her face to Musta'li Sháh*) Father Darvish, whatever you know, do to him himself. Cut off the cock's head here. Order the planet Mars to cut off the head of M Jourdan after he has crossed the Aras. Let Shah-

ازین کنار ارس آمده بودم متحواسنم ار بس محالّ
 نخوان و سرور گذشنه نایروان بروم . مردمان هر دو
 محالّ مایع شدند که : تذکره نداری نمگذاریم ناین
 حاک گذر کی آدم نا شناس وی تذکره را راه دادن
 و ناین طرف گذرا بیدن مواجی قانون قدغن است . نا
 و حدودیکه منعلّها حدودشان سب و زور آدمهائی را که
 برای آوردن مال مرنگ که قدغن است بجاک روس
 نبارد نباید کی کرده ناین طرف و آن طرف میگذاراسدند . هر
 چه متوسطل سدم گوش حریف من ندادند . نائس و نالا هر
 چه گردیدم نسد . یکدفعه تند شده ناجنه و عفرینها
 حکم کردم حابهائی همهء محالّ نخوان و سرور را برکنده
 نا حاک یکسان نمودند . ار صرب آن یکطرف کوه
 آعری بر کنده و رخنه ده آگور را فرو برد . نبحاره
 ارمسبهای آحا هم نسب همسایگان بد نایود شدند .
 خلاصه : نکوه آعری نگویم از حا کنده شو ! کنده
 نمیسود ؟ ناراس نگویم : جاری منو ! جاری مینواید
 نشود ؟

شهر نانو حاتم (ار تعجب دست طب برده) خدایا رحم
 کن !

مستعلی شاه خانم ! وقت ایستادن نبست . شب
 میگذرد . حال نفرمائید به بنم موسی زوردان کی
 خواهد رفت ؟

the Aris, and wished to go to Eriván through the districts of Nakhjaván and Sharwar. The men of both districts forbid me, saying "You have no passport. We will not let you pass over this soil. To allow an unknown man without a passport to pass and go in the direction is forbidden by the law." Notwithstanding that these clever fellows used to warn and start off in this or that direction by night or day the men who would bring French goods on to Russian soil, which is forbidden, however much I besought them, they would not attend to what I said. However I turned, they set me up, it was not allowed. All at once I became angry and ordered Jinnis and Afrits to level with the ground all the houses of the districts of Nakhjaván and Sharwar. From this blow one part of the hull of Achri* was torn up and thrown down and carried down the village of Agoor. The wretched Armenians of that place were annihilated in consequence of their bad neighbours. In short, if I were to say to the hull of Achri, "Be torn up from thy place!" would it not be rooted up? If I say to the Aris, "Cease to flow," could it continue to run?

Shehr B. (carrying her hand to her lip in amazement)
God have mercy on us!

Must. Lady, there is no time to stand still. The night is passing away. Now say, that I may see when M Jourdan is to go

مستعلی شاه در اینصورت مبادیست بدبوها و عفرینتها
حکم کنم ناریس را حرات وریر ورو کنند تا شهباز بگ
از تب رفتن آنها بپند یا بستاره مریخ امر کنم گردن
موسی رودان را بزند دیگر کسی شهباز بگ را نبرد.
این امر عبر ارین حاره ندارد

شهر نانو حاتم این چه طور ممکن است نانا درویش؟
همجو کاری را هم ممنوان کرد؟

مستعلی شاه نه حاتم! این کار من است. جای
شهباز نیست. مگر بسدهء حمد تا شاطن را امر
کرده ام همسده در قلعهء شیبسه مبان ملاهای شبچی
و اصولی فتنه و فساد انداخته هرگز آنها را آرام نگذارند؟
برای اینکه نالای مسر رفته آشکارا مردم وعط کرده
بودند: حادوگر و ساحر ناور نکسدا آیا من نیستم
که کلجان نام عفریب را که در شیطنت و مصرت فرید
عصر است بدن آقا ولیء سر علیقلی منتقل کرده
بحان مردم سالبان مسلط نموده ام؟ از ترس او شب
ورور در خانه خودشان نمیتوانند راحت بجوابند. هنوز
هم مردم سالبان کم قصاص کرده ام زیرا که آنها
پارسال مرا سالبان راه نداده دواندند که: اینجا دار
المؤسس است. تو درویش و حادوگری. اینجا با
مگذارا کدام کارهام را بگویم؟ اینها علامت عملها نیست
که در این زمان نزدیک کرده بودم. یارده سال نبس

Must. In that case I must give orders for the Jinns and Afrits to make París desolate and throw it down to the ground,* in order that Shahbáz Beg may desist from his proposal to go there Or I must order the planet Mars to strike off M Joudan's head,† so that no one may carry off Shahbáz Beg In this affair there is no remedy but this.

Shah B. How is this possible, Father Darvish? Can such things be done?

Must. Pah! Lady That is my business There is no room for doubt Have you not heard how I gave command to certain devils to introduce continually dispute and dissension in the fort of Shishah amongst the Moollahs of the Sheikhs and Usulís, and never let them rest? It was because they mounted the pulpit and preached openly to the people not to believe in magicians and sorcerers Was it not I who introduced into the body of Aká Walí, son of Ahkulí, an Afrit called Kílján, who for devilry and mischief is the first of the age, and gave him rule over the lives of the people of Sályán? For fear of him night and day they are unable to sleep in peace in their own houses. And as yet I have insufficiently retaliated on the men of Sályán, for last year they did not allow me to come to Sálván, and drove me away, saying "Here is an abode of believers, come not here as a darvish and magician" What deeds of mine shall I tell you of? These are tokens of the things I have done in recent times Eleven years ago I had come to the banks of

* Equivalent to "turn it upside down"

† "To strike the neck," that is, "cut off the head"

است با اتفاق او شهر ناریس برود این بجه گل رخساره
مرا که بسنه نامرد اوست و بس از نبست روز بنای
عروسی داشتیم گریان و نالان نگذارد. من و حاتم
خان آقا هرچه گفتم و التماس نمودیم گوش نداد.
نایست کاری نکسی شهزاد بنواد ناریس برود و موسی
ژوردان از او دست کسده برد

مستعلی شاه خانم! این کار حروی و آسانی نبست
بلکه بسیار بزرگ و مشکل است. مبیایست در
ایکار این حادوی من سر موسی ژوردان یا شهر ناریس
نترکد

شهر نانو خانم بانا درویش! شهیدم چه طور این
حادو سر موسی ژوردان یا ناریس ناید نترکد

مستعلی شاه خانم! ملا اگر شهزاد بگ دست
نزنم لازم است حتی بدن او مسلط کنم خیال این
سفر را از سر او در آورد. اما ممکن است ازین کار
نترسد رخنه بفلس برسد مریض یا معبود بسود چونکه
سبارچه و جوان است

شهر نانو خانم واه برای خدا! بانا درویش همچو
مگو! اینها همه برای آنست که شهزاد یکروز از بس
حشمان کسار باشد. چه طور مبیسود راصی ناشیم بر
ایکه حق بر جان او مسلط گردد؟

the city of Persia. This rosy-checked child of mine^{*} who is his betrothed, and we had been waiting for twenty days hence. She is now fifteen. Notwithstanding all that I and Hájí Kásebi have said and prayed he has not listened. You must do something that he may not be able to resist. Persia, and that Monsieur Jourdan may be obliged to consent to take him.

Monsieur Jourdan.—This is no trifling and easy affair, but very serious indeed. In this matter the effect of this blow will fall on the head of M. Jourdan or on the city of Persia.

Shah Báb.—Father! I have not understood how the effect of your message must crash on the head of M. Jourdan or Persia.

Monsieur Jourdan.—For instance, if I strike Shahbáz Beg, it is necessary that I should give a Jinn control over his body, that he may take out of his head the thought of the journey, but it is possible to fear from this affair that some light may take place in his intellect—he may become ill or guilty of some fault, since he is quite a young man.

Shah Báb.—Oh! for God's sake! do not say so, Father Dervish. It is all for this, that Shahbáz may not be out of our sight for a day. How could we agree that a Jinn should obtain control over his soul?

* The inflected form of the pronoun appears wrongly used here.

مجلس چهارم

واقع میشود در اطاقِ حاتم خان آقا یکطرف شهر نانو خانم طرفِ دیگر شرفِ نسا خانم و در گوشه خان دریء دایه اش شسته اند دو ساعت از شب گذشته است. شهر نانو خانم سرش را بالا کرده رو عیانِ پری نموده دلشک میبرد

شهر نانو خانم خان دری! چه طور شد درویش
نماید؟

خان دری خانم سناک مکن! الآن مباد
(یکدفعه در نار شده مستعلی شاه جادوگر عروس کرده داخل میشود)

مستعلی شاه سلام علیکم!

شهر نانو خانم (سر بالا کرده) عليك السلام نانا درویش!
خوش آمدی. ببا بسن!

مسنعلی شاه (شسته) خانم! نسبت بمن چه خدمتی
داشتید بفرمائید تا بجان و دل ناخامس نکوشم؟

شهر نانو خانم نانا درویش! برای يك کارِ جزوی ترا
زحمت داده ام. مطلب ایست که شهبازِ ما بالمره
گمراه شده. يك مهمانِ فرنگی داریم. خبال کرده

FOURTH ACT

Takes place in the room of Hatam Khán A'la. On one side Shah Bábú Khánum and on the other Sharf Nísá Khánum, in a corner sits Khán Parí, nurse of the latter. Two hours of night have passed. Shah Bábú Khánum lifts up her head, turns towards Khán Parí, and asks anxiously

Shahr B. Khán Parí! How is it that the Darvish does not come?

Khán Parí. Do not be hasty, Lady. He is coming soon.

(The door opens, and the magician Musta'li Sháh enters solemnly.)

Must. Peace be on you!

Shahr B. (lifting her head). And on you be peace, O Father Darvish! You are welcome! Come, sit down.

Must. (sitting down). Lady, tell me the service you require of me, that I may strive to do it with heart and soul.

Shahr B. Father Darvish! I have troubled you for a trifling affair. Its gist is this, that our Shahbáz has suddenly gone astray. We have a French guest. He has entertained the idea of going in his company to

من بهانه است . چه حریفی است که مِسلِ تو جوانِ نا
کمال در تفلس خدمتی پیدا نکند؟

شهباز بنگ نس از مَراجعت از ناریس ناز بتفلس
دفعه نوکری خواهم کرد

شرف نسا حاتم (کاعده‌های شکل را نا پایس میرند) در ناریس
مِسلِ تو جوان از دسب این لَوْنْدَه‌ها مینواند جایی سلامت
در سرد تا بعد از تر گستن مِسلِ آدم رفتار نماید؟
هرگز نمیتوانی ناریس بروی . هر وقت رفتی آن وقت
بحود نسا!

(در ایصال حاتم خان آقا سناک تلند شهباز بیک را از بیرون صدا
میکند او هم رود بیرون میرود)

نوده مباحثه

deceiving me. How can you say that a perfect young man, such as you, cannot find service in Tiflis ?

Shahbáz After my return from Paris, I will go and do service in Tiflis.

Sharif N (*kicking the picture-papers*) In Paris can a young man such as you save his soul from the hand of these women, so that after he comes back he may act as a man? You can never go to Paris When you have gone, then flatter yourself !

(*At this point Hátam Khán A'lí calls to Shahbáz Beg in a loud voice from outside He goes out quickly*)

The Curtain falls

شهباز بگ بخدا که سپس آنها نیست! نمیدانی
 که همسران من همه نوکری کرده صاحب معرفت شده
 حرمت و عزّ یافتند خوشحالت گشته اند؟ من مانده
 ام در میان این نبرار بی نام و نشان

شرف نسا خانم اولاً ایرا که گفتی دروغ است که از
 ماها بمعرفت و خدمت خوشحالت شده است. این
 خوشحالت‌ها را که دیده‌ام همه براهبای دیگر بیعت
 رسیده اند. نابا اگر خدمت هم میخواهی کنی برو
 در تفلّیس کن! هر گاه خواستی شهرهای دیگر هم
 بروی جایی برو که دست‌رس نباشد خیرتان برسد!
 پاریس از ماها نه کسی مسرود نه کسی میآید

شهباز بگ راست میگویی. اما در هر کار آدم
 ناید واسطه داشته باشد. در تفلّیس یا شهرهای دیگر
 کسی مرا نمیشناسد که واسطه من شده بسر خدمتی
 نگذارد تا باعث حرمت من نشود. اما این فرنگی
 مرد خوبست و مرا بسیار دوست میدارد. خانواده ما را
 میشناسد. از پاریس بردن و آموختن زنان فرنگ
 و دولت شناساندن این مرد مشهور مبشوم. پس از بر
 کشتن در همه جا جای دارم

شرف نسا خانم اینهمها همگی حبله و برای فریفتن

Shahbáz By God, these are not the reasons! Do you not know that all my companions by doing service have become learned, obtained renown and honour, and become rich? I am left in this swamp without a name or mark

Sharf N In the first place, what you have said is false, that some of us have become rich through learning and service. Who has seen these fortunate men? They have all attained to fortune in other ways. In the second place, if you wish for service, go and do it in Tiflis. If you will go to other cities, go to a place whence news of you may be obtained. None of us goes to Paris; none comes from there

Shahbáz You speak correctly. But in every business a man must have some support. In Tiflis and other cities no one knows me, that he should patronise me and obtain service for me, which might lead to honour for me. But this Frenchman is a good man, and is very friendly to me. He knows our family. By being taken to Paris and learning the French language, and by being introduced to the State by this man I shall become known, after my return I shall have a standing everywhere.

Sharf N. These words are all a trick, and pretexts for

آینده نوع دیگر لباس خواهند پوشید . در پاریس هر سال
رسم لباس پوشیدن عوض می‌شود . من هم آوردم
دادمت . از این چه در آمد ؟

شرف نسا خانم همان در آمد که یعنی این دخترها
هوا بر داشته بروار می‌کنی می‌خواهی پاریس بروی

شهر باز بگ شرف نسا ! این چه حرف است می‌زنی ؟
همه دختران پاریس قربان یک موی تو باشند ! من که
میل تو یار ریا دارم حوریان بهست بکنم نمی‌آید . یکروز
بی تو نمانم

شرف نسا خانم بس است ! ترا بخدا ! این بازیهارا
اینجا در بآر ! سریکه بگوید یکروز بی تو نمانم از اینجا
پاریس نبرود . تو مرا هیچ نمی‌خواهی !

شهر باز بگ (بلند شده دست بگردن او آویخته رویش را می‌پوسد)
شرف نسا ! رامتی از من بدگمان شده ؟ تیری ندلم
میزدی . بهتر از این حرف بود که برویم زدی . آخر
سرمس به لبین بچه سبب پاریس می‌روم

شرف نسا خانم (گریه کنان دست شهر بازیک را از گردن خود دور
نموده) چه کار دارم ببرسم ؟ سببش را خودم بهتر
میدانم . سببش همینها است !

(دیگر رمان غریچه کنان کاغذهای شکل را سحت چنگال کرده زیر پایش
می‌ریزد)

other sort of clothes. In Paris, the fashion of clothes changes every year " I brought them and gave them to you. What was there in that?

Sharf N This there was in it, that for love of these girls you fly up in the air. You wish to go to Paris

Shahbáz Sharf Nissá, what are you saying? May all the girls in Paris be an offering for one hair of your head! I, who have such a beautiful lover, would not look at the Huris of Paradise I would not remain one day without you.

Sharf N Enough! I adjure you by God! Do not bring these jokes here The youth who says "I cannot remain one day without you" does not go to Paris You do not wish for me at all

Shahbáz (rising and putting his arm round her neck, kisses her face) Sharf Nissá! Is it true that you suspect me? You have struck an arrow into my heart It had been better that you had struck me on the face than that you spoke thus At least, ask me, and see for what reason I am going to Paris.

Sharf N. (crying, and removing Shahbáz Beg's hand from her neck). What reason had I to ask? I know the reason too well These are the reasons

(Crying out again, she seizes the papers with the pictures and throws them under her foot)

زنِ عموم امروز چه کرد؟ لبسِ رویِ موسی زوردان
لبسِ عموم داد زده مرا هم تهدید مسکرد

شرفِ سا حاتمِ شهرار! از کارهایِ خودت هبج خسر
نداری داد ردنِ زنِ عمومِ بسطربِ عریب می
آید؟

شهبازِ بگِ شرفِ سا جان! دردت بجانم! من
خودم چه کرده ام؟

شرفِ سا حاتم (رود رفته دستِ درار کرده ار شت کارگاهش
چند پارچه کاغذِ نیم صفحه در آورده نار میکند) شهباز! این
شکلها را پس برایِ من که آورد؟ تو بیاوردی؟ نگفتی
صورتِ دختران و عروسانِ پاریس است؟ نه بن! در
پاریس چه قدر دخترانِ خوشگل هست! اینها در
محالس و غیره همه روناز نا سران یکجا نشست و بر
خاست میکنند. هنوز من ار حجاتم این شکلها را زنِ
عمومت نشان نداده ام

شهرارِ بگِ شرفِ سا! چرا مِلِ بجه حرف میزنی؟
این شکلها لایِ کتابِ موسی زوردان بود. وقتی
کتابهاش را گشوده نگاه میکرد چشمش باینها افتاد در
آورد داد بمن گفت: ببر بنامزدت نشان بده! بگو:
دختران و عروسانِ پاریس امسال این قسم لباس
میپوشند. سالِ گذشته طورِ دیگر لباس داشتند. سالِ

you know what my aunt has done to-day ? Before the face of M Jourdan she cried out to my uncle for justice, and threatened me.

Sharf N. Shabbáz, you know nothing of your own affairs. Does the crying out of your aunt for justice seem strange to you ?

Shabbáz Sharf Nissá, my life ! May your grief be on my soul ! What have I done ?

Sharf N. (goes quickly, and stretching out her hand takes from behind her work-place some half-sheets of paper and opens them) Shabbáz, who brought these pictures for me ? Did you not bring them ? Did you not say they were pictures of unmarried girls and married women of Paris ? Look what beautiful girls there are in Paris ! These all go to assemblies, &c., unveiled, and associate with youths. From shame I have not yet shown these pictures to your aunt

Shabbáz Sharf Nissá ! Why do you talk like a child ? These pictures were inside a book of M. Jourdan's. As he opened his book he looked, and his eye fell on these. He brought them and gave them to me and said : " Take them and show them to your betrothed. Tell her the girls and married women of Paris this year wear this sort of clothes, last year they had another kind of clothes. Next year they will wear an-

بر دارد بآورد . بگوید خانم مسخواهد هر چه بخواهد
و عده کند . خلاصه سر سب وقت حرام روشن کردن
باید مستعلی شاه خانۀ ما حاضر شود

خان بوی جسم حاتم ! الآن مبفرستم . اما باید
مستعلی شاه از حاتم خان آقا و شهباز بیک پنهانی
ایضا بآید . خدا نکرده ! اگو شهباز او را در اینجا به
ببند هم او را میکشد و هم مرا رنده نمیگذارد

شهر نابو حاتم النته ! من همین حالا میروم بیرون هر
دورا روانه میکنم سرکشیء ایلچی و مسسارم پس از
آمدن در اطاق شرف نسا بجواند که امشب اینجا
آب گرم کرده سر شرف نسا را خواهم شست . تو تر
خبر برو سر ترا روانه کن بی درویش !

(هر دو میروند . بعد)

شرف نسا حاتم (تنها ایستاده) اوح ! شکر خدایا ! دلم
یکهورده آرام گرفت . حراب شود ولایتی که جادو
و جادوگر در آنجا نباشد ! اگر درویشی که دایم گفت
نمیشد لبیک موسی روز دان شهباز را میبرد روز گارم را
سباه میکرد

(در ایحال در ناز میشود شهباز بیک میآید تو)

شهباز بیک شرف نسا ! دردت بجانم ! دانستی

Khanum wants him. Let him promise him whatever he wishes for. Musta'li Sháh must be without fail in our house in the evening at the time when the lamps are lit.

Ki in P On my eyes be it, Lady. I will send at once. But Musta'li Sháh must come unknown to Hátam Khán Aká and Shahbáz Beg. If—which God forbid!—Shahbáz sees him here, he will both kill him and not leave me alive.

Shahr B Certainly! I will go out at once and will send both of them to inspect the troop of horses, and will enjoin them after they return to sleep in the room of Sharf Nissá, because to-night I propose to heat water here and wash Sharf Nissá's head. Get up and send your son after the darvish.

(Both go out Afterwards)

Sharf N. (standing alone). Oh, thank God! my heart has gained a little ease. That country becomes desolated in which there is no magic and no magician. If the darvish my nurse spoke of were not here, no doubt M Jourdan would have carried off Shahbáz, and would have blackened my fate.

(Meanwhile, the door opens and Shahbáz enters.)

Shahbáz Sharf Nissá, on my soul be your grief! Do

خان پری خانم! حاره آنست که آن وقت شما
گفتم. چه لازم است از حاتمجان آقا یا از دیگری
منت نکشی؟ بفرست در همسایگی از ده آغچه
بدیع درویش مستعلی شاه را که از قزلباش آمده است
بیاورد. هر طوریکه دل خواه خودتست این کار را
صورت بدهد. من در جادوی او یک قدرتی دیده ام
که اگر بخواهد در یکساعت مرا از پرده شوهرم جدا
مبسازد

شهر بانو خانم خان پری! من هم قوت جادوی او را
شنیده ام. اما خون کار کار مشکلی است ناز تشکبک
دارم. هیچ از آن کارهائیکه کرده است مدانی
بگوئی؟ به بسم درست و دلگرم مبینوم

خان پری خانم! سلمی ناز زین کریم کدخدای آغچه
بدیعی را او طلاق گرفته نفاسقس نداد؟ دختر مرد که
صفر علی مغانی را او بعاسقس نرساند؟ پدرش را که
بدادین دختره راضی نمیشد جادو نکشت؟ شوهر شاه
صنم دختر کربلائی قنبر جوادلورا برای اینکه زین دیگر
نبرد از یکساله راه بر نگردانید؟ هیچ چی از دست
اورهائی ندارد

شهر بانو خانم نور دیدم خان پری! پس زودتر پسر
علیمردان را الآن بفرست مستعلی شاه را از آغچه بدیع

Khán P. Lady, the remedy is the one I told you at that time. How is it right that you should be under an obligation to Hátam Khán or anyone else? Send into the neighbourhood for Darvish Musta'lí Sháh, who has come from Kizilbásh, from the village of Ághjah Badí'. He will manage this affair for you in any way you may wish. I have seen power in his magic, that he, if he wished, could separate me in an hour from the side of my husband.

Shahr B Khán Parí, I too have heard of the power of his magic. But since the affair is one of difficulty, I am still in doubt. Say, do you know anything of the things he has done? I should like to ascertain correctly before I become warm in the affair.

Khán P. Lady! Did he not divorce Salmí Náz, the wife of Kaím, the head-man of Ághjah Badí', and give her to her lover? Did he not bring the daughter of that man Safr Alí Maghání to her lover? Did he not kill by magic her father, who would not consent to give his daughter? Did he not bring back from a journey of a whole year the husband of Sháh Sanam, the daughter of Kambar Jawádlú of Karbalá, in order that he might not marry another wife? Nothing * can escape from his hand.

Shahr B Light of my eye, Khán Parí! Then send now quickly your son Alí Mardán that he may bring Musta'lí Sháh from Ághjah Badí'. Let him say the

* *Chí* is an abbreviated form of *chíz*

مجلس سبّم

نار در هماغا واقع میشود . شهر بانو خانم توی خانه نشسته . شرف نسا خانم هم در گوشهء کُشَم شانه میکند . در بحال در ناز شده خان پری دایهء شرف نسا خانم اندرون میآید

خان پری سلام عليك

شهر بانو خانم البك سلام ! خان پری ! فهمیدی چه شد ؟ (شرف نسا خانم گوش میدهد) همچو نند که شهباز مبرود پاریس . حال ترا برای آن خواستم که اگر چارهء داری بکنی . خودت مددانی حاتم خان آقا مرد کهن نینی است . اوّل خوب حرف زد . اما آخر مست شد . از بعضی سخنانِ بی بایِ موسی زوردان وشهباز فریب خورد . اما من یا ناید مبرم یا نگذارم شهباز پاریس نرود . راستی اشك حسم شرف نسا را نمیتوانم نه نسّم . هر گز خدا راصی میشود وشهباز برود پاریس پی خوشگذرالی بچهء پانزده سالهء کل رخسارهء ام آه بکشد از دیدهء خون نریزد همچو انریشم زرد شود ومثلِ نَم ناريلك نریسد

THIRD ACT

Occurs in the same place Shah Bânû Khânûm sitting in the house Sharf Nissâ Khânûm in one corner combing wool. Meanwhile the door opens, and Khân Parî, Sharf Nissâ Khânûm's nurse, comes in

Khân Parî. Peace be on you!

Shah B. Upon you be peace, Khân Parî! Have you understood what has happened? (*Sharf N listens.*) This has happened, that Shahbâz is going to Paris. I have summoned you now for this that, if you have any remedy, you may carry it out. You know yourself that Hâtam Khân Akâ is a time-serving man*. At first he spoke well about it, but then became indifferent. He was deceived by a few groundless words of Monsieur Jourdan and Shahbâz. But I must either die, or not allow Shahbâz to go to Paris. In fact, I cannot bear to see the tears in the eyes of Sharf Nissâ. If God should ever permit it, and Shahbâz go to Paris in pursuit of enjoyment, my rosy-cheeked child of fifteen years will have sighs, will pour blood from her eyes, become yellow like silk, and be spun thin as a thread.

* It. "one who looks in the mouth"

لجک لجکِ چنگبها ناسند (دستش را دراز میکند سویی
چارقدهش)

شهرار بگ (حاطر جمعی خنده کان) الله اکبر! زین
عموم نمدانم با کدام قراولها مرا دوستاق خواهد کرد

شهر نانو حاتم (مریاد کان) خواهی دید مبدتوانم نکنم
یا نه! اگر من نتوانستم نکنم تو هر چه مبدتوانی کن!

حاتم حان آقا کار زنها خطامست

(موسی ژوردان تعجب میکند و شهرار بیک متعیر و ساکت میماند)

برده می افتد

allow Shahbáz to go to Paris, may this head-dress be the head-dress of harpers ! (*Stretches her hand towards her head-covering*)

Shahbáz (laughing composedly). God is great ! I do not know with what sentries my aunt will hold me in confinement

Shahr B (crying aloud). Do you want to see whether I can do it or not ? If I cannot do it, do what you will.

Hátam The ways of women are wrong.

(*M. Jourdan is astonished, and Shahbáz Beg, embarrassed, remains silent*)

The Curtain falls

معرفت میبکند. نیک وندرا میببند. از دولت بخشش
میگیرد. سر سال در قراناغ حاضر میشود. ما هم
منعول تدارک عروسی^۱ او میپوشیم. وقتی که آمد انجام
میدهیم

شهر بانو خانم (داد و فریاد کنان از جا برخاسته) مرد!
حالت کجاست؟ چه میگوئی؟ نه پاریس رفتی
اورا میخواهم نه کسب معرفت کردنش را و نه از دولت
فرنگ بخشش گرفتنش را. اینها همه بهانه است.
شهباز میخواهد پاریس برود با دختران و عرومانیکه در
انجمنها میان مردم روناژ میگردند خوشگذرانی بکند
بگوید بخندد والسلام

حاتم خان آقا (تنک آمده) صعیفه! برای خدا داد
مکن! نس است! دیگر چه بکنم؟ میتوانی نگذار
برود! اگر بادرا بففس میتوان کرد و اگر مرغیکه در
آسمان میبرد میتوان از پریدن بار داشت شهباز را هم
با زور میشود نگاه داشت. رخصت ندهم میبهد
بگردد! اسب خودی آنطرف ارس میرساند. بعد از
آن از کجا پیداش کنم؟ مگر اورا نمیشناسی که چه قدر
لحوج است؟

شهر بانو خانم (دیگر بلندتر داد کرده) من از او هم
ام. نمگذارم! اگر شهباز را گذاشتم پاریس برود این

see what is good and what is evil. He will receive a present from the State. At the end of a year he will be in Karábágh. We will employ ourselves in preparing for his wedding, and will complete it when he returns

Shahr B (calling out for justice, and rising from her seat)
 Husband ! Where are your thoughts ? What are you saying ? I do not want him to go to Paris, nor to acquire knowledge, nor to obtain a present from the French State. These are all an excuse. Shahbáz wishes to go to Paris to spend a good time with the unmarried girls and married ones who go to men's assemblies without veils, to talk and laugh, and so my salutation !

Hátam (embarrassed). O weak one ! For God's sake do not make a fuss. It is enough ! What else can I do ? If you are able, do not let him go. If you can put the wind in a cage, and if you can prevent a bird from flying that flies in the sky, you can as well hold Shahbáz in your keeping by force. If I do not give him leave, he will leap on the loins of his horse and get himself to the other side of the Aras. After that, whence can I produce him ? You do not know how self-willed he is

Shahr B (calling for justice again more loudly) I am more self-willed than he is. I will not allow it. If I

ناید آورد . ملا يك ماه ببس ازین ار حایِ دوردستِ
قراناع آدمِ خوشه‌ختی که اسمس را فراموش کرده ام
ریر بایس اسبِ کهبلانی آمده مهبانِ شما شد اگر
نقراناع بمآمد این قدر دول را ار کجا بدست مبادرد ؟

حاتم حان آقا حکم صاحب ! نه بن این حرف
چه قدر آسکار است ! راست میفرمائید . اگر او
نقراناع بمآمد هر گز نان دولت نمیرسبد

شهنارنگِ عمو جان ! قرانِ سرب ! همجو که هر
دو بفایدۀ سفر اقرار آوردید اگر خوشه‌ختی مرا
معه‌واهد مرخصم نفرمائید تا موسی رودان بروم . هر
گر همجو فرصنی بدست نمبافند

حاتم حان آقا (قدری فکر کرده) شهنار تا کی مستواند
ناريس برود بر گردد حکم صاحب ؟

موسی رودان رفتن و بر گشتن یکسال زیادتر
نمکسد . چون فایدۀ که از رفتن او منظور است عمده
آموختنِ زبانِ فرنگست کمتر از يك سال نماند نالکلبه
دست نمدهد .

حاتم حان آقا (رو برنش کرده) صعهفه ! دیگر چه بکسم ؟
نگذار برود ! کلاهت را بگردانی سال مباد میگذرد .
خوانست . دلس معه‌واهد برود ناريس را نه بنبد .
حکم صاحب مردِ خوبی است . در حضور او کسب

I must bring before you For example a month ago there came from a distant part of Karábágh a prosperous man, whose name I have forgotten, he rode a Kahilání horse and became your guest If he had not come to Karábágh, how could he have obtained such riches ?

Hátam Doctor ! See how clear this speech is ! You say truly if he had not come to Karábágh, he would never have attained to such wealth

Shahbáz Dear Uncle ! May my head be your sacrifice ! Since you are both agreed as to the advantages of travel, if you desire good fortune for me, give me leave to go with Monsieur Jourdan Never will such a chance occur again.

Hátam (after a short reflection) In how long will Shahbáz be able to go to Paris and return, Doctor ?

M Jourdan To go and return will not take more than a year Since the profit which is expected from his going is especially the learning of the French language, it will not be obtained at all if he remains less than a year

Hátam (turning towards his wife). O feeble one ! What else can we do ? Let him go. As you turn round your cap a year comes and goes. He is young. His heart desires to go and see Paris. The Doctor is a good man. In his presence he will acquire knowledge, will

آنها در کوه‌های فراتان حسته ام که برای سرما خورده در نهایت نافع است . حباب لینه در درجه ششم و حباب تورنفورد در درجه نهم مرض می‌کند . اما من در درجه چهارم مرض خواهم کرد . و ماهیت و خواص همه نباتات که بسا کرده ام ازین قرار نوشته عالم معلوم خواهم نمود . واسم و رسم من از یحیه از اسم و رسم جورج قلنفورد حامی حباب لینه ارفع و احل بوده خدمت شما نام برای علوم از خدمت مجمع علمای درمانها که در تحسین و پیدا کردن ناخوشی قارتوفل [سیب رمیسی] بوطین خودهایسان نمودند اعلا و افضل خواهد شد

حاتم خان آقا حکم صاحب ! واللہ ! هیچ نفهمیدم چه گفتی . قبلنفورد کسست ؟ لینه کدامست ؟ تورنفورد چه کسی است ؟ چرا آنها رحمت کشیده بعلف درجه قرار داده اند ؟ زرمانی چیست ؟ قارتوفل که بود ؟ چرا مریض شده و چه برگ شخصی بوده است که وطن ناین مرتبه باعتدال مزاج و طول عمر او طالب است ؟ (اهل مجلس کمی سکوت کرده موسی زوردان خندیده) حکم صاحب ! گویا شما را هم می‌خواهید سرید ازین معماها بیاموزید ؟

موسی زوردان حاتم خان آقا ! بسخشید ! راست مبهرماید . الحال فهمیدم که برای شما چه قسم میل

... I have discovered it on the hills of Kará-
 ... extremely profitable in cases of chill.
 ... in the Sixth and Tournefort in the
 ... I shall put it in the Fourth Class.
 ... to the world the specialties
 ... of all these plants that I have found
 ... I have described them in this method. And my
 ... in the matter shall be higher than the
 ... of George Clifford, the patron of Lin-
 ... and no more brilliant service to science will be
 ... and more excellent than the service all the
 ... of Germany, by inquiry into and disco-
 ... of the potato (ground-apple) disease, have done
 ... to their country.

Hájim Doctor. By God! I have not understood
 what you have said. Who is Clifford? What kind of
 man is Linnaeus? Of what sort is Tournefort?
 Why have they taken the trouble to classify plants?
 What is Germany? Who was potato? Why did he
 become diseased? and how great a man was he that
 his native land should seek the restoration of his
 health and the prolongation of his life? (*The people
 of the assembly remain silent for a short time, and M.
 Jourdan laughs.*) Doctor! Perhaps you wish to take
 Shahbaz and teach him some of these riddles.

M. Jourdan. Hátam Khán Aká! Pardon me! You say
 right. I have now understood what kind of instance

آلب و در آمریکا و افریقا و کوههای سوئیساریا میباشد.
 اما حال من نسبت آمدن اینجا ندار العلم پاریس را بابت
 حواهم کرد که حکمای مذکور نالکلمه سهوا کرده اند.
 این نباتات در کوههای قراناع نکرکب موجود است و
 ماهیب این نباتات را تحقیق و خواص را بتحرره مشخص
 کرده در ایصوص جبهه استحصار اطبا تصبف جدید
 در عالم مسهور حواهم نمود. مثاله این علف که می
 بسند برانی لاتین اسمس (با دست سویی علفی اشاره کرده)
 آقانتوس است. سحرته من درود دل بسیار فایده
 دارد. حساب لبه اینرا در درجه ششم فرص میکند
 و حساب تورفوروت در درجه چهارم فرص میکند.
 اما من در درجه دویم فرص حواهم کرد، و اسم این
 علف بلاتین سراستروم آلسنم است درود جسم را
 نهایت منفعک دارد حساب لبه در درجه هفتم فرص
 میکند و حساب تورفوروت در درجه ششم. اما من در
 درجه دهم فرص حواهم کرد. اسم این گباه بلاتینی
 کاملبا آفریکناست علاج درود دندان منحصراست
 ناین حساب لبه در درجه پنجم و حساب تورفوروت در
 درجه سیم فرص میکند. ولی من در درجه هشت
 فرص حواهم کرد. اسم این علف بلاتینی قومسراتوم
 است. تا این زمان در یورونا هر گر مسهور نبود. ار
 نباتات آمریکا میداند. حال من حلی مسرورم که

- ... on the hills of the Alps and
 - ... Africa, and on the hills of Switzer-
 - ... of my coming here, I
 - ... the University of Paris that the said
 - ... These plants
 - ... of Kaulbach, and having
 - ... of these plants and deter-
 - ... experiment, I shall in this
 - ... world, for the edification of
 - ... For instance, this
 - ... in the Latin language
 - ... is *Acanthus*. By my
 - ... heart complaints
 - ... the Third Class, Tournefort puts
 - ... But I shall class it in the
 - ... of this plant in Latin is
 - ... It is very profitable in complaints
 - ... to the Seventh Class,
 - ... to the Sixth, but I assign it to the
 - ... The name of this grass in Latin is
 - ... It is a special cure for toothache.
 - ... the Fifth Class, Tournefort places
 - ... the Third Class, I shall assign it to the Eighth
 - ... The name of this plant in Latin is *Compratium*
 - ... it was never known in Europe. they
 - ... as an American plant. Now I am much

یکی ازین مسوختخانها بسلك ارکان مشورت داخل نشده اید. اگرچه با قاعده که شما تقریر میکنید ایراد نمیتوانم نگرم لکن اگر رخصت میدهید مهم میخواهم حد کلیه عرص کم

حاتم خان آقا فرمائید حکم صاحب! شما هر چه بگوئید خوش است

موسی رودان (با وقار) حاتم خان آقا! قصد من این بود که شهر بیگ را ناریس برده اولاً خودم متوجه ترسیت اوشده رنان و علوم رنگ را بقدر مقدور بوی تعلیم کم. ناسا اورا بدولت خودمان شناسانیده در عووض یکی و رخصت بیکه اینجا در حی من کسبیده اید از دولت بخشی گرفته باز نگردانم. زیرا که من از علما و حکمای دارالعلم تحت حمایت خاصه دولت وار مقرب و معتمدان اعلی حضرتم. اما چون از تقریر شما مستحضر شد که مکرر فواید سفر اید بنابر آن بر من لازم میسود که فواید سفر را موافق واقع با مثل بشما حالی کنم. اگر مساله من بقرانای نیامدم (دستش را حیب خود دراز کرده دفتری در آورده باز نموده چند تا علفی که با سلیقه چیده شده بود نشان میدهد) اگر من بقرانای نیامدم که میدانست در یبله قهای قراباع این علفها موجود است^۲ پیشتر ازین اطناً و حکمای ما حناب لبه و تورفور و نارترام چنین گمان کرده اند که این نباتات همین در گوهایی

have entered into one of those council houses in the ranks of the lords of council. Although I cannot concur in the rule that you set forth, if you will allow me, I will also say a few words.

Hátam. Speak, Doctor! Whatever you say is pleasant

M Jowdan (impressively). Hátam Khán Aká! My intention was this, that having taken Shahbáz Beg to Paris, I should myself attend to his education in the first instance, to teach him as far as possible the language and sciences of France, in the second place, having brought him to the notice of our Government, to send him back with a present from the Government in return for the goodness and pains you have taken for me here. For I am one of the learned Doctors of the University under the special protection of the State, and am near the person of and one of the confidants of his High Majesty. But, as it has been shown from what you have said that you dispute the advantages of travel, it becomes me on that account that I should make you acquainted with the benefits of travelling, according to what they are in reality, by an example. If, for instance, I had not come to Karábágh (*here he stretches out his hand into his pocket and brings out a book, which he opens, and shows some plants which have been cleverly gathered*),—if I had not come to Karábágh, who would have known that these plants existed in the highlands of Karábágh? Up to this day our physicians and learned men, Linnæus and Tournefort and Bartram, believed that these plants

حنا می نندیم . فرنگها نمی سدند . ما سرمانرا
مبتراشیم . آدبا بمنراشد . ما نا کلاه می نشینیم .
آنها سر برهنه می نسبد . ما کفس نا مکنیم اینان
حکمه . ما نا دست یخذا مبحوریم آنان با قاسق .
ایضا آشکار نسکس مگیریم . آنها نهان میگیرند .
ماها نهاده حر ناور مکسم آدبا نهج حر معتقد
نمیسود . رنای ما لباس کوتاه مپوشند . رنای آدبا
نلدتر مپوشند میان ما رن زیاد گرفتن عادت است .
در ناریس شوهر زیاد کردن

شهار بگ عمو ایرا حالی نسدم

حاتم خان آقا چرا حالی سدی ؟ فرزند ! سبار
زن بردن عمارت ار آن است که یک مرد بیگ زن
راکتفا نکند . وسار شوهر کردن هم عمارت است از
آنکه یک زن یک مرد راکتفا نکند . عادت اولی میان
ما هست . دوتایی در ناریس است سبار کتابهاییکه
موسی زورردان این رمسان دراز مضمون آدبارا متصل
برای ما حکایت میکرد . ناقتی خبرهارا ازین رو فرص
کن ! ار بت پی فایده پاریس رفتن نسفت !

موسی زورردان (ریشدکان) حاخا ا حاتم خان آقا !
تعجب مکسم میل سما مرد کهن سال مطلع ار قواعد
منطقه نا اینهمه عقل و فراست چرا تا این زمان در

our hands, and the French do not We shave our heads, and they do not shave theirs We sit with our hats, and they sit with their heads bare We put on slippers, they boots We eat food with our hands; they with a spoon Here we take offerings openly, there they take them secretly We believe everything, there they trust in nothing Our women wear their clothes short, their women wear longer Among us it is the custom to take more than one wife, in Paris to take more than one husband

.

Shahbáz Uncle, I had not learnt that

Hátam. Why did you not know it, boy? The reason for having many wives is that one man is not satisfied with one woman, and the reason for having many husbands is that one woman is not satisfied with one man The first is the custom among us, the second in Paris. According to the books, the contents of which Monsieur Jourdan has all through this long winter explained to us, gather other things from these! Give up the useless idea of going to Paris

M Jourdan (laughing in his beard) Ha, ha, ha! *Hátam* Khán Aká! I wonder why a man of ancient years like you, acquainted with the laws of logic, with such wisdom and intelligence, should not up to this time

من زیادتر احترامش میکردند تا وجود اینکه غیر از
مرنگی و ترکی زبان دیگر نمیدانست

حاتم خان آقا فرزند! تو هنوز بچه. اینها همه حرف
مفت است. ار برای اسان عقل لازم است. برای
يك زبان زیادتر دانستن عقل بسنر نمبوسود. آدم ناید
بهر زبانی که دارد فی الجملة فهم وار رسوم و عادات
اهل زمانه مطلع ناسد کار خودش را پس سرد

شهباز بگ یکی ار اهل زمانه هم مردمان پاریس
است. حرف خود شما رسوم آنها را نیز ناید دانست
حاتم خان آقا چه عیب دارد؟ مبل داری رسوم
آنها را هم یاد نگیر!

شهباز بگ درین صورت اگر پاریس بروم رسوم آنها را
چه طور یاد نگرم؟

حاتم خان آقا حلی آسان است. چنانچه من خودم
غیر ار قراناع حائی برفته ام محض دیدن موسی زوردان
و شنیدن اختلاطهای او همه رسوم آنها را بلدم

شهباز بگ قبول ندارم عمو! شما چه طور از رسوم
اهل پاریس خبر دارید؟

حاتم خان آقا در یکساعت من بشما حالی میکنم
چشم. برای من یقین حاصل شده هر رسی که ما داریم
دفنار اهل پاریس بر خلاف آنست. ملا ما دستمان را

because he had learnt French in Warsaw, notwithstanding that he knew no other language but French and Turkish

Hátam My son, you are a child still That is all idle talk For men understanding is necessary. Wisdom is not increased by knowing one more language. A man should understand every language he has perfectly, and should be informed of the customs and practices of the men of the age, to succeed in business

Shahbáz One of the peoples of the age are the men of Paris By your own saying, one should know their customs

Hátam What is there wrong in that? If you desire it, learn their customs as well

Shahbáz In this respect, how shall I learn their customs if I do not go to Paris?

Hátam That is very easy. In the same way that I have been nowhere but in Karábágh, and, from merely seeing Monsieur Jourdan and hearing his conversations, have become acquainted with all their customs

Shahbáz I do not agree to that, Uncle. How do you know the customs of the people of Paris?

Hátam. In one hour I will put you up to it, my child As far as I am concerned, it has been established that whatever customs we have, the habits of the people of Paris are the opposite For instance, we put henna on

جوانِ ریرک و صاحبِ سوادِ زبانِ فرنگ نداند. من
تعهدِ مبکم اورا پاریس برده زبانِ فرنگی یاد داده
راهش مساندازم. چونکه آن زبانِ حبلی شوق دارد
زود یاد میگیرد حالِ ارمیالست و همسببی من باره
کلماترا حفظ کرده است

حاتم خان آقا (روشمار بیگ میکند) شهباز! راست
است که میخواهی ناریس بروی؟

شهباز بیگ بلی عمو! یاذنِ شما نا موسی زوردان
مبروم. پس از آن خودم تر میگردم مبیام

حاتم خان آقا برای چه بجم؟

شهباز بیگ برای آموختنِ زبانِ فرنگ عمو

حاتم خان آقا زبانِ فرنگی چه دردِ تو مبرد؟
عزیزم! برای شما زبانهای عرب و فارس و ترک و روس
لازم است. الحمد لله در مدرسهائی که از مصلحتِ
دولتِ علیه خودمان نار شده است همه را خوانده و
آموخته

شهباز بیگ عمو! زبانِ فرنگ بمن بسیار لازم
است. بارمال که مرا بجهتِ اذنِ نهر کردن بتفلیس
فرستادید تا ورودی بیگ پسر الله وردی بیگ برای
اینکه در ورشو زبانِ فرنگ آموخته بود در محالس از

87095. — Uncle, French is very necessary for me. Last year, when you sent me to Tiflis to obtain leave to dig the canal, Tavverdi Beg, the son of Allah Wardi Beg, had more respect paid to him in the assemblies than I

محلسِ دویم

در همان روز در اطاقِ اولی واقع میشود اطاق نا کلیم و غالیء پاکیره فرش شده ار یکطرف جوالهای آرد حیده و در طرف دیگر خیکهای روغن و مفرشهای پشم گذاشته حاتم خان آقا در صدر اطاق روی فرش نشسته . رنش شهر نام خانم بهلوی راست شوهرش یسماق بسته چارقده سفید بسر انداخته یکرانو نشسته است و در مقابل حاتم خان آقا بسر برادرش شهناز بیگ یکیکه ندسته حجر نموده مستظر است نه بید عموش چه خواهد گفت . و در روی یکی از مفرشها که سُم دارد یک غالیچه انداخته شده است بهلوی راست شهناز بیگ گذارده اند . موسی ژوردان در لباس فرنگی پا روی پا انداخته سر برهنهء سیکاری دست گرفته سوراخیده میکشد . دختر بزرگش شرف نسا پیش از ایها خلوتی آمده رفته در پشت کلیم گردک که در جلو نارها آویزان است کمین کرده تا به بید چه گفتگو خواهد کرد . در ایحال

حاتم خان آقا (رو موسی ژوردان کرده) حکیم صاحب !
 شنیده ام شهناز مارا نفرنگستان میبرید . چه
 کبفیتی ست ؟

موسی ژوردان بلی حاتم خان آقا ! خودم میخواستم
 اینرا بشما بگویم . حیف است مثل شهناز بیگ

SECOND ACT.

Takes place on the same day in the outer room. The room is spread with carpets and clean rugs. On one side bags of meal are piled, and on the other leathern bottles of oil and woollen coverings. Hátam Khán A'kí sitting on a carpet in the front of the room, his wife Shahr Bínú Khánnum sits on one knee on the right side of her husband with a veil fastened on and a white head-covering. Opposite Hátam Khán his nephew, Shahbáz Beg, leaning on the hilt of his dagger, waits to see what his uncle will say. On the face of one of the woollen carpets a rug has been thrown, and placed on the right side of Shahbáz Beg. Monsieur Jourdan, in French clothes, with his legs crossed, and with his head bare, takes a cigar in his hand and lights it. The elder daughter, Sharf Nissá, before they have assembled, has come in privately and made herself a hiding-place behind the carpet that is hung before the doors, that she may hear what they will talk about. Meanwhile

Hátam (turning to M Jourdan). Doctor, I have heard that you are taking away our Shahbáz to France? What is the state of the case?

M Jourdan. Yes, Hátam Khán A'kí. I wished to say this to you myself. It is a pity that a young man like

کرده. یقین که شرف نسا هم ازین حرفها بریشان
است. حاخا! مادر و دختر دو تا پول عقل
ندارید. بهر حرفِ مفت از حادر مبروید

شهر نانو حاتم (فریاد کان) تو همسنه همه چیزا سهل
می نداری. چیه جاهل است. شاید آن فرنگی
باره حرفها زده عقلس را دزدیده باشد. خون نمیشود!
مردی هر دو تارا صدا کنی برسی به لبنی که این ده
حرفی است

حاتم حان آقا خیلی خوب! صغفه! برای خدا
داد نکن! الآن صدا میکنم. پیش خود رفت.
حویا مرسوم. حوصله ات تنگ نشود!

برده مسافتد

joking with her. It is certain that Sharf Nissá is in despair at such talk. Ha, ha, ha, ha! Mother and daughter, both of you have no coin of intelligence; at every idle word you go off your heads.*

Shahr B. (crying out). You always make light of everything. He is an ignorant boy. Perhaps that Frenchman has said a few words and stolen away his judgment. May there be no blood. If you are a man, send for both and inquire and see what has been said.

Hátam Very well, O weak one! For God's sake don't make a noise. I will summon them at once. He has overstepped himself I will see to it. Do not be anxious †

The Curtain falls

* Lit "go out of your place"

† Lit "Let not your sense be tightened."

کارِ واجبی هست (کله‌پره میدود). این مرنگ‌ها چه قدر
مردمانِ ناسکر و نمکِ نساس میشوند! هبجِ نبکی
نمبهمند. میِ سِعل! ناز هر روزِ غِذایِ سرِ نهارِ
موسی زوردانِ کُره ناید نأشد. مر شبر ناید باشد.
سرِ شامِ بلو (یلار) ناید نأشد. ولایتِ خودش که می‌رود
نگوید. زبانِ ایلاهِ قراناع سمعرفتِ مبسودِ حرمتِ
مهمانرا نمبتوانند بجا بآورند. ده ببا! بعد ازین
نردمِ خویی کی! تمامِ خوبه‌ام نأد رفت

(درین حال دربار شده حاتم خان آقا داخل می‌شود)

حاتم خان آقا خبر نأشد حاتم! چه سنده است که
مرا همجو نتعجبیل خواسته؟

شهر نانو خانم (ترس رو) چه مبخواستنی نشود؟ ببا سبن
آن خس و حاشاک ورجینِ بخورد و بجوابِ مهمانِ عزیزت
میگویند نرادرزاده‌اترا از راه در برده همراهِ خود
نارپس مبرد

حاتم خان آقا چه طور موسی زوردان شهبازرا نارپس
میبرد؟ که میگفت؟

شهر نانو خانم من مِگویم. شهباز خودش بسرف
نسا گفته است

حاتم خان آقا (با تهمینه غیرطبیعی) خاخا خا! شهباز
مبداند که دلِ دُخرب نارك است. با او شوخی

house Go and tell him to come here quickly. It is an important matter. (*Gulchahrah runs away*). What thankless and unloyal men these Frenchmen are. They understand nothing that is good What a fool I am ! There must be butter every day for Monsieur Jourdan's breakfast There must be cream. In the evening there must be piláo.* When he goes away to his own country will he not say : The Eilát† women of Karábágh are uneducated, they cannot do honour to a guest. Come now ! After this, do good to people. All my goodness has gone to the winds.

(*In the meanwhile Hátam Khán opens the door and enters*)

Hátam. May good befall you, Lady ! What has happened that you have called me in such haste ?

Shah B (with a sour face). What did you wish to happen ? Come, see how that collector of grass and rubbish they call your dear guest at board and bed has led your nephew off the road, and is carrying him off to Paris with him.

Hátam. How can Monsieur Jourdan carry Shahbáz off to Paris ? Who has said so ?

Shah B. I say so Shahbáz himself has told Sharf Nissá

Hátam (laughing unnaturally) Ha, ha, ha, ha ! Shahbáz knows your daughter's heart is tender He has been

* *Piláo*, a Persian dish made with rice, spices, &c

† Belonging to the nomad tribes

شرف نسا خانم من چه مبدانم گفته است ! پسرها
با دخترها و عروسها در یکجا نازی میکنند مگویند
مبهندند

شهر بانو خانم (دشک) واه ! اینکه همان حرفِ اولی
است . غم ازین چه حرف زده است ؟

شرف نسا خانم حرفِ دیگر خبلی زد . آنها خاطرم
نماد . هم این یکی خاطرم مانده بود . من چه
مبدانم ؟

شهر بانو خانم (خشماک) الله اکبر ! دختر ! آخر من
چه طور جاتم حان اقا بگویم که : پسرِ برادرت شهباز
ببگ در قراباغ جای خود بسته پاسوزِ دخترانِ پاریس
شده باتفاقِ موسی زوردان میروند . دختر شانزده ساله
است . شرف نسا خانم از اینجا آنجا بدختران و
عروسانِ پاریس حسد برده هنوز نه کسی میروند
کسی مباد . اشکِ چشمس را منلِ سبل جاری کرده
عزا گرفته است

شرف نسا خانم (ار جا برخاسته) واه خدا ! خاکِ بصرم !
زنکه چه حرفها میزند ! زمین زیرِ پایم لرزید . بر خیزم
فرار کنم . (رود از اطاق بیرون آمده میروند)

شهر بانو خانم (رو بدختر کوچک کرده) گلچهره ! بابات پشتِ
خانه نا چوبانان حرف میزد . برو بگوزود اینجا مباد !

Sharf N. How should I know what he has said? Boys play in the same place with unmarried girls and married women, and talk and laugh.

Shahr B (sorrowfully) Oh, these are the same first words again. Besides this what has he said?

Sharf N. He said many other things. I do not remember them. This is what has remained in my mind. How should I know?

Shahr B (anxiously) God is great! Daughter, how can I at last say to Hútam Khán Aká. "Your brother's son, Shahbáz Beg, sitting in his own place in Karábágh, has burnt his feet * with the girls of Paris, and is going with Monsieur Jourdan? Your daughter of sixteen years, Sharf Nissá Khánúm, envies the unmarried girls and brides of Paris from this place to that. No one comes or goes. She weeps tears from her eyes like a flood and mourns."

Sharf N. (rising from her place) Oh God! Dust on my head! What is the woman saying? The earth trembles under my foot. I will rise and flee away. *(She quickly leaves the room.)*

Shahr B (turning to her little daughter). Gulchahrah! your father was talking to the shepherds behind the

* That is, "longs for"

است ؟ من هنوز طفلم . بخواهس حرد باین زودی زن
نخواهم برد و عروسی نخواهم کرد مگر زور باشد

شهر نانو خانم (فریاد کنان) بلی که روز است . البته !
اگر شرف نسا بجه نرسد دو سال بیس ارین میبایست
عروسیء تو شده باشد . مَلِ شما جوانانِ حاهل ارین
نردن همه راه ند می افتند بی دردی و دلکی
میرود

شهر ننگ آدم ار گرسنگی و برهنگی بی دزدی
ودلکی میرود . الحمد لله من کم و کسری ندارم

شهر بابو خانم (بریشحد) نه بینی کدام گداها دزد شدند
راه زدند . ترا جدا ! بعقلت نناز ! برو پی کارت ! تو
نکلی از راه در رفته . (شهر نرسرا پائین انداخته میرود)
مگر حاتم حان آقا و شهر نانو خانم مرده اند یکمرد که
فرنگی شهرار را از راه در رده پاریس برد ؟ دختر
شرف نسا ! فراموش کردم . نگو ببینم آن حس و
خاشاک و رحین شهرار را چچه ربانها تابیده پاریس
میرد ؟

شرف نسا خانم چه میدانم چه گفته است ! گفته
است در پاریس دختران و عروسان خوشگل در مجالس
مبان مردم رونار میرود

شهر نانو خانم دیگر چه حرف رده ؟

still a boy, and of my own free will will not marry so soon. I will not marry except by force.

Shahr B. (shouting). Yes Force indeed! Certainly! If Sharf Nissá had not been a child, your wedding should have been two years ago. From not being married, ignorant young men like you fall into bad ways and take to thieving and beggary.

Shahbáz A man takes to thieving and beggary from hunger and nakedness. Thank God, I have no scarcity or want

Shahr B. (laughing scornfully). You see how many beggars have become thieves and highwaymen I adjure you by God, do not boast of your wisdom. Go about your business. You have gone out of the way altogether. (*Shahbáz goes away with bowed head*) Are Hátam Khán Aká and Shahr Bánú dead together, that a Frenchman should lead Shahbáz out of the road and take him to Paris? Daughter Sharf Nissá, I had forgotten. Speak and let me see with what speeches this collector of grass and rubbish has twisted Shahbáz and is taking him off to Paris

Sharf N How do I know what he has said? He has said that in Paris unmarried girls and pretty brides go to parties unveiled among men

Shahr B What else has he said?

شهباز بگ (بیمجد) اگر بروم چه مسود زین عمو؟
 مسروم نار بر مگردم . برای شرف نسا هم از کتک‌هایی
 که دختران فرنگ سرشان مبرند سوقات می آردم

شرف نسا خانم کتک‌هایی که دختران فرنگ سر
 میکنند برای من لازم نیست . ناریس که رفتی بحرِ سر
 آنها کن که از قراناع عسی آنها هوا بر داشته درواز
 میکنی !

شهر نانو حاتم خوب مگوید . کتک‌هاییکه مبخری سر
 دختران فرنگ زن ! شرف نسا لازم نیست . خوب !
 گوی نه بیم تو سر خودی یا جای بدرت نزرگی داری ؟
 شهباز بگ الله ! از عموم اذن نگرم که نبروم .
 موسی زودان خودش از او رخصتم را خواهد گرفت

شهر نانو حاتم (خشیماک) بسیار خوب ! تو از راه در
 رفته . خودش را گم کرده . برو ! من در این ساعت
 حاتم خان آقارا صدا میکنم . به بینم موسی زودان
 جکاره است برادرزاده او را فریفته پاریس مبرد .
 والله ! کاری سرش می آرم . راه آمد و شدش را گم
 کرده پاریس را هم فراموش کند . بسیار خوب ! تو
 برو ! من حالا حاتم خان آقارا صدا کنم . به بینم
 بیست روز بعروسی تو مانده چه طور پاریس میروی
 شهباز بگ چه طور بیست روز بعروسی من مانده

Shahbáz (half laughing) What if I am going, Aunt? If I go I shall come back I will bring some of the feathers the French girls wear on their heads as a present for Sharf Nissá.

Sharf N. The feathers the French girls put on their heads are not suited to me. If you go to Paris, buy them and put them on the heads of those for whose love you are flying away from Karábágh

Shah B She says well: "Buy feathers and put them on the heads of French girls, they are not fit for Sharf Nissá" Good! Speak, that I may see if you are independent, or have any preference for your father.

Shahbáz Certainly If I do not get leave from my uncle, I shall not go Monsieur Jourdan himself will procure permission for me

Shahr B. (angrily). Very good! You have missed the road and lost yourself Go! I will at once summon Hátam Khán Áká I will see how Monsieur Jourdan will deceive his nephew and take him to Paris. By God! I will give him something to do that he shall lose the road both to come and go, and forget Paris Very good! Go! I will now call Hátam Khán Áká. I will see how you will go to Paris when twenty days are left before your wedding.

Shahbáz How twenty days left to my wedding? I am

خودمان؟ برایِ چه؟ در فرنگِ چه داد و ستد
داود؟ مرده شوی پاریس مرده است؟

سُرف نسا خاتمِ چه میدانم؟ چچه جاهل است.
موسی زوردان عَقلس را در دیده که در پاریس دختران
و عروسان رونا ز در مجالس نشست و بر خاست می‌کند.
حمزهایِ دیگر هم سبار گفته است. آنهم حیون
سرس زده دیوانه شده می‌گوید: ناید یکدفعه بروم
پاریس را نه بسم. اوّل از عمومِ رحصت می‌خواهم. اگر
نگذارد شب سوار مسموم می‌بم. آنسِت ارس
موسی زوردان را پیدا کرده ما هم رفنه تماشا یِ پاریس را
خواهم کرد

شهر بانو خاتم (جورانی که دستش میامت انداخته رو بدخترِ کوچک
می‌باید) دختره گلچهره! برو شهرار را از آن اطاق
صدا کن بآید! نه ببنم این چه حرفی است (گلچهره
می‌رود) گفتم: حاتم حان آقا! مرد! عروسیء این
چچه‌ها را زودتر انجام بده! خلاص کن! من از شهراز
منترسم. روزی هزار حبال می‌کند. نشنبد. بشت
گوش انداخت. آخر همچو شد

(در ایحال در بار شده شهراز بیک اندرون می‌آید)

شهراز بیک زینِ عمو! خمر ناشد! چه خبر است؟
شهر بانو خاتم (روی در هم کشیده) شهرار! هه‌هو می‌بنوم
فرنگ پاریس می‌روی. این چه حرف است؟

seeds and rubbish? Why? What business has he in France? Is the corpse-washer dead in Paris?

Shayf N. How should I know? He is an ignorant child. Monsieur Jourdan has stolen his wits by telling him that in Paris both unmarried girls and brides go to parties* unveiled. Many other things, too, he has said. He has got this folly into his head and gone mad. He says. "I must go once and see Paris. I will first ask leave from my uncle. If he will not allow me, I will jump on horseback at night and find Monsieur Jourdan on the other side of the Aras, and we will see Paris together."

Shahr B (*throwing away the stocking she is knitting in her hand, and turning to her younger daughter*) Daughter Gulchahrah, go and tell Shahbáz from that room to come. Let me see what he is talking about. (*Gulchahrah goes*) I said. "Hátam Khán Aká, husband! complete the marriage of these children quickly. Finish it off! I am afraid of Shahbáz. Every day he gets a thousand ideas into his head." He would not listen. He threw it behind his ear †. It has come true in the end.

(*Meanwhile the door opens and Shahbáz enters*)

Shahbáz. Aunt, may it be well with you! What is the news?

Shahr B (*frowning*). Shahbáz, as I hear, you are going to Paris? How is this?

* Lit "Do sitting down and rising up"

† Or, "thrown it to the winds"

رردای کاغذ مبنوشت از جنگباز سماخی وعده گرفته
برای عروسی روانه کند

شرف نسا خانم (میان انگشت شست و انگشت بزرگ لب زیرین را
گرفته سرش را بلند کرده) واه نم! چه حرفها میزند شهباز
ببگ! ده روز بعد ازین ازینجا مرود. نمیدانم نانام
تدارک عروسی را برای که می کنند?

شهر نانو خانم (متعجب) شهباز مرود? کجا می رود?
همراه که مرود? چه میگوئی? ترا بخدا! ببین
خود حرف مساز! حالا فهمیدم که راستی گریه
میکرده. راستست که دخترچه را بعل مسنود. اشک
حسنان نوبی آستینسان است. لگو نه سم که گفته
است شهباز می رود?

شرف نسا خانم (سرش را پائین انداخته) خودش

شهر نانو خانم خوب! کجا می رود?

شرف نسا خانم چه میدانم? نفرنگ. پاریس.
خدا نیست و نابودشان کند. انشاء الله زانم هم بر
نمیگردد

شهر نانو خانم خوب! شهباز همراه که پاریس
می رود?

شرف نسا خانم با مهربانان موسی ژوردان
شهر نانو خانم با آن فرنگیء خس و خاشاک ورچین

Beg Razdaí, to despatch for the bridal the promised harpists of Shamákhí.

Sharf N. (taking her under lip between her thumb and middle finger, and lifting up her head). Alas, Mother, what is it that Shahbáz is saying? Ten days hence he is going away. I do not know for whom my father is preparing a bridal.

Shahr B. (astomished). Shahbáz going away? Where is he going? With whom is he going? What are you saying? I adjure you by God, don't talk to yourself! Now I can understand that you have really been crying. Truly the young girls are losing their senses! The tears of their eyes are in their sleeves Speak, and let me see who has said that Shahbáz is going away.

Sharf N. (hanging down her head). He himself.

Shahr B. Good! Where is he going?

Sharf N. How should I know? To France, to Paris. There is no God, or he would annihilate them! Please God, my tongue will turn round no more!*

Shahr B. Good! With whom is Shahbáz going to Paris?

Sharf N. With our guest, Monsieur Jourdan.

Shahr B. With that Frenchman, our own collector of

* Meaning, "I shall be dead by that time"

نگو لببم برایِ چه گریه میکنی ؟ اگر نگفتی مبروم
ننمرا صدا مکسم . ده بگو لببم چرا گریه میکنی
(چارقدش را از سرش میکشد)

شرف لبسا حاتم (دلشکحت تکانش میدهد) گمنولکاته!
دمت نمبکسد لبسگذار کارم را نکنم
(گلچهره می افتد بعد بلند میشود گریه کنان میدود پیش مادرش)

شرف لبسا حاتم (تبها) آح لکاته ! حالا مبرود بمادر
خبر میدهد . خدایا ! اگر نباید سرمد : چرا گریه
مبکردی ؟ چه حواهم گفت ؟ آه ! هرگز نمبتوانم
لگویم برایِ چه گریه مکردم . بهترش اینست حاتم
لکم لگویم که : هج گریه نمبکردم
(چشمهایش را نادستمال نال میکند در ریحال در نارشده شهر نابو
خانم داخل میشود)

شهر نابو خانم دحتر ! این جهره را چرا تکان داده
انداخته ؟

شرف لبسا حاتم جهره ریر گل برود ! مگر آرام مبیگرد ؟
از صبح تا جال نگذاشته دو حگک پسنم شانه برنم
شبطانی مبنکند . گاه کسم بر مبدارد گاهی جارقدم را
مکسد . مسهم جان آمدم یکهورده دورش انداختم .
گریه کنان دویده سر تو آمده است . خون که نشنده
است

گلچهره (گریه کنان دستهایش را چشمهایش میمالد) نه نه ! والله

may cry. Speak, and let me see why you are crying. If you won't speak, I will call Mother* Come! speak and let me see why you are crying. (*Pulls her head-dress off her head*)

Sharf N. (*angrily giving her a hard push*). Make yourself scarce, minx! † She will not cease. She will not let me do my work.

(*Gulchahrah falls and rises again, and runs crying to her mother*)

Sharf N. (*alone*). Oh the minx! Now she is going to Mother to tell her! O God! if she comes and asks me, "Why did you cry?" what shall I say? Oh! I shall never be able to tell her why I was crying. I had better tell a lie and say I have not been crying.

(*She wipes her eyes with her handkerchief. Meanwhile the door opens and Shahr Bânû Khânûm enters*)

Shahr B. Daughter, why did you push this child down?

Sharf N. Bury the child! ‡ Will she not rest? From morning till now she has not let me comb two handfuls of wool. She is playing monkey-tricks § Sometimes she carries off the wool, sometimes she pulls my head-dress. I got desperate, and pushed her a little farther off. She ran crying to you. There has been no blood shed!

Gulch. (*crying and rubbing her eyes with her hands*). No,

* A domestic term of endearment for a mother

† In reality a much more opprobrious term than "minx"

‡ Lit. "Let the child go under the earth!"

§ Lit. "She is acting like a devil."

موسیٰ زوربان حکیم نباتات و مستعلی شاه مشهور بجادوگر

مجلسِ اول

در ولایت قراغ در سالِ هزار و دویست و شصت و سه یکروز از عیدِ نوروز
گذشته در قشلاقِ تکه مغان واقع میشود

(شرف نسا خانم در اطاقِ دومی آهسته گریه کان بسم شانه میرد .
گلچهره پیش روی او ناری میکند)

گلچهره آغا باجی ! چرا گریه میکنی ؟

شرف نسا خانم (دستِ او را گرفته تکان داده) گم شو !

گلچهره (نارشیطانی کرده دستِ طرفِ او دراز میکند) آغا باجی !
ترا بخدا ! چرا گریه میکنی ؟

شرف نسا خانم (ناز پر دستش رده) گفتم گم شو ! کار
دستمست . بگذار کارم را نکنم !

گلچهره تو که کار نمیکسی . همه اش را گریه میکنی .

MONSIEUR JOURDAN AND MUSTA'LI SHAH.

FIRST ACT.

Takes place in the Province of Karábúgh, in the year 1263 (Hijra), one day after the feast of the New Year, in the winter quarters of the Taklah-Mugháns.

(Sharf Nissá Khínúm, in the second room, quietly weeping, is combing wool. Gulchahrah is playing before her.)

Gulch. Mistress* Sister! Why are you crying?

Sharf N. *(taking her hand and pushing her)* Make yourself† scáice!

Gulch *(mischievously stretches out her hand towards her).*

Mistress Sister, I adjure you by God! Why are you crying?

Sharf N. *(striking her hand again).* I told you to make yourself scáice. I have work to do. Let me do my work.

Gulch You are not doing any work It is all‡ that you

* *A'ghá* and *A'há* are different forms of the same word

† Lit "Be lost!"

‡ "It is all for it that," &c.

افرادِ اہلِ محالس

- موسی زوردانِ پارسی حکیمِ نباتاتِ چہل سالہ
حاتم خان آقا تکلہ مغابی قراباغی بزرگِ اویہِ خود
 شخصت و پنج سالہ
شرف نسا حاتم دخترِ بزرگِ او شانزدہ سالہ
گلچہرہ دخترِ کوچکِ وی نہ سالہ
شہر نانو خانم زنش چہل و پنج سالہ
شہبار بیگ برادرزادہ و نامزدِ دخترِ بزرگِ حاتم خان
 آقا بیست و دو سالہ
خان پری دایہٴ شرف نسا خانم چہل سالہ
درویس مستعلی شاہِ عراقی مشہورِ بجادوگر پسخاہ
 سالہ
غلامعلی عراقی شاگردِ او سی سالہ

DRAMATIS PERSONÆ.

	Age.
<i>Monsieur Jourdan</i> , of Paris, Botanical Professor .	40
<i>Hátam Khán A'lió Taklah Mughání</i> , of Karábágh, head of his house	65
<i>Sharf Nissá Khánum</i> , elder daughter of above .	16
<i>Gulchahrah</i> , younger daughter of above	9
<i>Shahr Bánú Khánum</i> , wife of above	45
<i>Shahbáz Beg</i> , nephew of above, betrothed to elder daughter of <i>Hátam Khán Aká</i>	22
<i>Khán Parí</i> , nurse of <i>Nissá Khánum</i>	40
<i>Darvish Musta'li Sháh</i> , of Irák, reputed magician .	50
<i>Ghulám Ali</i> , of Irák, pupil of the magician . .	30

موسی ژوردان حکیم نباتات و مستعلی شاه
مشهور بجادوگر

تم حمه میرزا جعفر قراچه داعی.

MONSIEUR JOURDAN

AND

MUSTA'LI SHAH,

BOTANICAL PROFESSOR AND MAGICIAN.

Translated from the Turkish

BY

MIRZA JÁFAR KARÁJAHDÁGHÍ. ,

مردمان وحشی نیستید. از شما قباحات دارد پی کارهای بلند بشوید اینقدر حریص و راغب دزدی و دلکی شدن بس است. هیچ میدانید دولت روس چه خوبیها بشما کرده و شمارا از چه نوع بلاها محافظت میکند؟ بر شما لازم است که بزرگ خودتانرا بشناسید حق ولینعمتی اورا بجا بیاورید همیشه بامروزی او مطیع بشوید رسوم ندهگی و آداب انسانیت را یاد بگیرید. مگر نمیشنوید کسانی که دزدی و دلکی نمیکند و صنعت و تجارت مشغولند چه قدر آسوده و خوش گذران هستند؟

happy do do. To have been so far covetous and given to robbery and crime is enough. Do you know at all what benefits the Russian rule has conferred on you, and from what kind of misfortunes it protects you? It is necessary that you should acknowledge your chief, that you should perform what is due to a benefactor to him, and always be subject to his rule. Remember the customs of service and the ways of humanity. Do you not hear how those who do not rob or commit crime, and are employed in trade and commerce, lead happy and contented lives?

مسنهدی قربان آ دَوْر سرف کردم! خواستم دست
کسبدم کاش که پسر مرا ازین خطا برهانی!

دیوان بگی (رو شوق کرده) جناب فوق! راصی هستی
این عمل را صلح کوتاه کنی؟

فوق چه طور صلح آقا؟

دیوان بگی یعنی پول نگیری ازین پسر دستان بکشی
فوق پول بگیرم دست نکشم؟ چشم آقای دیوان
بگی به پول گرفتن راصبم بسیار خشنود هم میشوم
که پول بگیرم

دیوان بگی (مسنهدی قربان) مسنهدی! پسر تو مقصّر
است. من نمیتوانم این عمل را نالمرّه ببوشانم امّا پس
از آنکه این مسنهد را تو راصی کردی بیک بهانه از امنای
دولت توقع توانم کرد که تاروردی را ببخشند. بیشک
بخشیده میشود

تاروردی آقا چچه بهانه توقع خواهید کرد؟
دیوان بگی مبنویسم از احمقی این عمل از او سر
زده است

تاروردی (تعظیم کرده) بلی آقا چنین است. دورت
بگردم!

دیوان بگی ای جماعت المال برای شما عبرت
باشد. دیگر وقتبست مُنْتَقِل بشوید بر اینکه شما

Kurbán M Oh ! may I be the guard of thy head ! I did not wish to withdraw my hand. Would that thou wouldst release my son from this fault ?

Díván Begí (turning to Faul). Mí Faul, art thou willing to cut the matter short by an arrangement ?

Faul What kind of arrangement, *Áká* ?

Díván Begí That is, that thou shouldst take money, and withdraw thy hand from this youth

Faul Take money and hold my hand ? On my eyes, *Áká Díván Begí*, I agree to take money I shall be very content to take money

Díván Begí (to Mashadí Kurbán) Mashadí, thy son is in fault I cannot all at once hush up this affair, but after thou hast satisfied this German, I hope that on one excuse the officers of Government may pardon *Tárvardí* Without doubt he will be pardoned

Tárvardí *Áká*, on what excuse do you rely ?

Díván Begí I will write that this affair has been brought about through folly.

Tárvardí Yes, *Áká (saluting him)*, so it is May I be the guard of thy head !

Díván Begí O people, this will be an example to you. Again, it is time for you to be changed, for you are not wild men It is shameful for you to refrain from

دیوان بیگی احمق! اگر نتو ترسو میبگفتند چه میشد که خودت را نَمَهَلْکِه انداختی؟

تاروردی آ دُورب نگردم! آن وقت دختره مرا نمبخواست. این دختر را که می بینی دختر عمو و نامزد من است. من گفتند "اگر بهادری نکنی اسم در نبّاری هرگز این دختر نتو زن نخواهد شد" من هم از جا در رفته نراه زنی رفتم. از قضا بخرم پدرسک صاحب دُچار شدم

دیوان بیگی بایرام! تو سبّار بد کاری کرده. اما خون مردانگی بتقصیر خود اقرار آوردی از گناه تو میگذرم بشرطیکه من بعد از این کارها نکنی. کمالوف! از دختره سرس "ازین دو تا جوان کدام یکی را میخواهی شوهر کنی؟" (مُتَرَجِم از دختر میپرسد)

پریزاد (مُتَرَجِم) دیوان بیگی عرض کن "من هرگز بتاروردی نمیروم اگر بخواهند مرا بتاروردی بدهند ببسک خودم را هلاک میکنم"

مُتَرَجِم (دیوان بیگی) دختر تاروردی را نمبخواد

دیوان بیگی پس معلوم میشود میخواهد بایرام برود. مسهّدی قربان! دست از این دختر بکش نگذار برود بایرام. بد است که پسرّه زیرکیست منهم او را یساول خود میکنم نکار شما هم مبحور

Díván Begí. Fool! If they called thee a coward, why shouldst thou cast thyself into fatal peril?

Tárvardí. Oh, may I be thy guard! The girl did not desire me at that time. This girl thou seest is the daughter of my uncle, and my betrothed. They said to me "If thou dost not do some bold deed, and dost not make thyself a name, this girl will never be thy wife." I, too, went astray, and went out to rob on the highway. By destiny I met this dog-father bear

Díván Begí. Bairám, thou hast done a very evil deed. But since thou hast confessed thy fault in a manly way, I pass by thy crime on condition that thou wilt hereafter not do such things. Kamáloff, ask the girl "Which of these two youths dost thou desire for thy husband?"

(The Interpreter asks the girl)

Parízád (to Interpreter). Represent to the *Díván Begí* "I will never go to *Tárvardí*. If they will give me to *Tárvardí*, I will certainly destroy myself."

Interpreter (to the Díván Begí). The girl does not desire *Tárvardí*.

Díván Begí. Then it seems she wishes to go to *Bairám*. *Mashadí Kurbán*, withdraw thy hand from this girl. Let her go to *Bairám*. It is clear that the youth is clever. I, too, will make him one of my own policemen. He will be useful to you as well.

هرگز دزدی نرفته بودم بعد از اینکه دیگر هرگز نمبروم
(قراقها میخواست دستهای تارودی را به بندد)

مسنهدی قربان ای امان نگذارید! که هلاک میشوم.
روشنی چشمم همین يك بسر را دارم (تراکمه و رنبا میروند
تارودی را از دست قراقها بگیرند)

دیوان بگی (رود طپاچه اش را بالا کرده) بر گردید! هر
کس پا ببس نگذارد شکمش را بر دود خواهم کرد
(همه تراکمه و رنبا عقب میکشد)

دیوان لگی (قراقها) ببندید بازوهای این را (قراقها بازوهای
تارودی را می بندد) بایرام! تو آزادی

بایرام آقا مُقَصِّر منم. نعرص من گوش کنید

دیوان بگی تو چرا مُقَصِّری؟ چه مبنگوئی؟

بایرام آقا تارودی را من یاد داده دزدی فرستادم

دیوان بگی چرا؟

بایرام برای آنکه میخواست خاطر خواه مرا از دستم
بگیرد

دیوان بگی مگر خاطر خواه تو اینست؟ (اشاره پیرزاد
میکند)

بایرام بلی اینست دَورِ صرعت کردم!

تارودی آقا قربان صرعت! مرا از راه در بردند. من
يك نفر آدم فقیر آرام بودم گفتند "تو ترسوئی" من
هم از ترس این که بمن ترمو نگویند براه زنی رفتم

never been out to rob before, and will never go again.

(The Kossacs proceed to tie Turiardi's hands.)

Kossák M. Oh, mercy! Do not allow it! I shall be ruined. I have only this son, the light of my eye.

(The Turiadians and women go to take Turiardi out of the Kossacs' hands.)

Díván Begi *(quickly raising his pistol)* Back! Anyone who advances a step, I will fill his belly with smoke.
(All the Turiadians and women draw back.)

Díván Begi *(to the Kossacs)* Take this man's arms.
(The Kossacs tie Turiardi's arms.) Barrám, thou art free!

Barrám Aká, I am to blame. Hear my petition.

Díván Begi. Why art thou to blame? What sayest thou?

Barrám Aká, I instigated Turiardi, and sent him to rob.

Díván Begi. Why?

Barrám Because he would have taken my beloved out of my hand.

Díván Begi. Then is this thy beloved? *(Points to Paríád.)*

Barrám Yes, this is she. May I be the guard of thy head!

Turiardi Aká, may I be a sacrifice for thy head! They led me astray. I was a poor man and at ease. They said "Thou art a coward!" I went out on the highway for fear they should call me a coward.

دیوان بگی (صَوْت بلند) شمشیرها از غلاف بیرون
بکشد! نگذارید کسی از جایش حرکت کند! (سکوت
میکند) حباب فوق لبش بآ. نه لبش آدمبکه در لبش
نسما دُچار شده بود میان اینها میتوانی بسناسی؟

فوق جسم! جناب دیوان بگی نگاه کنم نه لبش
(با میکند یکی یکی روی مردم نگاه کردن تاروردی پشت نوی
میکند. فوق باروش میچسبد)

تاروردی مرا برای چه مبگیری سده حدا؟
فوق رو را اینطرف کن. جانه ام را چرا بسته؟
تاروردی دندانم درد میکند

فوق (روی او نگاه کرده) آقای دیوان بگی این همان
آدم است

تاروردی آقا دروغ مینویسد. من ماله مال است علیل
بود دو ماه است هم ناحوش نستیریم

دیوان بگی الآن معلوم معشود (دستمال سرش را تکانداده
میاندارد زمین) این حای رحما روی تو چه حیزاست؟

تاروردی آقا دندانم درد مینویسد حجامت کرده ام
دیوان بگی خبر عزیز من جای ناخن خرس است.
قراقها به بدید دستهای این را

تاروردی (روی پای او امتاده) آقا واللّه من بیس اریں

Diván Begí (in a loud voice) Draw your swords from your sheaths! Allow no one to move from his place. (*They are silent*) Mi Faulk, step forward See, canst thou recognise among these the man who met thee in the wood?

Faulk On my eyes be it! O *Diván Begí*, I will look and see. (*He begins to look at each man's face. Tárvardí turns his back to him Faulk touches his side*)

Tárvardí Why dost thou touch me, servant of God?

Faulk Turn thy face this way Why hast thou tied up thy chin?

Tárvardí I have a toothache

Faulk (*looking at him*). *Diván Begí Aká*, this is the same man

Tárvardí. Aká, he is lying. I have been ill for three years, and for two months have been sick in bed.

Diván Begí Now it is becoming known (*Pushes the cloth on his head and throws it on the ground.*) What are these marks of wounds on thy face?

Tárvardí Aká, my teeth ache. I have been scarified

Diván Begí. No, my friend These are the places of the bear's claws Kossacks, bind this man's hands.

Tárvardí (*looking down to his feet*) *Aká*, by Allah, I had

کریم نه بسم چه طور معلوم میکنی دخنر حرکت
نکن ! وا ایست جای خود ! نه بنم ترا از دست
یساول دیوان بگی که میتواند بگیرد نمرود ؟

مسهدی قربان با دیوان بگی مارا مترسان رودها ترا
ساعت می جهم (قمه اش را کشیده پیش میرود کریم هم قمه کشیده
سرهم دیگر حمله میکند داد و فریاد بلند میشود تراکمه ها میانه
افتاده سرا میکند در بحال تاروردی سرش را پیچیده میرسد)

تاروردی که منواید نامزد مرا اینجا نگاه ندارد ؟
والله همه را در اینجا میکسم ریز ریز میکسم (مردم جلوش را
میگیرند) ویلم کسدا والله همه را ریز ریز حواهم کرد !
کدحدا آ تاروردی چه مینگوئی ؟ یساول دیوان بگی را
ریز میکنی ؟

تاروردی یساول دیوان بگی یعنی حلی آدم است .
من از خود دیوان بگی و غوبورنا تور و نچالیک هم
نمبترسم . اوف ! جای زخمم چه بد درد میکند !
گویا که کاردش میزنند

مسهدی قربان ای زنهار دیگر قال و قیل نکنید بروید
لبرون

بایرام (آهسته نه پیراد) پربزاد تو هم حالا برو تا به بنم
چه ناید کرد . وقتبکه دیوان بیگی آمد میخواستیم عرص
نکنم (درین بین دیوان بیگی وارد میشود)

مرا بدبخت خواهد کرد؟ واللّٰه یا اویا مَبْکَسَم یا خود را
نَکَسَنس مَبْدَهَم

پَریراد مَسَهَم بی شَیْبه خواهَم مُرد . من هرگز زین
تاروردی نمیتوانم نسوم (دریحال مادر شوهر پیراد و سایر تراکمه‌ها
داخل میشود)

صونا (مادر شوهر پیراد) ای دختر ای بی شرم! اینجا
چه کار داری؟ تو ناین منزل بگانه نس آدم غمر
جرا آمده؟ برو برون! جوانمرگ شده برون
برو!

کریم (دریحال رسیده) ای زنکه نفست بگبرد؟ من
هرگز نسگدارم تو آن دختره را از اینجا برون بکسی .
تاروردی را دلس نمبخواهد . بزور نمیتواند این را ناو
بدهد . دحیره مالی نایرام است

مسهدی قربان . نتوجه دخل دارد ناین عملها دخیل
نسوی! تو چه کاره؟ دختر برادر خودم است
احسارش را دارم . بهر که مسخواهم مَبْدَهَم تو پرحایگی
نکن

کریم تو هبج وقت حق نداری ناآن دختره نزرگی
کنی

مسهدی قربان سو معلوم مکسم که نزرگی مسخوانم
کرد یا نه . دحیره ناآ برو برون!

Allah! I will either kill him or give myself to be slain.

Parizád I, too, will not hesitate to die. I can never be Tárvardí's wife (*Meanwhile the mother of Parizád's betrothed and all the Turkomans enter.*)

Soonú (*mother of Parizád's betrothed*) Oh girl, oh shameless one! What business hast thou here? Why dost thou come to a strange man in this strange place? Get thee out! Be *, and go out!

Karím (*coming in*). O woman, may thy breath be stopped! I will never allow thee to turn the girl out of this place. Her heart does not desire Tárvardí. You cannot give her to him by force. The girl belongs to Bairám.

Kurbán M What right hast thou to interfere in this business? Who art thou? She is the daughter of my own brother, and I have power over her. I will give her to whom I choose. Do not thou chatter.

Karím Thou hast never had a right to command the girl.

Kurbán M. I will tell thee whether I can command her or not. Girl, come, go out!

* Omitted in the translation. The meaning of *javanmarg* is doubtful. It is a Turkish word.

پیراد تا تو خلاص شوی کار از کار میگذرد . ترا چرا گرفتند ؟ نتوان که بی تقصیر بودی این مصیبت چرا رو داده است ؟

بایرام من تقصیری در این ندارم که جاه کن همیشه ته جاه است . من برای دیگری جاه کندم خودم بجاه افنادم . اکنون تو راصی مشوی که من خودم را بدنام کرده اسم جوغولی سر خود نگذارم ؟ تاروردی را نشان بدهم ؟

پیراد نشان بده . من از دست او جان آمده ام
بایرام هس غصه خوا انشاء الله اگر نردم ناین رودی
ترا خوش حست میکنم

پیراد آح بایرام ! خوش بختی من دیگر رست . میه روزی بسار نزدیک است

بایرام این چه حرمت پریزاد ؟ چه میگوئی ؟ گریه
چرا میکنی ؟ ترا جدا بگو به بینم میه روزی نزدیک
است یعنی چه ؟

پیراد کار از کار گذشته است . تدارك طوی حاصر
شده فرمایس عموم را هم اعلام کرده اند یکرور بعد
دست بکارند برای عروسی

بایرام ترا تاروردی میدهند ؟ خدایا دیوان کن !
ایچدا این چه کاریست ؟ دیگر این طالم از هر طرف

Parizád Until thou art freed one thing goes beyond another Why have they seized thee? How has this misfortune befallen thee when thou art innocent?

Barrám. I have no fault but this, that the well-digger is always at the bottom of the well I dug a pit for another, and have myself fallen into the well Now wilt thou consent to my giving myself a bad name by adding traitor to my name? Shall I point out Tárvardí?

Parizád. Name him. I am in despair on his account.

Barrám Be not enraged. If, please God, I do not die, I will soon make thee happy.

Parizád Oh, Barrám! All good fortune for the future has forsaken me. The dark day is very near.

Barrám. What talk is this, Parizád? What art thou saying? Why dost thou weep? I adjure thee by God, speak, that I may see what that means, "the dark day is near"

Parizád. The matter has gone beyond itself Preparations for the wedding are being made, and they have notified my uncle's order for it In another day they will commence the bridal ceremonies

Barrám Will they give thee to Tárvardí! O God, be Thou the Judge! O God, what thing is this? Shall this tyrant again make me unhappy on every side? By

بایرام خواهس میکنم زود خود را رلبها برسانی احوال
مرا باو نگوئی

کریم رلبها زنی سار؟

بایرام آری

کریم احوال را نگویم

بایرام ایه!

کریم دیگر حرفی غبر از این؟

بایرام غبر از این دیگر حرفی نیست

کریم خوب! میروم (رویش را آنطرف کرده) غریب آدم
است اگر نگریزد گریخته است ها! (میروند)

بایرام (تنها) خدایا رلبها خواهد فهمید؟ مطلب مرا
حالی خواهد شد؟ دیگر روی بریزاد را خواهم دید؟
زلبها زنی حله کار نیست ناو اعتبار میتوان کرد؟ اوخ!
ای خدا قرنائی گرممت! بریزاد می آید (در بحال پریزاد،
داخل میشود و رلبها هم از آن دور میآید)

بایرام اح! عزال من آهوی من شکار من! این
توئی آمده؟ با سعلب نگرم. ای دور سرت کردم!
باش تا سرت نه بنم. الحال که ترا دیدم همه درد
و غم مرا موش شد. دردت حکام! چراگریه میکنی؟
نور چشمم سادا از جانب من ترس دامننه باشی!
نترس حق آشکار خواهد شد من هم حلاص مسنوم

Banám. I wish thee to go quickly to Zuleikha, and tell her my condition.

Karím. Zuleikha, wife of Namáz ?

Banám Yes.

Karím. To tell her thy condition ?

Banám Aye.

Karím Any other word than this ?

Banám No other word than this.

Karím Good ! I will go (*Turns in that direction*). He is a poor man If he runs away, he has run away. Ha ! (*Goes*)

Banám (alone) O God, will Zuleikha understand ? Will she understand my meaning ? Shall I see Parízád's face again ? Zuleikha is a tricky woman ; can she be trusted ? Ah ! O God, may I be the sacrifice of Thy bounty ! * Parízád comes ! (*Parízád enters, and at a distance from her, Zuleikha comes as well*)

Banám Oh ! my gazelle, my deer, my prey ! Art thou come, indeed ? Come, let me embrace thee Oh ! may I watch round thy head ! Stay ! let me gaze on thee to my fill ! Now that I have seen thee, all my pain and grief are forgotten. May thy pain be on my soul ! Why dost thou weep ? Light of my eye, be not afraid for me ! Fear not, the truth will become clear and I shall be freed.

* " May I be an offering of Thy grace ! "

دیوانِ بُگی با پدرت ؟

نایرام (شرمگین) خبر

دیوانِ بُگی نا خویش و قومست ؟

نایرام خبر . اما اگر ممکن نشود اختصار نا شماست

دیوانِ بُگی (روش را آنطرف کرده) نمیدانم این فقر چه
دردی دارد (بعد بنایرام متوجه شده) قول دده فرار نکسی
رُحَصَّتْ مدهم

نایرام جدا که فرار کن نسیم

دیوانِ بُگی ای بسا اول کریم ! دستهای این را نار کن
خودت هم آنجا ننسین که فرار نکند . ای کمالوف !
من ناید نبودت برگردم برای چنین دردها بسائی
نگذارم ولازم است نمسه فوق خودش هم چاصر ناسند
مَسْرَجَمَ نلی آقا (بیرون میروند)

نایرام (بکریم یساول) کریم ! دیوانِ بُگی خوب مردی ،
بوده است اما نمیداند که دوستی من و شما قدیمی
است

کریم یعنی اریحرف غرض تو چیست ؟ مسخواهی
وِیَلْتِ کم در روی ؟

نایرام خبر بدیوانِ بُگی قول داده ام هیچ حا نسروم .
مقصودم این نیست

کریم ، مقصودت چیست ؟

[illegible]

J *V*

It is not possible to say that the

7. If $\alpha = 0$, then the power is with

7
 1 1 now not what
 (12. 12 12 to Banám)
 not run away I give
 12

2. I, [Name], do hereby certify that [Name] is [Age] years old, [Gender], [Race], [Religion], [Marital Status], [Occupation], [Address], [City], [State], [Zip Code], [Country].

१३. The 'Pancha Karm' Loo ch his hands. Sit
 down, O Kamā-
 do not run away. O Kamā-
 and get to work to look for the
 will be necessary to have the German

Very good, Ma!

B. is the *Polacca* Karim). Karim! The Díván
B. is a good man, but he does not know that we are
old friends.

Kareem What dost thou want in these words? Dost thou wish me to release thee and let thee go?

Burum No, I have given my word to the Díván Begí.
I will go nowhere. That is not my object.

Karim What is thy object?

دزد تا جاره دارد رفقش را ویل نمیکند پس از راه
 ردن ار هم می‌روا نمیشوند. اما شما این را از کجا خواهید
 دانست؟ یقین است که شما هرگز پدری نرفته اید
 دیوان لبگی هرچند من پدری نرفته ام اما دزد زیاد
 گرفته ام میدانم راست میگوئی

بایرام آقا اگر من مقصّر می‌بسام جنانکه عادتِ دردان
 است حشک نکرده گبر نمی افتادم

دیوان لبگی راست است. پس مقصّر کیست؟
 بایرام درست میدانم. اما اگر بدانم هم گفتن
 بسیار مشکل است

دیوان لبگی چرا؟

بایرام برای آنکه آدم چه طور میتواند امسال واقران
 خود را بدست بدهد؟

دیوان لبگی پس میخواهی تنها بدبخت بسوی؟ من
 دلم برای تو میسورد ولی حاره نیست عرص و سعن
 داری نگو

بایرام آقا يك عرصی دارم اگر قبول بکشد

دیوان لبگی چگونه بنم حشمت

بایرام نمیتوانم حرئت نکم آقا

دیوان لبگی چرا حرئت نسکی؟ بگونه بهم

بایرام آقا اگر اذن بدهد میخواهم حلت بخواهم

As long as he can avoid it, a robber does not leave his comrades. After a highway robbery they do not separate. But how will you find this out? Certainly you have not got to the thief yet.

Díván Begí. Although I have not got to the thief, I have caught many thieves. I know thou sayst what is true.

Bairám. Aká, if I had been in fault, I should, after the manner of robbers, have fought so as not to be taken.

Díván Begí. 'True, true!' Then—who is in fault?

Bairám. I do not rightly know. But if I knew, it would be very hard for me to say.

Díván Begí. Why?

Bairám. For this reason—how can a man give up his own equals and comrades?

Díván Begí. Then wilt thou be punished alone? My heart burns for thee, but there is no help for it. Say it, if thou hast a petition or word to speak.

Bairám. Aká, I have a petition, if you will accept it.

Díván Begí. Speak! Let me hear what it is.

Bairám. I cannot be so bold, Aká.

Díván Begí. Why not be bold? Say, and let me see.

Bairám. Aká, if you will allow me, I wish to take leave.

کدخدا از کجا توان یامت ؟ همه گریخته قایم شده اند

دیوان بگی اگر تقصر ندارد چرا مگیرند قایم مبنود ؟

کدخدا رنبا همه نیست آلاحق گوش مبدادند البته بآنها حمر مدهد که دیوان بگی میخواهد شمارا بگردد آنها هم از ترس نمبنود که بگیرند ؟

دیوان بگی خوب ! توهم برو بی کارت . از این حرفها بهیچ وجه کاری ساخته نخواهد شد . همه خواهند گفت ” مبدانم جبزی نفهمیده ایم جایی نرفته ایم . “ چاره حسست ؟ چه نابد کرد ؟ ای قزاقها دوستاق را اینجا بآورید (قزاقها بایرام را دست بسته حاضر میکند) تو بی تقصری خود را بچه دلیل اثبات مکنی ؟

بایرام آقا شما ولایتها دیده اید بزرگی کرده اید مکر بکشد نه بنبد من تنها میتوانم براه زنی ویا آدم لخت کردن بروم ؟

دیوان بگی ده ! پس رفبقات را چرا نمبوئی ؟

بایرام من که گفتم رفیق ندارم

دیوان بگی رفیق داشته . ترا گذاشته اند در دفته اند

بایرام هرگز این کار با دردی کردن درست نباید .

Chief. Whence could I get them? All have fled and concealed themselves.

Díván Begí If they are not in fault, why do they run away and hide?

Chief. The women were all listening behind the tents. They will certainly have given information that the Díván Begí wishes to seize them. Might they not run away from fear?

Díván Begí Good! Go thou, too, about thy business. Nothing will be accomplished in such a conversation. All will say: "We know nothing; we have understood nothing, we have gone nowhere" What remedy is there? What must be done? Kossacks, bring the prisoner here (*The Kossacks bring Baurám with his hands tied.*) How dost thou prove thyself innocent?

Baurám. Áká, you have seen many countries, have done great deeds. Think and see. Could I alone commit highway robbery, or go out to plunder men?

Díván Begí. Come! Then why not name thy comrades?

Baurám I said I had no accomplices.

Díván Begí. Thou hadst accomplices. They had left thee and gone away.

Baurám This affair can never fit in with a robbery.

خَفَ ما که نگفتیم آقا . شما خودتان خَرَمَس را آوردید
با ما روبرو کنید . جنگل شمس الدینلو خَرَمَس زیاد
است همه کس میتوانند یکبِرا بگیرند . ازین لازم نمی
آید که حَرَمِها و میمونها عَرَّاده سوار شده مَحالَّاترا گردش
کنند

دیوان بگی حالا دردها را نشان خواهید داد ؟

خَفَ آقا دزد کجاست که نشان بدهیم ؟

دیوان بگی دزدها معلوم است طریق گرفتن آنها را
هم خود میدانم اما برای شما بد خواهد گذشت

خَفَ الْحُكْمُ لِلَّهِ ! از تقدیراتِ قضائی نمیتوان گریخت

دیوان بگی ده ! پس از یبشِ چشمم گم شوید . این
قدر وقت هم عَیْبَتِ اوقاتِ خودم را صرف شماها کردم
خودم خوب میدانم که چه باید بکنم (همگی بیرون میروند)

دیوان بگی (پیش خود) چه بکنم ؟ طاهرآ همچو مبنماید
نایرام مُقَصِّرَ نباشد اگر چه گذارش تنقصیرِ او بسیار
دَلالَتِ میکند . ای کدخدا تو آن چپهای را که جَمْعِیتِ
شباطین دُچار شده اند میسناسی ؟

کدخدا نمیسناسم آقا

دیوان بگی سَنَبَدَةُ کی ها بوده اند ؟

کدخدا آقا مردمان تراکه ار کجا خواهیم سَنَفَت ؟

دیوان بگی مسعود تَخَسُّسِ نموده پیدا کرد

نَجَفَ آقا عَمَّتْ رَحْمَتِ نَكْسِید . حبزی که اصل ندارد
کعاش را اِنَابِ حواهی کرد ؟
(در بحال یساولها خرمر را میآورند)

دیوان لبگی (مُتَرَجِم) کمالوف ! بگو دلیل اینکه من
بجهود نمگویم ایست

مُتَرَجِم (اشاره طرفِ حُرْسِ کرده) دیوان لبگی مبقرماید
اینست شاهد که من بجا نقل نمی گویم
نَجَفَ خوب ! این شاهد ادای شهادت نکند نه بینم
مُتَرَجِم (دیوان لبگی) آقا ! عرص میبکشد که حرس ادای
شهادت نکند نه بینم

دیوان لبگی (تند کرده) مگر حرس ادای شهادت
میتواند نکند ؟ فو کمالوف تو احمق ! هم ایرا بمن باز
مبگوئی ! مگر حودت نمیتوانی حوایش را بدهی ؟
ماطوی ! تو که ترکی مبدائی ؟

قزاق (بناک بلند) هرگر نمیدانم آقا

دیوان لبگی ار قزاقها کسی است بداند ؟

قزاق هرگر کسی نیست بداند . ار فوج نَمَرَةُ نیست
ویکم سوتسبوقوف قزاق میخواست رنایی یاد گبرد

دیوان لبگی نفست نگبرد ! خبلی لازم است که
میخواست یاد نگبرد (رو بچف کرده) آجام حرس چه
طور میتواند ادای شهادت نکند ؟

Najaf Aká, do not take useless trouble. How canst thou prove a thing that has no root?

(All three, and the police bring in the bear.)

Díván Begi (to Interpreter) Kamúloff, say this is the proof that I am not speaking absurdly.

Interpreter (pointing to the bear) The Díván Begí says this is the witness that I do not tell vain tales

Najaf Good! This is the witness. Let him give his evidence, that I may see

Interpreter (to the Díván Begi). Aká, he prays that the bear may give evidence, that he may see it

Díván Begi (sharply). But how can a bear give evidence? O Kamúloff, thou fool! Dost thou repeat this to me? Canst thou not answer this thyself? Matthew, dost thou know Turkish?

Kossack (in a loud voice) I never know it, Aká.

Díván Begí. Does any of the Kossacks know it?

Kossack There is never nobody that knows it. No. 21 of the regiment, Kossack Sútnikoff, wished to learn it.

Díván Begí. Hold your tongue! It was very proper that he should desire to learn it. *(Turning to Najaf)* O my dear fellow! How can a bear give evidence?

دیوان لبگی ای جان من حیر سوارهای پائین را
تا تارها نم داده است . ملقانیها گفته اند

نمار ملقانیها از همه زیاده تر تا ما دشمن است همیشه
مان ما و آنها سر زمین و خاک جنگ و جدل میسود .
اکون همو معلوم است همو بطور استادی سخن
صاحن و شطانت کاری از اینها نوده . در سر هیچ
مسلمانی هرگز این قسم شبطان فکری نمیشد . من بعد
ملقانیها خدمت کردن بالای حشم

دیوان لبگی چهنم ! الحال دزدهارا بدهید بعد هر چه
مبتوانید نکسید

نجف از رمین حالی که نمیتوان دزدی ساخت .
چهای ما کسی را لخت نکرده اند

دیوان لبگی کمالوف ! چه باید کرد ؟ راستی راستی
اینها جرمهای من باور ندارند

مترجم واللہ آقا بقدر سر موئی ناور نمیکند

دیوان لبگی (رو بقرای کرده) ماطوی ! برو بساواها لگو
که آن حرش را نکسد ببآورد اینجا

قراق حشم ا (میروند)

دیوان لبگی (نجف) من الحال ثابت میکنم که جرمهای
من راست است ملقانیها ساخته اند

Díván Begí My dear fellow, the Tartars did not inform me of these horsemen from below. The Mulkánís told me.

Namáz The Mulkánís are more hostile to us than all. There is contention and strife between us and them on account of soil and land. Now, it is known this talking like a schoolmaster and this devil business has arisen from them. This kind of devil has never entered into the thoughts of any Mussulman. After this, be it on my eyes to do service to the Mulkánís!

Díván Begí Hell! Now give me the robbers, and after that do what you can.

Najaf. No one can steal from empty ground. Our children have robbed no one.

Díván Begí. Kamáloff, what must we do? Truly these people do not believe what I say.

Interpreter. By Allah, Aká! They do not believe it a single hair's end.

Díván Begí (turning to a Kossack). Matthew, go and tell the police to drag and bring the bear here.

Kossack. On my eyes be it! (*Goes*).

Díván Begí (to Najaf) I will now prove that my words are true. The Mulkánís have not made it up.

خَف در عَرَادِه ؟

دیوانِ بَیگی بلی

خَف تنها ؟

دیوانِ بَیگی خیر با جانوران خودش

خَف مگر او پادشاهِ جانوران است ؟

دیوانِ بَیگی این مَوالها دیگر نتوانم برسد بعقل خودش

زور نزن

خَف من بعقل خودم زور نمی‌زنم . اما خُرس و میمون

عَرَادِه سوار شده بسباحتم نمی‌روند . یقین است که

شیاطین بوده‌اند با این شکل نمایان شده‌اند

دیوانِ بَیگی خدایا اینها چه طایفه است ! حال بیا

باینها مطلب حالی کن نایرام هرگز گردن نمی‌گیرد . اینها

هم آشکارا می‌خواهند بمن مُشْتَبِه کنند . خوب ! آن

چهارا که جَمْعِیَّتِ شیاطین دُچار شده اند بمن

بنماید

خَف مبخوابی حکمی آقا ؟

دیوانِ بَیگی لازم دارم

نماز آقا بحرف دشمنان ما را بَهْمَت نبنداز

دیوانِ بَیگی کدام دشمنان ؟

نماز این همه امبرو در حار دُور ما دشمن است

Najaf. In a cart ?

Diván Begí. Yes.

Najaf. Alone ?

Diván Begí. No ; with the animals.

Najaf. Then is he the king of beasts ?

Diván Begí. These questions do not become thee.
Strengthen thy understanding.

Najaf. I cannot strengthen my understanding ; but
bears and monkeys do not travel about in carts. It is
certain that they were devils who appeared in these
forms

Diván Begí. O God, what a set these are ! Now, come,
explain this to them. Bairám will never confess. These
people evidently wish to make me doubtful. Good !
Show me those children who met with the devils

Najaf. What wilt thou do, Aká ?

Diván Begí. I must have them

Namáz. Aká, do not accuse us on the word of our ene-
mies.

Diván Begí. What enemies ?

Namáz. These Amırlú,* on all four sides, are our ene-
mies.

* A Turkish name of a Tartar tribe. Also *Mullánt* in the next page

آورد ولایق سَنان شما پذیرائی و راه آورد شمارا بعمل
میاوریم“

دیوان بَیگی (خَشَمَاک) مرد که چه نامربوطات میگوید!
گردد و صدق را من میخواستم چکنم؟ راهنمایی آنها
برای من چه لازم است؟ من راهیکه آمدم خودم
بهتر از تو نلدم احتیاج راهنمایی شما ندارم. شما
دزد هارا بس بدهید

بَجَف چه دزد آقا؟

دیوان بَیگی چه طور چه دزد؟ یک ساعت است
تا تو حرف میزنم باز میپرسی چه دزد!

بَجَف آخر من هم خدمت شما عرص کردم آقا چپهای
ما سر کسی نریخته اند، اَلَا اینکه بَجَمْعِیت شباطین
نرحورده اند

دیوان بَیگی تو که همه را جَفَنگیاب حرف میری

بَجَف آقا شما دنیا دیده اید عقل دارید. هیچ شده
است که خرَس و میمون و گورکن عَرّاده موار بشود شهر
بنهر سیاحت کند؟

دیوان بَیگی من مگر میگویم حَرَس و میمون عَرّاده
سوار شده بودند!

بَجَف پس چه طور گفتی آقا؟

دیوان بَیگی من گفتم حامط آنها سیاحت مسکرد

son of nuts and filberts, in accordance with your rank, and will make offerings to you "

Díván Begí (angrily). How absurdly the man is talking! Do I want nuts and filberts? What should I do with them? Are then offerings* proper for me? I know the way I have come better than thou dost, and do not want your offerings. Give me the thieves.
Najaf. What thief, Áká?

Díván Begí. How "what thief?" I have been talking to thee for an hour, and still thou askest "what thief?"

Najaf. I have already represented to you, Áká, that our sons have attacked no one, but they came across a troop of devils

Díván Begí. Thou art talking all nonsense

Najaf. Áká, you have seen the world. You are wise. Has it ever happened that bears and monkeys and hyenas have travelled about in a cart from town to town?

Díván Begí. But I say there were a bear and monkey in the cart.

Najaf. What have you said, Áká?

Díván Begí. I said their keeper was travelling

* Lit "Offerings to bring us on our way," or propitiatory offerings

آب یاری کست لگرمسبر رفته بودند . جمعیت شاطین
 بر مبحور شدند . شیاطین ها میان عرّاده برای خودشان
 میرفتند اینها احمقی کرده بسوی عرّاده تفنگ
 انداخته اند که جنّها بترسند فرار کنند . مبیایست
 باسم الله بگویند نگفته اند . جنّها خشناک شده چون
 بهر شکل میتوانند بروند لشکر خرس بر گشته بر سر
 اینها ریخته دندان گرفته اند . حالا دشمنان ما این را
 يك نقلی ساخته بزرگ جنّها را یوق اسم گذاشته شمارا
 سر در کم میگذارند

دیوان بگی (خشمگین بران روسی) مرد که را نه بین ، گرد را
 ، گرد و مبحوراند

خف (روئیم کرده) نفهمیدم آقا چه میفرمایید ؟
 منترجم دیوان بگی میفرمایند ، گرد و وفندق در میان
 شاهها حلی میسود ؟

خف (بمنترجم) آری دور سرت گردم ! بدیوان بگی
 عرض کن این دَرّه باسم فندوق دَرّه معروف است
 معدن ، گرد و وفندق است . انشاء الله وقت جیدن
 و تکانیدن فندوق و گرد و حوال حوال خدمت ایشان
 مباریم پذیرائی دیوان بگی بفراخور شأن او سر چشم
 ما

منترجم (بدیوان بگی بزبان روسی) آقا ! خف عرض میکند
 که " وقت ، گرد و وفندق حوال حوال خدمت شما خواهیم

the country to water the fields. They met a company of devils. The devils were going in the cart of their own accord, and they foolishly fired off their guns towards the cart, so that the Jinns might be frightened and run away. They ought to have taken the name of Allah: they did not utter it. When Jinns are angry they can assume any form. Taking that of a bear, they turned round, they fell on them and seized them with their teeth. Now our enemies have made a big story of this. They call the Jinns by the name of Pauk, and they have put your head in your sleeve.*

Diván Begí (angrily in Russian). Look at the man. he calls what is round a nut †

Najaf (turning to the Interpreter). I have not understood. What does the Aká say?

Interpreter. The Diván Begí says "Are there many nuts and filberts among you?"

Najaf (to Interpreter) Yes, may I keep guard round thy head! Represent to the Diván Begí that this valley is known by the name of the Valley of Filberts; it is a mine of nuts and filberts. Please God, at the time of picking and shaking down the filberts and nuts, we will bring sacks as presents to him, to please the Diván Begí, in accordance with his dignity. On our eyes be it!

Interpreter (to the Diván Begí, in Russian). Aká, Najaf represents "We will bring sacks to you at the sea-

* "Put your head in your sleeve," that is, "deceived you"

† "He calls what is round a nut," probably means that he is uttering platitudes. The explanation in the French edition is "Il prend Pirée pour un nom d'homme"

هم يك حرس يىگى دُبا و يك ميمون نرازيل و دو تا گوركى
 نزرگ و حادوران ديگر بوده است . يك دامن اسب
 عرّاده هم از تفنگهائى كه دزدها ميبادازند گذشته شده
 حرس يىگى دنبا رحم برداشته ميمون هم گريخته گم
 شده است . مطنه كه اسباب توى عرّاده بزر غارت
 شده باشد . حرس محروح در جنگل پيدا شده و يكى از
 دردها هم گبر آمده است . الحال بنا بر اخبار صريحه
 معلوم مسعود روزيكه اين اتفاق افتاده است مه تا سوار
 بر اسباب ويران وقتى كه از اوته شما بائين مبرفتند
 ديده اند . بى شك آنها از چپه هاى شما هستند بايد
 آنها را الحال من بدهد و آلا شما را بدبخت مېكنم

خف آقا شما البته آدم نا عقلى هستيد كه محال باين
 نزرگى را بنما سروده اند . دشمنان ما خدمت شما
 خلاف عرص کرده اند . شما بايد هيچ وقت ناين
 حرمهاى واهى ناور نكسبد

ديوان بىگى واهى يعنى چه ؟ در ميان نلوك من
 دردى ناين آشكارى واهيست ؟

خف آقا حقيقت اين را از من بپرسيد من راستش را
 بنما عرص كم

ديوان بىگى بگو ميمون آنها مېخواهم

خف چند نفر از چپه هاى اوته مان روز چهارشنبه براى

came up to his cart. In the cart there were an American bear and a Brazilian monkey, a couple of large hyenas, and other beasts. A horse in the cart was killed by the shots the robbers fired from their guns, the American bear was wounded, and the monkey ran away and has been lost. It is suspected that the goods in the cart have also been stolen. The bear has been found wounded in the jungle, and one of the robbers has also been captured. Now, according to precise information received, on the day that this took place, three men on horseback, well armed, were seen as they went down from your village. No doubt they are some of your children. You must give them up to me at once, or else I shall have to punish you.

Najaf. Aká, you certainly must be an intelligent man that they should have given such a large district into your charge. Our enemies have represented falsely to you. You must never believe such false words.

Díván Begí. What is the meaning of false? Is such an open robbery in the middle of my district false?

Najaf. Aká, ask me the particulars of this, and I will represent them to you truly.

Díván Begí. Speak! That is what I wish as well.

Najaf. On Wednesday some of our children had gone into

مترجم آقا نایست که اینها همه در يك مرتبه بوده باشند

دیوان لبگی خوب! هر کدام که با عقلتر محسوب میشوند

مترجم همچو مدانم که همگی بیک عقل بوده باشد

دیوان لبگی لا اله الا الله! آخر البته یکی از اینها نسبت بآن دیگرها زبان فهم و سخنندان خواهد بود که باو متوجه شده سؤال وجواب کنم. یکدفعه با همه ایسان که نمیتوان حرف زد

مترجم در اینصورت جف بایست از آنها فهمیده و سخنندان تر بوده باشد چونکه زبان روسی را هم کمی بلد است

دیوان لبگی خوب نجف بالا تر و ایسند (مترجم حرف را سرف میگذارد) ای نجف حرف را تا آخر گوش کن بعد جواب بده

نجف حشم آقا

دیوان لبگی (کاغذی از بغلش در آورده) از اهل مملکت خارجه جناب فوق حافظ جانوران عریضه سن داده است که پس برپرواز در عرض راه تفلیس با جانوران خود مبآمده است قدری از عرّاده عقب تر بوده است. اتّفاقا جند نفر راه زن سرف عرّاده ریخته اند. در عرّاده

Interpreter Áká, they must all be of one rank.

Díván Begí Good ! Whoever is accounted the most intelligent.

Interpreter As far as I know, they are all of equal intelligence

Díván Begí. There is no God but Allah ! Surely there must be one among them who, with reference to the others, is one who undertands languages, and is intelligent, so that I may turn to and make inquiries of him I cannot talk to all of them at once.

Interpreter In that case Najaf must be the most intelligent and clever, since he knows Russian a little.

Díván Begí Good ! Let Najaf stand at the head. (*The Interpreter puts Najaf at the head of the row.*) O Najaf, hear my words to the end, and then answer.

Najaf On my eyes be it, Áká

Díván Begí (*bringing a paper out of his pocket*).

The respected Fauk, of foreign parts, a keeper of animals, has presented a petition to me, saying that three days ago * he was coming with his animals along the Tiflis road, and was following his cart at a short distance. By chance some highwaymen

* "The day before the day before yesterday"

از اسان ابری ندیدیم . دیگر نمیدانم این چه سِری است

نَجف مبعواهی ده سِر نشود؟ طاوس درّه جای
اجنه است . روز چهار شنبه برون رفته اید نجمبیت
شباطین دُچار شده اید . جز این چیزی نبست
تاروردی نلی

تراکمه‌ها سِک جمعیت شباطین راست شده‌اند
واگر نه مبمون وجرس در عرّاده ده میگرد؟
نحف اما تاروردی تو زخم داری بر خبز ارینجا برو .
دیوان بگی اینجا خواهد آمد به بینیم با ما چه حرف
دارد (تاروردی پا میشود می‌رود)

(در بحال دیوان بگی می‌رسد . همه سر پا میایستند)

دیوان بگی (روی کرسی نشسته) کدخدا تو زبان روسی
بلدی . نه گو نه بیسم ایها کبسنند؟

کدخدا ایها اهل اونه هستنه . این نماز است این
نَجف است این هم منهدی قرنان است مردیست
مُحْتَرَمْ دولنسد

دیوان بگی دولتنس خیلی لازم بود انساء الله دولت
نشان دادنِ سمارا بسا مینمایم (رو مترجم میکند) کمالوف!
این حضرات را بماسیت مرتبه هر کس ترتیب بده
مرتبه هر که نالاثر است بالآخر بایسند

After this we saw no trace of the cart or of the horses.
I know nothing more of this mystery.

Najaf. Dost thou wish to know what the mystery is?
The level part of the valley is the abode of Juns. You
went out on a Wednesday and came across a company
of devils. There is nothing but this.

Turkiah. Well.

Turkiah. No doubt they were truly a company of
devils. If not, what were the monkey and bear doing
in the cart?

Najaf. But, *Turvadí*, thou art wounded. Rise and go
away from this place. The *Díván Begí* wishes to come
here. Let us see what he has to say to us. (*Túrvadí*
rises and goes. Meanwhile the Díván Begí arrives. All
ret.)

Díván Begí (*sitting on a chair*). Chief, thou art ac-
quainted with Russian. Speak, and let me see who
these are.

Chief. These are the people of the village. This is
Namáz. This is *Najaf*. This is *Kurbán Mashadí*, a
respectable and rich man.

Díván Begí. His wealth is very necessary. Please God,
I will show you the signs of the wealth you point out
to me. (*Turning to the Interpreter*) *Kamáloff*, arrange
these gentlemen according to the rank of each. Who-
ever is the highest, let him stand at the head.

مجلس سیّم

واقع میشود در محالّ شمس الدیلو در اوبه میان الاچیق . تاروردی سرش را بسته کدخدا مشهدی قربان حف نمار وسایر ترالمة‌ها نشسته اند

نَجَف تاروردی ! بگو نه بینم سرت چه آمده ؟ که زخمت زده است ؟

تارودی آدور میرت گردم ! من ولی اروج رفته بودیم گرمسیر جهت آب یاری غلّه . در طاوس درّه بعراده دُچار شدیم . ولی گفت ” من و اروج شوخی شوخی آدمهای این عراده را خواهیم ترساند . “ تفنگ انداختند گویا آدمها گریختند عراده خالی ماند . ولی و اروج رفتند اسبان عراده را بباورند . منهم رفتیم نزد صندوقهایبکه توی عراده بود . اول از صندوقی مبهوبی بیرون جست واز صندوق دیگری خرّسی بلند شده مرا بغل گرفته زمینم زد حقه مبرکد . یک دفعه تفنگی خالی شد . خرّس مرا ویل کرد برخاستم گریختم . نس از آن نه از عراده ونه

THIRD ACT.

Takes place in the encampment of Shams-ood-deenloo, in the village in a felt tent Tárvardí, with his head tied up, the headman Kurbán Mashadí, Najaf Namáz, and all the Turkománs sitting

Najaf Tárvardí, speak and let me see what has happened to thy head. Who has wounded thee?

Tárvardí. Let me watch round thy head!* I, Walí, and Arúj, had gone to the country to water the flocks. In the level of the valley we came across a cart Walí said "I and Arúj, by way of a joke, will frighten the men of this cart" They fired off their guns. Perhaps the men ran away, the cart was left empty. Walí and Arúj went to bring the horses of the cart I, too, approached the boxes that were in the cart. First, out of a box there jumped a monkey, and from another box a bear got up and hugged me. throwing me down on the ground he was suffocating me. A gun went off. The bear released me I got up and ran away.

* "May I revolve round thy head," that is, "guard thy head"

بایرام من تقصیری نکرده‌ام که گردن بگیرم آقا
 دیوان بگی من هرگز آدمی باین منکری ندیده‌ام .
 چها ! دستهای این را مُحْكَم به بندید مُراقِب باشید
 نگریزد واگر نه خودتان جواب خواهید داد . پسر از
 اینجا باوئه شما چه قدر راه است ؟

بایرام يك مرسخ
 دیوان بگی ما برویم آنجا باید عمل را زود و گرم گرم
 تحقیق کرد . امّا حالا ناید بدفترخانه رفت . الحمدلله
 کار آنقدر است که آدم نمیداند کدام یکس را برسد .
 مُتَرَجِم کجاست ؟

مُتَرَجِم اینجایم آقا
 دیوان بگی برویم . خدایا این چه کاریست چه
 خدمتی است ! باید همه چیز متحرّک شد هر حرف
 مفتی را گوش داد و جواب گفت هر روز هر روز از جان
 گذشت . امّا این احقها باز نفهمند که ما همه این
 عذابها را برای ایها میکشیم . یساولها ! این پسر را
 پُشت سر من بیاورید (همه میروند . مجلس حالی میماند - پس
 از آن میمون از درخت پائین میآید جست و خیزی میکند از چشم
 غاپدید میشود)

پرده میافتد

Bairám *Áká*, I have committed no fault to confess to.

Díván Begí I have never seen such an obstinate man.
Children, tie this man's hands tight Be careful that
he does not run away. If he does, you will answer for
it. Son, how far is it to your village?

Bairám. One farsakh.

Díván Begí. We will go there We must inquire into
this affan quickly and while it is hot, but we must
now go to the office. Thank God that the affair is such
that no man knows to which of them * it may be
brought home. Where is the interpreter?

Interpreter. Here I am, *Áká*.

Díván Begí Let us go O God! what a business is
this! What a service is this! One must bear every-
thing, listen to every idle word, and give an answer
Every day, every day give up one's life. But these fools
will not understand that we take all this trouble for
their sakes Policemen, bring this youth after me.
(*All go off The stage remains empty The monkey then
comes down from the tree, jumps about and disappears*)

* "To which one in particular it can be brought home"

نزدیکی بی سکار مبالغه‌شتم . دیدم یکی داد میزنند بعجز
والله ما سرامداد میبخواهد . بیشتر دویدم دیدم يك
خرمن يك آدمی را حقه میکند تفنگ را انداختم
خرس را زدم زخمی کردم . من حز این کاری
نکرده‌ام

دیوان سگی بلی سارخوب حرف میزنی . مبعواهی
باین حرفها سر مارا نه پیجانی ؟ کار خود ببداست در
حائبکه تقصیر واقع شده است او همانجا گیر آمده .
بهتر این است رفقها را نگوئی

بایرام من حقیقتس را عرص کردم

دیوان سگی سر من دلم برای تو مسوزد . از حالت
ببداست جوان حوس سر و صورتی پسر خوبی . هیچ
مبدایی نزدیکه با یراق واساب گرفتند چه تئیه و نسق
دارد ؟

بایرام چرا بمیدانم ! تئیهس خوب دار است

دیوان سگی بلی که خوب دار است . اگر بخودت هم
رحم نکنی ناری بر پدر و مادر رحم کن . هیچ
کسی را در دنیا دوست میداری ؟

بایرام همین تشویشم برای اوست . آقا يك معنوقه
دارم

دیوان سگی خوب . بس گردن میگیری ؟

this neighbourhood to hunt I saw a man crying out and begging and praying for help I ran forward and saw a bear suffocating a man, and fired my gun at and hit the bear and wounded him. I have done nothing but this

Díván Begí Yes, thou talkest very well. Thou wouldst with these words turn our heads round. Thy own affair is clear. In the place where a crime has been committed thou hast been caught. Thou hadst better name thy comrades.

Bairám I have told the truth.

Díván Begí My son, my heart burns for thee! From thy condition it is clear that thou art a respectable young man, and thy appearance is that of a boy of good family. Dost thou know what is the punishment and chastisement of a thief caught with arms and property in his hands?

Bairám How should I not know? His punishment is the stick of the gallows.

Díván Begí Yes, the stick of the gallows If thou pity not thyself, have compassion on thy father and mother. Dost thou love no one on earth?

Bairám My trouble is on that account Aká, I have one whom I love

Díván Begí Good! Then thou wilt confess?

دو نفر تان پائینِ راها نگاه کنبد . دو نفر هم اسبهارا
نگبرید . باقی این بهادر را به بندد

بایرام مرا نه سدید ؟ ترا بخدا همچو مفرما . من چه
تقصیر دارم ؟

دیوان بگی چه طور تقصیر نداری ؟ بس این
صندوقهای شکسته عرّاده لُحّت شده تفنگ انداختن
تقصیر نیست ؟ تاکی نا زاکون مُحالِفَتِ خواهد کرد ؟
ار فرمانِ اُمّیای دولت بیرون خواهد رفت ؟ هر چه
که عقل و هوسنتان کم هم بوده باشد اقلّ ایقدرها
دستگیر تان بسود که دولت رُوس شمارا از لزگیها
و حقایقها مُحافِظَتِ میکند شما هم سکرانّه این کارها
تابعِ نظامِ بسوید اگر چه هرگز نظامِ وصایطِ را نفهمیده
اید . ایّه نا تو این گفتگوها سودی ندارد . رفیفیات
گو ؟

بایرام من رفیقی جزئی ندارم

دیوان بگی اسبهای این عرّاده کهاست ؟

بایرام نمیدانم

دیوان بگی ” نمیدانم ندیده‌ام “ عادتِ قدیمی تان
است . همچو خیالِ مکی نمیدانم گفتنِ جان در
مببری ؟

بایرام آقا شما بحرفِ من گوس ندهید . من درین

another highway robbery. Kossacks! Two of you keep guard down the road, two of you take the horses; let the others bind this brave man

Barró They are to bind me? I adjure thee by God, do not give such an order. What fault have I committed?

Dáán Beqé How hast thou committed no fault? Is it no crime to break open boxes, to rob a cart, to fire off a gun? How long will you oppose the law? Will you disobey the order of the officers of the State? However little may be your intellect and understanding, they may at least assist you to this extent, that the Russian Government protects you from Lesghians and Kipchaks. In gratitude for these things you should submit to public order. Although you have never understood public order and law— Oh! it is of no use speaking to thee. Name thy accomplices.

Barró I have no accomplices.

Dáán Beqé Where are the horses of this cart?

Barró I don't know.

Dáán Beqé "I don't know, I have not seen"? That is your old style. Dost thou think to save thy life by saying "I don't know"?

Barró Aká, listen to my words! I had come into

مبهرم . نگذار این را نه بیند مستغوف نشود . آیا چه
 طور نگبرم ؟ میمون من نترس پیش ببا میمون قشنگم
 پیش ببا ! (میروند طرف میمون - میمون از پیشش میجهد) به بین
 به بین بدر ملک صاحب ! کم مانده بود سر من بباقتند .
 ها ! صبر کن نه بین من ترا چه طور خواهم گرفت (میدود
 عقب سر میمون میمون ایطرف آنطرف میجهد - بعد میروند سر درختی
 تقلید او را در میآورد) نگاه کن نه بین فکرش ایست من
 پُشت سر او بدرخت بالا بروم چه طور میمون مشبطن
 است ! اوف ! عریب خسته شدم . این چه تاجر سَفِیهی
 بوده امست که میمون را نعراده گذاشته میگرداند ! من
 همچو دانستم این خانه حراب مال معقولی نداشته
 میبرد نفروشد سرش ریخته لُحْت کردیم ! من چه
 مبدانستم که این قدر نادرست بوده است که تبر ما
 بسگ خورد ! چه طور دلم تنگ میشود ! اما دست
 خالی بخانه نمیتوان برگشت . آن یکی صندوق را نه بینم
 چه دارد . فاما صندوق بزرگ است یقین که مبان
 این مال معقول خواهد بود . در سرش هم چه قدر بزرگ
 است ! (میروند درش را بشکند) آه سبحان الله چه خِرّ خِرّی
 مباد ! (در را بلند میکند خِرّی بیرون آمده او را بغل میکند) ای
 وای ! حرس ! ای نماز ! ای رلیخا ! ای پریراد ! خانه ام
 خراب شد . ای هرای ! ای امان ! امدادم کنبد ! ای
 دویشتان خدا ندادم برسبد ! وای امان ! غلط کردم

Parízád. Let her see and go frantic over him * Ah! how shall I get hold of him? Don't be afraid, my monkey! Come here, my pretty monkey, come here! (*He approaches the monkey. The monkey jumps away.*) See, see, son of a dog! He is nearly ready to fall on my head. Ha! Wait and see how I will catch thee. (*He runs after the monkey. The monkey jumps here and there, then he runs up a tree and mimics him.*) See, now! He thinks I shall follow him up to the top of the tree. What a devil of a monkey it is! Oof! I am wonderfully tired. What an idiotic merchant this has been to carry about a monkey in a cart! I think this scoundiel† must be carrying off the property of some nobleman to sell, which we have attacked (have pounced on his head) and robbed him of! How could I have known that it would have turned out so badly, that my arrow should strike a stone? How distressed I am! But I cannot go home empty-handed. Let me see what that box contains. But indeed this box is a big one! Certainly there must be some good things in this. How big its lid is, too! (*Strikes the lid to break it*) Oh! glory to God! What groans are coming from it! (*Lifts up the lid. A bear comes out and hugs him*) Oh, oh! A bear! Oh, Namáz! Oh, Zuleikha! Oh, Parízád! My house is ruined! Oh, help! Oh, mercy! Help me! O friends of God, come and assist me! I have done wrong. I will never again be

* *Mashghúf* also means "inflamed with love"

† Lit "man of a bad house"

ولی حرف ویل نگو ای سَفِیَه! تو یکجَوِجِه نمیتوانی
نکشی حودت فرار کن . آدم گُستنت بسنکس تو

اروج الحال بر مِگرددیم خبال نگیردت . در صندوقها را
باز کن

تاروردی چشم ! (ولی و اروج رودی میروند دور میافتند)

تاروردی (تسها) نار من تسها ماندم صرر ندارد . از که
مبترسم ؟ صاحبان مال را که گریزانده ایم . واه چه
صندوقهای بُررگست ! یقین که توش همه تافته است .
بریزاد تا عمر دارد هی ! بپراهن زیرجامه تافته نموشد .
قورومساق نماز نصفس را حالا از من خواهد خواست
علط مَبکد . چه کرده است که نصفس را ناو بدهم ؟
شاید در میان صندوق سَئال تَرَمه ناسد یا خریمه شاهی
باشد . زودتر نگاه کنم نه نسیم چه دارد . (میروند نزدیک
صندوقها) همچو میماید میان صندوق حمزی حرکت
مَبکد (تا در صندوق را نلند میکند یک دفعه میمون ار صندوق بیرون
میچد) الله اکبر ! این چه بود ؟ میان صندوق میمون چه
مَبکد ؟ این طور هم مال تاحری مَبشود ؟ چه قِسم
تاحرهای نسعی در دلها هستند ! (میمون باو دندان غَرجه
میکند) آخ پدرسک صاحب هی ! چه دندان عرچه است
بمن مَبکنی ؟ (میمون تقلیدش را میآورد) به من نه بس تقلید
مرا در میآورد . حوب شد این را برای بریزاد بسکس

Walí Don't talk nonsense, fool! Thou canst not kill a chicken Don't run away thyself. I make thee a present of the men to be killed.

Arúj We will come back at once don't imagine things.
Open the boxes

Tárvardí. On my eyes be it!

(Walí and Arúj quickly run off to a distance)

Tárvardí (alone). It is none the worse that I am alone again Whom should I be afraid of, now that we have put to flight the owners of the goods? Ah! what large boxes they are! They must certainly be stuffed full Ha! *Parízád* will have enough for life She may wear chemises and drawers of silk stuff That scoundrel *Namáz* will now demand half of it of me. He is mistaken What has he done that I should give him half? Perhaps in the box there may be a Cashmere shawl or a royal treasure. Let me quickly look and see what there is. *(Approaches the boxes)* It seems to me there is something moving in the box *(As he lifts up the box a monkey suddenly jumps out of it.)* God is great! What is this? What is a monkey doing in the box? Have merchants this kind of goods? What senseless merchants there are in the world! *(The monkey grins at him with its teeth)* Oh! Sir Dog-father! What teeth! Art thou grinning at me? *(The monkey mimics him)* See, see! he is mimicking me. Very good! I will take him as a present for

فوق ترا بخدا! تأمل کن الآن میگریزم (بنا میکند
ندویدن)

تاروردی (تها) چه طور ترساندمن! همچو مرد رندی
هم میبند که من کردم. اگر پریزاد درین حالت مرا
میدید از ترس زهره اش آب میبند (در این اثنا ولی و اروج
جلو اسی که عراده را بسته بودند گرفته میکشند و در عراده هم دو تا
صندوق بوده است)

تاروردی (رو طرف ولی و اروج کرده) همه کریختند؟

ولی خاطر جمع باش همه کریختند

تاروردی (خنده کنان) چه قدر ترسو بوده اند هوی!
در دنیا همچو آدمها هم بوده است! خوب توی عراده
چه هست؟ غنیمت مان چیست؟

ولی توی عراده دو تا صندوق کُنده ایست هرگر
حرکت نمیتوان داد. تاروردی تو زود آنها را بشکن
اساس را در بباریکائی جمع کن. من و اروج برویم.
از اسبهای عراده یکی گلوله خورده دو تا خویش بگل
گرفته بگیریم بیاوریم چیزها را باز کنیم ببریم

تاروردی خیلی خوب شما بروید اسبها را بر گردانند.
من الحال صندوقها را بشکنم اسبها را یکجا جمع میکنم
اما زود بر گردید که اینجا نمیتوان زیاد تر مُعَطَّل شد
مبترسم آدم اسرم بریزد خون نا حق نکنم

Fauk I adjure thee by God! Reflect! I will flee at once. (*He begins to run*)

Tárvardí (alone) How I frightened him! I made him become like a drunken man. If *Parízád* had seen me now, her bile would have turned into water through fright.

(*In the meanwhile Walí and Arúj have seized the horse fastened to the cart and are pulling him along There are some boxes in the cart*)

Tárvardí (turning to Walí and Arúj). Have they all run away?

Walí Rest assured! They have all run away.

Tárvardí (laughing). What cowards they were! There are such men in the world! Good! What is there in the cart? What is our booty?

Walí. There are a couple of heavy chests in the cart: we can never move them. *Tárvardí*, break them open quickly, and collect the things out of them together. I and *Arúj* are going. Of the horses in the cart one has been shot, two have run off into the jungle. We will catch them and load up the things on them to carry them off.

Tárvardí. Very good! You go and turn back the horses. I will break open the boxes and collect the things together in one place; but come back quickly, for we must not delay here long. I fear if any man come upon me I may unjustly shed blood.

فوقِ واللّٰه در همهٔ سفر خودم ریاده بر این جیزی پیدا
نکرده‌ام. لگرا! حلاصم کن!

تاروردی بخاطرِ خدا بگذار بر گرد بروم ناوبه

فوق ای امان مقمرم مرا نکس

تاروردی مگر تو دزد هستی؟

فوق من مرد فقیر نمسه هستم. تو کیسی؟

تاروردی من که هستم؟ قورومساق! بی بی من

راه ریم؟ میان این جنگل دویست تا ربقهای من یله

افناده اند. شما چند نفرید؟

فوق من تنها یک نفرم

تاروردی ده! بس زود در رو که حالا مکشمت

فوق راست میگوئی که تو تنها بیسنی؟

تاروردی بی سنوی صدای قیل و قال رفقای من

است. می آید!

فوق آه! ای خدا هست و بیسنم همگی عارت

خواهد شد. آخ ماریا آداموونا ماریا آداموونا این چه

بدبختی بود رو داد! بعد از این چه خواهم کرد؟

(گریه میکند)

تاروردی رفیقهایم نزدیک است برسند. ده! گم شو

زودی بهر جهنمی که میخواهی برو! دیر کردی شکمت را

پر دود مکم

Faul By Allah ! In all my travels I have never made more than this Take it, and release me.

Tárvardi For God's sake, let me go back to the village

Faul Oh, mercy ! I am a poor man don't kill me !

Tárvardi But art thou not a robber ?

Faul I am a poor German. Who art thou ?

Tárvardi Who am I ? Kurumsák ! Dost thou not see I am a highwayman ? In the midst of this jungle about two hundred of my comrades are lying in wait How many are you ?

Faul I am one man alone

Tárvardi Come, then ! Be off quickly or I shall kill thee now

Faul Dost thou say truly that thou art not alone ?

Tárvardi Dost thou not hear ? It is the talking of my comrades who are coming.

Faul. Oh ! O God ! My life and death will all be plundered O Mániá Ádámuaná ! O Mániá Ádámuaná ! What ill luck has befallen me ! After this, what can I do ? (*Weeps*)

Tárvardi My comrades are close at hand Come ! Make thyself scarce, and go quickly to any hell thou desirest ! If thou delayest I will fill thy belly with smoke

چنگل انداخت . ما ساء الله هی شیرم چه کارها کردیم
 هی ! (ناگاه چشمش برق میفتد) ای وای ! خدا ! جائی
 بدی شب کرده ! به بینی این که خواهد بود ؟
 فوق ای وای ! این دزد خواهد بود یقین مرا میبکشد
 (با میکند بلرزیدن)

تاروردی ای داد ! یقین اینهم دزد است اینجا آمده
 است تفنگ هم دوشش انداخته . وای امان ! اگر
 بسندازد کار من حراب است (ایهم با میکند بلرزیدن)
 فوق آح ماریا آداموونا ! ماریا آداموونا ! کجا مانده ؟
 تاروردی عجب پیرادرا گرفتیم خوب عروسی کردیم !
 فارغ و آسوده بسنه بودیم کار از برای خود پیدا
 نمودیم !

فوق حدایا چه قدر مهیب است !
 تاروردی ای حدا چه تفنگ بلندی دارد ! من هیچ
 همجو تفنگ درازی ندیده ام
 فوق خوب است که بسنتی فرار کنم

تاروردی ناید در رمت شاید تفنگ را بسوی من دراز
 کرد انداخت . تا وقت است خودی بکار بکشم
 (هر دو یکدفعه میدوند بی اختیار بهمدیگر میخورند و هر دو کیسه شانرا
 بیرون آورده بیکدیگر دراز میکند)

تاروردی جدا هست و بست من همین است .
 بگبر ! دست از من بردار !

bushes As it has pleased God, what brave deeds have we done, my hon' Oh' (*His eye falling suddenly on Faulk.*) Alas' O God' I have slept in an evil place Dost thou see who this can be?

Faulk. Alas' this must be a robber. He will certainly kill me. (*Begins to tremble*)

Táirvardí. Oh, justice' this is certainly a robber too He has come here with a gun on his shoulder Oh, mercy' If he shoots, I am done for (*He also begins to tremble*)

Faulk O Máriá Ádámuwaná, O Máriá Ádámuwaná' Where hast thou remained?

Táirvardí I had taken Parízád in a strange way I had had a beautiful wedding, I was sitting at my ease I had prepared for myself a nice business'

Faulk O God' How terrible he is'

Táirvardí O God' What a long gun he has! I have never seen such a long gun

Faulk I had better flee away somewhere

Táirvardí I must get away Perhaps he will aim at me with his gun and shoot. Whilst I have time I had better get out of the way. (*Both of them run, and unintentionally meet each other Both hold out their purses to each other.*)

Táirvardí By God' My life and death are all the same Take it, let me go

ولی بس است بر وعظمان نده ! می بسی در نالا یک
سباهی مبنماید رهگذر خواهد شد

تاروردی (کج کرده نگاه میکند) راستی رهگذر است آیا
که ناسند؟ واللّه مبناید. مبدانبدایه؟ شما ببس پبش
بروید من نُسِتِ سرتان را نگاه دارم

ولی آری نتو اسبار آمد توان بست ! اروج جلو برویم
به بنیم کیست می آید. ای تاروردی جدا اگر فرار
کنی میان اونه هم نتو نرسَم نسات ممرمانم. خودت
بدان !

ملاقات تاروردی با فوق نمسه

تاروردی ده ! نه بین عشقمازی آخرش همین است.
هرگز از خاطرَم خُطور مبرکد دُرد نسوم راهزنی نکم
زلزله ولوله بعالم بندگانم؟ خدایا عشقباری چه قدر
درد نَدی بوده است !

فوق نه نه ! بسیار خوب کردم که بپاده سَدم راهی
رفتم شکوفه جبدم. چه شکوفهای خوبی ! چه قدر
عطر خوب دارد ! اینهارا بماریا آداموونا پبشکش خواهم
کرد (عفلتاً بتاروردی برخورد) آخ ! وای خدایا این کیست ؟
وای امان خدا حفظ کن !

تاروردی هیچ نفهمبدم چه مبنکد. اسبِ عزّاده را
انجا لنگ کرده اند کالسکه‌هی هم گربخت حودی

Walí Enough ! Do not preach to us too much ! Thou seest something black appearing up above It is probably a traveller

Tárvardí (*bending down and looking*) True it is a traveller Oh ! who can he be ? By Allah, he is coming. Ah ! do you know it ? You go on in front and I will keep watch behind you

Walí Yes, we can bind many hopes on thee ! Arúj, let us go near and see who it is that is coming *Tárvardí*, by God, if thou run away, I will punish thee in the midst of the village Look out !

(*The meeting of Tárvardí and Faulk the German*)

Tárvardí. There !* See, this is the end of making love Could it have ever entered my thoughts that I should become a thief, commit highway robbery, bring trembling and groaning into the world ? O God ! what grievous pain has love-making become !

Faulk. Good, good ! I did very well to come on foot along the road to pick flowers What beautiful flowers ! What a delicious scent they have ! I will give them as an offering to Márrá Adámuwáná (*Accidentally meeting Tárvardí*) Alas ! O God, who is this ? Oh, mercy ! God preserve me !

Tárvardí I don't understand at all what they are doing. They have stopped the horse of their cart there, and the driver has run away and thrown himself into the

* *Dih* is somewhat equivalent to "There !" in English. It is a very common expression

ولی یواش عزیزِ من خیلی دیر دمنگبرت شده است .
بخدا اگر پا پس بگذاری همین تفنگ را بشکمت خالی
خواهم کرد . دیوانه ! احمق ! خودت بچیز و التماس
مارا تا اینجا آورده حالا میخواهی مارا بگذاری تروی ؟

تاروردی منکه نمیخواهم شمارا بگذارم بروم من برای
خبریت شما میگویم که برگردید شاید رهگذر زیادتر
از ما باشند بلکه میل ما برین بهادر شدند گرفتند سر
ومغز مان را حورد کردند

ولی هر که از مَرع مبترسد آرزن نمیکارد . حال وقت
کردن این خیالات نیست . باید رهگذرها لنگ کرد
وتوهم باید با ما یکجا باشی والا خواهی دید . میخواهی
مردا عالمی را ببا بچندانی ؟ نا پس گذاری این تفنگ را
سر دلت خالی خواهم کرد (تفنگ را طرف وی دراز میکنند)

تاروردی الله اکبر ! برای اینکه بما ترسو نگویند ناید
خودمان را بدلاها بیندازیم ؟ ای برادر گوشت بمن باشد
نه بن چه میگویم . تو رشادت را پُر بد مهمبده میدانی
که رشادت و بهادری چیست ؟ سردار بهادران کور
اوغلی گفته است که ” بهادری ده تاست . نه تاش
گرختن است یکی هیس چشم بیامدن “ من میگویم
از این دو تا کار بهر کدامش میخواهد عمل نکنید

Wah. Gently, my friend. Your reflection comes very late. By God! if thou turnest back now, I will empty my gun into thy belly. Madman! Fool! Thou thyself with entreaties and prayers hast brought us here, and now wouldst leave us and go away?

Táirardí. I do not wish to leave you and go, but I say for your own good that it would be better to turn back. The travellers may be more than ourselves, and, moreover, if they are as valorous as we are, they might seize and shorten our heads and brains.

Wah. "Whoever fears the bird does not sow millet." This is not the time to entertain such thoughts. We must stop the travellers, and thou must be with us in the same place, or else thou shalt see. Dost thou wish to make the world laugh at us to-morrow? If thou turnest back thy foot, I will empty this gun into thy heart. (*He points the gun at him*)

Táirardí. God is great! In order that people may not call us cowards, must we throw ourselves into these calamities? O brother, thy ear!* Thou shouldst see what I say. Thou hast understood courage as full of evil. Dost thou know what courage and valour are? The chief of brave men, Kúí Aughlí, has said, "Bravery has ten parts: nine of these are flight, and one is not to be visible." I say, do according to whichever of these two you wish.

* *Gúsh-at*. These must not be mistaken for the single word *gusht*.

بود . بروم بلکه نتوانم با گلوله زنم پس که بهلوی تاروردی
زده باشم (میروم - حم کرده یوسفی کسان کمی بعد ار آن تاروردی با
همراهاتش رسیده آن طرف و این طرف را نگاه می کند)

تاروردی رود رود احتیاط داسنه ناشید ناید که آیند
توی راه بوده باشد

اروج ولی هست هست صدای پای اسب مباد .
ولی حلقه تفنگ را سرپا نکس که همه مان یکدفعه
تفنگها حالی کنم

تاروردی وا ایستبد وا ایستبد ! همچو میدانم که تفنگ
نمداریم بهتر است

ولی تفنگ نبنداریم بهتر است یعنی چه ؟ آنوقت چه
طور لخت میتوان کرد ؟ بعد ناید دست خالی ناو
برگردیم همه حلق را خودمان بخنداسم ؟

تاروردی چچه سبب حلق نما خواهد خندید ؟ مینگوئم
افتادیم سر راه حبلی هم پائیدیم کسی را ندیدیم
ولی هیچکس این را ناور نمکند من نمیتوانم این را
نکم

تاروردی نمیتوانی نکسی ؟ مهم نمیتوانم سر فبر
وبینوای نکس نریرم . من همچو عمل گناه را داخل
نمیشوم در مرد رحم و مروت هم خوب حبزیست .
راستش ایست که من نمیتوانم نر مگردم مبروم

a bullet, as I would the ribs of Tárvaí (He
looping down like Joseph Shortly afterwards
Tárvaí comes with his companions, looking about

Quick! quick! Be cautious, for there may
somebody coming on the road

There is! there is! The sound of a horse's foot
coming Walí, cock thy gun, that we may all shoot
at the same moment

Tárvaí. Hold hard! hold hard! I think we had
better not fire

Walí "We had better not fire" what does that mean?
Then how shall we be able to rob? Then shall we
have to return empty-handed to the village, and make
all the people laugh at us?

Tárvaí Why should people laugh at us? I will
say we went on the road and lay long in ambush, but
saw no one.

Walí. No one will believe this. I cannot do this.

Tárvaí Thou canst not do it? I, too, cannot fall on
any poor, miserable creature, I will not venture upon
such a crime Mercy and generosity are also good
things in a man This is the truth of it, that I will not
remain, I will turn back and go

مجلس دوم

ارواح میشود در محال شمس الدیلو میان درّه یکطرف درّه تلی هم
ولک اراست

ایرام (تبا) ای مرد! شکاری هم دست نمی افتد نه
آهوئی نه دراجی باری خرگوشی هم پیدا نمی شود که
تیری خالی کنم. دلم تنگ آمده چه بخت بدی
داشته ام! من گیرم پریزاد مرا دوست میدارد از
دستش چه برمباید؟ از فرمان عموش تجاوز میتواند
بکند؟ از عهده همه اهل اونه میتواند برآید؟ میان
ماها بخواهش دختر که کوش مبدهد؟ امید نیست
اقبالم نخواهد آورد. زلبها وعده خود را بانجام نمیرساند
جرئت نخواهد کرد. نماز مرد طمعکار شیطان خیالبست
که هرگز فریفتن مسل تاروردی دولتمندی را رصا نخواهد
داد. خدایا چکنم؟ ناین درد چگونه طاقت بباورم
چه طور صبر نمایم؟ چه بخوارم بگیرم؟ از این عصبه
نچه قسم مراعت نسام؟ اخ! چه صدای خس خشی
می آید؟ باید نسبت این بوطه ناسند. جانور خواهد

SECOND ACT.

Takes place in the camping ground of Shams-ood-Deenloo in the middle of the valley. On one side of the valley a low hill is visible.

Banám (alone). O man! I can get no game, neither antelope nor francolin. Even a hare does not make its appearance for me to shoot an arrow at. My heart is distressed. What bad luck I have had! I believe that Parízád loves me, yet what can she manage to do? Can she avoid her uncle's order? Can she escape from the control of 'all the people of her village? Who among us listens to the wish of a girl? There is no hope, fortune will not bring her to me. Zuleikha does not fulfil her promise, she will not have the courage. Namáz is an avaricious man with diabolical ideas, who will never consent to take in a rich man like Tárvardí. O God, what shall I do? In this grief, how shall I gain strength? how can I be patient? In what direction shall I find relief? From this calamity, in what way shall I obtain a reprieve? Ah! what scratching noise is that coming? It must be behind this butt, it may be an animal. Let me go; moreover, I may strike

تاروردی عم محور خواهد شد بَسْکِ خواهد شد .
یا ما که اسم خود را گم میکنیم یا آدم لُحْت نکرده بر
نمی گردیم (میروند)

نمار رلبها خبر نداری ؟ نا تاروردی شرط بستیم هر
چه که بیاورد نصفش را بنی بدهد

رلبها تاروردی یعنی خبری خواهد آورد که نصفش را
هم بنی بدهد ؟ تو چرا این حالِ حام را باید نکنی ؟
بَسْکِ دست و پا را خورد کرده روانه خواهند نمود
نمار خبر کسی چه میداند ؟ مسعود خبری او نبود
شان بیاید . ترسو همیشه از خود ترسو تر را دُجار میسود .
در آخر کار بهر حال منگتر نشود خبر ماست : از یکطرف
اسب از یکطرف بول (دست هاش را بهم میمالد و میروند)

پرده میبایند

Tarvardí. Do not grieve! They will be, no doubt they will be. Either I will lose my reputation, or I shall not return if I have not robbed some man. (*They go*)

Namáz Zuleikha, dost thou not know? I have made a condition with Tárvardí to give me half of whatever he may bring.

Zuleikha Will, then, Tárvardí bring home anything to give thee half of it? Why shouldst thou entertain this vain idea? No doubt they will send him off after shortening his hands and feet.

Namáz No Who knows anything? It may be that some good augury may attend them. A coward always meets with a greater coward than himself In the end, to whatever place the affair may lead, it will be for our advantage. On one side a horse, and on the other side money. (*He rubs his hands together and goes off*)

The Curtain falls

رَلَبْهَا حوب! بس است. کارِ گذشتنه را حالا ببخود
مبھود بزبان آوردن نتو مانده است

تاروردی من برای رفتن مُضایقه نمی کنم اما هیچ
یَراقی دربر ندارم نمیدانم چه نکنم. برای یَراق خاله
هم بروم پدرم خواهد مہمبید

نَمَار حانه حرا مبروی؟ شمشیر و تفنگ و طبانچہ مرا
بردار قمہ هم کمرِ خود هست بگذار من ترا ببوشانم
یَراق نرت کنم (بر میدارد یَراقہارا بوی میسدد)

تاروردی دیگر چه بردارم؟

نَمَار بس است دیگر نا اینہا یک قسنون را آدم جواب
میدهد. زیادہ بر این دیگر چہ کارت مبھوزد؟

زَلَبْهَا واہ امان تاروردی چه قدر مُہیب شدی! مبھض
دیدنِ تو ہمہ فرار خواهند کرد (در ایحال ولی و آروج داخل
میشوند)

آروج ما ہم حاضریم

تاروردی برویم کہ برویم!

نَمَار بروید بروید! اوغور خیر ناشد! دستِ پُر بر
گردید!

رَلَبْهَا تاروردی نا پریزاد هر دو بہم بہر شوید! بسر
ودختر زیاد بہ بنی! پسرہات ہم مِثَلِ خودت بہادر
باشد!

Zuleikha Good! That's enough Just now it has been left to thee to bring upon thy tongue senselessly things that have passed away.

Tárvardí. I make no objection to going, but I have no arms on my person. I don't know what I shall do. If I go home for arms, my father will understand.

Namáz Why go home? Take* my sword and gun and pistol Thou hast a dagger in thy belt, too Allow me to put them on thee, to fit the arms on thy body.
(*He lifts up the arms and fastens them on him*)

Tárvardí What else shall I put on?

Namáz It is enough With these one man can reply to a batalhon Of what use would more be to thee?

Zuleikha Oh, mercy, *Tárvardí*, how terrific thou hast become! They will all run away as soon as they see thee (*At this point Walí and Arúj enter.*)

Arúj We are here as well.

Tárvardí. Let us go, then let us go.†

Namáz Go, go! Good augury to you! May you return with your hands full!

Zuleikha May *Tárvardí* and *Parízád* both grow old together! Mayst thou see plenty of sons and daughters! May thy sons be as valiant as thyself!

* *ly* for *man-rá*

† "Let us go," put very strongly

نَمَازِ یعنی از این آسانتر چه میشود ؟

تاروردی عجب حیر آسانی پیدا کرده . من واللّه از سکه از بدرم مسترسم از آن جهت این کار برای من خیلی دشوار مینماید

نمازِ آدم که ترسد ازین بهانهها مبادورد . ممبروی حدوث بدان (دریحال رلیکا داخل میشود) رلیکا ! برو نه بچها بگو دیگر زحمت نکنند تاروردی رِه زَد

تاروردی من کی زِه زدم !

زلیکا من الآن سریراد ملاقات کردم چگونه را توی گوشش خواندم حان مَسْعُوف شد که نگو . گفت ” الحمد لله الحال دیگر نمگوید تاروردی ممبرسد . بعد ازین مهم حالت نمی کسم اگر بگویم دوستش میدارم . تا امروز همه دخترها بمن طعمه میدهند هر کدامشان را که میدیدم مبرم را باین مبادا حنم “

نَمَازِ واصِحست دخترهای ماهرگز جوانی را که راه زنی نکرده باشد آدم لُحَّت نکند مبل نمی نمایند . یکی همین رلیکا این را هم خوشگل می کشد

زلیکا ترا بخدا ! گوشتِ بَدَنمان را بریر کم حرف زن نمازِ واللّه راست مبرویم همین زلیکا مگر اول بمن میآمد اگر راه زنی دست نمی گذاردم ؟ زنکه چنین است یا خبر ؟

Namáz—That is what is easier than this?

Távardí.—You have produced a wonderfully easy thing. By God! this affair appears very difficult for me, because I am afraid of my father.

Namáz.—The man who is afraid brings forward such excuses. Look out for thyself if thou wilt not go. (*At this point Zuleikha enters*). Zuleikha, go to the boys and say they need take no further trouble. Távardí gave up.

Távardí.—When did I give up?

Zuleikha.—I have just met Parízád, and told her of thy proceedings. She was interested beyond saying. She said, "Think God! They will not say again that Távardí is frightened. After this, too, I shall not be ashamed when I say I love him. Up to to-day all the girls reproached me. I held down my head before any of them whom I saw."

Namáz.—It is evident that none of our daughters will ever show their fancy for a young man who has never been a highwayman and does not rob men. This Zuleikha alone considers him agreeable.

Zuleikha.—By God! Do not tear off the flesh of our body. Talk less.

Namáz.—By Allah, I say the truth. Would this same Zuleikha have come to me at first if I had not taken to highway robbery? Wife, is it so or not?

نَمَارِ السَّهْمِ هَمَّ اسْبِ هَمَّ قَبِيَّتْ اسْبِ گِیَرْتَانِ مَبَايِدْ .
 اَرِ هَمَّ وَ حَبِرِیْ هَمَّ آدَمِ رَوِ گِردَانِ مَسْجُودِ ؟

وَلِیْ دِیْگَرِ جِهْ نَایِدْ کَرْدِ ؟ حَوْنِ تَارَوَرْدِیْ نَاجَارِ خَوَاهِسْ
 مَسْکَنْدِ قَوْلِ اَوْرَا نَایِدْ دَرْدِ کَرْدِ . مَنِ حَاضِرْمِ

اَرُوحِ مَنِ هَمَّ حَاضِرْمِ اَرِ رُفِیقِ کِهْ نِمِستَوَانِ عَقَبَتْ مَانَدِ
 تَارَوَرْدِیْ اَمَّا مَکَرِ دَرِستِیْ بَکَنْبِدِ

نَمَارِ (سَنِّ اَوْرَا بَرِیْدَه) تَارَوَرْدِیْ اَزْ شَمَا بَسَارِ مَمْنُونِ شُدِ
 تَوَقَّعِ دَارَدِ کِهْ رُوزِ مَرِصَتِ رَا مَوْتِ نَکَرْدَه بَرَوِیْدِ یَرَاقِ
 نِشُونِشْدِ نِیَّابِیْدِ کِهْ بَرَایِ گِردِشِ هَمَّ هَمِچُو وَقْتِیْ بَدِستِ
 نِیْ اَفَنْدِ

وَلِیْ اَرُوحِ نِروِیْمِ (مِیَروِنْدِ)

تَارَوَرْدِیْ نَمَارِ مَبْدَانِیْ ؟ یَکِ حَبِرِیْ رَا بِالْمَرَّةِ فَرَامُوشِ
 کَرْدِیْمِ . بَدَرِ مَنِ مَرْدِ مَسْهَدِیْ هَرْگِزِ رَاصِیْ نِمِشْنُودِ کِهْ
 مَنِ رَا هَزِیْ نِروْمِ

نَمَازِ اَزْ بَدَرِ اَذَنِ نَگِیَرِ نِرو

تَارَوَرْدِیْ عَجَبِ مِگِوئِیْ ! بَدَرْمِ بَگِوِیْمِ کِهْ اَذَنِ نَدَه
 نِروْمِ رَا هَزِیْ ؟

نَمَازِ هَمِچُو جِرا مِیْگِوئِیْ ؟ بَگو "مِیَروْمِ گَرْمِسَرِ بَرَا
 آبِ یَارِیْ عَلاَّه" اَلْبَتَّهْ رَخِصَتِ خَوَاهَدِ دَادِ . بَعْدِ بَقِیَّتِ
 بَرَا هِ حَاقَّارِ خَاَهْ . اَیْکِهْ دِیْگَرِ نَقْلِیْ نَدَارَدِ

تَارَوَرْدِیْ حَهْ طُورِ نَقْلِیْ نَدَارَدِ ؟

Namaz. Certainly you will obtain both a horse and the name of a hero. Can a man turn aside his head from such a benefit?

Ward. What else must one do? Since Tárvardí is helping me to obtain his wish, we must not oppose what he wishes. I am ready to go.

Namaz. I too, am ready. I cannot lag behind my comrade.

Tárvardí. But reflect well.

Namaz. (In a short time) Tárvardí is much indebted to you. He hopes that you will not lose the way, but go and arm yourselves and come, for no such chance as this can come for an expedition.

Ward. Let us go, Aruz. (They go.)

Tárvardí. Namaz, dost thou know? One thing we have completely forgotten. My father, a pilgrim of Mashad, will never agree to my going out to rob on the highway.

Namaz. Go and get leave from thy father.

Tárvardí. Thou talkest strangely. Shall I say to my father "Give me leave to become a highwayman?"

Namaz. Why say so? Say "I am going to the country to water the flocks." He will certainly give thee leave. Then off on the road to the post-station! There is no other tale to be told.

Tárvardí. How is there no other tale to be told?

واحتمتان زمین مانده است مهال ندارید حبف نیست
از شما؟ مبترسبد لقمه زیاد گبر تان بآید انکار کنید
توی اوبه بکار بکار مبرگردید هم اسم و رسم پیدا میکنید
وهم پول و مالتان زیاد مبنشود؟ مگر لقمه زیاد سر می
شکد؟

اروج من گه مبهورم اسم و رسم بچه چیز من لازم
است؟

ولی آری برای این اروج کچل اسم و رسم خیلی لازم
است!

نمار سره چه قدر آدم بی غیرتید! هرگز با تاروردی
نان و نمک نخورده اید گویا نمیدانید که اوبه ما از این
دولتمندتر کسی نیست همیشه کار تان نخواهد خورد؟
کم کس از او خبر برده است؟

تاروردی نماز! حرا اینقدر اصرار میکنی؟ بگذار به
بنم من حودم هم مبهواهم فکر درستی نکنم
نماز خبر يك بجرامی میکنند. کوچك ناید بحرف
بزرگ خود ناشد

ولی اروج چه میگوئی؟ برویم؟

اروج چه میدانم؟ واللّه میروی برویم

ولی یرار مبنشود قیمت اسی بدست آورد! دو سال
است میهواهم يك اسی بخرم نمبتوانم پول پیدا کنم

to it. Is it not a pity for you? Do you fear that a little but more should fall to your portion that you refuse it? You wander about the village without anything to do. You will both acquire a name and fame, and your money and property will be increased. Will a little extra morsel break your head?

Arúj. I am eating dirt. For what are name and fame necessary for me?

Walí. Yes, for this bald Arúj name and fame are exceedingly desirable.

Namáz. Boys, what unambitious men you are! Have you ever eaten bread and salt with Tárvardí? It seems you do not know that in our village there is no one richer than he is. Will he not look after you? Few have surpassed him in bounty.*

Tantardí. Namáz, why dost thou persecute them so? Let me see. I wish, too, to think well about it.

Namáz. No, they betray their salt. The small should be at the call of his own superior.

Walí. Arúj, what sayest thou? Shall we go?

Arúj. What do I know? By God! if thou goest, let us go.

Walí. It will be convenient to get the value of a horse. I have been wanting to buy a horse for two years, but I cannot produce the money for one.

* "Few have borne away from him the ball of goodness," a simile from the national game of *chaugan*, which resembles polo.

آرَوج من گَه مَسْخُورَم من که دردی رفته ام ! من هیچ
 دزدی بر و میس هم لَدَدَ نیستَم
 نَمَارَس چه چه مِیگوئید ؟ مگر جوان نیستید ؟
 بمنواند تفگ بیدازید ؟

وَلِی مِیخواهیم تفگ بیداریم اما بیکار و مَرع . بآدم
 تفگ انداختن کار ما که نیست

نَمَارَس که شما میگوید برای آدم تفگ بیدازید ؟
 سوار مِیسوید — مِیروید بکنست — مِیافتید توی راه
 حانار خاله . در آن انا کاروان شتردار با نازرگانان
 ارمنی راست رویتان می نمایند . همچو برای ترساندن
 ار نالای سرشان تفگ خالی مِیکشد ایکه صری
 ندارد . آنها ترسیده هر یکی بطرفی مِیباشند مال
 و حالسان مِیرود مِیماهد جمع مِیکشد در مِیدارید
 مِیآئید چه کار مشکلی است ؟

وَلِی ایه ! ما کجا این قبیل کارها کجا ؟ ما مردمان
 چوان و دردی کردن برای ما چه سَنایستگی دارد ؟
 تاروردی نَمَارِیآ اینطرف . هیچ مِیدانی ؟ زور گو .
 اَصْرار هم مکن . مِیسنی که مِیترسد . دیگر حرا پایی
 مِیسوید ؟ همه که مِیَنَل من نخواهد شد . ویل کن
 بروید

نَمَارَس . نگذار به سَنَم . ولی قَمَاحت ندارد . کار

Ar — I set dirt in going on a robbing expedition! I
 am not up to stealing sheep and goats.

Namáz — Then what are you talking about? Are you
 not young, men? Can you not fire off a gun?

Wali — We can fire off a gun, but at game and birds. It
 is not our business to fire guns at men.

Namáz — Who tells you to fire guns at men? You get
 another club. You go out into the fields. You find
 on the road a post-station. Meanwhile a camel caravan
 with Armenian merchants appears straight before your
 face. To frighten them you empty a gun over their
 heads. This will do no harm. They in fright scatter
 themselves in all directions. Their property and goods
 are scattered about. It lies there. You collect it, and
 bring it in. What difficulty is there in this?

Wali — Ah! where are we and where are such affairs?
 We are shepherds, and how can robbery be suitable for
 us?

Tárzand — *Namáz*, come this way. Dost thou know
 anything? Do not speak loud. Do not be obstinate.
 Thou seest they are afraid. Why do you persecute
 them any more? All will not be as I am. Let them
 go.

Namáz — No. Let me see! *Wali* is not ashamed. A
 deed worthy of you has fallen through. You are not up

تاروردی کاش نسود ! بعضی مردم حرفهای بوج در
نارۀ من نرند من همه اش را نتو میدهیم . من که در قید
مال و پول نبستم

نماز همه اش را بمن میدهی ؟ واللّٰه خوب میگوئی
بارک الله ! الحال دانستم خون امیر اصالن در رگت
است . وعدهات را فراموش نکنی

تاروردی ایپرد تو رقبی نده آخرش به بن

نماز آنست رقبهات می آیند (در این بین رلیکا ولی پسر
خاتون واروج پسر نصیب داخل میشوند)

ولی واروج ملا ولیک !

نماز آلتک سلام

ولی نماز خبر است چه عجب ما را یاد کرده ! تارۀ
بود ؟

نماز تاروردی خواهش کرده است همبای او گردش
بروید

اروج گردش کدام است ؟

نماز دیگر چه پرسش است ! گردش را حودت
نمیدانی ؟

ولی من در عمرم هرگز گردش نرفته‌ام غیر از دردی
میش ویز از من کاری ساخته می شود ؟ اروج را
نمیدانم

Tárvardí So be it! That some men may not speak vain words of me, I will give it all to thee. I am not in want of property or money.

Namáz Wilt thou give it all to me? By God, thou sayest well! God bless thee! Now I know the blood of Amír Aslán is in thy veins Do not forget thy promise

Tárvardí Ah, man! Give me a companion, and thou shalt see in the end

Namáz There are thy companions coming

(*Meanwhile Zuleikha enters with Walí, son of Khátún, and Arúj, son of Nasíb.*)

Walí and Arúj Peace be with you! *

Namáz With you be peace! *

Walí *Namáz*, all's well Why hast thou strangely remembered us? Is there anything new?

Namáz *Tárvardí* wishes you to go on an expedition with him

Arúj What is an expedition?

Namáz What next will you ask? Dost thou not know thyself what an expedition is?

Walí In my life I have never been on an expedition Can I do anything but steal a sheep or goat? I know nothing about *Arúj*

* Provincial forms of the usual salutations

تاروردی من مبروم ! می بینی که چه طور مبروم .
برو آنها را صدا کن بعد معلوم می‌شود

زلفها خوب ! مبروم (زور را کم کرده) احق ! همه
حرفهای ما ناور کرد . انشاء الله خواهد رفت (می‌رود)

نماز (آهسته) نگاه کن تاروردی اگر بختت یاری کرد
هر چه آوردی ناید برابر خودت بمن قسمت بدهی ها
قایم کنی برای شما عیب دارد . هر چه که بیاورید
آب کردس نای من سرطیکه ار همه حیرت‌انگیز
برای من قسمت باشد

تاروردی ایه ! مسجد درست نسده کور عصایس را
زد . همور بگذار نه بنم چه می‌شود

نماز ای مرد چه چیز است که از تو بر نیاید ؟ من هم
زین ناقص العقل نبستم ترا نشناسم ! مگر تو نوّه امیر
اصلان خرمش کنش نیستی ؟

تاروردی نماز ترا بخدا شنیده او چه کارها کرده
است ؟

نماز چه طور شنیده ام ! حالو صفر دوست او نبود ؟
عملهای او را يك بیک برای من نقل نکرده است ؟
انشاء الله ما هم مصل آنها همدیگر را دوست خواهیم
گرفت . امید دارم شکاری که گیرت بیفتد از من قایم
کنی

Táriardí. I shall not follow it up? Thou shalt see how I will follow it up Go, call them, and thou shalt know.

Zuleiha Good, I am going. (*Turning her face aside*) Fool! He has believed all I said to him Please God, he will go (*Goes off*)

Namáz (*speaking low*) Look here, *Tárvardí*. If fortune attend thee, whatever thou bringest thou must share equally with me Ha! thou must not conceal it. it would be wrong in you. Whatever you bring, to discover it is my affair on condition that everything is shared equally with me

Táriardí Ah! The blind man has struck with his stick the mosque that has not been built * Wait a little to see what happens

Namáz Man, what is it that thou canst not do? I am not a stupid woman not to know thee Art thou not nephew to Amír Aslán the bear-killer?

Táriardí *Namáz*! By God, hast thou heard what deeds he has done?

Namáz How should I not have heard? Was not Safar's uncle his friend? Did he not relate to me his deeds one by one? Please God, we will take each other as friends in like manner I hope thou wilt not conceal from me the prey thou mayst capture.

* A proverb equivalent to "Do not count your chickens before they are hatched"

نَمَازِ رَمِیقِ مَبْعَوَاهِی جَکَنی ؟
 تَارُورْدی مَبْعَوَاهِم بَرُوم گَرْدِش
 نَمَازِ ای مَرْد حَرْفِ مَفْتِ نَزَن . تَو و کَارِوَان زَدَن !
 تَارُورْدی وَاللّٰه رَاسْت اَسْت مَبْکُویم رَمِیقِ بَبْدَا کِن
 نَمَازِ جَفَنگِ نَکُو . مَن کِه صَلاحِ نَبی نَبَنم کَارِ تَو
 نَسْت

تَارُورْدی ای مَرْد تَو چِه طُورِ آدَمی ؟ بَتَو جِه ؟ رَفِیقِ
 بِنِ دِه بَعْدِ بِه نَبِن کَارِم هَسْت یَا نِه !
 نَمَازِ حَالَا کِه دَسْتِ نَمَبْکَسی وَلی پَسِرِ خَا تَوْنِ اَرُوجِ پَسِرِ
 نَصَبِ رَا صَدَا مَبْکَم بَرْمِیدَارِی مَبْسَرِی
 تَارُورْدی هَمِن دُو تَارَا ؟

نَمَازِ دُو تَا بَس اَسْت
 تَارُورْدی رَامَتی نَس اَسْت . بَاشَد ! پَسِ آدَمِ بَفَرَسْت
 صَدَا مَشان کِنَد

نَمَازِ زَلِیخَا بَرُو آنَهَارَا صَدَا کِن اِیْنَجَا
 زَلِیخَا اِیْمَرْد تَو بَحَرْفِ او بَاوَرِ مَبْکَنی ؟ او هِمَهٗ اِیْنَهَارَا
 لَغُو مِیْگُویَد

نَمَازِ کَم حَرْفِ نَزَن تَارُورْدی جَوَانِبَسِ اَز کِه کَمْتَر اَسْت ؟
 دَسْتِ و نَازُوشِ اَز دَسْتِ و نَازُوی دِیْگَرَانِ مَطْنَهٗ کُوحَکْتَرِ
 اَسْت ؟

رَلِیخَا مَن مَبْشَاسَمِ اش او هَر گَزِی اِیْنِکَا رَا نَمِیْرَد

Namáz What wouldst thou have me do with a companion?

Tárvardí I would start on a plundering expedition.

Namáz O man! do not talk nonsense! Thou attack a caravan!

Tárvardí By God! it is true I say, procure me a companion

Namáz Don't speak absurdly. What I do not think proper is no business for thee.

Tárvardí O man! what kind of a man art thou? What is it to thee? Give me a companion, and thou shalt then see if it is my business or not

Namáz Now since thou dost not hold back, I will call Walí, Khátún's son, and Arúj, Nasíb's son. Thou canst take them

Tárvardí Only two?

Namáz Two are enough

Tárvardí Thou art right: it is enough. Let it be! Then send a man to call them

Namáz Zuleikha, go and call them here

Zuleikha Man, dost thou believe what he says? He is only joking

Namáz Talk less! To whose pluck is Tárvardí's inferior? Dost thou think his hand and arms are less than others'?

Zuleikha I know him. He will never follow up* this affair

* A common colloquial form for *na-mítravad*

حنان غَبَطَم گرفته دلم حوس مزند که مبهواهم الحال
با سوم راه بيفتم بروم آدم لُخْتُ كنم تا بهمه معلوم
نمايم كه در حق من بد خبالى كرده اند

زَلَبَا آدم سر زانوس حيلى حرف مزند. گفتن تا
كردن حيلى فرق دارد. اگر هنر دارى نما به نينم

تاروردى تو جائي نشان نده من الحال راه بيفتم

زَلَبَا راه شماخى هر روز پابصد تا سوداگر ميآيند
ومبرود. برويكى دو تارا لُخْتُ كن بياراه نينم راستى
راستى آرَب برمبايد هنر دارى يا بيهود ميهوئى

تاروردى آيا اين تا حرطايفه با اسباب و يراق ميگردند؟
يا لال ولوط وى اسباب؟

زَلَبَا همهو ميگيريم كه نا اسباب و يراق ميباشند تو
كه نا حوب جلو آنها خواهى رفت. البته تو هم اسباب
و يراق خواهى داشت

تاروردى معلوم كه خواهم داشت اما تنها رفتن قدرى
مسكل نيبست؟

رَلَبَا تو هم همراه سر. آدم كه قحطش نيبست.
جوانمان كم است؟ ايه! تو كجا اين كارها كجا!

تاروردى من كجا اين كارها كجا! بخدا خواهيدديد كه
راست ميگويم. نماز بيا اينجا. ترا بخدا رفيق از برام
پيدا كن

Alí And I will be so that I will at once arise, take
 the sword and become man, so that all may know
 that I speak the truth, have formed a wrong idea of me

Alí And I will take a good deal on the tip of his
 sword. There is a deal of difference between saying
 "I will be so," and "I can be so." If thou hast any merit, show it and let
 me see it.

Alí I will go to some place, and I will at once start
 on my journey.

Alí On the road to Shumákhí there come and go
 every day about two hundred merchants. Go and rob
 some of them, and bring it so that I may see whether
 thou canst speak the truth, succeed and hast any merit, or art
 a mere talker.

Alí And do these merchant bands go about with
 arms, or alone and unarmed?

Alí And suppose they go armed, thou wilt not
 fight with them with a stick. Certainly thou must
 have some arms and arms is well.

Alí I know what I shall have, but is it not a
 little difficult to go alone?

Alí Take someone with thee, too. There is no
 lack of men. Have we few young men? Ah! where
 art thou, and where are thy deeds?

Alí Where am I and where are my deeds? By
 God! you will see that I speak the truth. Namáz, come
 here! I adjure thee by God to produce a companion
 for me.

زلیخا دولتت زیاد است اما هنر نداری هیچ ندیده است کسی را لُصَّتْ کنی؟ یا آدمی را بزنی؟

تاروردی خبر نه آدم لُصَّتْ کرده ام نه کسی را زده ام . آنها را که سِیَر میبرند ندار میکشند حسم نمی بند زلیخا آدمی که مال داشته باشد از هیچ چیز نمترسد . احتیاط کرده از ترس است . آخر از همین است که بریزاد نمی تواند شوهر کند همه می گوید که جبون و ترسو هستی

تاروردی که میگوید من جبونم؟

زلیخا همه زن و مرد دختر و پسر حتی سرهای کوچکی هم اسوس میخورند میگویند که "تاروردی چه جوان خوبست هیچ مل ندارد . اما چه فائده ! که بکاره و ترسوست ؟"

تاروردی که میگوید که من میتروسم؟ من هرگز ترس و خوف ندارم . من يك قدری با احتیاط حرکت میکنم والا من چه ترسی دارم؟

نماز ای زنکه کم حرف بزنی . نس است

زلیخا نفَس نزن ! تو کار نداری

تاروردی ای مرد بتوجه؟ حرف نزن نه بنم این چه میگوید . پس همچو بوده است بریزاد بجهت این نمیخواهد بمن شوهر کند . میگویند من جبونم . والله

Zuleikha. Thou hast plenty of wealth, but thou hast no merit Dost thou rob anyone? Or beat a man?

Tárvardí. No! I have not robbed a man or beaten anyone I do not look on those whom they carry off to Siberia and hang.

Zuleikha. The man who has property fears nothing. To be cautious is from fear. In fact, it is on this account that Parízád cannot make thee her husband. All say thou art a cowardly poltroon.

Tárvardí. Who says I am a coward?

Zuleikha. All, woman and man, girl and boy, down to small boys, are grieved and say: "What a good young man Tárvardí is! There is no one like him; but what does it profit him to be useless and cowardly?"

Tárvardí. Who says I am afraid? I am never frightened or afraid. I move with a little caution, but what do I fear?

Namáz. Wife, talk less. Enough!

Zuleikha. Hold thy tongue. Thou hast nothing to do with it.

Tárvardí. Man, what is it to thee? Do not speak, that I may see what she says. So it is on this account that Parízád will not make me her husband They say I am a coward! By Allah! Rage has so seized on me

تاروردی بریراد دیر مېکند مېگويد "هور جهازم
حاصر يېست"

رلبها راست مېگوئي؟ بلکه هېت ديگر دارد

تاروردی يعنى هه هېت ديگر؟

رلبها شايد دختره ميل نر دداسه باشد جاى ديگر
دلستگى داشنه ناشد

تاروردی ايه! اين را باش! دختره مرا نمېخواهد!

حرمهاى عريب مېزنى. هه طور مرا مېخواهد؟

رلبها يعنى تو بطرت كه حلى جنز هستى! براى چه

ترا نايد حواست؟ در همه عورت كارى كه كرده كدام

است؟ اسمى كه در كرده كو تا دخترها ترا بخوانند؟

تاروردی هه اسم مېخواهى در كنم؟

نمار رنكه هه كار دارى؟ جه حرفى است مېزنى؟

سو جه؟

زليها نتودخل ندارد. توهېج نگو. خودم مېدانم

تاروردی راست مېگويد نمار نتودخل ندارد. خوب!

رلبها بگونه بېنم من چه اسمى در كرده ام يعنى چه

اسم نايد در كنم؟

رلبها هرگز دزدى رفته؟

تاروردی خبر هرگز دزدى نرفته ام. براى چه دزدى

بروم؟ مالم كم است؟ دولتم كم است؟

Tarvardí Parízád makes the delay. She says, "My trousseau is not ready."

Zuleikha Thou sayest well. But she has another reason.

Tarvardí Why, what other reason?

Zuleikha Perhaps the girl has had no fancy for thee she may have set her heart somewhere else.

Tarvardí Oh! let that be! The girl does not want me! Thou sayest strange words. Why does she not want me?

Zuleikha That is, thou art something very great in thy own sight! Why should she want thee? Where is any fine thing thou hast done in all thy life? Where is the name of the deed thou hast done for which the girls should want thee?

Tarvardí What wouldst thou have me name?

Namáz Wife, what hast thou to do with it? What art thou talking about? What is it to thee?

Zuleikha It has nothing to do with thee. Say thou nothing. I know very well

Tarvardí She says well, Namáz. It has nothing to do with thee Good! Zuleikha, tell me what deed of renown I have done, that is, what must I do?

Zuleikha Hast thou ever committed a robbery?

Tarvardí No, I have never robbed. Why should I go to rob? Is my property small? Is my wealth too little?

نماز رنکه چه داری بخوریم؟ ببار به بینیم گرسنه مان
است

رلیحا واه چه میخواستی داشته باشم؟ گرسنه تان بود
حرا خانه تاروردی نرفتنید آمدید سر من؟

نماز هر چه داری سار خانه زن (میبرد گنج خانه مشغول
نگاه کردن یراقهای خود میشود)

رلبها برای شام دیگر چیزی نخواهد ماند

تاروردی زلبها خیلی سحت شده

زلبها چرا سحت نشوم؟ من از تو چه خیر دیده‌ام؟
اقلاً يك دفعه زنانت بباوری که در عروسم فلان چیز را
بتو می‌جسم؟

تاروردی عروسی کدام است؟

رلبها نمیدانی عروسی کدام است؟ بگو به بینم در
عروست من چه خواهی بخشنید؟

تاروردی خوبست آنوقت یکجفت کفش بتو می‌بخشم.
می‌بسم خیلی وقت است پا برهنه راه می‌روی

زلبها (روش را آنطرف کرده آهسته) چه طور آدم سحت و نحسی
است! (بعد صدای بلند) سلامت باشی! خیلی راضی
هستم عروست باین زودی سر مگیری یا نه؟

تاروردی نائبز

رلبها حرا همچو دیر؟

Namáz Wife, what hast thou for us to eat? Bring it and let us see. We are hungry.

Zuleikha. Oh dear! What wouldst thou wish me to have? If you are hungry, why did you not go to *Tárvardí's* house but come upon me?

Namáz. Bring what thou hast. Don't chatter. (*Goes into the corner of his house and employs himself in inspecting his arms.*)

Zuleikha. There will be nothing left for the evening.

Tárvardí. Zuleikha, thou hast become very stingy.

Zuleikha. Why should I not be stingy? What good have I seen from thee? For once in a way at least promise that for my bridal thou wilt give me something.

Tárvardí. What bridal is that?

Zuleikha. Dost thou not know what bridal? Tell me what thou wilt give me at thy bridal

Tárvardí. Good! At that time I will give thee a pair of shoes I have seen thee for a long time going about bare-footed.

Zuleikha (*turning her face away, and in a low tone*). What a stingy, disagreeable man thou art! (*Then in a loud tone*) Mayst thou be preserved! I am much pleased Does thy bridal take place soon or not?

Tárvardí In the autumn.

Zuleikha. Why so long hence?

زَلَمَها دُرُوغَ نَمی گوید. نایرام را نَمِساسی رَمَلِ او
حوان باکمرهٔ درست قول در همهٔ اَوَنه مان مگر هست ؟

نماز خوب شد من خودم مسخواسستم تاروردی را
بخطائی نِسدام. پدرش مسهدی قربان بولی بمن قرص
داده بود یساول سِرِ من گذارد تا گرمست. منمهم تا تلافی
ناو نمیکردم دلم آسوده نمبسد

رَلَبَها پس چرا مُعْطَلی ؟ همه و فرصتی دیگر دست
میاوند ؟ اسب نگبری هم تلافی نکنی. تاروردی همین
نردیکمهاست برو صدایش کن بساید خانه نان بخورد بعد
ار آن همه کارهارا خودم درست میکنم

نمار جدا ! خوب گفتی پا شوم بروم (میرود)

زَلَمَها (تنها) واللّه چه میدانم ؟ اگر تاروردی بحرف من
دردی برود ببحاره هیچ تقصیری ندارد چه کند ؟
دختران این مملکت ویران شد کسی را که راهزنی
ودردی نَلَدَ نباشد نمبخواهد. که ندیوان بیگی باید
گفت ” ببحاره بچه هارا در سر درد و راهزنی اذیت
میکنی برای چه ؟ میتوانی دختران بُلُوك را قَدَعَنَ کن
ار پسریکه دُرُدی نمبرود رهرة ترك نسوند آن وقت من
صامن که گرگ و ممس باهم بچَرَد “ (در بحال نمار نا تاروردی
داخل خانه میشود)

Zuleikha. He will not lie. Thou knowest not Bairám. Is there any honourable youth and so true in what he says in all our village?

Namáz. Very good. I wished myself to get Tárvardí into a scrape. His father, Kumbán Mashadí, had lent me some money, and set the policeman at me till he got it. My heart will not be at rest till I have paid him out for it.

Zuleikha. Then why dost thou hesitate? Will such a chance come again? Thou wilt get a horse and pay him out as well. Tárvardí is in the neighbourhood. Go and call him to eat bread in our house. Afterwards I will make the affair straight

Namáz. By God! thou sayest well. I will get up and go (Goes)

Zuleikha (alone) By Allah! How should I know? If Tárvardí at my word goes to rob, the wretched man will not be in fault. What can he do? The guls of this country have become corrupt; they will have no one who is not up to highway robbery or burglary. One must say to the Díván Begí. "Why shouldst thou punish these wretched children for stealing or highway robbery? If thou canst, prevent the girls of the country so that they may not vent their bile* on a youth who does not rob. Then I will stand security that the wolf and the lamb shall graze together." (*At this moment Namáz enters the house with Tárvardí*)

* *Zuhrah-tíah*, or *tíah* is given in Richardson's dictionary as "broken in heart or the gall" The translation given is conjectural

زلیخا بجہ اش ہم ہمراہس ؟

نایرام البتہ ناچہ اش

زلیخا ایمرد منل تو جوان ریرک را میشنود دوست
نداشت ؟ خدا نگہدارِ شاہناز من !

نایرام برو خوش آمدی ! حدایا حالا حہ بکنم ؟ باری
بروم درّہ شکاری حبزی بگردم فکر و خبال از سرم
نبرون برود

(وضع تماشا تغیبِری یامتنہ صورد خانہ نماز بر با
میشود)

نماز وزلیخا

نماز تو مہگوئی برای این کار بایرام اسب گردی
خود را بمن مہدہد ؟

زلیخا البتہ مہدہد

نماز باور نمیکنم پنہاہ طلا پیش خودم نہ نایرام شمردند
اسب گردی را نفروخت . اورا ہرگز بمن نمہدہد

زلیخا او حالا بخاطرِ پریزاد از جانس ہم مہگذرد . تا
چہ رمد باسب و مال ؟

نماز بلکہ دروغ بگوید نہدہد

Zuleikha. Its calf with it as well?

Bairám. Certainly · with its calf.

Zuleikha O man! has a clever young man like thee
no friend? God preserve my royal falcon!

Bairám. Go! Thou art welcome O God! what shall
I do now? I will go and hunt round the valley, so
that thought and anxiety may be driven out of my
head.

(The scene changing, the house of Namáz appears Namáz and Zuleikha are present)

Namáz. Thou sayest Bairám will give me his own Kurd
horse for this business?

Zuleikha. He will certainly give it

Namáz I don't believe it They valued it to Bairám at
fifty gold pieces in my own presence He has not sold
a Kurd horse. He will never give it to me

Zuleikha He is now giving up his life for Parízád's sake.
What does he care for horse and property?

Namáz. But he will tell a lie and not give it

بایرام بعد هر چه بشود خبرش را بمن میدهی

زلیحا مبعواهی بدبوان بگی خبر کنی؟

نایرام نه! خودم را مفسدِ قلم نمیدهم این کارها پنهان
نمی ماند. من همین قدر مبعواهم خبردار شوم دلم
آرام نگرد

زلیحا سبار خوب! بعد هر چه بشود خبرت میکنم.
الحال مبروم دیگر کار دارم وقت آمدنِ گاوکل است
نایرام برو جدات مبسبارم. نگبر این دستمال هم
پشکنی تو باشد

زلیحا واه! چه خوب دستمال است! توش چه
چیز است؟

بایرام توش هم کینیس است بده به بچه هات

زلیحا الحق جوان نایدِ میلِ تو ناسد درد ولالت بخورد.
چان تاروردی در عمر خود يك مسبِ پوسیده از
دست او ندیده ام. ملامت باش! مرادت برسی!
(می رود)

بایرام (پشت سرش) وعده ات را فراموش نکنی

زلیحا (پشت سر مرگشته) تو هم ماده گاویکه گفته فراموش
مکن

بایرام بلی يك گاو شیردار جنسی که مثل نداشته
باشد

Bairám Then tell me of whatever may happen

Zuleikha. Dost thou wish to inform the Díván Begí?

Bairám. No! I will not make myself an informer. things would not remain concealed. I wish to be so cautious that my heart may be at ease

Zuleikha. Very well! I will tell thee afterwards whatever happens I will go now I have something to do It is time for the cattle to come.

Bairám Go. I commend thee to God Take this handkerchief I give it as a present to thee

Zuleikha Oh, what a beautiful handkerchief! What is in* it?

Bairám There are raisins in it Give them to the children

Zuleikha By God! A young man should be like thee to suffer thy grief and misfortunes! I swear by Tárvardí's soul, in the whole of his life I have never seen so much as a rotten apple from his hand Peace be with thee! Mayst thou attain to thy desire! (*Moves off*)

Bairám (calling after her). Do not forget thy promise

Zuleikha (turning round). Do not forget the promised cow.

Bairám Yes, a cow in milk, such as thou hast never had.

نایرام بیصرف

زلبغا تاره زاد با چجه اش ؟

نایرام نلی با چجه اش . خاطر جمع ا بی حلاف !

زلبغا ما چه ناید نکنیم ؟

بایرام مسلّا تاروردی را بیک بهائّه خانه تان صدا کنید .
همچو وانمود نمائید که ” بریراد ار برایت بی اختیار
است امّا از طعنّه سر و همسر میترسد زن تو بسود زیرا که
میگویند آدم تاحبک و ترسوئی و همه میدانند که از
دستت هبج کاری بر نمی آید . بیک دزدی و بزنی بهادری
است برده نشده . زدنت معلوم نیست گرفتنت
معلوم نیست . کدام دختر نیست که بمیل توپسری میل
کند ؟ تو هم یک هنری بنما آدمی تخت کن پولی
بآر پارجه بگیر اسی سر مالی بدزد راهی بزنی بگویند
که تاروردی هم صاحب فلان هنر است . بعد از آن دختر
هم مُفَاخِرَت کند که مِلّ تو شوهر دارد .“ تاروردی
احمق است این حرفها باور نموده سَفَاهَت کرده خود را
بهلاکت خواهد انداخت و پریزاد برای من خواهد ماند
زلبغا بخدا که خوب فکر کرده ! جهتِ مِلّ تو جوانی
دست و پا باید کرد

نایرام درست حالیت شد چه گفتم ؟

زلبغا خاطرب جمع باشد

Bairám Certainly.

Zuleikha. Lately calved - with its calf as well?

Bairám. Yes, with its calf. Be assured! Without fail!

Zuleikha. What must we do?

Bairám Thus. You will send for Tárvardí to your house on some pretence. You will declare to him, "Parízád has lost control over herself for thee, but she fears to become thy wife on account of the reproaches of her friends and equals,* for they say thou art a cowardly Tájik, and all know that thou canst do nothing; no robbery nor brave deed is traceable to thy name; a blow from thee is unknown, a robbery by thee is unknown. What girl is there who would fancy a youth like thee? Do thou, then, show one brave deed rob some man, bring some money, take some thing, carry off a horse, steal some property; commit a highway robbery, so that they may say, 'Tárvardí, too, is a man who has done so and so' After that the girl can boast that she has such a husband" Tárvardí is a fool. Believing what you say, and committing some folly, he will throw himself into destruction, and Parízád will be left for me

Zuleikha By God! a capital idea For the sake of such a youth as thou one may make any exertion

Bairám. Hast thou taken in what I have said?

Zuleikha Rest assured of it

* *Sar ica hamsar*, "her friends and equals"

زلبها دختر مبل نداشته باشد چه طور میتوانند شوهرش بدهند؟

بایرا ایه زلبها ترا بخدا! توجه حرمیست مبزنی؟
 بچه دختر ازش چه برمیآید؟ بخواهش او که نگاه
 میکند؟ از اول کمی آخ و اوخ مبنماید. بعد ناچار شده
 تن بقصا میدهد من می مانم باه و نال و درد و غم

زلبها پس فکرت چه حیز است؟

بایرام فکرم اینست که از حالا چارهٔ سر خود را بکنم
 تاروردی را از میدان بردارم
 زلبها یعنی نکنس؟

بایرام نه! پریزاد باین معنی راصی نمیشود خودم هم
 صلاح نمیبنم. از گشتن او چه حاصل؟ هم خودم
 خونی و فراری مینوم هم پریزاد از دستم در میرو
 زلبها راست مبنگوئی. پس چه طور میخواهی
 تاروردی را از میدان در کنی؟

بایرا گوش بده به بین چه طور میخواهم از میدان
 درش کنم. او خانهٔ شما زیاد میآید با شوهرت نماز خور
 است. اگر تو و شوهرت بس یاری بکنید کاری صورت
 بدهید اسب گردی خودم را بشوهرت میبخشم و یک
 مادهٔ گاو تازه زاد هم بخودت میدهم
 زلبها راستی یک مادهٔ گاو؟

Zuleikha. If the girl does not desire it, how can they give him to her as a husband?

Bairám. By God, Zuleikha! What art thou saying? How can the girl* escape from him? Who attends to her wish? At first she will utter a few Ahs! and Ohs! Then helplessly she will surrender herself to her lot, and I shall be left with sighs and lamentation and grief and pain

Zuleikha. Then what art thou meditating?

Bairám. I am now thinking that I will provide a remedy for myself. I will carry Tarrardí out of the field

Zuleikha. That means that thou wilt kill him?

Bairám. No! Parízád will not agree to this proposal. I, too, do not think it would be the right thing. What profit would there be in killing him? I should myself become a fugitive murderer, and Parízád, too, would escape my hand

Zuleikha. Thou sayest right. Then in what way wilt thou get Tárvardí out of the field?

Bairám. Listen! See how I will get him† out of the field. He often comes to your house. He is a friend of thy husband Namáz. If thou and thy husband will join with me, and give a shape to the affair, I will give thy husband a Kurd horse, and present thee with a lately-calved cow

Zuleikha. Really a cow?

* "A child girl by her what can be accomplished?"

† *Ash* in place of *ára*, "him"

زَلِیْحَا (در ایحال ار پشت سر او) سلام نایرام با که حرف
مبربی؟

نایرام (پشت سر برگشته) آه زلیحاجا توئی! با که حرف
دارم بزنم؟ پشت سر تاروردی حرف میزدیم
زلیحاجا تاروردی شما چه کرده است؟

نایرام دیگر چه میخواستی نکند؟ روز مرا ساه کرده
صبر و قرارم را بریده نه روز آرام دارم و نه شب خواب.
کم مانده است دیوانه بسوم میل محنون سر بکوه
و بابان بهم مانند سبندر آتش نگبرم بسوزم
زلیحاجا چرا؟ چه شده است؟

نایرام چه میخواهی بسود؟ این تاجبک بی شعور
مبخواهد شوهر بریزاد بشود. ترا بخدا زلیحاجا راستش را
بگو دختری میل بریزاد هرگز رواست نه همچنین
تاحکی برود؟

زلیحاجا که میگوید بریزاد بتاروردی مبرود؟ خیال
بریزاد را من بهتر میدانم اگر بکشندش غیر از تو بکسی
شوهر نمیکند. تاروردی چشم او بقدر پشته نمیآید

نایرام از این چه حاصل که تاروردی بقدر پشته نظر
او نمیآید؟ اما مثل این که پشته سبرینی حریص میشود
تاروردی بریزاد حریص است امروز و فردا است پدرش
مسهدی قربان عقد کرده باو خواهد داد

Zuleikha (*speaking at this point from behind him*). Salám,
Burrám! With whom art thou talking?

Burrám (*turning round*). Ah, Zuleikha! Is it thou?
With whom should I have words to speak? I was
talking at Tárvardí.

Zuleikha. What has Tárvardí done to you?

Burrám. What more wouldst thou have him do? He
has made my day dark, has cut off my patience and
ease of mind. I have no rest by day, nor sleep at night.
Little remains to make me go mad, like Majnun to
turn my head towards the hill and the desert, like
the Salamander to take fire and burn.

Zuleikha. Why? What has happened?

Burrám. What wouldst thou have happen? This
idiotic Tájk wishes to marry Parízád. By God!*
Speak the truth, Zuleikha! Would it ever be right
that a girl like Parízád should go to such a Tájk?

Zuleikha. Who says Parízád is to go to Tárvardí? I
know Parízád's thoughts better. If they kill her she
will have no husband but thee. Tárvardí in her eyes
is not worth a gnat.

Burrám. What gain is it that Tárvardí in her sight is
not worth a gnat? But Tárvardí covets Parízád as a
gnat covets sweets. To-day or to-morrow Kurbán
Mashadí, her father,† will marry and give her to him.

* "I adjure thee by God!" a common form of oath.

† S O, but it should be "her uncle."

پریزاد چه کم ؟

بایرام باری ناتس دل من آبی نزن برو

پریزاد آن آب است پیس روف توی دودخانه مبرود
هر چه دلب مسخواهد بچور

نایرام سوزش دل من بآب خاموش میشود ؟

پریزاد پس با چه چیز خاموش میشود ؟

بایرام نا یك حفت بوسه

پریزاد آن ترا بخدا بس است شوخبت لگبرد . بگذار
بروم الآن پی من می آیند

نایرام (دست نگردهش انداخته دو تا بوسه گرفته ویل میکند . پشت سرش)
زلیخارا زودتر روانه کن اینها منتظرم

بایرام (تنها) آخ ! تاروردی تاروردی ! همهوگمان مبینی
پریزاد را حواهم گذاشت که تو سری ! این پسره عجب
احمق است فکر نمیکند "هر من جبست که نمیدان
نایرام مبروم نه میل او تبراندارم نه شکار می توانم زد
چود و تا اسب را قسمت نمیتوانم بکنم دزدی نکرده
سهادری معروف نسده در عمر خود اسی ندزیده ام
گاوی نکرده ام . شب را از ترس سرم را از چبت نروم
نمیتوانم در سآرم . نا این دل چه گونه جسم داشت
معسوقه میل نایرام کسی داشته ناشم ا " والله اگر پریزاد
ادتم مبداد یکرور او را رنده نمبگذاشتم ا

Paríád What shall I do?

Bairám For once throw water on my heart's fire, and
20

Paríád That water flows before thee in the river
Drink as thy heart may desire

Bairám Is the burning of my heart extinguished by
water?

Paríád Then by what will it be extinguished?

Bairám By a pair of kisses.

Paríád By God! That is enough for thy impudence!
Let me go, they will at once follow me.

Bairám (*putting his arm round her neck, and snatching a couple of kisses, lets her loose, saying as she goes*) Send off Zuleikha quickly I am waiting for her here. (*Alone*) Ah, Tárvardí, Tárvardí! Thou thinkest that I will give up Paríád that thou mayest carry her off This boy is a wonderful fool! He does not think, "What merit have I that I should enter the field with Bairám? I cannot shoot an arrow like him, I cannot hunt. How could I distinguish between two horses? I have not committed a robbery, I am not known for bravery, I have never in my life stolen a horse, I have not carried off a bullock At night, through fear, I cannot put my head out of the tent With such a heart how can I hope to look at the mistress of one like Banám?" By God! If Paríád had given me leave, I would not have let him live a day!

نمبگذارد . صد هزار قمل و قال میکند ترا بضرارت
مباددازد مقصّوب میکند دست دیوانت مبدهد بمیدانم
دیگر چه میکند

بایرام پس چه باید کرد ؟ تو بروی زنِ تاروردی بسوی .
من هم از کنار نگاه کنم !

پریراد نس چه کنم ؟ راهی پیش بایم بگذار آنطور
بکنم

بایرام بسیار خوب ! اگر من تدبیری بکنم که تاروردی
ار مسدان در برود تو آزاد بسوی بآن راصی هستی ؟

پریراد بشرطی نای گشتنِ تاروردی در میان نباشد
بایرام خوب ! کشتن نباشد . طوری بسود که تاروردی

از اینجا برود جای دوری ببقند

پریراد خوب ! ناین راصبم

بایرام نس برو رود زلیخا زنِ نمازرا بفرست بآید اینجا
با او حرف بزنم

پریراد الآن مبفرستم (میخواهد برود)

نایرام (دست او را گرفته) وا ایست حرف مبرم

پریراد چه مگوئی ؟

نایرام ای طالم دلم آتس گرفته مسوزد مرا بهمس
حالت مبگذاری مسروی !

پریزاد پس در اینصورت گُلُولَه هم بمن زن مرا هم
بکُس ! بعد از تو من چرا باید دیگر در دنیا زنده
بمانم ؟

بایرام تو چرا باید زنده نمایی ؟ تو زنده مبینایی . اقلّا به
پسرِ زن بهادر شوهر میکنی که لا محاله طعنهٔ امثال
خودت را نشنوی !

پریزاد امان ای نایرام برای خدا دلم را خون مکن !
درد خودم برای خودم نس است اگر پسرِ زن بهادری
قسمت من میبود نصیب تو میشدم

بایرام اگر بخواهی نصیب من نشوی دست خودت
است

پریزاد چه طور دست خودم است ؟

بایرام همین طور که بمن اذن نده ترا بردارم فرار کنم
پریزاد کجا ؟

نایرام قراناع ، ایروان ، سایر جاهای دور

پریزاد (کم فکر کرده) خبر مادرم راضی نمیشود . حشمتش
همین بمن روشن است . مرا دور تری روزگار مادرم
سباه میشود

بایرام پس بآ بیرمت آن منیرِ محالّ خودمان

پریزاد این خیال که بمعنی است . عَدموم مردیست
پر زور دولتمند درین نزدیکیها هرگز مرا دست تو

Paríád In that case, shoot a bullet and kill me too.
After thee, why should I remain longer alive on earth?

Bairám Why shouldst thou not live longer? Thou shalt live. At least, if thou makest the son of a valiant man thy husband, thou wilt, without a doubt, not have to hear the curses of all thy fellows

Paríád Mercy, O *Bairám*! For God's sake, do not make my heart bleed! My own grief is enough for me. If the son of a valiant man is destined to me, I would become thy lot.

Bairám If thou wishest to become my lot, it is in thy own hand.

Paríád How is it in my own hand?

Bairám In this way, that if thou invite me I will carry thee off. I will run away

Paríád Where?

Bairám To *Karábágh*, *Eriván*—any distant place!

Paríád (*reflecting a little*) No! My mother will not consent. I am the sole light of her eye. If thou carry me far away, her fate will be darkened

Bairám Come, then, I will carry thee to our own camp

Paríád This is an impracticable idea * My uncle is a powerful man, wealthy, and in this neighbourhood will never leave me in thy hand. In a thousand talks he

* *Kch* is a common expletive in such sentences

مِدارم کُومِکی ندارم و عَموم هرگز خواهد که مرا ندیگری
 بدهد گِلِه وایلخی که از ندرم مانده بدست عبر
 ببفتند

بایرام نس معلوم مسود عَموت ترا نمیخواهد گِلِه
 وایلخی را میخواهد و بخاطر آنها میخواهد ترا بآن سر
 خَل دَمَنکِ خود بدهد که در عمر خود هرگز گنجشکی
 شکار نکرده و تَرَه نذریده است

پریزاد جکنم ! شاید در سَنای من همجو نوشته شده
 است که باید زن تاجیکی شوم . مرنوشت را که میتوان
 تَغْسِر داد ؟

بایرام چه مرصی است ! اگر خودت را نایی اسلح
 انداخته خَفَه بکنی بهتر از زن تاحک شدن هم
 بیست ؟

تَریار النّه مُردن صد مراتب بهتر از زن تاروردی
 شدن است اما از تو منرسم . اگر رخصت بلهی
 یگروز نا این درد خود را رده نبگذارم

بایرام خدا نکند ! حرف همجو آمد گفتم . بعد از تو
 من برای چه در روی دبا زندگانی میکنم ؟ سرک تو
 هرگز راصی نمسوم و ترا زن تاروردی هم نمیتوانم نه
 بنم . همس فردا گُلُولَه بهلوی تاروردی مزنم بعد سر
 من هرچه باید نماید نماید

which he inherits over both of us. I have no brother, I have no help, and my uncle will never give me to another lot of the flock and horses my father left should I sell to other hand.

Leila. So thou sayst thy uncle does not want thee. He will not take thee and horses, and for the sake of these he will give thee to that stupid imbecile son of his, who is a fool. I am sure he has never hunted a sparrow or stolen a lamb.

Perviz. What can I do? Perhaps it is written on my forehead that I must become the wife of a Tâpk. Who can oppose destiny?

Leila. What dost thou wish? If thou wilt throw thyself into his tank and be suffocated, would it not be better than to be the wife of a Tâpk?

Perviz. Certainly! To die is better a hundred times than to be the wife of Tâvardî. But I am afraid of thee. If thou give me leave, I will not with this grief turn in one day, thy.

Burhan. God forbid! I spoke carelessly. After thee, why should I live on the face of the earth? I will never consent to thy death, and I cannot see* thee Tâvardî's wife. I will to-morrow put a bullet into Tâvardî's side,† and after that let what will fall on my head.

* "I am not able that I should see." The use of the present subjunctive with *taaviztan* and *baunistan*, in place of the 3rd pers sing. of the past tense indic, is almost universal in modern Persian.

† Prepositions are frequently omitted, as in this case.

حکایت خرس قولندور باسان (دزد افغن)

مجلس اول

واقع میشود میان دِره در زیر درخت کلوپ درگی پریراد سر مسگی نشسته
بایرام اسباب ویزاق در بر کرده چست وچاپل پیش روی او ایستاده چشم
دوی دوخته است

بایرام الحمد لله! آخر مبترسم شد که در زیر این
درخت کلوپ ترا به بینم دیداری تازه کرده درد دل بکنم.
پشت سرت چرا نگاه میکنی؟

پریراد ای امان مبترسم

بایرام ننرس زیاد معطلت نمیکنم. حال نگو نه بینم
تو بخانه تاروردی خواهی رفت؟ زن این تاجبک خواهی
شد؟ وبعد مبان دختران کهریه خواهی کرد که گویا تو
هم شوهر داری؟

پریراد جکم؟ از دسمنم چه برمیآید؟ بدم مرده مسم
ومادرم واختبار هر دو در دست عدم است. برادر

THE BEAR THAT KNOCKED DOWN THE ROBBER.

FIRST ACT

THE PLACE, a valley. (Parizád sitting on a stone beneath a large oak-tree. Baurim, having arms in his hands, stands alert and active before her, with his eye fixed on her.)

Baurim. "Thank God!" At last I have managed to see thee under this oak-tree, so that, seeing thee once again, I may tell thee my heart's pain. Why dost thou look behind thee?

Parizád. "Forgive me!" I am afraid.

Baurim. "Fear not!" I will not delay thee for long. Now, speak that I may see whether thou wilt go to Távard's house. Wilt thou be the wife of this Tájik? And afterwards, wilt thou, too, boast among the guls that thou hast a husband?

Parizád. "What can I do? What is in my power? My father is dead. I and my mother are alone, and my

* A common negative form in modern Persian in place of *na-tars*.
† "Say that I may see," or "tell," a common expression in modern Persian.

امراد اهل مجالس

بایرام جوان رشیدی

پیراد دخنر برادر مشهدی قربان

نماز بیگ ورلیها زین او

تاروردی پسر مشهدی قربان

ولی پسر خاتون

اروج پسر نصیب

فوق نسه حافظ جانوران

دیوان بیگی

کمالوف مترجم

خف وسایر تراکمه‌ها و کدحدا

ماطوی قراق ناحند قزاقهای دیگر

کریم یساول

صونا مادر شوهر پریزاد

مشهدی قربان پدر تاروردی

DRAMATIS PERSONÆ

Banám, a brave young man

Parízád, daughter of the brother of Kurbán Mashadí.

Namáz Beg

Zuleikha, his wife

Tárvaídí, son of Kurbán Mashadí.

Walí, son of Khátún

Arúy, son of Nasíb.

Fouk the German, keeper of animals

Díván Begí, Agent of Police

Kamáloff, interpreter.

Najaf, and Turcomans and heads of families

Matthew Kossack, with some other Kossacks

Karím, policeman.

Sonú, mother of Parízád's husband

Kurbán Mashadí, father of Tárvaídí

حکایت خرس قوندور باسان (دزد افغن)

ترجمہ میرزا حعفر قراجه داعی

THE BEAR THAT KNOCKED DOWN THE ROBBER.

A PLAY IN THREE ACTS

Translated from the Turkish

BY

MIRZA JÁFAR KARÁJAHDÁGHÍ.

W H ALLEN & CO.,
13 WATERLOO PLACE, PALL MALL
AND AT CALCUTTA.

1890

خدایا چه مردمانِ بیدینی در دنیا خلق کرده! مرد
که از دروغ میخواستند است که بجای عفو و سر نابت
کند. ای حضرات همچو جرئتی هم میسند است?
آقا جبار شما بمن احمق لگوئید که "ناب مرتبه هم
صاف صادقی میشود که هر چه هر کسی میگوید ناور
مبکی"

آقا جبار (روش را بکار گرفته آهسته تر) دروغ گو حانه اش
خراب شود! تو صاف صادقی الحق همه میدانند
(بعد بلندتر میگوید) ای مرد بر خبزید برویم. زحمت
آقارا کم کنیم. امروز آقا خلی زحمت کسبند بر
حرف زدن دیگر چه فایده دارد? (اول حاکم شرع متفکر
میچیرد میروند بعد همگی برخاسته میروند)

مجلس تمام میسند

برده مباحثد

man as this has been done O God, what irreligious men thou hast created in the world! The man wished falsely to prove a son for Hájí Ghafúr O your Honours! has there been such audacity? Aká Jabbár, tell me I am a fool, and say, "Thy simplicity and sincerity has gone to such a length that thou believest whatever anyone tells thee"

Jabbár (a low tone, turning his face aside). May the liar's house be ruined! Truly all know you are simple and sincere (Then speaking more loudly) O man, rise and let us go let us give the Aká less trouble To-day, Aká, you have had a deal of trouble Of what use is it to chatter any more?

(First the Judge rises thoughtfully and goes, then all rise and go)

The Play is finished.

The Curtain falls.

فرّاش ناشی (حاکم شرع) آقا شاهزاده پرسیدند که وارث بودن خواهرِ حاجی غفور خدمت شما ثابت شد؟
حاکم شرع بلی ثابت است. امّا شاهزاده چه میدانند که چه قسم این نبوت حاصل شده است؟

فرّاش ناشی بلی حاجی داروغه خبالِ آقا مردان و آقا سلمان را فهمیده شاهزاده حالی کرده بود و شاهزاده بی‌ظانِ عمل آنها لارمهٔ تدبیر بجا آوردند. حالا تقصیر این دو نفر بنبوت رسیده است. بمن فرمایش شده که آنها را الآن بچهور شاهزاده تبرّم
حاکم شرع آقا سلمان هم در این کار حيله مبکرده است؟

فرّاش ناشی بلی در ناطق آن هم با آقا مردان شریک بوده است (آقا مردان و آقا سلمان را بر میدارد می‌رود)

حاکم شرع عزیز بېگ امروز آدمِ خواهرِ حاجی غفور شما هستنبد. حشرش کن دو ساعت بعد از این مَبلغی که از حاجی غفور مانده است برداشته با حضورِ حد نفر شاهد معتبر آورده با و تسلیم میکنم

عزیز بېگ بلی حشم آقا مرخص میشوم (از مجلس بیرون می‌رود)

آقا لیسر (دست بدست می‌رند) نه! فرزندان نمیرد! مرد همچو دروغی را هم مسند ساخت که این ساخته بود!

Chief F. (to the Judge). Áká, the Prince has asked whether it has been established before you that Hájí Ghafúr's sister is his heir.

Judge Yes, it is proved But how does the Prince know in what manner this proof has been obtained?

Chief F Yes. Hájí Dárogha had understood the idea of Áká Mardán and Áká Salmán, and explained it to the Prince, and the Prince carried out the necessary plot to frustrate their work. Now the crime of these two men has been proved He has ordered me to take them at once into the presence of the Prince

Judge Has Áká Salmán also played tricks in this business?

Chief F Yes, in his heart he has also associated himself with Áká Mardán (*He carries off Áká Mardán and Áká Salmán and goes*)

Judge. Azíz Beg, you are this day the man of Hájí Ghafúr's sister Inform her that in two hours from this time I will bring the sum of money left by Hájí Ghafúr and hand it over to her in the presence of some respectable witnesses, whom I will take with me.

Azíz. Yes, on my eyes be it Áká, I take my leave (*Goes out of the assembly*)

Bashír (striking his hands together) Pah! May your son die! Would it might be done to such a lying

چون از برای کار ناحق داده بود برکت هم نکرد.
 امشب همه پانزده تومان را پاک باختم. حریف بدی را
 دُچار آمده بودم که لیلاج شاگردش نمیشد. دیگر جز
 این نمیدانم آقا نه حاجی غفور را دیده‌ام و نه میشناسم
 (آقا مردان بالمره آب دهش خشکیده)

حاکم شرع (رو شاهدهای دیگر کرده) شما چه میگوئید؟
 شاهدهای دیگر (همه یکجا) بلی ما هم همین طوری که
 رفیق مان تقریر کرد همان را میگوئیم
 حاکم شرع (جاشیه نشینان) شما حالا پیش من اقرار
 میکردید بر اینکه آقا مردان مرد دیدار نیست. این
 همه تقریرات شما که کردید دلالت میکند بنادرستی
 وتقلبات خود شماها سبحان الله تعالی علّوا کِبَرًا نمی
 مهم یعنی چه!

آقا بشیر خیر آقا! این دلیل میشود بر صاف
 وصادقی ما که بحرفهای او باور کرده دیندارش می
 پداشتیم

آقا رحیم (آهسته ناآنا ستار) دُرُوع گو خانه اش آتس
 نگبرد! نه بن آقا بشیر نا دُرُست برای عذرخواهی
 حه جهتی پیدا کرد. آقا هم یقین ناور کرده همجو
 گمان خواهد کرد که ما واقعاً مردمان صاف وصادقه
 (در این حال فراش ناشی شاهزاده داخل میشود)

father of a gambler with me. Since it was given for an unrighteous act, it had no blessing. To-night I have played away all the 15 tumáns I met an evil companion to whom Leiláj* would not be a pupil. I know nothing more than this Aká, I neither saw Hájí Ghafúr nor do I know him. (*The saliva of Aká Mardán's mouth at once dries up* †)

Judge (turning to the other witnesses). What do you say?

The other Witnesses (all at once). Yes, we say the same also in the way our comrade has set forth

Judge (to the Assessors). You were just stating to me that Aká Mardán was a pious man All these explanations you gave me are a proof of wickedness and your own lies Glory to God Almighty in his sublime grandeur, I do not understand what this means

Bashír. No, Aká, this is a proof that in our purity and sincerity we believed him and thought him a pious man.

Rahím (in a low tone of voice to Aká Sattár) May the house of the liar be burnt! See what an effort that wicked Aká Bashír made to excuse him The Aká will himself certainly believe that we are in truth pure and righteous.

(*At this juncture the Chief of the Prince's Farashes enters*)

* Leiláj is a legendary prince of scoundrels

† A great sign of fear among Orientals

آقا مردان خوب است صاكت ناش ! (متوجه میشود حاکم شرع) آقا من شاهدهای جند دارم همان روزی را که این مربازها مېگویند در بعل حاجی غفور پسر يك ماههٔ او را دیده اند و برسیده اند که ” این مال کیست ؟ “ گفته است ” پسرې خودم است “ اینست . ساهدها حضور ایستاده اند (اشاره شاهدهای خود میکند) هر کدام آدم صاحب سواد و معنبر و دیندار است

آقا ستار (توجه تمام) آقا مردان طاهرا این جوان پسر حاجی شریف است ؟

آقا مردان بلی خدا رحمتش کند از صلحای قوم بود

آقا سنار بلی از آن طور مرد بی شک، اولاد صالح خواهد ماند . حاجی شریف حبلی مرد صالحی بود حاکم شرع (رو ساهدها گرفته) هر چه که مبدانبد نگویند

هېو هر چه که مبدانم نگویم ؟

حاکم شرع بلی بهر چه علم دارید نگویند هېو آقا دیروړ آقا مردان مرا نا رفقمان خانهٔ خود دعوت کرده یکی پانزده تومان پول داد که امروز ببائیم حضور شما نگوئیم که وقت و نائی ما در بعل حاجی غفور پسر يك ماهه اش را دیده ایم . نانای قمارنار گرفتیم نردم

Mardán — It is well — be silent! (*Turns to the Judge.*)

Aká, I have several witnesses. On the same day these soldiers speak of, they saw in the arms of Hájí Ghafúr his child a month old, and asked him, "Whose property is this?" He said, "It is my own son." This is he. The witnesses are standing in your presence. (*Points to the witnesses.*) They are all men of education and respectable and religious.

Sattar (*with great kindness*) — Aká Mardán, apparently this young man is a son of Hájí Sharíf?

Mardán — Yes — may God have mercy on him! He was of the heads of the tribe.

Sattar — Yes — the children of that kind of man will no doubt remain virtuous. Hájí Sharíf was a very good man.

Judge (*turning to the witnesses*) — Say whatever you know.

Hají — Shall I say whatever I know?

Judge — Yes, speak with whatever knowledge you have

Hají — Aká, yesterday Aká Mardán invited me to his own house with my friends. He gave each 15 tumáns, saying, "Let us come to-day into your presence and say that at the time of the plague we saw his child of a month old in the arms of Hájí Ghafúr." I took this

آقا سلمان آقا من شاهدها دارم که حاجی غفور دَمِ مرگ اقرار کرده است که ” من خبر از خواهرم سکینه خانم وارفت دیگر ندارم “

حاکم شرع شاهدها اَدای شهادت نمایند

آقا سلمان (رو سربازها کرده) شهادت خودتان را بیان بکنند

سربار اول آقا من با رفیقهای خود يك روز پیش از وفات حاجی غفور بعیادت او آمدیم و پرسیدیم که ” از پسر و دختر چه داری ؟ “ گفت که ” غیر از خواهرم سکینه خانم در دنیا کسی را ندارم “

حاکم شرع بگو که ” أَشْهَدُ بِاللَّهِ هَمَّو شَنِیدم “

سرباز أَشْهَدُ بِاللَّهِ که هَمَّو شَنِیدم (رنگ آقا مردان از روش پریده تعجب میکند و هم چنین آقا سلمان)

حاکم شرع (سربازهای دیگر متوجه میشود) شما چه طور شبدید ؟ یکی یکی بگوئید

سربار دوم أَشْهَدُ بِاللَّهِ من هم هَمَّو شَنِیدم

سرباز سبّم أَشْهَدُ بِاللَّهِ من هم بهمین مِوال شَنِیدم
آقا مردان (با کمال دلتنگی) پس آن وقت در نعل زنس طفل کوچکی ندیدید ؟

سربار اول خبر ! چّه کوحک حای دیگر دیده ایم .
مستحواهد آرا هم بگوئیم ؟

First Soldier (addressing the other Soldier) — What did you hear?
[The other Soldier answers.]

Second Soldier — God be my witness that I heard the
[The other Soldier answers.]

Third Soldier — God be my witness that I also heard the
[The other Soldier answers.]

Fourth Soldier (addressing the other Soldier) — Then at that time did
you not see a little child in the arms of his wife?

Fifth Soldier — No! We saw a little child at another
place — Do you wish me to tell you that too?

حاکم شرع خوب! این کار چندان تو در تو و در هم نیست که طولی داشته باشند باین دو ساعت میتوان این کار را قطع و وصل نمود. طریق را در خصوص ادعاهایشان شاهد وثیقت لازم است

آقا مردان بلی آقا الآن ساهدها حاصر میشوند

آقا سنّار (حاکم شرع) آقا دیروز دو نفر بچه یتیم خدمت شما آوردند که بی صاحب است. فرمودید که "يك بنده خداى وديندار پیدا میکنيم میساريم" من همچو صالح میدانم که آنها را آقا مردان بسپارید. مثل اولاد خود متوجه میشود چونکه همیشه طالب حسناست

حاکم شرع حبلی خوب! آقا مردان قبول میکنند؟ آقا مردان نا سر و جان آقا! مثل اولاد خود متوجه میشوند

حاکم شرع خداوند عالم شما اجر خبر دهد!

(در این حال در بار میشود. آقا سلمان و عزیز نیک با اتفاق چهار نفر سرباز داخل میشوند و قدری بعد از آنها آقا عباس با زیب خانم زن حاجی غفور و چهار نفر شاهد وارد میشوند. زیب خانم در يك سمت میان چادر شب نشسته آقا سلمان عزیز نیک و آقا عباس هم در سمت دیگر سر پا میایستند)

حاکم شرع آقا سلمان بگویند از حاجی غفور اولاد مانده است. شما بخلاف این حرف انثائی داری؟

Indo—At S. deen, they say that Haqī Ghafūr has left children—Have you any proof to the contrary?

* Lit. "in and in and folded to other"

+ Lit. "in a veil of night"

مراجعة کرد. واضح است که مال حاجی غفور باید باو برسد. در این صورت برای سایر قوم و خویش او راهِ مُراجعة نمی ماند

آقا مردان (ناکمال فروتنی) آقا اگر چگونگی را خدمت شما عَرَض بکنم نوع غرض نظر میآید. آقا بنسیر عَرَض کند که چه کبفیتی است

آقا بنسیر آقا کبفیت اینهارا من خدمت شما عَرَض بکنم. حاجی غفور يك همسیره دارد سکینه نام بك جوان عزیز بك نام از اهل طلمه عشق پیدا کرده است بطوری که ار برای او بی اختیار است میبخواهد رن او بشود. پسره نزدیکش نمبرود که "من بی مال و بی پول ترا میبخواهم چه کنم؟" حالا دختره دست و پا میبکشد که بلکه مال حاجی غفور وارث بشود ناین جهت پسره او را نَرَد. عَمّه اش حواس است ناآقا حسن تاچر بدهد که آدم متشخص و دولتمندی است قبول نکرد. حالا وکبل بخود گرفته مشهود اقامه کرده که "از حاجی غفور اولاد نماده است و ناید شصت هزار تومانی که از او مانده است بمن برسد." طایفه اناث ناقص العقول. همچو خیال گرفته است که نا این حبله و تدبیر مبنواند ندولت حاجی غفور صاحب شود. اما خدا! حالِ بجا کرده است نسبت خود را برحمت مسانداد

of Hájí Ghafúr goes to him. In this case, there is no way left to come to Court for all his family and relatives

Mardán (with complete humility) Áká, if I represent the circumstances to you, you will see how necessary it may be. Áká Bashír will relate the particulars

Bashír Áká, let me state the particulars of these things to you. Hájí Ghafúr has a sister called Sakínah, she fallen in love with a young man of the name of Azíz Beg, one of the tax-gatherers. As she is beyond her own control with regard to him, she wishes to become his wife. The youth does not approach her, saying, "I, being without property or money, desire you. What shall I do?" Now the girl is exerting* herself to become heir to Hájí Ghafúr's property. For this purpose the youth would marry her. Her aunt wished to give her to Áká Hassan, the merchant, who is a distinguished and wealthy man. She has refused. She has now appointed a pleader for herself, and has produced witnesses to say, "Hájí Ghafúr has left no children, and the 60,000 tumáns which he has left come to me." A lot of silly women! She has got the idea that she can by this plot and device become master of Hájí Ghafúr's wealth. But no! She has entertained a vain idea, and throws herself uselessly into trouble.

* Lit "makes hand and foot."

آقا مردان الحمد لله! حالا دیگر همه را می‌شناسد
وقتی که صدا می‌بکشی می‌آید

آقا جبار بایست که حالا هفت ماه تمام شده
باشد؟

آقا مردان بلی درست هفت ماه دارد

حاکم شرع چه طور؟ مگر از حاجی غفور چیه چیزی
مانده است؟ پس من شنیده ام که اولادی ندارد

آقا سیر خیر آقا خدمت شما دروغ عرض کرده اند.
يك طفل کوچکی دارد ومثل پاره ماه. دیروز که از
نمار برگشتیم دم در بغل آقا مردان دیدیم. گویا که
با حاجی غفور يك سینی بوده اند دو نصف شده
است

آقا ستار آقا چشم وابروی حاجی غفور که در خاطر
شما است؟

حاکم شرع بلی حاجی غفور دیر وقتی نیست که مرده
است

آقا ستار چشم وابروی این چیه هم معاینه گویا چشم
وابروی حاجی غفور است

حاکم شرع من این طور نمی‌دانستم. خوب! آقا مردان
از حاجی غفور که اولاد ذکور مانده است دیگر نباید

Mardán Thank God, he can now recognise all other people When you call him he comes.

Jabbár. He must now be fully seven months old.

Mardán Yes ; he is just seven months old

Judge How is that? Has any child* been left by Hájí Ghafúr. I heard that he had no children.

Bashín No, Aká, they have made false representations to you. He has a little son like a piece of the moon. Yesterday, as we were returning from prayers, we saw him in the arms of Aká Mardán near the door. You might say that Hájí Ghafúr had been an apple and become two halves.

Sattár. Aká, do you remember the eye and eyebrow of Hájí Ghafúr?

Judge Yes: it is not long since that Hájí Ghafúr died

Sattár The eye and eyebrow of this child is, you might say, the reflection of Hájí Ghafúr's eye and eyebrow.

Judge I did not know this Good! Aká Mardán, as male offspring of Hájí Ghafúr is left, there is no more necessity to try the case It is clear that the property

* Lit "a child thing"

آقا نسیر آخر من هم همین را عَرَض میکنم که ما شاء الله بفرامست شما والله نظر شما کبیباست . از اهل مجلس هیچ کس در حق آن صعبه ندگمان نبرد اما شما بلك نظر فرمودید که ” من در عمل این صعبه شبهه دارم “ واقعاً همان طور هم بوده است

حاکم شرع مکرر من در همچو کارها موافقِ واقع حکم کرده ام

آقا بسیر راست گفته اند که ارباب الدُول مَلْهُون . این نوع بروزات اگر انهام نباشد پس چیست ؟

آقا رهیم آقا نسیر خبلی تعجب میکنی . جناب اقدس آلهی بهر یکی از زندکان خود که لطف خاصی داشته باشد او را در قضیلت بر گزیده و سر آمد اهل زمانه اش میکند . جناب اقدس آلهی در کاردایی لطف خاصی ناآقا دارد . تو اسمس را میخواهی ؟ الهام بگذار من میگویم این لطف خاص آلهی است

آقا حتّار بلی اختبار را داری . هر کدام را بگوئی جایز است . آقا مردان همچو نیست ؟

آقا مردان البَنَّة التَّه یقین است غیر این نیست

آقا رحیم آقا مردان بچه حاجی غفور در چه حال است ؟

Bashír That is in reality what I now represent, that by the grace of God, and with your intelligence, by Allah, your penetration was alchemy. None of the people of the Court thought evil of the woman, but you, with one glance, said, "I have doubts in this woman's business." In reality it has so turned out.

Judge I have repeatedly given orders in such cases according to what had been the case.

Bashír They have said truly, "The possessors of wealth are inspired." If this kind of judgment is not an inspiration, what is it?

Rahím Áká Bashír, you are much astonished. The most holy God, whomsoever of His servants He has in His special favour, him He selects in merit, and makes him chief of the people of his time. The most holy God has peculiar pleasure in the judgment of the Áká. Do you desire his name? Let alone inspiration. I tell you this is the peculiar grace of Allah.

Jubbár. Yes; you have His authority. Whatever you call him, it is allowable. Áká Mardán, is it not so?

Mardán. Certainly, certainly, it is certainly not otherwise.

Rahím Áká Mardán, in what condition is Hájí Ghafúr's child?

مجلس سیم

واقع میشود در محکمه مرافعه .

(حاکم شرع در صدر اوطاق روی مسند نشسته طرف راستش را آقا رحیم و پهلوی چپش را آقا جبار گرفته آقا بشیر و آقا ستار هم که دایم الحضور و از حاشیه نشیمان محکمه مرافعه هستند برای خودشان صفی بسته سمت پائین هم آقا مردان وکیل ری حاجی غفور تمجیح کسان می نشیند)

آقا بشیر (رجوع حاکم شرع کرده) آقا ما بناء الله ندهن و مراست شما مبدائید که اصل عملِ ضعفه دیروزی که بسکایت آمده بود چه جبر بوده است ؟ خود ضعفه سه تومان از حسب شوهرش در آورده گوتکس هم زده دروغگی صورتش را حوی کرده موی سرش را گنده از دست شوهره بسکایت آمده است

حاکم شرع گفتیم که این ضعفه بظر من همچو مآید که تهمت مزند ؟ شکایت این را درمست باید تحقیق کرد

THIRD ACT.

Takes place in the judgment hall of the Court. The Judge sits on a cushion in the centre of the room. A'ká Rihím takes his right hand, and A'lá Jabbár his left. Ali Basín and A'lá Sattár, who are permanent Assessors of the Court, have made a line for themselves (sit in a row). On the lower side also A'ká Mardón, pleader for Hájí Ghafúr's wife, sits down in a sprightly manner.*

Basín (turning to the Judge). A'ká, as Allah would have it! Do you know from your own intelligence and acuteness what was the origin of the woman who yesterday came to complain? The woman herself took three tumins out of her husband's pocket, and beat him with a stick, falsely made her face bloody, tore out the hair of her head, and came to complain against her husband.

Judge. Did I not say it appeared to me that the woman was making a false charge? We must investigate this complaint thoroughly.

* *Tamajmaj* is not found in the dictionaries. The word is probably *tamahmah*, "sprightliness."

آقا مردان حیر هیچ گفتنِ تان لازم نیست . او همچو داد که شما شاهد او هستید شمارا تَرَد مَحْکَمَهٗ شرع در آنجا همان طوری که حالا گفتید از این قرار ادای شهادت نکید . آقا سلمان حقّی پبس شما ندارد طلبی از شما ندارد . اگر بگوید ” حرا همچو شهادت میدهد؟ “ بگوئید ” ما همچو میدانیم و همچو هم شهادت میدهیم “ بردارید بولهارا . حلو آورده اند بروید آن اوطاق بهارتان را بخورید تشریف ببرید . امّا يك توقّعی از شما دارم . باید این صدا کردنِ من و آمدنِ شما را بایضا کسی نفهمد برای حفظ این میر مهض رِضای خدا من یکی يك گَلّۀ بَچارا از خودم بسنما وعده میکنم

سربازها آقا در این خُصوص خاطر جمع بسوید

آقا مردان آقا کریم بچه‌هارا تَبَر آن اوطاق جلو بچورند راه بسندار بروند

آقا مردان (بتنهائی) هنوز تا اینجا حوب مآید . حال برخزم بروم مَحْکَمَهٗ . حاشیهٔ نشینان را تَرَم آمادهٔ کار نمایم که فردا وقتِ مُرَافَعَهٔ نَقْدَرِ لروم آنها گوش و دم بحسانند (بر خیرد میرود)

پرده مبانند

Mardán No, it is unnecessary for you to say anything. Let him think you are his witnesses and take you to the Court-house There give your testimony to the same purport as you have now said Áká Salmán has no right over you he has no claim upon you If he says, "Why do you give such evidence?" tell him, "We give evidence according to what we know" Take your money They have brought the rice Go into that room, eat your breakfasts, and go away. But this I expect from you no one must understand about my sending for you and your coming here To keep this secret I promise each of you, for the sake of God, a Bukhara hat from myself

Soldiers Áká, in this respect rest assured.

Mardán Áká Karím, take the children into that room to eat their rice Put them then on the road to go away (*Alone*) It is still going well up to this point Now I must get up and go to the Court I must prepare the Assessors to get the affair ready, that to-morrow at the trial they may wag their ears and tails according as it may be necessary (*Rises and goes*)

The Curtain falls

زیب خانم بگری ایچا بیار (آقا کریم رود میروند قونداق هفت ماهه را ار آن اوطاق میآورد)

آقا مردان چچه هام دُرست فکر بکنبد. چه طور میشود شما چچه را آجا ندیده باشبد؟ آیا مَرَوْت است که پول بدر این یتیم بی زنان را دیگری بخورد و این یتیم بباره نا آه و حسرت توی کوچه ها و بُشت دَرها بباد! اما میشوند که شما در آن های وهو و دست باجگی مُلْتَفِت این طفل بسنده ناشید. وقت همجو وقتی بود که آدم سر خود را فراموش میکرد. آقا کریم کُنَر این چچه را از طاقچه بردار بیار اینجا نه بنیم (آقا کریم رود ار طاقچه چهار تا کاغذ پیچیده برداشته برد آقا مردان میگذازد)

آقا مردان عریران من سوای اینکه الله تعالی بی سَنک أَجَرِ شمارا بنما میرساند این یتیم در میان هر یکی از این کاغذها سی تومان گذارده برای شما بدر کرده است. این چچه مِثَلِ آن ملعون آقا سیلیمان بست که هم بکار ناحق تکلیف نکند وهم از حِسْت نخواهد جبری بکسی بدهد

(يك دفعه یکی ار سرنارها بیگی ار رمیقه های خود رو کرده میگوید)
 قهرمان من همجو حاطرم میآید همان ساعتی که پس حاجی غفور بودیم صدای چچه بگوشت میآمد
 قهرمان اینک بخاطرم هم میرسد که در گنج خانه زنی نشسته بود بعلس هم قونداقی داشت

and bring it here. (*A'ká Karím goes quickly, and brings a child of seven months in long clothes from the other room*)

Mardán My children, think well How can it be that you should not have seen the child there? Ah! It is generosity that another should enjoy the money of the father of this speechless orphan, and this wretched orphan should live in lanes and behind doors in sighing and sorrow! But it may be that in that time of lamentation and trouble you may not have paid attention to this boy The time was a time when a man forgot his own head *Áká Karím*, bring the offering of this child out of the cupboard that I may see it. (*A'ká Karím takes out of the cupboard four pieces of paper folded up, and places them near A'ká Mardán*)

Mardán My friends, in addition to this, that Almighty God without doubt gives each of you his due, this orphan has put an offering of thirty tumáns in these papers for you. This child is not like that cursed *Áká Salmán*, who gives you trouble in an unrighteous affair, and also from baseness will give nobody anything.

(*Suddenly one of the soldiers turns to one of his comrades, and says*) : My *Kahramán*, it comes to my mind that at the hour when we were with *Hájí Ghafúr*, the cry of a child came to my ear

Kahramán I also remember that there was a woman sitting in the corner of the house, who had in her arms a child in long clothes.

و خسبِس و سخت است ! غیر از خودش نمبخواهد يك
 قاز بكي خير برسد . خوب ! در دعواي شصت هزار
 تومان بعملِ نا حقّ شهادت مبطلد برای منل شما
 جوانان رعنا يكي بيست سي تومان حرجي دادن را جان
 ميکنند . واللّه همبو ملعوني در هنج جای دنيا بهم
 نمبرمد . خدا بای ناگهائش مُستلا کد ! کارش ناحقّ
 عملش ند خودش هم خسبِس هم سخت

سرباز کارش چه طور ناحقّ است مگر آقا ؟

آقا مردان همین طور ناحقّ است که پسر هفت ماهه
 حاجي غفوردا آشکار ميخواهد مُنکر نشود . يك دفعه
 ريش مبزید دولت که ار پدرش مانده است مبخواهد
 بخواهرش بخوراند . ليکن اين کاررا خدا بر نمبدارد .
 همچو هم منمايد بچه الآن زنده است نمبتواند زنده
 زنده مُنکرش بشوند . همچو خبري را هم مبتوان مُنکر
 شد ؟ من وکیلِ آن طفل بچاره بي پدرم . سي تومان
 بدر کرده بودم که هرکس در باره اين طفل شهادت
 بدهد جلو او بشمارم . خيلي شما گمان مببردم همچو مي
 دانستم که شما بچه را دیده ايد پولهارا هم شمرده حاصر
 گذاشتم بودم . اما چه فائده که شما مكوئيد بچه
 خاطر مان نسآيد . اما مبشود که اگر طفل را به بنبد
 خاطر تان بآيد . آقا کریم آن طفل را از خانه از مادرش

ignoble and hard he is. With his own exception, he does not wish good to the extent of one *káz* to reach anyone. Good! In a claim for sixty thousand *tumáns*, he seeks for evidence of an unrighteous deed. He roots up his life to give their expenses of twenty or thirty *tumáns* to such fine young men as you. By Allah! no such accursed one is to be met with in any place in the world. May God make him involved in sudden misfortune! His business is unjust, his way of going on bad and he himself is base and hard.

Soldier But how is his business unjust, *Áká*?

Mardán It is unjust in this way, that he wishes to deny openly the seven months' son of *Hájí Ghafúr*. When once he strikes him down, the wealth that has been left by his father he would give his sister. But God will not permit this affair. As it seems, the child is now living. They cannot deny him whilst he is alive. Can such a thing be denied? I am the advocate of that wretched, fatherless child. I promised thirty *tumáns* to whoever would give evidence on the part of this child. I would count it out before him. I had great suspicions of you, as I thought you had seen the child. I had counted the money and had it ready. But of what use is it when you say you do not remember the child? But it may be that if you see the boy it will come to your mind. *Áká Karím*, take that boy from the house from its mother, *Zínab Khánım*,

ودختر بزرگ و كوچك اولاد دارى ؟ ” گفت ” جز يك نفر خواهر ديگر كسرا ندارم ”

آقا مردان نلى ميشود . چونكه پسرش طفل يكماهه بوده است اولاد بحساب نباورده است . اما چچه آن وقت نعل مادرش بود . غير از شما ديگران چچه را نعل او ديده اند . من همچو دانستم كه بلكه شما هم ديده باشيد . عيب كه نه داشت . خوب ا شما حالا در اين خصوص چه شهادت خواهيد كرد چونكه ميان ورژنه دعوا بر مثبت واقع شده است ؟

سرباز ما آن طورى كه دانسته ايم شهادت خواهيم كرد . در اين خصوص وكيل خواهر حاخى غفور هم از ما حويا شد . بهمين قرار جواب داديم

آقا مردان نلى حالا معلوم شد كه شما حرا همچو حرف ميزيد چونكه نفيس آن حرامزاده بدين شما خورده است از آن جهت شما از بودن چچه منكر ميشويد . يقين كه در اين باب يكي بيبست تومان هم شما وعده كرده است نصفش را هم بسما داده است

سرباز خبر آقا او يك پوش هم نما وعده نكرده حتى جزوى خرجى هم خواستيم گفت ” شاهد نايد بى عرص باشد . اجر تان را از خدا بخواهد ”

آقا مردان هاى ملعون ! هي نه ببنيد چچه مرته لقم

children, boy or girl, big or little, have you?" He said - "I have but one sister"

Mardán Yes, it may be so Since his son was a child a month old, he did not reckon him among children But the child was at that time in its mother's arms. Others than you saw the child in his arms I thought you might have seen it as well It does not signify. Good! What evidence will you now give in this respect, since among the heirs a claim has been made on his death?

Soldier We will give evidence in the manner that we know In this matter the pleader of Hájí Ghafúr's sister has made inquiries from us We answered him in the same words

Mardán Yes, now we know why you talk in this way, since the spirit of that irreligious rascal has taken hold of you On that account you deny the existence of that child It is certain that in this matter he has promised each of you twenty tumáns He has already given you half of it

Soldier No, Aká, he has not even promised us a trifle We asked him for a little for expenses He said: "A witness must be disinterested Ask for your reward from God"

Mardán. Oh, the cursed one! Ha! see how low and

سرباز آقا نسبت بما چه خدمت بود؟

آقا مردان فرورد خدمت چندانی نبود . يك كلمه حرف میخواستم از شما ببرسم

سرباز بفرمائيد آقا دو كلمه برسيد

آقا مردان حاجي غفور مرحوم را كه شما دفن كرديد؟

سرباز بلي آقا دفن كرديم چه طور مگر؟

آقا مردان مرحبا جوانمردى شما! وجود حيلي غنيمت است نه اين كه شما مجاهد اسلام هستيد بلكه روز تنگي هم شماها نديد كه نكار همه مردم ميآيد . در وقت و نائي در شهر يك متنفسي نمانده بود اما شما دست از جان خود شسته شهر را دست نداديد . جناب اقدس آلهي شما احر جزيل ندهد! خوب فرزندم حاجي غفور را كه شما زندهديد؟

سرباز بلي زندهديد آقا

آقا مردان آن وقت پهلوي او مبان قونداق طفل يكماهه اش را هم كهديد؟

سرباز خير آقا نديدم

آقا مردان ميشود كه آن وقت نعل مادرش بوده است

سرباز خبر آقا ما ار حاجي غفور پرسيدم كه "پسر

A Soldier A'ká, what service did you wish from us?

Mardán My son, it was not much of a service. I wished to ask you a single word.

Soldier Speak, A'ká Ask two words.

Mardán Did you bury the late Hájí Ghafúr?

Soldier Yes, A'ká, we buried him. What then?

Mardán Bravo, for your courage! Your existence is a great boon, not only that you are defenders of Islám, but, moreover, in the day of distress it is you who are useful to men. At the time of the plague there was not a living soul in the town, but you washed your hands of life and did not forsake the town. May the most holy Allah give you great reward! Well, my son, did you see Hájí Ghafúr alive?

Soldier Yes, A'ká, we saw him alive.

Mardán Did you at that time see a child of a month old in long clothes in his arms?

Soldiers We did not see it

Mardán It may be that at that time it was in its mother's arms

Soldier. No, A'ká. We asked Hájí Ghafúr: "What

داروغه بسیار خوب. خدا حافظ! (همه میروند. بعد در
ناز شده چهار نفر سربازها با آقا کریم میآید)

سربازها سلام علیکم!

آقا مردان علیکم السلام! فرودان من بفرمائید
نشنبید شما خلی خوش آمده اید خلی خوش
آمده اید نشنبید شما رحمت دادم

یکی از سربازها خبر آقا خدمت میل شما کسان محترم
آمدن بر ماها خلی فخر است

آقا مردان مرحبا پسر من! آدم نا ادب همه جا
همیشه عریز میشود. بهار خورده اید?

سربازها خبر اینها بمآمدیم محال نکردیم دیگر بهار
جوئیم

آقا مردان آقا کریم از چجهای مایکی را نفرست بازار
حلو کباب خوب چهار نفری نا یح وامسره گرفته
بیاورد. کناس ریاده تر باشد که نزرگ بکشد.
خلی زباده نگبردها!

سرباز شما چرا رحمت میکسبد آقا? خودمان
مرویم نارار نان میدهویم

آقا مردان چه زحمت دارد عریز من? وقت بهار
است چرا ناید بهار نخورده گرسه از خانه من برون
بروید! خدا خوش میآید

Duro Very good! God protect you! (*All go
Afterwards the door opens, and four soldiers come with
A'í Karim*)

Soldiers Peace be on you!

Mardán On you be peace! My children, give your
commands Sit down. You are very welcome. You
are very, very welcome Pardon the trouble I have
given you

A soldier No, A'ká! To come to such an honourable
man as you is for us a great honour.

Mardán Bravo, my son! Polite men in every place are
always prized Have you had breakfast?

Soldiers No We were coming here We were unable
to eat breakfast any more

Mardán A'ká Karim, send one of my children to the
bazaar to bring some good rice and roast meat for four
men, with ice and "sharbat" Let there be plenty of
roast that they may have a good meal* Let him bring
a great deal, ha!

A Soldier Why do you take so much trouble, A'ká?
We will ourselves go to the bazaar and eat bread

Mardán What trouble is it, my friend? It is break-
fast time Why should you leave my house hungry
without having eaten breakfast? By God, it is wel-
come!

* Lit, "that they may draw it large"

شَبَدَا آقا مردان مگر خدا از همه و کاری هم راضی
میشود ؟

آقا مردان چرا راضی نمیشود عزیز من ؟ اگر از
اصلِ عملِ خیر داشته ناشی خودت مسگوئی که راضی
میشود بمحاره زین حاجی عفور که ده سال صاحب
خانه و دولت بوده است حالا رواست از همه این خانه
و دولت محروم شود ؟ این همه مال و دولت را يك
دختره سست و لنگ بردارد تا يك پسرۀ ناقولای اهل
طلحه بخورد تا این جهت که دختره را بغی خواهد گرفت .
بیا بفول علمای ما اهل طلحه مردود درگاهِ آلهی
است

شَبَدَا بلی بلی جدا که راست گفتی !

داروَعه آقا مردان اُحرَتِ بچه‌ها را معین کن

آقا مردان مگر آقا کریم معین نکرده است ؟ گفته‌ام
یکی سی تومان ناآنها بدهم بخود هم معلوم است که
ده نایه برسد

داروَعه آقا مردان نصفِ اُحرَتِ بچه‌ها ناید پپس بری

آقا مردان جسم ا التّا مبرصد . شما تشریف برید .
دو ساعت دیگر آقا کریم پناه تومان برای شما و نصف
اُحرَتِ بچه‌ها را خدمت شما مبادود

اینهارا بسپید هر چهار تا هر روز در مسجد نماز جماعت
مبخوانند

آقا مردان بسیار خوب! حالا میدانند که ناید چه
قسم شهادت بدهند؟

داروغه خبر آرا تو خودت ناید تعلیمشان نکنی

آقا مردان بلی نابد نگوید که ” يك هفته پېس از
فوت حاجی غفور هر چهار تایمان وقت غروب بریارت
اهل قصور مسرفتېم ار در حائ حاجی غفور مېگدشتېم
دیدیم دم در ایستاده است يك چّه قوداق کرده
بغلس است . سلام دادیم احوال گرفتیم که ” حاجی
این چّه مال کسست؟ گفت ار خودم است سه هفته
است که تولّد شده است . اولادم مُکَصِر لِهْمَن است
غمر ار این ندارم “

داروغه (روشاهدها کرده) چّه ها شبیدید؟

هيو بلی شسیدیم

آقا مردان حسین صور مېنوانید نگوئید یا نه؟

حسبه الله حرف تاره بېست که گفنس دشوار
باشد

آقا مردان سار راصی شدم . فرزدانم خدا ار شما
راسی باشد!

You do not see men like them who all four every day join in common prayer at the mosque.

Mardán. Very good ! Now, do they know what kind of evidence they must give ?

Dáro No. You must instruct them in it yourself

Mardán Yes, they must say "A week before Hájí Ghafúr's death, all four of us at sunset were going to visit the dead. We passed by the door of Hájí Ghafúr's house, and saw him standing at the door holding a child in long clothes in his arms. We saluted him, and asked how he was, saying, 'Hájí, whose property is this child?' He said, 'It is my own. He has been born three weeks. My children are confined to this one I have no other'"

Dáro (turning to the witnesses). Children, have you heard ?

Hapí Yes ; we have heard

Mardán Can you speak in this way or not ?

Hanífah Certainly, they are not new words that it should be difficult to say them

Mardán I am very pleased. My children, may God be pleased with you !

آقا مردان الحمد لله همگی مردمان خوب و معقول است . اما صنعت هجو قدری تهمت دارد . ممکن است در حق او گمان بد ببرندش

داروغه نترش ! هجو يك نادرست كهنه تولكى است كه هر روش را میخواهی میزند . میخواهی كه ساعت دیگر تاجر مُنَشَحَصَى نسود ؟ بیشت بیاید كه خودت مُسْتَبَه بشوی . مگر بمبدانی كه این از نطفه كه عمل آمده است ؟ این پسر حیدر قلی پاشنه بریده است . وقتی كه روز را در آهر دیده اند شبس را دو شبانه روز راه طی کرده پیاده نه تریز آمده از خانه مرحوم قایم مقام محری جواهرش را برداشته ناز در همان شب بآهر بر گشته دم صبح دالان کاروانسرا حواییده است . همه عالم باین عمل او حیران مانده بودند . بخاطر همین هُرش پس از آن كه كارش برور كرد نگستندش پاشنه اش را بریدند مرخص کردند

آقا مردان آ این پسر حیدر قلی پاشنه بریده است ؟ خیلی خوب ! اما اسمش را عَوْص میكنیم . اینها بمسائل شرعیه خودشان البته كه عارفند ؟

داروغه خاطرت جمع باش همه اهل سواد اند . تو نمیری ! كه همه باپوش را بر شیطان میدورزد . همچو

Mardán. Praise be to God, all are good, respectable men. But Hapí's occupation is a little suspicious it is possible they might have a bad opinion of him

Dáro. Don't be afraid. Hapí is an old improper rascal, who turns his face whichever way you wish. Do you wish him in another hour to become a distinguished merchant? Let him come to you that you yourself may (not?) doubt him. But do you not know from whose seed he has come? He is the son of Haidar Kulí the "cut-heel." When in the daytime they had seen him in Ahr, he travelled for two full days at night, came to Tabríz on foot, carried off a casket* of jewels from the house of the late Governor, and returning to Ahr the same night, in the morning was sleeping in the entrance to the Karavánsará. All the world were astonished at this deed of his. On account of his skill, when the affair came to light, they did not kill him, but cut off his heel and dismissed him.

Mardán. Ah! is this the son of Haidar Kulí "cut-heel"? Very good! But we will change his name. These must certainly know what are judicial questions?

Dáro. Rest assured, they are all educated† people. May you die if they do not all sew slippers for the devil

* "An ointment-box" in Richardson's dictionary

† Lit "people of ink"

آقا مردان (تمهائی) انشاء الله بس آمد کار کمر است .
حالا وقتی است که آقا کریم شاهد هارا باورد (يك دفعه
در باز شده آقا کریم و داروغه ناچار نفر دیگر میآید داخل میشوند)

داروغه سلام عليك ا

آقا مردان عليك السلام ! حاخی داروغه پیدا کردید
یا نه ؟

داروغه گم نکرده بودیم که پیدا کنیم . سؤال عریسی
مبکنی آقا مردان . معلوم میشود که هنوز هم مرا
دُرست جا باورده

آقا مردان (اول آقا کریم را کنار کشیده) آقا کریم تو با شو
برو آقا سلمان را نه بن سربارها که گفته بود شما نشان
بدهد بردار باار بس من . (بعد داروغه متوجه شده)
حاخی اینهارا بن نشان بده نه بس ایها کهها
هستند

داروغه این هبو قماربار است که دیروز ار اردسل
آمده است . ایهم سندا قرویی معروف است روزها
صرافی دارد شبها عتاری میکند . این یکی هم
قربان علی همدانی است شب هر کاری که خواهی ار
دستش بر میآید اما روزها در بازار حوراب فروش
است . این دیگری هم حلقه مراعه ایست روزها
دست فروشی میکند شبها پيس خودم است

Mardán (alone). Please God, the upshot of the affair is good. It is time now for Áká to bring the witnesses

(Suddenly the door opens. A'la Karím and the Dárogha come in with four other men.)

Dárogha. Peace be on you!

Mardán. On you be peace! Hájí Dárogha, have you discovered it or not?

Dáro. We had not lost it that we should find it. You ask me a strange question, Áká Mardán. It appears that you have not yet recognised me.

Mardán (first taking A'la Karím to one side). Áká Karím, rise up and go. See Yká Salmán, that he may point you out the soldiers he mentioned. Bring them to me. *(Then turning to the Dárogha.)* Hájí, point these out to me that I may know who they are.

Dáro. This is Hapú, the gambler, who yesterday came from Ardabíl. This, too, is Shaidá. He is a noted inhabitant of Kazvín. By day he is a banker, at night he is a cheat. This one, too, Kurbán Alí of Hamadán, does at night whatever you wish him to do, but by day he sells stockings in the market. This other, Hanífah, is an inhabitant of Marághah. By day he is a pedlar, at night he is with me.

آقا سلمان، بلی گرفتیم کلد شدم. چهار نفر سرنار است
دل قهرمان عقار و حنار کوحه ورجی

آقا مردان نایست حالا من نفرستم آنها را بیاورد
کول سان نزنم بر حلاف شهادت بدهد اول تو برو
آنها را نگو از روی صداقت بحق شهادت بدهند.
چون طایفه سرنار از بی حمری نوعی از فرقه گداها
مباشند آنها از شما خواهند پرسید که "آقا بعد از
شهادت شما چه التفات مکی؟" آن وقت تو نگو
"چه هام در همچو کاری مرد خواستن خوب نیست.
محض رضای خدا شهادت نکنم روز قیامت اجر حیر
بشما میرسد"

آقا سلمان بسیار خوب!

آقا مردان هیچ مبدانی که شهادت سرنار چه نوع
است؟

آقا سلمان مبدانم. آنها خواهند گفت "ما دو
ماعت نش از قوت حاجی غفور بجانه او رمبیدیم
خودش ما گفت "من میبرم در دنیا بجر یک خواهر
کس را ندارم بعد از آن که مردم شما مرا دفن نکنند"
آقا مردان خیلی خوب! اما ناید سرنارها این حرف را
برگوداند بگویند "پسر یک ماهه در شبر داشت".
حالا برحیز برو (آقا سلمان بر میخیزد میرود)

Salmán Yes, I have remembered and found out. There are four soldiers, Badal, Kahramán, Ghaffár, and Jabbár, in Varjí Street.

Mardán I must at once send to fetch them I must recommend* them not to give any contrary evidence First, do you go and tell them to give true evidence loyally As soldiers as a body are, from poverty, in the category of beggars, they will ask you, "Áká, after giving evidence how will you gratify us?" Then say to them, "Children, it is not proper that you should ask for a reward in such a case as this Only give evidence to please God, and in the Day of Judgment its recompense will reach you "

Salmán. Very good !

Mardán Do you know at all what kind of evidence the soldiers' is ?

Salmán. I do know They will say, "Two hours before the death of Hájí Ghafúr we had gone to his house He himself said to us, 'I am dying. Except my sister, I have no one in the world After I am dead, bury me '"

Mardán Very good , but the soldiers must change these words, and say, "I have a child of one month at the breast ' Now get up and go. (*A'ká Salmán rises and goes*)

* Lit "strike them on the shoulders."

آقا کریم خوب! دیگر قسم نخور مقصودت را
 فهمیدم. جنم! حاطوب جمع ناسند. میگویم دیگر نتو
 پدر نگوید آقا آقا نگوید (میروند بعد آقا سلمان میرسد)

آقا سلمان سلام عليك!

آقا مردان عليك السلام ها! نگو نه بینم چه طور
 شد?

آقا سلمان من که وکل شدم گذشت. حالا بگو به
 بینم چه خیال داری?

آقا مردان حالا خیال دارم شاهدها را حاضر کنیم
 برداریم برویم سرِ مُرافعه. نگو نه نسیم نسما چه وعده
 کردند?

آقا سلمان بانصد تومان حقّ النفس من وعده کردند
 چون که گفتند "شاهدهای ما حاضر است و عیال ما
 هم واضح است کار پوسیده و پهبانی نداریم" منم راضی
 شدم

آقا مردان خیلی خوب کردی. حالا بینم که از
 طرف حقّ چندان خبری نآدم عاید نمیشود. اما زن
 حاجی غفور از سی هزار تومان میگذرد. این سی هزار
 تومان از برای من و شما و آقا کریم خواهد رسید. اسم
 شاهدها را یاد گرفتی? جای ایشان را بلد شدی?

Karim Good, good! Do not swear any more I understand your object On my eye be it! Rest assured! I will tell her not to call you "father" any more She must say, "Akí! Akí!" (*Goes Afterwards Aká Salim comes*)

Salimán Peace be to you!

Mardán On you be peace. Ha! tell me, how has it gone off?

Salimán I have become the advocate that is over. Now tell me what you propose

Mardán I propose to get the witnesses present, and take them and go into Court. Tell me what they have promised

Salimán They have promised me a fee of 500 tumáns As they said, "Our witnesses are ready, and our case is clear we have nothing hidden or concealed," I, too, consented.

Mardán You have done very well Now, you see that so much benefit does not come to a man from what is right But Hájí Ghafúr's wife is getting out of the 30,000 tumáns These 30,000 tumáns will come for me and you and Aká Karím. Have you remembered the witnesses' names? Have you found out their place?

و بپس حاکم شرع مَقَرَّب و معروفم دلی پیدا کند. وَاَلَا
مبتصرسم وقتِ مرافعه قادر بر اقرار نباشد رسوا شویم
آقا کریم بخدا خوب خیالی کرده اَمَّا خبر! وقتِ
مُرافعه مَلَّحِطه اش را مبکسم اگر میسر شد اقرار صعبه را
پُنتِ سرِ شاهدها مانند ازیم آن وقت واهمه اش
رداشته مسود دیگر واهمه نمیکند

آقا مردان ده تو پا شو. برو پیش داروغه نگو
شاهدها را همراه خود بردارد بآرد. بانصد تومان بچودش
و عده کن بحاه تومان نقد باقی نسیه. شاهدها هم یکی
سی تومان نبرده توماس را نقد پانزده دیگرش ناسند.
بعد از اتمام کار میدهم تا داروغه سرش توی حساب
نماید. نمیتوان این کار را از پیش بُرد سکه شیطان
است يك دفعه دیدی سربوش از روی کار برداشته
است از او پنهان داشتن ممکن نیست

آقا کریم بسیار خوب! تروم (پا میشود برود)

آقا مردان ای ترا جدا و ایست! چیزی بخاطر آمد
نگویم. اما فراموش نکن هر وقت زن حاجی عفور را
دیدی پیش خود بک طوری اشاره اش نکن میان
صحت بمن پدر خطاب نکند مَرَك تو! حری بجاالت
نرمد. همچو حوش ندارم که هرگز طایفه اُناف برای
حوش آمدی بمن پدر پدر خطاب کند. چه لازم شده
است اسم را بگوید!

I was intimate with and accredited to the Prince and the Judge, and she might open her heart. Otherwise, I fear lest at the hearing in Court she might not be up to the statement and we might be disgraced.

Karim By God! It was a good idea. But no. At the time of hearing I will observe her. If it is possible, we will postpone the woman's statement till after the witnesses. Then her doubts will be relieved, and she will no longer doubt.

Merdin There, get up. Go to the Dárogħa (Chief of Police). Tell him to bring the witnesses with him. Promise him 500 tumáns for himself—50 tumáns in cash, the rest on credit, to each of the witnesses 30 tumáns—15 tumáns in cash, and let the other 15 be, we will give them after the affair is finished, so that the Dárogħa may not be calculating in his head that we cannot carry this affair through. He certainly is a devil. You see that if once the cover is lifted from the face of the affair, it would be impossible to conceal it from him.

Karim Very good, I will go. (*He rises to go*)

Merdin Oh! by God! Stop! Something has come to my mind to say to you. But do not forget, whenever you see Hájí Ghafúr's wife, in some way signify to her that she must not call me "father" in company. By thy death! do not imagine anything. I have no wish that women, by way of flattery, should ever style me "father, father." What necessity is there to give me a name?

آقا عتّاس بول حاصر است آورده ایم. پیش از وقت آقا کریم اشاره کرده بود

آقا مردان ده نگذارید بروید (آقا عتّاس پولهارا در میان کیسه پیش آقا مردان میگذارد میخواستند با شوند بروند که نصیر فرّاس شاهزاده داخل میشود میرسد)

نصیر فرّاش سلام علیکم! آقا مردان شاهزاده فرمایش فرمود "امشب يك ساعت حضور من نیاید کارواچی دارم ناو رجوع خواهم کرد"

آقا مردان عرض کن "حسنم" (فرّاش میرود. بعد آمد نوکر حاکم شرع میآید)

آمد سلام علیکم! آقا مردان آقا فرمود "امشب او هم نا ما بجانه حاجی سمیع مهمانی خواهد رفت یا نه؟ کار لارمی بود نایست آنجا نگویمش"

آقا مردان عرض کن "خواهم رفت خدمت شما مبرسم" (آقا عتّاس و همشیره اش میروند بعد از آن)

آقا کریم این فرّاش شاهزاده و نوکر آقا نفهمیدم از کجا پیدا شدند

آقا مردان من مبدأ بنم که رنکه از تکالیف من واهمه خواهد کرد. پس از وقت یکی یققران نایها داده حاصر کرده بودم که بآید پس صعبه این پیغامهارا بمن بدهند تا صعبه همو نداند که من نرد شاهزاده

17 "Then, exactly, we have brought it. Akú has not doubtfully pointed it out."

18 "I can have it made. (All) *Abbe* places the
 19 "on the table. *Abbe* *Martin* "They are about
 20 "the same size. *Abbe* "Yes, the Prince's messenger,
 21 "the same."

22 "Please go to him. Akú *Martin*, the Prince com-
 23 "mands me to go to him at one o'clock, into my
 24 "house. I shall go to his house, and will refer
 25 "to him."

26 "I go to him. "On my eye be it!" (The
 27 "man goes. *Abbe* "Yes, *Abbe*, the Judge's servant,
 28 "the same."

29 "Please go to him. Akú *Martin*, the Akú has
 30 "said. *Abbe* "I come to night with me as a guest.
 31 "He is not here now. I must speak to him
 32 "about his matter."

33 "I go to him. "I will go. I will come
 34 "to him. (All) *Abbe* and his sister go. After
 35 "the same."

36 "I do not understand whence this Prince's mes-
 37 "senger and the Judge's servant appeared."

38 *Martin* "I knew the woman would be shy of my task.
 39 "I had previously given each of them a *kran*, and
 40 "got them to come and give me these messages in the
 41 "woman's presence, so that the woman might know that

ریب خانم جدا که ننداری سَبِیَه است ! اما
مسرسم وقت مُرافعه زانم بگیرد نتوانم بگویم

آقا مردان ریب خانم سب ترس تو ایست که
خودت ناور نمکی که این را تو زائنده . اوّلا ناید بطور
یقین ناور کسی که این طفل سر تست واگر نه التّه در
مجلس مُرافعه خود را میبازی ربانت میگرد . واهمه
نکن قول نده که همچو اقرار نکنی

زیب خانم بلی قول میدهم اگر نتوانم

آقا مردان انشاء الله میبوانی . نس آن طور خوب
است که حواهر شوهرت همه دولت را ببرد نا گردن
کُلفنی بخورد سسلس را نتابد ؟

ریب خانم جدا راست میگوئی . ایست که دل
مرا مسوراند وکل سکیه خانم دروغ مرا در نآرد ؟

آقا مردان قاه قاه قاه ! نه بن ار که مبترمصد !
احضباط نکن . او هرگر يك كلمه خلاف تو حرف
نخواهد رد . برحبرید بروید بدهید وکالت نامه را بنویسد
حاصر کند . فردا ناید دست بکار شد . مسم کار
دیگر دارم آدم دیگر بس من خواهد آمد هرا تا کار
دارم . آقا کریم را هم سرید ناصد تومان را بدهید
بآورد

Zinab By God, if you think there is a likeness! But I am afraid that at the time of the trial my tongue will stick and I shall be unable to speak.

Mardín Zínab Khánun, the reason for your fear is this, that you do not yourself believe that you have borne it. In the first place, you must believe firmly that this child is your son. If not, certainly when the Court assembles you will lose yourself and your tongue will stick. Have no doubt. Give me your word that you will give such a statement.

Zinab Yes, I give my word, if I can.

Mardín Please God, you can. Then, is it all right that your husband's sister should carry off all the money, should eat with the "bull-neck," and he should twist his moustache?

Zinab By God, you speak the truth. It is this that burns my heart. Will not Sakínah Khánun's pleader expose my falsehood?

Mardín Ha, ha, ha! See whom she is afraid of! Do not be afraid. He will never utter a syllable opposed to your word. Rise and go,* write out the authorization to plead, and let them bring it. To-morrow we must put our hands to the work. I, too, have something more to do. Another man will come to me. I have a thousand things to do. Take away Áká Karím too. Give him five hundred tumáns to bring.

* This kind of expression, with two or three imperatives together, is common in modern Persian.

مَنْقِلِ مَسُود . نصفس را تو بَر نصفس را نده بین
وَاللَّهُ خَمَرُ الرَّازِقِينَ

زینب خانم آقردان سرب همچو کار دُروغی را هم
مستوان ببس نرد ؟

آقا مردان اگر حواهر حاجی غفور کسی را میداشت
پبس نمیرفت ؟ اما حالا او کسرا ندارد که مقابل ما
وایسند حرف بزنند . اگر آقا حسن تاجر شوهر مسکود
ناز این کار حلی دشوار بود حالا آقا حسن خود
وقوم و حوین نر ورورش همگی با دختره دسمن شده اند
میخواهد که این دولت بدختره وُصَلت بدهد . دختره
مانده است تنها با یک نفر نامرد جوان که آنهم از
دستس کاری ساخته نمی شود

زینب خانم پس آن بچه که مبالغی کهاست ؟
آقا مردان الآن می یبسن . آقا کریم بچه را از آن
اوطاق از دایه اش بگر بآراه ببند (آقا کریم میبرد چکرا
بیآورد)

زینب خانم بچه را دایه شبر میدهد ؟
آقا مردان خبر مادرش شبر میدهد اما دایه نیست
دیگر (آقا کریم طفل را دست گرفته بر میگردد آقا مردان میگیرد
میدهد زینب خانم)

آقا مردان بگر ایست پسر تو . می بسی که چشم
وابروش بَعْنِهَا چشم وابروی حاجی عفور است

transferred to you Take half of it; give half to me.
 "God is the best provider"

Zinab Oh! May I be offered for thy head! * Can such a false business succeed?

Mardín If Háji Ghafúr's sister had anyone, it would not succeed But at present she has no one who can oppose me in talking If she were to make Aká Hassan the merchant, her husband, the matter will again become very difficult Now, Aká Hassan himself and his tribe and his powerful relatives have all become the girl's enemies They desire that this wealth may not be obtained by the girl The girl remains alone with one young man, her betrothed, who, too, cannot manage the affair

Zinab Then, where is the child you spoke of?

Mardín You will see† him at once Aká Karím, take the child from that room from its nurse, and bring it to us to see (*Alí Karím goes and brings a child*)

Zinab Does the nurse give the child milk?

Mardín No, its mother gives it milk, but yours is another nurse (*Alí Karím takes the child's hand and turns it round Alí Mardín takes it and gives it to Zinab Khánum.*)

Mardín Take it, this is your son Do you not see that its eye and eye-brow are exactly the eye and eye-brow of Háji Ghafúr?

* Sometimes *kurban* is used alone

† *Bíní ash* for *bíní-ash*

رینب خانم آقا مردان شمارا بخدا! تکلفی من نکشد که بتوانم از عهده برآیم. این کار مسکلی است. من چه طور بهم و دروغی اقرار کنم؟ جدا که از روم بر نمآید هرگز این حرف را نزنم

آقا مردان حرفهای غریب میزنی رینب خانم. نمیفهمم یعنی چه؟ چرا از روم بر نمآید؟ برای چه حالت مسکشی؟ همه عالم میداند پسنه زنان زائیدن است خهالت یعنی چه؟ مگر هرگز آریستن نسنده چچه نرائبده. هرکه دلس ماهی بخواهد خودش را نآب سرد مبرند. ناید این اقرار را یکی حز این دیگر چاره نیست

رینب خانم مقصود تان از این اقرار چه چر است آقا مردان؟

آقا مردان مقصودم آن است که مال و دولت حاجی غفور نتو برسد. از برای احام این مطلب جر این علاهی پیدا نمیشود زیرا که تو خودت نمیتوانی وارث او نسوی اما پسررت وارث شرعی اوست. پس از آنکه بودن پسررت نسوب رسبد همه دولت ناو میرسد. آن وقت من سبار آسان خود را قییم او میتوانم نکم وبعد از پنج و شش ماه دیگر که گذشت شهرت میدهم که طفل فوت کرد و در آن صورت همه دولت شرعاً ناو

Zínab. Aká Mardán, I adjure you by God ! Give me a task that I am able to perform This is a difficult matter How can I depose to such a lie ? By God ! I have not the face even to say such words *

Mardán. You are saying strange things, Zínab Khánum. I do not understand what there is in it. Why have you not the face for it ? Why are you ashamed ? The whole world knows that the occupation of women is to bear children What is modesty ? You have never conceived and borne a child Whosever heart desires a fish he throws himself into cold water You must give this statement. there is no remedy but this

Zínab What is your object in this statement, Aká Mardán ?

Mardán The object is that the property and wealth of Hájí Ghafúr may come to you. To accomplish this object there appears no remedy but this, because you cannot yourself inherit, but your son is his lawful heir After the existence of your son has been established, all the money goes to him After this I can very easily make you his guardian, and after five or six months more have passed, will spread a report that the child has died, and in that case all the money will by law be

* Lit "it does not come up from my face "

آقا عتّاس حُوب! ما راصی هسنم . دیگر چه
تکلیف دارید؟

آقا مردان تکلیف سَبّومی ایست که ریب خانم
ناید در مجلس مُراوِعه حاصر شود و در حُصورِ حاکم
سُرع اقرار کند ار حاحی غفور بَسِرِ هفت ماهه در شبر
دارد

ریب خانم ای وای آقا مردان! این بسار کار
مسکلی است! من این دُرُوع را چه طور مینوام نگویم
که هفت ماهه سِری در سر دارم؟

آقا مردان هح مسکلی ندارد رنده گی حاحی غفور
حامِله بودی یک ماه بېس ار وفات او سِری رائِبده
الآن هفت ماهه است . این حرف چه نقلی دارد؟

ریب خانم آقا مردان من ترا حای بدر حود مبدانم
هرگر نمیتوانم ار حرف تو بیرون بروم اما این تکلیف
حلی مسکل است من بچه نرائنده مردم نم
نمگوید چه اب کو؟

آقا مردان در این حصوص عم محور . بچه حاصر است
و تو حامِله بودی رائِبده . بچه را در بعل تو وحاحی عفور
دیده اند . الآن هم هسنند که شهادت ندعید . ار این
چهارها احتیاط نکنی تو همن ق ر اقرار را کنی دیگران
تصدیق میکنند

Abbis Good! We agree. What else have we to do?

Mardín The third duty is this, that Z'rah Z'rah must be present in Court, and depose in presence of the Judge that she has a sucking child of seven months of age by H'ijí Ghafúr.

Z'rah Alas! Alí Mardín, this is a very difficult business. How can I tell this falsehood that I have a sucking child of seven months?

زینب خانم وای امان! چرا ریاد مبهواهی آقا مردان؟

آقا مردان هرگز زیاد نبست خانم. تو در این راز حق هم حق نداری این سی هزار تومان را هم من بشما می جسم

ریس خانم چه طور حق ندارم! سالها رحمت کسبده خانه حاجی غفور بسته همه دسته کلیدهای صدوقها دست من مبدوده هر چه مبهواستهام در مبداشتم خرج مسکردم. در رنده گی حاجی غفور حواهرش اختیار پنج قار را نداشت. حالا چه شده است که ناید من کنار وایستم این حسگی نباید همه پولها را بردارد نرد نایک حواي گردن کلفتی خورد و بشوشت و کیف کدا

آقا مردان در مُرايعه گوش ناین حرفها نمیدهد

زینب خانم حو طور گوش نمیدهد؟ مُرايعه کننده مگر نباید انصاف داشنه باشد؟ ده مال ریادتر این دولت دست من بود حالا ناید من از آن بی نصیب بشوم!

آقا مردان نلی حالا ناید بی نصیب بسوی. تو حرف مرا گوش کن. نصف قانع شو و الا در یک فلوس آن دولت حق نداری. آقا عباس مطلب دستش است مبداند هر چه من میگویم درست میگویم

Zinab Oh, mercy ! Why do you want so much, *Áká Mardán* ?

Mardán It is not at all too much, *Khánun*. You have no title to this inheritance I give you these 30,000 *tumáns*

Zinab. How have I no title ? For years I underwent hardships, sat in *Hájí Ghafúr's* house, having all the keys of the boxes in my hand, and whatever I wished I obtained and spent it In *Hájí Ghafúr's* lifetime his sister had no control over even five *laz* * Now what has happened that I must stand aside, and this harper† should come and carry off all the money, should eat and drink and enjoy himself with a bull-necked young man ?

Mardán In the Court they will not listen to such words

Zinab Why should they not listen ? Must not he who holds the Court do justice ? For more than ten years this money was in my hands, and now must I have no part of it ?

Mardán Yes, you must now have no part of it Listen to what I say. Be satisfied with a half, or else you have no title to one *falús* of that money *Áká Abbás*, the pith of the affair is in her hand She knows that whatever I say I say what is correct

* A small coin

† A term of abuse, as wandering minstrels are generally dissolute

کرده اید پولی که حاجی غفور سبیده داشت بخواهرش
 ندهد که نا اوراد عائی دارید. حاکم شرع هم پول را
 نگهداشته نسما وخواهر حاجی غفور حرداده است
 که وکیل گرفته مُرافعه فرستید دعوی خودتان را حالی
 بکشد. حالا من که وکیل خود شدیم. اما زیب
 حاتم ناید من هر چه میگویم بسنود وبتدابیر من عمل
 کند که بلکه این کار بطور دلخواه انجام نگیرد

آقا عباس الله بی آن که نمیشود فرماید به
 بینم بزینت چه تکلیف دارید

آقا مردان اولاً زیب حاتم ناید حالا بجهت بعضی
 مخارج لازمه پانصد تومان من بدهد. آخر بحساب
 خواهد آمد. خودش ناآقا کریم حالی کرده بود که بعد
 از مردن حاجی غفور در صندوق هزار تومان داشته
 است وخواهرش هم هرگز نمیدانسته است آنرا برداشته
 است

زیب حاتم مُصایقه ندارم. سایر تکالیف تان را
 فرماید

آقا مردان تکلیف دیگر اینست که ناید نصف دولت
 حاجی غفور قانع بشوی یعنی از آن پولی که شصت
 هزار تومان است سی هزار تومانش از آن تو نباشد سی
 هزار تومان نصف دیگرش از من و آقا کریم و سایر رفقا
 و یاران و همدستان ما باشد

Court And you, having agreed to my word, have sent a man to the Judge, and given him notice not to give Hájí Ghafúr's money entrusted to him to his sister, for you have a claim on it. The Judge has kept the money, and given notice to you and Hájí Ghafúr's sister that having appointed pleaders, you should send them to the Court to set forth your claims. Now, I have become your pleader, but Zínab must hear whatever I say, and act according to my plans, so that this business may end as she desires.

Abbas Certainly, it will not do without. Tell us what duty you impose on Zínab.

Mardan In the first place Zínab Khánum must now give me 500 tumáns for necessary expenses. It will be accounted for in the end. She explained to Aká Karím that after Hájí Ghafúr's death there were 1,000 tumáns in a box, and his sister never knew it. She has taken this.

Zínab It does not matter. Tell me all I have to do.

Mardan The next duty is this. You must be content with half of Hájí Ghafúr's money. That is to say, of that cash, which was 60,000 tumáns, 30,000 tumáns shall be your property, and 30,000 tumáns, the other half, shall belong to me and Aká Karím and all our friends and companions and assistants.

زیادتر تأثیر می بخشد . شاید که از من هم خوشش بیاید
(آقا لباسش را پوشیده ریشش را شانه کرده می نشیند . در آن بین
در نار شده ریب زن حاجی غفور و آقا عتّاس برادر رنش داخل میشوند) .

آقا عتّاس سلام علیکم !

آقا مردان علیکم السلام ! خوش آمدید صفا آورید .
بفرمائید ننشئید (زن حاجی غفور روش را گرفته نا برادرش می
نشید)

آقا مردان آقا عباس من با تو حرف مزنم زینب
خانم هم گوش بدهد هر وقت مَوْقِع شد جواب بدهد .
حالا شش ماه است حاجی غفور مرده است . اصل
حرف مبائمان ناید آشکار ویی برده باشد . همه می
دانند که زینب خانم زن دائمی حاجی غفور نبود از
مال و دولت او بِحَسَبِ اِرْتِ هرگز حصّه ندارد . اما من
این کیفیت را دانسته آقا کریم را پپس شما فرستادم
و حالی کردم که اگر شما از حرف من بیرون بروید و با
تدبیر من عمل کنید من طوری میتوانم بکنم و این مال
و دولت بزینب خانم بَرَم . چونکه خواهر حاجی غفور
ببکس است خویش و قومی ندارد که کاری از دستشان
برآید . مگر دختره یک نامزد جوانی دارد آنهم در
کار مُرافِعِ حریف من نمیتواند بشود . و شما هم بر قول
من راضی شده پپس حاکم سَرَع آدم فرستاده اعلام

my words will create a greater impression. Perhaps she will be pleased with me

(The A'ká puts on his clothes, combs his beard, and sits down. Meanwhile the door opens, and Zínab, Hájí Ghafúr's wife, and A'ká Abbás, the brother of his wife, enter.)

Abbás. Peace be on you !

Mardán. On you be peace ! You are welcome. You have given us pleasure. Give your commands. Sit down. *(Hájí Ghafúr's wife sits, with her face covered, with her brother.)*

Mardán. A'ká Abbás, I will talk to you. Let Zínab Khánum also listen. Let her give an answer whenever there is occasion. It is six months since Hájí Ghafúr died. The origin of our conversation must be open and without concealment. All know that Zínab Khánum was not the permanent* wife of Hájí Ghafúr. She can never have a share in his property and money by way of inheritance, but I, knowing this circumstance, sent A'ká Karím to you, and explained that, if you do not depart from what I tell you, and act according to my plan, I can manage in such a way that I will bring this property and money to Zínab Khánum. For Hájí Ghafúr's sister has no friends; she has neither relative nor tribe that the affair should come off through their hands. But the girl has a young man affianced to her. Neither can he oppose me in the business of the

* That is, one of the four legitimate wives allowed to Mussulmans

آقا مردان یعنی من چه طورم که پسند نکند
خواهد؟

آقا کریم حودت نمیدانی مگر؟ سروصورت هم
جندان مقبول نیست

آقا مردان ای مرد نمیدانم مگر من چشم شما چه
طور آمده‌ام گذار نائنه يك نگاهی بکنم نه بنم
(بائنه ندن نما نگاهی میکند) آقا کریم ترا بخدا کجائی مرا
تو عبب مگبری؟ اگر ریختی دندانهایم را بگوئی نزله
ریخته است. از ببری نیست. اما لوبهایم قدری
گود افتاده است. آنها هم جندان پیداش نیست ریش
روش را پوشانده است

آقا کریم ده خوب است! بس است! دیگر نشین
زمین حالا زنکه می‌آید

آقا مردان صبر کن تا کِلِجَه ترمه‌ام را بوشم جَه
ماهوتم را هم دوش بگبرم ریشم را شانه بکنم بعد بآیم
نشینم (مشغول ریش کردن خود میشود)

آقا کریم از تو اینها چه لازم است؟ نشین زمین

آقا مردان حرا آ حبلی لازم است. زنان ما همیشه
خودشان را از مردها پنهان میکنند اما برای تماشا
کردن حودها بی اختیارند. زن حاجی غفور اگر مرا
آراسته به بند الننه ریادتر حساب مبرد سختم هم

Mardón What kind of a man am I that she should not approve of me and should not desire me?

Karim Don't you know yourself? Your head and figure are not so very agreeable

Mardón Man, I don't know what kind of a man I may be in your eye. Let me have a look in the mirror (*He looks in a reflecting glass*). By God! *Ākā Karīm*, where can you find a blemish in me? If you speak of losing my teeth, catarrh has made them fall out—it is not from old age. But my jaw-bone has rather fallen in—that also is not so palpable—my beard has covered it over.

Karim Well, that is all right, then. Enough! Sit down on the ground. The woman is coming now.

Mardón Have patience, till I put on my Cashmere overcoat. Let me put my cloth cape over my shoulders, and comb my beard. Then I will come and sit down (*He employs himself in adorning himself*).

Karim Why do you require all this? Sit down on the ground.

Mardón No, indeed it is very necessary. Our women always conceal themselves from men, but are beyond their own control to see things. If *Hájí Ghafúr's* wife sees me adorned, it will certainly carry greater weight.

آقا مردان مبخواهم چه کنم؟ میل بکند عقدش
میکنم دیگر زن من نمیسود؟

آقا کریم چه میدانم میل بکند نکند؟ قدری وقت
شما گذشته است. زنکه جوان است

آقا مردان حبر آقا کریم تو ببری؟ وقت من
حیدان نگذشته است. من حالا دُرُست بجاه ویکسال
دارم

آقا کریم نه همچو میدانم. هفتاد هم داشته ناشی

آقا مردان خبر آقا تو میدانم من که از مادر
مَتَوَلَّدُ شده‌ام یکسال بعد از زلزله بررگِ تریز

آقا کریم تو که زن داری

آقا مردان من که از زن ندانستم بمبخواستم سرمش.
مبگفتم بخوامست حدا اگر این مال و دولت را ناسم آن
زنکه از دست خواهر حاجی عفور بیرون بکسیم دیگر
چرا زنکه دیگری برود؟ زنکه را هم خودم ترم دولتش
هم دست من باشد. مصلحت توهم در ایست. از
دیگری برای تو چه خیر خرد؟

آقا کریم البته در این صورت خوشگل یا بدگل چه
تفاوت دارد؟ بگذار عفرینه بوده باشد بهتر شما اگر
نباید میل نکند تَرش. اما ندگل نیست عَلم قبول
نمیکند که ترا خواهد پسند کند

Mardán What do I want to do? If she is inclined, I will marry her. None else becomes my wife.

Karim How do I know whether she will be inclined or not? Somewhat of your time has passed the woman is young

Mardán No, Aká Karím, may you die! So much of my day has not gone I am now exactly fifty-one years old

Karim I don't think so You may be even seventy

Mardán No, by your soul! You know I was born a year after the great earthquake of Tabriz.

Karim You have a wife

Mardán I did not want to marry her because I had no wife I said, "God willing, if I can get this property and money in the name of this woman out of the hand of Hájí Ghafúr's sister, why should the woman go to anyone else? I will marry the woman myself, and shall get her money This is the best thing for you What good will you get from anyone else?"

Karim Really, in that case what difference does it make if she is pretty or ugly? Suppose she had been a female Afrit, you had better marry her if she is disposed. But she is not ugly I cannot agree† that she will approve of you

* Lat "What good will arise for you?"

† Lat "My intelligence will not accept"

تودی در حقِّ خود مُسْتَنَبِهٴ مِبْسَدی . گفتم : ” امروز
 بس حاکم شرع مُعْتَبَرتر از آقا مردان کسی نیست .
 هرگز حرفش دو تا نمیبود هر چه بگوید همان است .
 درخانهٴ دیوان هم میان وکلاء شرع او معروفست و بس
 حتی برای بعضی کارها حضور شاهزاده هم آمد و رفت
 دارد . در کاردانی املاطون عَصْرُ خودش است . باید
 هر چه بگوید از حرف او بیرون نروید و بهیچ وَحَهُ و اهیه
 و اجنباط نکشد . همین تا تدبیرات او بدولت حاجی
 غفور مالک مننوائی شد و الاً تو در این اِرْتِ هِیچ حقِّ
 نداری “ رنکه خودش و برادرش آقا عباس هر دو
 راضی و خوشحال شدند . الاً بس شما خواهد آمد که
 هر چه بگوئی دستور العمل بدهی رفتار کند

آقا مردان بسیار خوب ! بسیار خوب ! چگونه بنم
 آقا سلمان را هم توانستی بویکبلی آن طرف ها ببندازی
 یا نه ؟

آقا کریم نلی آقا سلمان حالا پیش سکهبه خانم است .
 از آنجا که فارغ شد اینجا خواهد آمد

آقا مردان مَرَحِبا آقا کریم ! واللّٰه زبان تو افسون
 دارد ! خوب ! چگونه بنم زن حاجی غفور خوشگل
 هست یا نه ؟

آقا کریم مَبهَواهی چه کنی ؟

been there yourself you would have doubted your own truth I said : " To-day with the Judge there is no one more esteemed than Áká Mardán. His word never falls asunder . whatever he says, that is the thing In the audience-hall of the Diván also he is pre-eminent for knowledge of religious law among the advocates, and he has even the privilege of coming and going for some affairs into the presence of the Prince He is for knowledge of affairs indeed the Plato of the age Whatever he says you must not depart from his word, and do not in any way be suspicious or cautious By his management also you will become owner of the wealth of Hájí Ghafúr Otherwise, you have no right to this inheritance " The woman herself and her brother Áká Abbás were both contented and happy They will come to you immediately that they may proceed upon whatever you tell them is the rule of conduct

Mardán Very good ! very good ! Let me know whether you will be able to place Áka Salmán as pleader on the other side, or not

Karím Yes , Áká Salmán is now with Sakínah Khánúm. When he is done with there, he will come here

Mardán. Bravo, Áká Karím ! By God ! your tongue has magic in it Good ! Tell me if Hájí Ghafúr's wife is pretty or not.

Karím What do you want to do ?

مجلس دوم

واقع میشود خانه آقا مردان پسر حلوائی

آقا مردان (تسا نشسته) نمیدانم آیا چه شد آقا کریم نیاید حرا دیر کرد. بلکه عمل وکیل شدن آقا سلمان اورا مُعْطَل کرده است. اگر این کار آن طوری که من میگویم سر بگبرد جز اینکه پول زیادی گیرم خواهد افتاد در شهر شهرت من بعرش برین خواهد رسید. یعنی واقعا این وکیلی برای کسی که راه و حالش را بلد باشد خزینه است که تمامی ندارد. الحمد لله من درین باب قصوری ندارم! (درین گفتگو در باز شده آقا کریم داخل اوطاق میشود)

آقا کریم (با بشاشت) سلام علیک! مزده ام را بده همه کارهارا صورت دادم

آقا مردان (نیم خند) یقین باور نکنم؟

آقا کریم جانِ خودت! شمارا درد زنی حاجی غفور نوعی تعریف کرده سطر داده ام که اگر خودت هم آنها

SECOND ACT

Takes place in the house of A'lá Mardán, the confessor's son.

Mardán (singing alone) I don't know what can have happened. Alá Karím does not come why has he delayed? Perhaps the business of Alá Salmán's becoming the advocate has made him wait. If this business turns out in the way I say, in addition to my getting more money, it will happen that my renown in the town will reach the highest heaven, that is, in reality, this being an advocate is an inexhaustible treasure for anyone who is *au fait* at its ways and conditions. Praise God that I am not wanting in this respect.

(During this soliloquy the door opens, and A'lá Karím enters the room.)

Karím (gaily) Peace be on you! Congratulate me. I have managed all the business.

Mardán (half laughing) May I really believe this?

Karím. Upon your soul! I have so praised you to Hájí Ghafúr's, wife and brought it before her, that if you had

سکینه حاتم خیلی حوص حاصر مسکم مبفرستم. اما
آقا سلمان مِیگوید آقا مردان آدم بسیار مُحبِل است
از حبله‌های او غفلت نکنی

آقا سلمان خاطرت جمع ناسند حبله‌های او بمن کارگر
نمیسود. عزیز بگ اسم و حای سرنارهارا بنویس برای
من بفرست

عزیز بگ بسیار حوص. تا یک ساعت دیگر می‌رمد
(آقا سلمان بر حاسته می‌رود عزیز بگ و سکینه حاتم می‌مانند)

عزیز بگ منم نا منوم بروم احوالات را بشاهزاده
حالی کنم

سکینه حاتم ننسن. اسم و حای سرنارهارا بنویس
برای آقا سلمان بفرست بعد برو (عزیز بگ می نشید
بگوید)

پرده می‌افند

سکینه خانم آقا سلمان این کار طولی ندارد زود تمام
میشود. یکی مُرافعه دارد اگر شاهد هم لازم نشود از
زبان برادرِ من آن سرباز است میتوانی شهادت سري.
توقع دارم برای خاطر من این کار مرا گردن بگیری

آقا سلمان اسم و جای سربازها را خودتان میدانید؟

سکینه خانم بلی عزیز بگم اسم و مکان آنها را روی
کاغذ نوشته شما میدهد

آقا سلمان حالا که توقع میکنید قبول میکنم بشرطی
که طول نداشته باشد والا گر طولانی باشد بسیار مُعطل
شدن میکنم نمی شود

سکینه خانم خبر يك روز کار دارد. آقا سلمان برای
رحمت این يك دو روزهاست هم پانصد تومان حق النفس
شما میدهم

آقا سلمان بی آن هم میشد خانم. من مَحْض خاطر
شما بود ناین کار اقدام میکنم از سرِ طمع نیست

سکینه خانم خودم میدانم آقا سلمان. من هم این
مُلَغُوا خرج حبیب چقه هات نتو میدهم

آقا سلمان خانم دیگر مرا مُرَخَّص بفرمائید تروم
سربازها را نه اسم احوال ببرسم که وقتِ مُرافعه شهادت
شان را ادا کنند. و شما هم وکالت نامه نام من بنویسانید
بدهید بآورد

SALMÁN. Aka Salmán this business will not last long, but will soon be finished. It is only one suit. If you will be so good there are those four soldiers, who came to you, from the mouth of my brother. I am sure that for my sake you will undertake* this affair for me.

SALMÁN. Do you know the name and places of the soldiers?

SALMÁN. Yes. And they will write their names and residences on paper and give them to you.

SALMÁN. Now can you expect it, I accept it on condition that it is not a long affair. Otherwise, if it is a tedious business, it is impossible to wait very long.

SALMÁN. No, it is an affair of a day. Aka Salmán, for the trouble of there one or two days I will give you a fee of 500 tenacs.

SALMÁN. It will be done without that, Khánúm. I will undertake the business simply for your sake. It is not from avarice.

SALMÁN. I myself know it. Aka Salmán. I will give the suit to you for your children's pocket-money.

SALMÁN. Khánúm, give me permission to go away again, that I may see the soldiers, and ask them the circumstances, so that at Court time they may give their evidence. And do you make out a deed of appointment as pleader in my name, and give it them to bring to me.

* Lat, "take it on your neck."

سکینه حاتم آقا سلمان خودتان میدانید که هفت و هشت ماه قبل اروائی تمام مردم گریخته مُتَفَرِّق شده بودند. حاجی غفور مرد نا توکلی بود میگفت "من جائی نخواهم رفت" اما برای احتیاط شصت هزار تومان پول موجود میان صندوقها با ثبوت و شاهد بُرد بجائۀ حاکم شرع سپرد که "اگر اخیانا نمیرم بعد تواریف شرعی من ندهد." حاکم شرع همان مَبْلَع را برداشته مَبْل سایر مردم از شهر بیرون رفت. همسایهای ما هم همه رفته بودند. خانۀ ما هم من بودم و برادرِ من یَک زین صبغه. اتفاقاً برادرِ من ناخوش شد. کسی هم شهر نبود مگر یَک دسته سراز از جانب دیوان گذاشته بودند خانهای مردم را مُحَافَظت کنند مُردها را بقبرستان بَرند. آن روز چهار تا سرناز خانۀ ما آمدند. برادرِ من بآنها گفت "من می میرم غبر ازین همسیره ام در دِبا واری ندارم. بعد از مُردنِ من مرا بقبرستان نُقل کنید." برادرِ من برحمتِ خدا رفت حالا زین برادرِ من که صبغه است هَبِجِ اِرْتَفِ باو نمیرسد مَبْجَواهد واریف برادرِ من شود. با من بَمُرافِعِه و اِیستند. آقا مردان پَسِرِ حِلَوائی و کِبِلِ او شده است. تَوَقَّع دارم زحمت قبول کرده توهم در این خصوص از جانب من و کِبِلِ ناش

آقا سلمان سکینه حاتم من اروکیلی دست کسیده ام دیگر و کِبِلِ کسی نمیسوم

Salmah Yká Salmán, you yourself know that seven or eight months before the plague all the people ran away and were scattered. Hájí Ghafúr was a resigned man, and used to say "I will not go anywhere." But by way of caution he took 60,000 tumáns of money he had, in strong boxes and before witnesses, and gave them into the Judge's house, saying "If I should die at any time, give it to the lawful heir." The Judge, taking the money, went like all the people out of the town. All my neighbours also went. I was at home, and my brother with a *síghah* wife. By chance my brother fell sick. There was no one in the town, but they had left a handful of soldiers on the part of the Diván to take care of people's houses, and to take the dead to the burial-ground. That day four soldiers came to our house. My brother said to them "I am dying. I have no hen in the world but this sister. After I die transport me to the burial-ground." My brother died.* Now my brother's wife, who is *síghah*, to whom the inheritance does not go, wishes to become my brother's hen. She is taking me into Court. Áká Mardán, son of the confectioner, has become her pleader. I hope that you will accept the trouble and be my advocate in this particular.

Salmán Sakínah Khánum, I have given up being a pleader, and cannot plead again.

* Lit, "went to the mercy of God."

شَبطان مبدوزد . اگرچه من از او خوش دلی ندارم اما
هنرش را مُنکِر نمیتوان شد . کاش کار شما بخوبی
بگذرد !

عزیر بَگ من خودم الآن مبروم صدّاش میکنم
(عزیر بیک و آقا کریم بر میگیرند بروند)
آقا کریم خانم خدا حافظ !

سکینه خانم خوش آمدی آقا کریم . من هرگز خوبی
شمارا فراموش نخواهم کرد (هر دو میروند) گل صاح ! آنجا
تَشَكّ ببنداز بستی هم روش نگذار
(گل صاح رود تَشَكّ را انداخته پشتی را میگدارد که صدای پای ار حیات
میآید عزیر بیک و آقا سلمان داخل میشوند سکینه خانم نالا شسته .
پهلوش هم گل صاح برپا ایستاده است)

آقا سلمان سلام علیک !

سکینه خانم علیک السلام ! آقا سلمان خوش آمدی
صفا آوردی بهرما ننس (اشاره دروی تَشَكّ میکند آقا سلمان
می نشیند باین دستش هم عزیر بیک می نشیند)

سکینه خانم (صدای حَرین) آقا سلمان من خواهرِ حاحی
غفورم . امید دارم مرا بدختری قبول کرده درین روز
تَناکِ اعانت خود را از من مُصایقه کنی

آقا سلمان خانم فرمایش کن نه لبم مطلب ده
چیز است

Although I am not on good terms with him, still his skill cannot be denied. May your business prosper !

Azíz I will at once go and summon him (*Azíz Beg and A'ká Karím rise to go*)

Karím. Khánum, God protect you !

Sakínah Welcome, A'ká Karím. I will never forget your goodness. (*Both go away*) Gul Sabáh ! Put a couch there, and put a pillow on it

(*Gul Sabáh quickly throws down a couch and puts a pillow on it, when the sound of a foot is heard from the inner court Azíz Beg and A'ká Salmán enter Sakínah Khánum sits on it, and Gul Sabáh stands by her side*)

Salmán Peace be on you !

Sakínah On you be peace ! A'ká Salmán, you are welcome You have brought pleasure to me. Give your orders, sit down (*She points to the couch A'ká Salmán sits below it Azíz Beg also sits near him*)

Sakínah (*in a sorrowful voice*) A'ká Salmán, I am the sister of Hájí Ghafúr I hope that you will look on me as a daughter, and in this evil day not refuse me your assistance.

Salmán Khánum, explain, that I may see what your object is

آقا کریم نه ! آدم کاملی که بنظر من نمی آید . آدم حلی است اما حریف آقا مردان نمیتواند بشود . آو ! یکی خاطر من آمد اگر راضی بشود چون که مدت است از وکیلی دست کسبده است . حریف آقا مردان او میتواند بشود و بس

سکسہ خانم کست ؟

آقا کریم آقا سلمان سر الکھی . اگر راضی بشود او را وکیل کند

سکسہ خانم او را که میتواند به بپند حرف بزند ؟ آقا کریم آدم غیر لازم نیست . خانم صداش کنید همی جا خودتان حرف بپند . میشود که نفس خودتان با و اثر بکند راضی بشود . نفس طایفه انابه تأثیر دیگر دارد

سکسہ خانم پس آقا کریم نمیشود خودتان او را نه بیی روانه اش کنی بآید اینجا ؟

آقا کریم خبر خانم در سر یک کار جزوی از او قهرم . آدم دیگر روانه کن بآرد

سکسہ خانم بس شما چه طور بعضی خبرها را باو تعلیم خواهند کرد ؟

آقا کریم وکیلی دیگر مینند تعلیم من لازم بود اما برای آقا سلمان لازم نیست . او خودش پاپوش برای

Karim—No. I can see no really good man. There are many men, but they cannot oppose Aká Maidán. Ah! one has come to my mind if he will consent. For a long time he has given up pleading. He could oppose Aká Maidán and he alone.

Salmán—Who is he?

Karim—Aká Salmán, son of the spikenard-seller. If he will consent make him your pleader.

Salmán—Who could see and talk to him?

Karim—He is not a disreputable man. Let the Khánnum look for him. You can speak to him here yourselves. It may be that your representation will have an effect on him and he will consent. The words of women have a greater effect.

Salmán—Then, Aká Karím, could you yourself not see him, and start him off here?

Karim—No, Khánnum. I have fallen out with him about a trifling affair. Send another man to bring him.

Salmán—Then how will you give him instructions in certain matters?

Karim—If another man were pleader, my instructions would be necessary, but it is unnecessary for Aká Salmán. He himself sews slippers for the devil*.

* That is, "is up to any devilry."

آقا کریم در همچو کارها تَحَرُّثٌ شما بسیار کمتر است .
 آقا مردان هر چه خواهد بکند راهش را پیدا میکنند .
 در مُقَابِلِ او غفلت نباید کرد

سکینه خانم چه طور نکنیم که غفلت نکرده باشیم ؟
 آقا کریم مسلّا و کبیلِ خودتانرا بمن بشناسانید به دائم
 کبست نه بیستس از بعضی حیل‌های آقا مردان آگاهی
 ندهمس . هوشیار مېشنود غفلت نمی کند

سکینه خانم هنوز هیچ و کبیلِ ما معلوم نیست
 آقا کریم چه طور معلوم نیست ! مگر برای این کار
 و کبیلِ مُعَيَّن نکرده اید ؟

سکینه خانم خیر نمیدانیم که را و کبیلِ کنیم . خودمان
 هم در این خبال ایم

عزیز بگ راستی آقا کریم کسی را سِرَاع داری نشان
 بدهی ما هم او را وکیل کنیم ؟

آقا کریم خبر همچو آدمی که حریفِ آقا مردان بشود
 سِرَاع ندارم . من همچو میدانسم شما و کبیلِ تانرا حاضر
 دارید

عزیز بگ خبر حاضر نداریم خواهش مېکردیم که
 آدم کاملی پیدا کنیم و کبیلش بمانیم . ناز فکر نکن نه
 من کسی بخاطرت مېرسد ؟

Karím Your experience in such affairs is very small.

Áká Mardán can provide a road to do whatever he wishes One must not be careless in opposing him.

Sakínah. What shall we do not to be careless?

Karím For example, you should make me acquainted with your pleader, that I may know who he is, may see him and make him aware of the stratagems of *Áká Mardán* He will be on the alert and will not be careless

Sakínah As yet we know of no pleader.

Karím. How do you not know? Have you not fixed upon a pleader for this business?

Sakínah No, we do not know whom to appoint our pleader. We are thinking about it.

Azíz You are right *Áká Karím*, do you know anyone to mention, and we will make him our pleader?

Karím No, I can point out no man who could oppose *Áká Mardán* I thought you had your pleader ready.

Azíz No, we have no one ready We wished to secure a good man and make him our advocate Think again, and see if anyone comes to your mind

سکینه خانم خیلی خیلی رَاصی شدم آقا کریم حق آشنائی را فراموش نکردی در همه و وقتی خواهر دوست قدیمی را یاد آور شدی

آقا کریم الله خانم دوستی برای همه و روزها خوب است. چون این آقا مردان از آن کهنه تولکهای حرامزاده ایست که نقشش در مآبَن زمین و آسمان هم نمرسد من میبشناسم این بود. بر خود واجب دانستم که ببش از وقت در دوستی شما را از حبله او خردار کنم و اگر نه کار از مَوْقِع که گذشت بعد دیگر جاره پیدا نمیشود

سکینه خانم آقا مردان بمن چه میتواند نکند آقا کریم؟

آقا کریم چه میتواند بکند؟ شنیدم که وکیل زن برادرب شده از طرف او با شما مُرافَعه خواهد کرد. در این کارها خیلی ماهر و عیّار است شما نمیتوانید مُقَابِل او حرف بزنید. با او برابری کردن خیلی کار مشکلی است

سکینه خانم در مُرافَعه چه میتواند کرد؟ برادرم اولاد ندارد و ارب پولش بسود. زن صبغه هم که نمیتواند اِدّعی وارثی نکند. در همه و عملِ واصهی آقا مردان یا دیگری چه دشمنی وجه صرّی میتواند بمن برساند؟

gratitude* I bore to Hájí Ghafúr I have come to inform
Sakínah Khánum of their thoughts

Salínah. I am exceedingly pleased, Aká Karím, that you
have not forgotten the dues of friendship, and have
remembered the sister of your old friend —

Karím. Certainly, Khánum, friendship for such days
is good. Since this Aká Mardán is one of those old
base-born rascals whose figure is not to be found be-
tween earth and heaven, I recognise him as such. I
thought it incumbent on me, out of friendship for you,
to inform you of their plot beforehand. If not, when
the thing had occurred, no further remedy might be
discovered.

Salínah. What can Aká Mardán do to me, Aká Karím?

Karím. What can he do? I hear that as advocate for
your brother's wife he will take you into Court. In
these affairs he is exceedingly astute and rascally. You
cannot speak against him. To be even with him is a
difficult matter.

Salínah. What can he do in the Court? My brother
has no children to inherit his money. A *síghah* wife
cannot claim inheritance. In such a clear case what
enmity and what loss can Aká Mardán or anyone else
inflict upon me?

آقا کریم (در خائی نشسته متوجه عریر بیگ میشود) مخدوم
اسم شریف را فرماید

عریر بیگ اسم من عزیز بیگ است

آقا کریم مبارک اسمی است . عزیز بیگ من با شما
حرف میزنم سگینه خانم هم گوش کند ؟

عزیر بیگ فرماید با خود سگینه خانم هم میتوانی
حرف نزدی . او را مثل سایر دخترها تصور نکن پایش
نیفتد . خودش هم حرف است از جواب دادن عاجز
نیست

آقا کریم واللّه بسیار کار بجائی میکند . عزیز بیگ
معلوم شما بوده باشد که مرا آقا کریم دلال ناشی
میگویند . من نا مرحوم حاجی غفور حبلی دوست
بودم . حالا از برای یک کاری پیش آقا مردان پسر
خلوئی بودم . غفلتاً آقا حسن تاجر بدا شد سلام داد
نسبت گفتم ” آقا مردان شنیدم وکیل زیب زن
حاجی غفور توئی . در این عمل من هم نکار شما بر
میآیم حرف محرمانه هم دارم میخواهم شما بزنم . “
من دیدم که آنها حرف خلوتی خواهند زد بپروان آمدم
ولی دانستم که تدبیر شان برای عداوت سگینه خانم
است . محض نمک خوارگی که نا حاجی غفور
داشتم آمدم سگینه خانم را از حبال آنها خردار کنم

Karím (sitting down, turns towards *Azíz Beg*) Sir, tell me your honoured name

Azíz My name is *Azíz Beg*

Karím It is a name of good omen *Azíz Beg*, I will talk to you *Sakínah Khánum* can listen as well

Azíz Speak You can talk to *Sakínah Khánum* as well Do not consider her like all other girls She does not become confused * She can talk herself she is not wanting in ability to answer

Karím By Allah¹ that is very convenient. *Azíz Beg*, it may have become known to you that they call me *Aká Karím*, the chief broker I was a great friend of the deceased *Hájí Ghafúr* Just now I went on some business to *Aká Maidán*, son of the confectioner. By chance, *Aká Hassan*, the merchant, appeared, and saluted and sat down He said, "*Aká Mardán*, I have heard that you are the pleader for *Zínab*, wife of *Hájí Ghafúr* In this affair I can be of use to you, and have some words to say to you in confidence " I saw that they wished to have some private conversation, and came out. Moreover, I knew that their trickery was on account of enmity to *Sakínah Khánum* Simply on account of the

* Lit "she does not fall f. feet "

است خاطر مرا میخواهد . وعده کرده است مرا سرِ
شغلی بگذارد و طبقه قرار بدهد ثبولاتِ پدرم را هم نس
واگذار نماید

سکینه حاتم صلاح اینست اوّل و کبلی بگبریم بعد
تفصیل احوال را بشاهراده معلوم بکنی او هم حکم بحق
کند

عزیز بگ! بسیار خوب! که را میخواهی و کبل کنیم?
(در بحال گل صاح داخل و طاق شده)

گل صاح مرد که دم در ایستاد میگوید " امر واحی
بود میخواستم تا سکینه حاتم حرف نزیم . کسی دارید
که مانتی ما واسطه شود حرف بربیم ؟ "

سکینه حاتم خوب شد که عزیز بگ! اینجا است . برو
صداش کن بآید نه بیسم چه میگوید (گل صاح می رود)
عزیز بگ! هر که اینجا بآید ناید مرا نبش تو به
بسد

سکینه حاتم چه میدانند تو که هستی ؟ خبال
میگسد که قوم نزدیک می (آقا کریم داخل میشود حاتم
چادر سر میکشد)

آقا کریم سلام علیکم!

عزیز بگ! عليك السلام! بسم الله بفرمائید نشینید
خوش آمدی

He is fond of me. He has promised to send me a horse forth, to have a salary for me, and to allow me my father's life to me.

Saidar. — It is the right way that we should first take him to the court and then explain the case to the Prince. He, too, will give orders for him.

Aziz. — Yes, — but whom do you wish to have as pleader?
(*Enter Gul Sabâh, the groom.*)

Gul. — There is a man standing at the door, who says, "I have an important matter to speak to Sâmân Khânûm."
Aziz. — Have you anyone who can act between us while we are away?

Saidar. — It is well that Aziz Beg was here. Go and explain to him that I may say what he says. (*Gul Sabâh exits.*)

Aziz. — Whoever comes here must come with you.

Saidar. — What do they know as to who you are? They will think you are some near relation of mine.

(*Ali Karim enters. The Khânûm draws her veil over her head.*)

Karim. — Peace be on you!

Aziz. — On you be peace! In the name of God, speak.
Sit down — you are welcome.

از برام نمانده است . برو هر چه میتوانی بکن نکنی از تو کمتر کسی نیست !

آقا حسن (دلشک شده) خوب ! نازئی سرِ تو بیاورم که در همه داستانها گفته شود مَرِزه اش تا روز مرگ از کامت بیرون نرود (با میشود)

سکینه حاتم برو برو ! هر که از تو بترسد از تو کمتر است . هر چه از دستت بر مَبَآید در نازۀ من کوتاهی نکن وا ! چه حرفها مبردی خیال میکنند کسی از او میترسد ؟ (آقا حسن می رود عزیز بیک میآید)

سکینه حاتم ده ! ببآ حالا فکری بکن نه بیم که را وکیل نکیم . یک دشمن دیگر هم که برای خودمان تراشیدیم

عزیز بیگ از این قسم دشمنها صد تا باشد ! صد تا کَلَام را بك سنگ بس است . الآن با رسوم مبروم تفصیل احوال را همه گی بساهزاده حالی میکنم خودشان تدبیر این کار را بکنند

سکینه حاتم شاهزاده که مایع مُرَاجِعِه نخواهد شد . در هر صورت ما ناید وکیلان را دانسته ناسیم

عزیز بیگ شاهزاده مایع مُرَاجِعِه نمیشود اما شَرِّ حیلۀ مَسَلِ آقا حسن را دفع نمیتواند کرد . باید مطلب را بساهزاده معلوم بکنم . پدرم خیلی ناو خدمت کرده

thought has remained in my breast Go ! do whatever you can If you do not, there is no one more insignificant than you.

Hassan (anxiously). Good ! I will bring such a game upon your head as ~~has never~~ been told in all the tales. The taste of it will not leave your palate till the day of your death (*Stands up*)

Sakinah Go, go ! Whoever fears you is more insignificant than you Do not fail in whatever you can do with regard to me Bravo ! What does he say or imagine, that anyone is afraid of him ? (*A'ká Hassan goes Aziz Beg enters*)

Sakinah. There !* Come, now think, that I may see whom I shall make my pleader We have cut out another enemy for ourselves

Aziz There may be a hundred enemies of this sort One stone is enough for a hundred crows Now let me be stirring and go and explain all the details of the case to the Prince, that he himself may arrange this business

Sakinah The Prince will not forbid the Court We must in any case have our pleader

Aziz The Prince will not forbid the Court, but he can prevent the evil tricks of such as A'ká Hassan I must make known the object to the Prince My father did

* Lit , " give ! " a common expression in modern Persian.

فرستاده از باب من . او هم عبت راضی شده شما
قول داده است . اما عزیز من ننو مبیگویم من هرگز
اهل این کار نیستم از این خیال برفت . بعد از این
دیگر اسم مرا بزبان بآرواین حرمها را نزن

آقا حسن خانم چه مینود که ؟ دلبلش را بفرمائید
بفهمم که چرا من لایق خدمت شما نیستم

سکینه خانم دلبلش بیس خودم است . حرف من
همین است که از من دست بردار

آقا حسن خانم آخر چه تقصیری از من صادر شده
است که مرا از خودتان دور میکنید ؟

سکینه خانم برادر هیچ تقصیری صادر نشده است .
امروز من وکیل خود هستم دلم نمبخواهد تا تو همخواه
بنوم . دوستت نمیدارم . خواهش دل نزور نیست

آقا حسن خانم این حرف برای تو خیلی صررها وارد
میکند . همچو بفرمائید

سکینه خانم نمیدانم چه مبعواهی نگوئی . هر چه
مبنوانی بکن هر چه از دستت برمباید کوتاهی نکنی
کوتاهی بکسی نامردی !

آقا حسن بعد خودت بشیمان میشوی ها ! يك فكر
بکن نه بین که چه حرمها این مبیفرمائی

سکینه خانم من مکرهام را کرده ام دیگر جای فکری

sented and has accepted it But, my friend, I tell you that I am not one to agree to it Give up this idea After this do not mention my name, and do not talk in that way

Hassan Khánun, what is to happen, then? Tell me the reason why I am not fit for your service

Sakínah The reason is with me myself My word is this Give me up!

Hassan Lady, in the end what fault have I committed that you send me away from you?

Sakínah Brother, you have committed no fault To-day I am my own advocate My heart does not desire that I should become your wife I do not love you The desire of my heart is not strong.

Hassan Khánun, such words do you much injury Do not say so

Sakínah I know what you would desire to say Do whatever you can Do not hold back your hand from whatever it can attain to If you hold back, you are a coward

Hassan Afterwards you yourself will repent Ha! Think for once See what it is you are saying to me

Sakínah I have thought it out No further room for

عزیز بگ که دل من آرام نمبگبرد
عزیز بگ حرفهای شما راست است اما چه فائده

(در بحال صدای پا میآید عزیز بگ میروود اوطاق دیگر سکینه خانم
چادر سر کرده روش را میگیرد می نشیند گل صاج و آقا حسن داخل
میشوند)

آقا حسن سلام علیکم!

سکینه خانم (آهسته) علیکم السلام! آقا حسن برادر
مسناسی من کیَم؟

آقا حسن خبر خانم مسناسم

سکینه خانم آقا حسن من سکینه دواهر حاجی
غفورم . سناس

آقا حسن (متعجب) بلی خانم شناختم فرمایست را
فرما من بنده توام علام توام نوکرتم چاکرتم

سکینه خانم خبر آقا حسن تو نه بنده من باش نه
غلام من . تو برادر دنیا و آجرت من باش ار من دست
بردار . من ترا برای همین مطلب خواستم سخن من برای
شما این بود

آقا حسن (متحیر شده) خانم چرا مرا بنده گی قبول
نمیکنی ؟ ار من چه خطائی سر زده است ؟

سکینه خانم هبج خطائی سر نزده است . سخن آشکار
بهتر است . شبده ام تو بس عینه ام خواستکار

Alí—Your words are true—but of what profit are they when my heart is not satisfied?

(Meanwhile the sound of a fowl comes—Azíz Beg goes into the other room—Salínah Khánum sits down and weaves over her loom, covering her face. Gul Sahib and Alí Hassan enter.)

Hassan—Peace be with you!

Salínah (in a low tone)—On you be peace!—A'ká Hassan—brother, do you recognise who I am?

Hassan—No, lady, I do not recognise you.

Salínah—A'ká Hassan, I am Sakhí, sister of Hájí Ghafúr. Know me.

Hassan (astonished)—Yes, Khánum, I know you—Give me your commands—I am your slave—I am your servant—I am your domestic.

Salínah—No, A'ká Hassan—Be neither my servant nor my slave—Be my brother in this world and hereafter. Give me up—I sent for you for this purpose—This was what I had to say to you.

Hassan (in confusion)—Khánum, why do you not accept my service?—What fault has there appeared in me?

Salínah—There has no fault appeared—Open speech is best—I have heard that you have sent to my aunt to demand me in marriage. She, too, has foolishly con-

من ترا دادم و رست . دیگر زیاد حرف نزن خود را
 حسته مکن (نا میشود راه میافتد میبرد)

سکینه خانم (دل سوخته) ای وای خدا ! این چه
 مگوید ؟

(ربیده اردر بیرون رفته دور میشود عزیز بیگ از اوطاق بیرون آمده)

عزیز بیگ حالا دیدی اَصْطِرَابِ من چرا بود یا نه ؟ من
 مبروم

سکینه خانم کجا ؟

عزیز بیگ مبروم آن پدر نامرد آقا حسن را سزاوار
 برسانم . دیگر طاقت ندارم

سکینه خانم تو چه کار داری ؟ برو ! وای ایست ! از
 دستت خطا در میآید . من خودم حالا آدم مبرسمن
 آن پدر نامرد را صدا کند نباید اینجا . خودم مگوییم از
 این خیال برفتند . گل صاح ! (گل صاح حاضر میشود) گل
 صاح برو ببین آقا حسن تاجر خلوتی بگو ” یک
 صعیقه برای کار بسیار لازم می ترا خواسته است . “
 اما اسمم را برور نده (گل صاح میبرد بعد رو میکند عزیز بیگ)
 عزیز بیگ جدا که همور بچه ار کهنهت روی شبر میآید .
 برو آینه نگاه کن نه بین از خشم حسد هات را خون گرفته
 است . چرا ایقدر کم حوصله ؟ این پدر نامرد که مرا
 برور نخواهد برد

Talk no more. Do not trouble yourself any more.
(*Rises and goes off on her way.*)

Sakinah (with a burning heart). Alas! O God! What is this that she says?

(*Zubaidah goes out of the door and departs Aziz Beg comes out of the room.*)

Aziz Now, do you see if my agitation was out of place or not? I am going.

Sakinah Where?

Aziz I am going to pay off that A'ká Hassan with the infamous father I have no power to do anything else.

Sakinah. What have you to do? Do not go! Stay! You are making a mistake. I will now myself send a man, and will send for this man with an infamous father to come here I will tell him myself. "Give up this idea" Gul Sabáh! (*Gul Sabáh appears*) Gul Sabáh, go to A'ká Hassan the merchant, and say to him in private.* "A lady† has sent for you for a very urgent matter." But do not disclose‡ the name. (*Gul Sabáh goes Afterwards she turns to Aziz Beg*) Aziz Beg, by God! You are still a child the smell of milk comes from your mouth Go and look in the glass, and see how your eye of eyes is blood-shot Why are you so wanting in intelligence?§ This man with an infamous father will not marry me by force.

* "Speak to him privacy," literally

† Lit, "a weak woman"

‡ Lit, "Do not give to the day"

§ Lit, "of little stomach"

و کندی شیطان خیال مسکنت شادنی . هیچ کسی نمیتواند
از عملهای اینها سر در ببرد . بشود که چنان میکنند . چه
میگویند : مگر من بیچاره غافل قبول میشوم من بینم
چارد نیست میگویم . از بخوشی گذر نیامده است
است .

سکینۀ خانم اترحق من همه تر نین سوخت میشود
من باقی حسن متوجه نخواهد کرد . برو حدیث کن بگو
داختر راضی نمیشود .

زینب سکینۀ این حرفها را نزن . من خیر تر دمیسم
ام . مقصود تو اینست بروی زن عزیز یک سوی
خون مارا بخون اهل صفت میبری اهل صفت را نیازی
سیر خفا ما بنشانی روح همه مردمانی مار از دور
ما نیاز کنی برای خودت شریک کنی . هرنیز
همچو کنی تا امروز از عنوانی ما لبه شد . داختر
تاجر مومن و متقی که زن اهل صفت شدن که

سکینۀ خانم از که نشد معلوم شد . من عزیز یک
شوهر خواهم کرد : که او شوهر میشود که که و
بدیگری . خفا خودم خواهم نشست . تو . شوهر
شادنی مرا باقی حسن برسان

زینب تو چنان داختر شست نمیرد . خبر خود را
نمیدانی . من هرنیز بگویش و نخواهم زنت زن
خود را بده . و نخواهم نشست که داختر زده باشد .

No one can escape from their bad deeds Does he understand what they do or what they say? But I give my word with my heart's sympathy. I see that there is no remedy. I say it will be better for us to draw aside with good grace

Sakínah. If my right is all burnt* up from its root, I will not make A'kú Hassan my husband Go and explain to him Say that the girl will not consent

Zubeidah. Sakínah, do not speak in that way. I have understood your thoughts Your purpose is this to go and be the wife of Azíz Beg You will mix our blood with the blood of tax-gatherers you will bring tax-gatherers, and place them in our house, and will sadden the souls of all the dead of our family, and make them curse us for your own sake No such deed has ever been seen in our family up to to-day. Where has the daughter of a believing and pious merchant become the wife of a tax-gatherer? Where?

Sakínah Whence has it become known to you that I will marry Azíz Beg? I will neither marry him nor anyone else I will remain in my own house Get up, go and commend me to A'kú Hassan

Zubeidah You are a chit of a girl. You have no sense. You do not know your own good. I will never go to him, and I will never say to him that the girl will not consent. I have given you, and the thing is finished.

* In the text opposite we find the 3rd pers sing of the past tense, instead of the past participle *súkhatah*, of the verb *súkhata*, "to burn"

رسیده هم چرا؟ آن هم مبرود تا رن برادرت دست
 بکی میکند خویش و قومهایش هم بحرف او قوت
 میدهند تصدیق مسامید حق ترا گم میکند. دلیلس
 ایست. دلیلس طمع کاری و سلطان حمالی مردم که
 فکر و دگریشان خوردن مال صعر و کسر است. تو از
 کجا حس داری؟ دلیل را که گوش میدهد؟

مکسه حاتم سار حوب! نگذار گم نکند گوش
 ندهد. بفرستیم يك نفر صعه خدمتکار چه طور
 میتواند یاریت من شریک شود. گویا که دیگر در ولایت
 حق و حساب نیست هر که هر چه نکند دل حواء
 است!

رسیده آحم از حمله مردم هرگز مسوان سر در کرد؟
 زن حاجی رحم در دولت حاجی رحم که حق
 داست؟ دوارده هزار تومان نقد و يك حقم از پسرش
 آقا رضا گرفتند برنکه دادند و کلس تا حمله سله
 هییه نامه درست کرد برون آورد که حاجی رحم در
 رنده گی خود دوارده هزار تومان نقد و يك حقم برونش
 هییه کرده است. سج و سس بفرست در این تاب شهادت
 دادند. از بشاره آقا رضا بداد و میریاد بولها و حقم را
 گرفتند برنکه دادند و حال آنکه بهمه اصل شهر معلوم
 شد که این عمل حمله بوده است. تو مگر از آقا رضا
 پُر رورتری که هرگز دادش نتائی نرسید از حمله

Aláddí. Why, then? He will go and join hands with your brother's wife. His relatives and tribe will support her word. They will give evidence and will be on your rear rank. His proof is this. His proof is a tree, and the date and the fig of men whose honesty and shrewdness up the property of small and great. How do you know? Who gives ear to proof?

Síddí. Very good. Let them make away with it, and not listen. I do not understand how one serving a *pat** can become a partner in my inheritance. May be, that in the country there is no more right or reckoning. Everyone is a doer & never holds a.

Zíddí. Ah! my child. Can one ever evade the strength of men? What merit had Hájí Rahím's wife in Hájí Rahím's wealth. They took 12,000 tumans in cash and a bath from him & an Alá Raza and gave them to the woman. He pleaded, by trickery, prepared a deed of gift and produced it, that Hájí Rahím in his lifetime made a present of 12,000 tumans in cash and a bath to his wife. Five or six men bore testimony to this. They took the money and the bath from the wretched Alá Raza, notwithstanding his protestations, and gave them to the woman. And now it has become known to all the people of the town that this was a trick. Are you more powerful than Alá Raza, who never got his rights? You are ignorant of the tricks of the diabolically minded pleaders of the province.

* A woman married according to the *ma'a'a* rite, not equal to that by which the four lawful wives are married.

† Lat, "Whatever is pleasing to his heart."

‡ Lat, "draw in the head from."

وگره رو بروش میگویم . از سگ بی آبروترش میکم
راهس میبندارم

رَبْدَه (دو دستی روی خود را خراشیده) واه! واه! خدا!
وای! زمانه برگشته است! دخترهای زمانه دَرَه شرم
وحا در رویشان نموده است! سکنه من مِل تو
دختره جسم سفید ندیده ام . ما هم يك وقتی دختر
بودیم بزرگ داشتم از شرم وحا نمیسوانسم ببس
روی بزرگها مان می بلند کنم . از بی آبروی شماها
است که طاعون وونا از ولایت گم نمسود

سکنه حاتم حیر ونا و طاعون از نادرسی مردان
حرامراده است . پدر نامردی اسم شصت هزار تومان
شده بخاطر او بی من بلند شده خواستی من طالب
میسود . اگر نه از راه مِل و مَحَت که مستواهد مرا
نبرد . اگر او مرا میخواست حرا در رنده گی برادرم يك
کلیه دهن نار نمیکرد حرفی نمرد ؟

رَبْدَه رنده گی برادرت شاید در فکر رن بودن بود .
نقل شصت هزار تومان را خوب بخاطرم آوردی . حق
میهمی که اگر ناآقا حسن شوهر نکسی شصت هزار
تومان هم سوخت خواهد کرد ؟

سکنه حاتم حرا سوخت خواهد کرد ؛ دلپس نه
حیر است ؟

him more than a dog. I will start him off on his road.

Zubeidah (*scratching her face with both hands*) Oh! O God! Alas! The times are turned round! The girls of the age have not a scrap of modesty or shame in their faces left! Sakinah, I never saw a girl with such a white eye* as you. We were once girls, had elders, and were from shame and modesty unable to raise our heads in the presence of our elders. It is from your shamelessness that plague and pestilence do not depart from the district.

Sakinah. No! Plague and pestilence come from the wickedness of bad men. This man with an infamous father has heard the name of 60,000 tumáns, and on that account rises in pursuit of me and demands me in marriage. If not, he will not marry me through inclination and love. If he wished for me, why did he not once open his mouth and speak whilst my brother was alive?

Zubeidah. Perhaps in your brother's lifetime he had not thought of taking a wife. You have made good use of the story of 60,000 tumáns. Do you in the least understand that if you do not take A'ká Hassan for your husband, he will burn the 60,000 tumáns?

Sakinah. Why will he burn them? What proof is there of this?

* That is, "with a ronterv"

سکینه حاتم آدِم نادرستی است

رنده نادرست است بدیگران برای ما حلی خوب است . در بخارک سر ریشه دارد دولت ریاد دارد بول بساکنی است نا همه مُعَنِرانِ ولایت خویش وقومی و آشنائی دارد . دیگر بهتر از این شوهر ار کجا پیدا خواهی کرد ؟

سکینه حاتم اگر آقا حسن سر تا پای مرا دواهر بربرد من زی او خواهم شد برو نگوار این حال بسند

رنده همه و کاری دیگر هرگز نتواند شد . تو که کاره که نتوانی از حرف من در بروی . مردی همه ربهای مُنَسَخِ ولایت را برد من فرساده بود . من چه که نسیم عظم قبول کرد مَصْلَحَتِ ترا در آن دیدم قول دادم حالا مستواهی مرا میان مردم حَقَّتْ بدهی ؟ من هم آخر بقدر خودم اسم و رسم دارم آبرو دارم آدمی بودم

سکینه حاتم برای اینکه باسم و آبروی تو ضرر نرورد من ناید تا عمر دارم خودم را سه روز کم ! تکلیف غریبی میکنی بمن عَه . خدا اگر بتواند همه عالم خراب نشود من ناآقا حسن بتواهم رمت بتواهم رمت من گشتم . شما خودتان نایب عالی نکند از این مصالح بشوند اگر نه خودم صدایش میکنم هزار تا هم متس

Sakinah He is a bad man

Zubudah He is a bad man¹ To others he is very good as far as I am concerned He is skilful² in commerce, has plenty of wealth, is a money-maker, is related to, and of the same tribe, and friends with all the respectable men of the district Whence will you produce a better husband than this?

Sakinah If A'ká Hassan should pour gems upon me from head to foot³, I will not be his wife. Go and tell him to give up this idea.

Zubudah Such an affair will never come about again Who, then, are you that you should be able to depart from my word? The ^{men} had sent all the distinguished women of the district to me I am no child. I accepted, as I saw it was the best thing for you. And now you wish to make me absurd among the people I have, to say the last word, name and reputation according to my position I have a character I was a personage

Sakinah. I must for the whole of my life make my days black in order that your name and dignity may not be harmed⁴ You inflict strange trouble upon me, Aunt. By God, if the whole world should be ruined, I will not, I will not go to A'ká Hassan I have spoken Do you yourself explain to him that he must give up this idea If not, I will call him myself, and will say a thousand insulting things to his face I will disgrace

* "Holds the rope's end," literally

اَدْنُ دادم مرا بآقا حسن شوهر نکسی؟ من حالا دیگر نه
 پدر دارم نه برادر خودم وکیل خودمم

رسیده حَکالت نکس! حَکالت نکس! سوچه؟ برای
 تو شوهر لازم است پدر که میدهد تو هم مبروی دختر
 بچه‌ها را ریسده بست پس بررگسان همجو حرف
 برسد. قباحَت دارد از شما! جف است!

سکسه حاتم حیر! الله حرف مبرم! دیگر احبار
 خودم را که از دست ندمم. هیچکس نمیتواند مرا
 بشوهر دهد

رسیده چشم! مگر شوهر نخواهی کرد؟

سکسه حاتم نه حیر نمیتوانم شوهر کنم!

رسیده (بیم‌خدا) خیلی کسها میل شما نه حیر کشید
 اما آخر نار گردید

سکسه حاتم عَیّه جدا شوخی نمیکیم. من و آقا حسن
 مجال است آلمان یکتوب برود. بِالْمَرّة از این حالها
 نَبَقَت

زنده نمسود دختر برادر عزیزم. آدمهای معسر
 ولایت را تا ما دشمن میکنی

سکسه حاتم چه‌بیم که دشمن بسود! من از رؤیت
 آقا حسن ندم می‌آید. اگر نه نسیم زهره رگت مسوم
 زنده چرا؟

give you leave to make A'ká Hassan my husband? I have now neither father nor brother, and am my own pleader.

Zubeidah Shame, shame! * What have you to do with it? You must have a husband, and you will marry whomever they give you. It is unbecoming in young girls to speak in this way before their elders. It is shameful in you! Fye!

Sakinah No! I will certainly speak! I will not again give control over myself out of my hand. No one can give me to a husband.

Zubeidah On my eye be it! Do you, then, not want to marry?

Sakinah. No, I do not wish to marry.

Zubeidah (*half laughing*). There are many who have said "No" like you, but in the end they turn round.

Sakinah Aunt, by God! I am not joking. It is impossible for me and A'ká Hassan that our water should go with one stick.† Give up this idea at once!

Zubeidah It cannot be, my dear niece. You will make the respectable men of the district my enemies.

Sakinah To hell with becoming your enemies! I hate the sight of A'ká Hassan ‡. If I see him, my bile is stirred up.

Zubeidah Why?

* Lit "Undergo shame"

† This is either equivalent to "rowing in the same boat," or there is some mistake in the printing. The French edition says the Persian has been altered.

‡ Lit, "Evil comes to me from A'ká Hassan's look."

ام را صدا کُشد نباید اینجا میگویم " من هرگز در آقا
حسن بمسوم نخواهم شد. " وقتی که عَمّه ام آمد تو
برو آن یکی اوطاق وایست بگوش خود بسو. گل
صباح!

گل صباح بلی

سکینه خانم گل صباح برو عَمّه ام را صدا کن نباید
اینجا

(گل صباح میروید) خوب! حالا بگو نه بسم ما که را وکیل
تعین نکسم

عزیز بیگ از برای چه؟

سکینه خانم وای! نار میگوید از برای چه! مگر
بسنیده در برادر دم مدعی رازت شده میخواهد تا من
مُراعه کند؟

عزیز بیگ بلی سنیده ام. اما حالا عقل دُرُسی سرم
نست. عَمّه اب نباید ترود بعد من وکیل پیدا مکسم.
(در این حال صدای نای میآید عزیز بیگ میروید تا اطاق دیگر زبیده
عَمّه سکینه خانم داخل میشود)

سکینه خانم عَمّه جان سلام!

زبیده عليك السلام سکینه! چه میکنی؟ احوالت
خوب است؟

سکینه خانم از کجا که خوب است! عَمّه من کئی دو

my aunt to come here. I will say · “I will never become* the wife of Aká Hassan” When my aunt comes, you go out into that room and hear with your own ear. Gul Sabáh!

Gul. Yes!

Sakínah. Gul Sabáh, go and call my aunt to come here.
(*Gul Sabáh goes*) Good! Now, tell† me whom I shall appoint my pleader.

Azíz For what?

Sakínah Oh! Say again, “For what?” Have you not heard that my brother’s wife claims the inheritance, and is going into Court with me?

Azíz Yes, I have heard But just now the wits in my head are not all right Let your aunt come and go, after that I will produce a pleader

(*At this juncture the sound of a foot comes Azíz Beg goes into the other room. Sakínah Khánum’s aunt enters.*)

Sakínah My dear aunt, peace!

Zubeidah Oh you be peace, Sakínah! What are you doing? Is your health good?

Sakínah. Whence can it be good? Aunt, when did I

* There appears to be an unnecessary repetition here in the Persian.

† “Say that I may see,” a common modern Persian expression for “tell me”

من مَبْسُورٌ خواهد شد بهمه جور و حفاها صبر میکردم .
 کس که زمانِ وصلتِ نزدیک شده خالمرا خوش کرده
 طوری آرام گرفته بودم نار معلوم مَبْسُود که مَبْجَواهد
 مرا بد جت کنند .

سکینه خانم چه مَبْکُوثی ؟ واضح تر بگو نه نسیم
 مطلبست چه جبر است ؟ من که نمی فهمم

عزیز بگ عرا نمی فهمی ؟ مگر حدوثِ حیر
 نداری ؟ دیروز آقا حسن تاجر رِنِ مَلِکِ التَّجَارِرا با
 رِنِ کدحدا ورنِ مَلّا ناقر برد عِنّه ات فرستاده حواسگاری
 ترا کرده اند . عِنّه هم قول داده است !

سکینه خانم ووی ! عِنّه ام حرف نبودى رده
 باشد آنکه نَسُودگی است ؟

عزیز بگ حیر نَسُود من هرگز ناین عروها دیگر
 ساکت نَسُوم یا ناید همس حالا نَرسى عِنّه ات را
 صَدا کی همجو که نگوش حود نَسُوم بگوئی که تورن
 آقا حسن خواهی شد یا ایکه من ناید امروز نَکسى آقا
 حسن کمر نه بدم هر چه نانا نادا ! حسن بِلِه ور چه
 کاره است ! حواسته ناسد پا توی کفش من نکند اسم
 نامرد مرا نَرد ویا سرِ راهِ من نآید . حَدا که حالا
 مَروم نا همین قَبّه رو دِهاش را در می آورم

سکینه خانم حلی خوب ! من الآن مَترستم عِنّه

all his violence and oppression. Now that the time of union had come near, and I had pleased my imagination and gained some ease, it appears that they desire to disappoint me.

Sakinah What are you saying? Speak more plainly, that I may see what your purport is. I do not understand.

Aziz Why don't you understand? Do you, then, yourself, not know? Yesterday Aká Hassan, the merchant, sent the wife of the Chief of the Merchants' Guild, with the wife of the Chief and the wife of Moolla Bakar, to your aunt, and demanded you in marriage. Your aunt has also promised you.

Sakinah Bravo! My aunt may have said foolish things. Is that something to hear?

Aziz Bestow good upon me! I will never again be silent over such words. You must either now send and call your aunt to tell her what I hear with my own ear, that you will not be Aká Hassan's wife, or I must this day gird up my loins to kill Aká Hassan, let what will happen! What kind of a fellow is this shopkeeper Hassan! He may have wished to put his foot in my shoe and take away the name of my betrothed, or come across my path. By God! I will at once go and rip out his entrails with this dagger.

Sakinah Very good! I will at once send them to call

گرفت بولترا تمام وکمال گرفتگی خرج عروسی مرا هم
 بکسی شوهرم بدهی . دیگر دل من چه میخواهد ؟
 سکینه خانم بسیار خوب ! دعا کن بر اعمان زودتر
 تمام بسود ترا هم شوهر میدهیم . حالا ناشو برو عزیز
 بگ را صداش کنی بآید اینجا به نسیم او چه مگوید .
 حاکم شرع آدم فرستاده پیغام کرده بود که وکیل
 نگرم نفرستم مراغه کند . حالا که من در این ولایت
 غمراز عریز بگ کسبرا ندارم چیزی بفرستد . آن
 هم زن است از دستش چه تر میآید ؟

گل صاح (بیرون رفته زود تر میگیرد)
 حاکم ایست عزیز
 بگ خودش میآید

(رود سکینه حاکم پیچره را پائین میکند و عریز بگ داخل اطاق میشود)
 عریز بگ (تند) سکینه خانم آخر کار مرا باینجاها
 رساندی !

سکینه خانم (متعجب) من بکجا رساندم ؟ مگر چه
 واقع شده است که همچو کج خلق و عضناک شده ؟

عریز بگ سکینه خانم گوش کن . تو خودت میدانی
 که من دو سال است از مکتب بیرون آمده ام بدرد
 عشق تو گرفتار شده نتوانسته ام از خانه پا بیرون
 بگذارم . هر قدر برادرت من مستم کرده بجدائی ما تلاش
 میکرد من همان قدرها پاداری نموده جور او را میکشیدم
 و زود تر در محبت من میافروید و ناین امبد که وصال تو

will also pay the expenses of my wedding, and give me a husband. What else should my heart desire?

Sakinah. Very good! Pray that my suit may soon come to an end, and I will give you a husband, too. Now, get up. Go and call Aziz Beg to come here, that I may see what he says. The Judge sent a man with a message that I should take a pleader, and send him to take the matter into Court. Now, I have no one in this country but Aziz Beg, except one single aunt. As she is a woman, what can she do?

Gul (goes out and returns quietly). Khánúm, here is Aziz Beg himself coming.

(The Khánúm quickly bars the lattice and Aziz Beg enters the room.)

Aziz (sharply). Sakinah Khánúm, at last you have brought my business to this pass!

Sakinah (astonished). To what pass have I brought it? What has happened that you have become so bad tempered and angry?

Aziz. Sakinah Khánúm, listen. You yourself know that for two years since I left school I have been captive to your love, and have been unable to leave the house. However much your brother cruelly sought to separate us, remaining equally constant, I bore his violence. And from day to day my love increased, and, in the hope that I might be united to you, I bore patiently

سکینه خانم گل صباح تو خودت که خبر داری من
برای عزیز سنگ بی احتیارم . بخاره در مدّت دو سال
دُرست پیرس مرحوم برادرم قربان صدقه معرفت که
موا نبود برادرم راضی بسد که پسر اهل طلبه است نوکر
ناب است . حالا که برادرم مُرده احتیارم دست خودم
افزاده میخواستم بولها را نگرم آموده تدارک مرا بسم کام
دل حاصل کنم . این بھما زن برادرم از اینجا مدّعی
درآمده رسیدن پولوا بناچار انداخته است . حالا ناید
مستغول مُراجعہ نسویم

گل صباح خانم مگر زن برادرت در اَرْف حق
ندارد ؟

سکینه خانم خبر ! چه حقی دارد ؟ زن عَقْدی
نمود که اَرْف نَرَد . اولاد هم ندارد که سَرِیک ممرات
نشود . اما نمیدانم چه مدّعی شده است

گل صباح خانم هیچ خیال نکن اساء الله خبری
نمیتوانند نکند کَنّزی برای کسوف نکن دعا کنم
خدا کارهای شمارا صورت بدهد بروی نآرزوی خود
برسی

سکینه خانم دلت چه میخواهد ؟ چه نذر مستواهی
نکنم از تراب ؟

گل صباح نذر کن اساء الله کارهایتان که صورت

Sakinah Gul Sabáb, you yourself know that I am beyond my own control for Azíz Beg. The poor fellow, for two years exactly, sacrificed himself, and besought my deceased brother that he might marry me. My brother did not consent because he is the son *of tax-gatherers*. He is a gate-officer. Now that my brother has died, and I have obtained control over myself, I wished to take the money, make my own preparations quietly, and obtain the wish of my heart. This shameless wife of my brother has come in at this point as a claimant, and has thrown delay in the matter of the money coming to me. Now we shall have to employ ourselves in the Court.

Gul But, Khánun, has your brother's wife no right in the inheritance?

Sakinah. No! What right has she? She was not a legitimate wife that she should carry off the heritage. Moreover, she has no sons, that she should share the property. But I do not know on what she has made a claim. -

Gul Khánun, do not disturb yourself. Please God, they can do nothing. Make a present to your servant, and I will pray that God may give such a turn to your affairs, that you soon attain to your hope.

Sakinah What does your heart desire? What present do you wish me to make you?

Gul Promise that, if, please God, your affair is arranged, and you get the whole of the money, you

* Literally, "people of injustice," often applied to tax-gatherers, as the following words show; probably a custom-house official

حکایت و کلاه مُراقبه

مجلس اول

واقع میشود در خانه حاجی غفور تاجر مرحوم
(سکینه خادم همشیره حاجی غفور جلو یجره ایستاده کسیر خود گل
صاحرا صدا میکند)

سکینه خانم گل صباح گل صباح هوی !
گل صباح (داخل شده) نلی خانم چه مستمائید ؟
سکینه خانم گل صباح هیچ خبر داری که این سحرا
در برادرم بسر من چه میآورد ؟
گل صباح حیرت دارم من از کجا خبر دارم ؟
سکینه خانم برد حاکم شرع آدم فرستاده بعام کرده
است بولهاییکه از برادرم در بس او امانت است بس
بدهد . نا من ادعا دارد که ناید بولها ناو ببرد . ترا
جددا گل صباح همتو کاری هم در دنیا شدنی است ؟
من نمیدانم در بس حداد که گاشی کرده ام شمشه
اسباب فراهم میآید برای آنکه بخت من بس شود
گل صباح خانم برای چه همتو خالها را میکشی ؟
بخت تو در بس نه مستون ؟

THE STORY OF

THE PLEADERS OF THE COURT

FIRST ACT.

Takes place in the House of Huzefa Khan, deceased (Sakinah, Khánúm, and Gul Sabáh, his wife, is standing before the entrance, and the servant, Gul Sabáh.)

Sakinah Gul Sabáh! Ho, Gul Sabáh!

Gul (entering) Yes, Khánúm. What are your orders?

Sakinah Gul Sabáh, do you know at all what this shameless wife of my brother is bringing on my head?

Gul. No, Khánúm. Whence should I know?

Sakinah She has sent a man with a message to the Judge, that he should not give me the money of my brother which is deposited with him. She claims against me that the money should go to her. I adjure you, by God, Gul Sabáh, can such a thing take place in the world? I do not know what fault I may have committed before God. Causes accumulate in order that Fortune may be adverse to me.

Gul Khánúm, why do you imagine such things? Why should Fortune become adverse to you?

حائیه نسبیان محکمہ مراۃ آقا رحیم آقا حصار آقا

نشر و آقا سنار نامان

مراش ناشی

زیب .. متعہ حاجی عفور

طفل هفت ماهه

اسد نوکر حاکم شرع

Assessors of the Court, by name *A'lá Rahím*, *A'lá Jabbár*,
A'lá Bashir, and *A'lá Sallár*.

Chief Farrásh.

Zinab, temporary wife of *Hájí Ghafúr*

A child of seven months.

And, the Judge's servant.

امراد اهل مجلس

سکینه حاتم خواهرِ مرحوم حاجی غفور..... دختر
همده ساله

گل صباح .. کنسروی

عزیر بگ .. نامردِ وسوکی او

زنده .. عمه اش

آقا حسن تاجر

آقا کریم دلال ناشی

آقا سلمان سر الکچی وکیل مرافعه

آقا مردن سر حلوثی وکیل مرافعه

آقا عثمان ... برادر رینب متعه حاجی غفور
مرحوم

نصر فرّاش

داروغه نارار نا چهار نفر عمله همو شدنا قرانعلی

وحسفه نامان

حاکم شرع

چهار نفر سرنار بدل وقهرمان وشفار ونظر نامان

تمشیل
ترجمہ میرزا جعفر قراجه داغی

THE
PLEADERS OF THE COURT.

A COMEDY IN THREE ACTS

Translated from the Turkish.

BY

MIRZA JÁFAR KARÁJAHDÁGHÍ

LONDON
PRINTED BY W H ALLEN AND CO, LIMITED,
13 WATERLOO PLACE

